СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 002.2 (477)

Литвин Сергій Харитонович,
доктор історичних наук, професор,
проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
serlytvyn@ukr.net
orcid.org/0000-0003-0010-2675

Добровольська Вікторія Василівна,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
доцент кафедри культурології та інформаційних комунікаці
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
vika_dobrovolska@ukr.net
orcid.org/0000-0002-0927-1179

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО. ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО. ІНФОРМОЛОГІЯ» У ПРОФЕСІЙНОМУ КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

***Мета роботи**. Здійснити тематичний огляд статей, опублікованих у фаховому журналі «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». **Методологія дослідження** полягає у використанні загальнонаукових методів аналізу, синтезу, логічного методу, методу візуалізації результатів дослідження. **Наукова новизна роботи** полягає в аналізі тематичної складової публікацій за 15 років (2004–2018), які розкривають основні напрямки досліджень, представлених у часописі. **Висновки.** Огляд публікацій свідчить про те, що журнал став важливим історичним джерелом, яке зберігає результати наукових розвідок та досліджень з інформаційної, бібліотечної діяльності та архівної справи. Зміст публікацій дозволяє проаналізувати тенденції розвитку науки і практики документно-інформаційної галузі, діяльність як окремих архівів, бібліотек, музеїв, наукових установ, закладів вищої освіти, так і підготовку фахівців у галузі, що, в свою чергу, підвищує рівень знань і комунікацію між фахівцями.*

***Ключові слова**: науковий журнал, бібліотекознавство, документознавство, інформологія, соціальні комунікації, комунікаційний простір.*

Литвин Сергей Харитонович,
доктор исторических наук, профессор,
проректор по научной работе и международным связям
Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Добровольская Виктория Васильевна,
кандидат наук по социальным коммуникациям, доцент,
доцент кафедры культурологии и информационных коммуникаций
Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «БИБЛИОТЕКОВЕДЕНИЯ. ДОКУМЕНТОВЕДЕНИЕ. ИНФОРМОЛОГИЯ» В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ КОММУНИКАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ

***Цель работы**. Осуществить тематический обзор статей опубликованных в научном журнале «Библиотековедение. Документоведение. Информология». **Методология исследования** заключается*

© Литвин С.Х., Добровольська В.В.

в использовании общенаучных методов анализа, синтеза, логического метода, метода визуализации результатов исследования. ***Научная новизна*** *работы заключается в анализе тематической составляющей публикаций за 15 лет (2004–2018), которые раскрывают основные направления исследований опубликованых в журнале.* ***Выводы****. Обзор публикаций свидетельствует о том, что журнал стал важным историческим источником, который сохраняет результаты научных исследований по информационной, библиотечной деятельности и архивному делу. Содержание публикаций позволяет проанализировать тенденции развития науки и практики документо-информационной отрасли, деятельность как отдельных архивов, библиотек, музеев, научных учреждений, высших учебных заведений, так и подготовку специалистов в области, что, в свою очередь, повышает уровень знаний и коммуникацию между специалистами.*

Ключевые слова: *научный журнал, библиотековедение, документоведение, информология, социальные коммуникации, коммуникационное пространство.*

Lytvyn Sergii,
Doctor of Historical Sciences, Professor,
Vice-Rector for Scientific Work and International Relations
of the National Academy of Managing Culture and Arts

Dobrovolska Viktoriya,
Doctor of Philosophy in Social communications, associate professor,
associate professor of the Department of Cultural Studies
and Informational Communications
of the National Academy of Managing Culture and Arts

SCIENTIFIC JOURNAL "BIBLIOTEKOSNAVSTVO. DOCUMENTATION. INFORMOLOGY" IN PROFESSIONAL COMMUNICATIONS SPACE

The purpose of the article. *To carry out a thematic review of articles published in the journal "Library Science. Record Studies. Informology".* ***The methodology is*** *to use general scientific methods and special methods: analysis, synthesis, logical method, a method of visualization of research results.* ***Scientific novelty*** *is to analyze the thematic component of publications for 15 years (from 2004 to 2018), which reveal the main areas of research presented in the journal.* ***Conclusions.*** *The review of publications shows that the magazine has become an important historical source that retains the results of scientific research and research on information, librarianship and archival affairs. The content of publications allows to analyze trends in the development of science and practice of the document and information industry, the activity of separate archives, libraries, museums, scientific institutions, institutions of higher education, and training of specialists in the field, which in turn increases the level of knowledge and communication between specialists.*

Key words: *scientific journal, library science, document science, informology, social communication, communication space*

Актуальність теми дослідження. Важливу роль у формуванні і розвитку професійних комунікацій відіграють фахові періодичні видання. Вони є основою наукової комунікації й слугують першоджерелом для опублікування теорій, ідей та результатів наукових пошуків. Помітне місце серед професійних журналів інформаційного профілю займає науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». Часопис відрізняється комплексним відображенням споріднених проблем бібліотекознавства, документознавства, інформології, висвітленням як теоретичних засад цих наук, так і практики діяльності інформаційних установ, закладів вищої освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Діяльність журналу висвітлюалася у низці публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема І. Давидової [3], В. Бездрабко [1-2], В. Добровольської [4-5], М. Слободяника [7-16], В. Ставицької [17], Є. Плешкевича [6], Г. Швецової-Водки [18]. Моніторинг бібліоте-

кознавчих публікацій у журналі «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» за 2004–2008 рр. здійснила І. Давидова [3]. Г. Швецова-Водка розглянула зміст журналу за 2004–2008 рр. та дала авторську оцінку висвітлення в ньому проблем документознавства [18]. В. Бездрабко висвітлила історію створення журналу, проаналізувала тематику та вказала на його особливу роль у соціальній і когнітивній інституалізації вітчизняної науки про документ [1]. Огляд публікацій присвячених актуальним питанням бібліотекознавства, документознавства на сторінках часопису 2015 – 2016 рр. зробила В. Добровольська [5]. М. Слободяник, як головний редактор, щорічно підводив підсумки діяльності журналу та пропонував перспективну проблематику публікацій у наступному році, що сприяло подальшому удосконаленню журналу [8-16].

Виклад основного матеріалу. У лютому 2004 року побачив світ перший номер часопису. Ювілейна дата першого 15-ліття спонукає до роздумів, підведення підсумків, визначення напрямків подальшого розвитку.

Ініціатором і провідником ідеї наукового журналу в життя був відомий бібліотекознавець, документознавець, доктор історичних наук, професор М. Слободяник – головний редактор у 2004–2012 рр. Серед членів редколегії, які стояли біля витоків часопису та сприяли реалізації його стратегічних цілей, відомі вітчизняні і зарубіжні вчені – лідери наукових шкіл, автори фундаментальних праць, фахівці високого рівня О. Алещенко, Г. Боряк, Л. Вовк, М. Євтух, В. Ільганаєва, С. Кулешов, Н. Кушнаренко, М. Ларін, І. Матяш, М. Проценко (відповідальний секретар), О. Путро, О. Семашко, А. Соколов, Ю. Столяров, Л. Філіпова, А. Чачко.

Концептуальні засади журналу викладено у першому числі часопису, де зазначалося, що мета нового фахового видання – «комплексне відображення споріднених проблем розвитку бібліотекознавства, документознавства, інформології та висвітлення теоретичних засад цих наук і їх впливу на практику» [16]. Мета окреслила головні завдання: сприяти розв'язанню дискусійних проблем сучасної документології та основних теоретичних напрямів документознавства (документальних комунікацій, документних потоків, документного фондознавства, електронного документознавства, управлінського документознавства), теорії та історії діловодства; розглядати широке коло питань теоретико-методологічних та історичних проблем документознавства; висвітлювати теоретичні проблеми суміжних наук – архівознавства, джерелознавства, документографознавства, книгознавства, бібліографознавства, бібліометрії т. ін.; відображати актуальні події та факти наукового життя – інформувати про професійні форуми, ювілеї організацій, відомих вчених і фахівців, захист дисертацій [16]. Цим завданням підпорядковуються редакційні статті на гостроактуальні теми, які окреслюють проблематику номера, розмаїття тематики студій зовнішніх дописувачів, рецензії та літературні галузеві новинки, хронікальні нотатки про захист дисертацій і та ін.

Концепція визначила пріоритетну тематику публікацій: проблеми інтеграції наук інформаційно-документного циклу; аналіз спільного і особливого у теоретико-методологічних засадах бібліотекознавства, документознавства, інформології; фундаментальні поняття, властивості й ознаки інформації, комунікації і документа в контексті їх впливу на бібліотечну та документознавчу науку і практику; комплексні міждисциплінарні проблеми методології та методики наукових досліджень; аналіз структури і змісту інформаційних потреб основних категорій користувачів; формування і забезпечення збереження документних фондів тощо[16].

Широке коло питань обговорювалося в ґрунтовних наукових публікаціях на сторінках часопису в рубриках «Бібліотекознавство та інформаційна діяльність», «Документознавство, архівознавство», «Інформологія та Соціальні комунікації» «Інформаційні технології», «Професійна освіта», «Наукове забезпечення діяльності бібліотек», «Книгознавство та видавнича діяльність», «Культурний простір України і документальна спадщина», «Історичні дослідження», «Унікальні фонди бібліотек» тощо. Позитивною є апробація на сторінках часопису результатів наукових досліджень, зокрема, опублікування основних наукових результатів дисертацій здобувачами

наукових ступенів та досліджень претендентів на присвоєння вчених звань; офіційного визнання наукових публікацій, врахування при оцінюванні результатів наукової діяльності та атестації наукових та науково-педагогічних працівників. За змістом автори часопису відображають актуальні проблеми теорії та практики бібліотекознавства, документознавства та архівознавства, сучасні тенденції розвитку інформаційної інфраструктури суспільства, проблеми підготовки фахівців документно-інформаційної сфери тощо. Крім того, постійно публікуються інформаційно-аналітичні матеріали до рубрик «Події і факти наукового життя»; «Пам'яті вченого»; «Вітаємо ювіляра»; «Рецензії», а також інформація довідково-інформаційного характеру [4].

З 2004 по 2018 рік побачили світ понад шість десятків номерів журналу. Серед авторів: доктори наук, професори, кандидати наук, доценти, докторанти, аспіранти, студенти та ін. Журнал отримав визнання як професійного наукового загалу, так і широкого кола практиків сфери соціальних комунікацій суспільства.

Від 2012 року редакційну колегію очолює доктор історичних наук, професор Литвин Сергій Харитонович. У різні роки до складу редакційної колегії журналу входять відомі вітчизняні і зарубіжні вчені-лідери наукових шкіл, автори фундаментальних праць, висококомпетентні професіонали, які користуються заслуженим авторитетом у фаховому загалі, О. Алещенко, В. Бездрабко, Г. Боряк, Т. Боряк (відповідальний секретар 2009–2013 рр.), Д. Вєдєнєєв, Л. Вовк, І. Давидова, В. Добровольська (відповідальний секретар 2013 р. – по д.ч.), Л. Дубровіна, М. Євтух, Р. Єсипенко, В. Ільганаєва, О. Кобєлєв, О. Кириленко, С. Кулешов, Н. Кушнаренко, К. Лабузіна, М. Ларін, В. Ляхоцький, В. Маркова, І. Матяш, Р. Мотульський, Г. Папакін, Л. Петрова (заступник головного редактора), Л. Прокопенко (відповідальний секретар 2008–2009 рр.) М. Проценко (відповідальний секретар 2004–2008 рр.), О. Путро, О. Семашко, А. Соколов, Ю. Столяров, О. Федотова, Л. Філіпова, С. Харченко, А. Чачко, Г. Швецова-Водка, Г. Шемаєва, В. Шинкарук та ін.

Роль і місце журналу зумовлене, насамперед, науковим статусом своїх авторів. Серед авторів: доктори наук, професори, кандидати наук, доценти. В журналі друкувалися знані науковці В. Андрієнко, О. Анісімова, Г. Асєєв, В. Бездрабко, Г. Боряк, В. Вергунов, О. Воскобойнікова-Гузєва, І. Давидова, Л. Дубровіна, В. Ільганаєва, Я. Калакура, Л. Костенко, В. Копанєва, М. Комова, С. Кулешов, Н. Кунанець, Н. Кушнаренко, В. Ляхоцький, О. Матвієнко, І. Матяш, Т. Навальська, В. Пасічник, О. Пастушенко, Г. Папакін, А. Пелещишин, М. Сенченко, Г. Сілкова, В. Скнар, М. Слободянник, М. Тимошик, В. Удовик, Л. Філіпова, В. Чернець, В. Шандра, Г. Швецова-Водка, М. Щербак та інші.

Міжнародний статус виданню надає участь в журналі зарубіжних авторів, відомих вчених з Росії: А. Кадирової, М. Ларькова, Т. Новоженової, Г. Пиріжкова, Є. Плєшкевича, В. Рижова, А. Соколова, Ю. Столярова; з Білорусії: Н. Камполе, С. Сілкова, В. Федорова; з Литви – Ю. Чапіте; з Фінляндії – Й. Вампуле; з Азербайджану – Садигов Тахир; з КНР – Цзя І.

Серед постійних авторів: працівники НАКККіМ, члени редколегії, а також авторитетні фахівці-практики Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (Л. Дубровіна, Л. Костенко, К. Лобузіна, І. Лобузін, С. Горова, Ю. Половинчак), та інших наукових, національних, державних, обласних бібліотек (А. Вергунов, А. Андрухів, О. Кириленко, О. Збанацька, С. Зворський, Г. Саприкін, О. Виноградова, В. Соколов, В. Мудроха, Н. Попадюк та ін.), викладачі провідних закладів вищої освіти України (В. Бездрабко, О. Воскобойнікова-Гузєва, І. Давидова, В. Добровольська, В. Загуменна, О. Кобєлєв, М. Комова, Н. Кунанець, С. Литвинська, О. Михайлюк, Т. Новальська, Ю. Палеха, В. Пасічник, А.Пелещишин, Л. Прокопенко, В. Спрінсян, О. Тур, Л. Філіпова, Г. Швецова-Водка, І. Шевченко та ін.). Свої статті в журналі регулярно друкують відомі фахівці, зарубіжні колеги з Білорусі, Литви, США, ФРН, Фінляндії, Китаю, Азербайджану[4].

Становленню журналу як фахового наукового видання сприяли відомі вчені: О. Баркова, Г. Боряк, В. Горовий, Л. Дубровіна, В. Ільганаєва, Г. Ковальчук, С. Кулєшов, Н. Кушнаренко, І. Матяш, Т. Новальська, Г. Папакін, Л. Прокопенко Л. Філіпова, Я.О. Чепуренко, Г. Швецова-Водка, Н. Христова та ін. На сторінках журналу знаходять відображен-

ня наукові публікації які торкаються висвітлення проблем інтеграції наук інформаційно-документного циклу, розвитку інформатизації бібліотек, унікальних фондів бібліотек і архівів, питань теоретико-методологічних та історичних проблем документознавства, активно відображається проблематика теорії соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, праці присвячені підготовці фахівців зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», організації безперервної освіти, висвітлювалися основні напрями бібліографічної діяльності, розвиток бібліотекознавства в Україні, тощо [4].

Позитивною є апробація на сторінках часопису результатів докторських дисертацій В. Горового, І. Давидової, Г. Ковальчук, Т. Новальської, Г. Шамаєвої, О. Кобєлєва, Н. Кунанець, К. Лобузіної, В. Боздрабко, О. Воскобойнікової-Гузєвої, О. Шевченко, О. Пастушенко. Результати досліджень кандидатських дисертацій відображають статті Т. Боряк, Н. Кашеварової, В. Рудюка, О. Збанацької, О. Кравцової, О. Політової, Ю. Ковтанюка, В. Добровольської, С. Дригайло, Л. Литвинової, І. Лобузіна, А. Шелестової, О. Рибачка, А. Ржеуського та інших.

У журналі постійно приділяється увага підготовці фахівців документно-інформаційної сфери та розвитку документознавчої освіти в Україні, для чого виділено спеціальну рубрику, але деякі матеріали вміщувалися і у інших рубриках. Проблеми і перспективи підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності розглядає Г. Власова (2004, №1). О. Матвієнко висвітлила стан і перспективні тенденції розвитку документознавчої освіти в Україні (2010, №4). Л. Філіпова проаналізувала можливості використання Інтернет-технологій для вдосконалення підготовки майбутніх документознавців (2011, №3). М.С. Слободяник розглянув основні етапи розвитку вищої документознавчої освіти (2011, №3). Формуванню інформаційно-комунікативної компетентності в процесі підготовки фахівців документно-інформаційної сфери присвячена стаття О. Андріянова та О. Татакі. Т. Новальська науково обґрунтувала сучасні тенденції розвитку ступеневої підготовки фахівців інтегрованої спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у вищих навчальних закладах I-II та III-IV рівнів акредитації (2017, №1).

Високим теоретичним рівнем відрізняються низка публікацій з питань наукового забезпечення діяльності бібліотек. Зокрема, І. Давидової, Т. Ярошенко, О. Кириленка, О. Кобєлєва, В. Копанєвої, Н. Кунанець, Г. Липак, К. Лобузіної, О. Мар'їної, М. Слободяника, Д. Солов'яненка, Т. Симоненка, О. Пастушенко, Н. Кунанець, Н. Стрілець, та інших. Зокрема, К. Лобузіна розглядає застосування технологій керування знаннями у бібліотечній справі, сучасні тенденції розвитку веб-технологій щодо майбутнього бібліотеки (2012, №1), І.В. Лобузін приділяє увагу виробленню єдиних технічних та технологічних підходів оцифрування бібліотечних фондів, надання доступу до цифрової бібліотеки, інтеграції цифрових ресурсів до міжнародних бібліотечних цифрових проектів (2017, №1). У статті В. Копанєвої визначено концептуальні засади переходу від розрізнених технологічних модернізацій до системних функціональних і структурних трансформацій наукової бібліотеки та обґрунтовано новий напрям її діяльності – формування інформаційно-технологічної інфраструктури е-науки (2016, №3). Стаття Н. Кунанець та Г. Липак присвячена вивченню можливостей консолідації інформаційних ресурсів в умовах інформаційного суспільства (2016, №3). О. Пастушенко у своїй статті розкриває питання щодо розвитку комунікаційних функцій бібліотек, ролі наукових ресурсів та засобів комунікації у створенні нового напряму формування системи наукового електронного середовища України, пов'язаного з ресурсами та прямими науковими зв'язками, що дозволять Україні стати повноправним членом глобального інформаційного наукового співтовариства (2016, №1).

Серед бібліотекознавчих публікацій виділяється стаття Л. Костенка, в якій він запропонував оригінальну авторську концепцію Бібліотеки у суспільстві знань (2006, №3). Оригінальністю відрізняються статті Т. Боряк, які присвячені проблемам бібліографування архівної україніки (2011, №4) та формуванню сучасного напрямку розвитку архівної україніки (2012, №2). О. Кириленко проаналізував основні підходи до організації діяльності з охорони інтелектуальної

власності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2016, № 2).

На сторінках журналу приділяється увага і проблематиці унікальних фондів бібліотек і архівів. Серед досліджень у цьому напрямі особливої уваги заслуговує стаття присвячена історії переміщення книжкової культурної спадщини України в період Другої світової війни Г. Боряка та Л. Дубровіної (2004, №1). Унікальні фонди бібліотек проаналізовані в оригінальних публікаціях Г. Ковальчук (2004, №1, №3; 2005, №4;) та Л. Мухи, яка висвітлила результати досліджень колекційних фондів НБУВ (2008, №1). До дослідження цієї проблематики долучилися Н. Кашеварова (2005, №2; 2016, №4) та Т. Боряк (2008, №1) [15].

Викликають інтерес статті присвячені обслуговуванню користувачів бібліотек. В. Пашкова досліджує еволюцію бібліотечного обслуговування громадян із особливими потребами (2006, № 3). Стаття О. Ісаєнко присвячена розвитку інноваційних складових технологій інформаційного обслуговування в провідних бібліотеках України (2009, № 2). Нові підходи до обліку бібліотечних фондів та використання технологій штрих-кодування в обслуговуванні користувачів ДНСГБ НААНУ досліджують Н. Гриценко та В. Гудзеватий (2010, № 3). Упровадження інформаційних технологій у процеси комплектування ДНСГБ НААНУ розкриває стаття В. Головенко у співавторстві з Н. Басун (2010, № 3). У статті А. Ржеуського, Н. Кунанець, О. Лозицького, В. Пасічника висвітлено інноваційні підходи до бібліотечного обслуговування користувачів електронними книгами (2018, № 1).

Значну увагу провідні українські вчені приділяють питанням розвитку методології у бібліотекознастві та документознавстві, а саме: Л. Дубровіна, О. Воскобойнікова-Гузєва, Ю. Горбань, Л. Ковальська, Н. Кунанець, Н. Кушнаренко, Н. Моісєєва, Г. Папакін, Г. Швецова-Водка, О. Шевченко та інші. Так, Л. Дубровіна відзначає еволюцію засобів наукового пізнання у книгознавстві, бібліотекознавстві та документознавстві, визначає нові напрями соціального та інформаційного підходів (2005, №1). Г. Папакін порушує питання розширення наукового інструментарію методик документознавчої науки за рахунок герменевтики (2010, №4). Т. Новоженова у співавторстві А. Кухтіною розглянули складні методологічні проблеми дослідження метабібліографії (2011, №4). В. Добровольська обґрунтувала можливості використання пізнавальних можливостей комунікаційного підходу для вдосконалення галузевої системи керування документацією (2014, №1). Наукові підходи комунікативістики для досліджень інтердокументних комунікацій розглядає Л. Філіпова (2014, №4). Н. Моісєєва досліджує основні аспекти розвитку методології досліджень соціальної комунікації, доводить наявність протиріч у методологічному полі соціальних комунікацій, що є наслідком тривалого розвитку теорії соціальних комунікацій у межах різних наукових напрямів: філософії, психології, соціології, педагогіки, культурології тощо (2015, №1). Ю. Горбань приділяє увагу методології та методам дослідження проблем зберігання книжкових пам'яток у бібліотеках України (2015, № 3). О. Воскобойнікова-Гузєва досліджує розвиток методології бібліотекознавчих досліджень: традиції та новації (2017, № 3).

На сторінках журналу опублікована низка статей документознавчого спрямування. Загальнотеоретичні проблеми відображені у статтях С. Кулєшова, С. Литвина, М. Слободяника, Г. Швецової-Водки, Є. Плешкевича. Ґрунтовною є стаття М. Слободяника в якій висвітлено бачення документології як теоретичної складової документознавства, викладено авторську позицію щодо сутності, змісту і структурних особливостей документології; визначено перспективну проблематику документологічних досліджень (2004, №4), в іншій статті М. Слободяник розкриває основні напрями розвитку документознавства в сучасній Україні (2012, №2). У статті С. Литвина висвітлено сучасний стан наукової розробки проблем документознавства та суперечливість поглядів науковців щодо його структури (2012, №3-4). В. Бездрабко розглядає сучасний стан та перспективи розвитку історичного документознавства в Україні (2017, №4). О. Збанацька запропонувала авторське бачення документної евристики як науково-прикладної дисципліни наук соціально-комунікаційного циклу (2017, № 4). Ю. Нестерович обґрунтував необхідність активного використання ре-

зультатів документологічних досліджень при розробці термінологічних стандартів (2010, №4). В. Добровольська ґрунтовно проаналізувала вітчизняний стандарт із керування документаційними процесами (2010, №1), розглянула стандарти, що регулюють створення електронних довідкових систем та цифрового ресурсу з урахуванням специфіки культурної галузі (2018, №2). О. Тур здійснила огляд міжнародних нормативних актів (стандартів) у сфері інформації та документації (2011, № 3). Л. Пасічник розглядає такий вид нормативних документів зі стандартизації як технічні умови, висвітлює особливості їхнього розроблення, реєстрації, бібліографічного обліку та порушує питання невизначеності статусу цих документів (2012, № 3-4). Проблемні аспекти функціонування національних стандартів серії «Інформація та Документація» висвітлені у статті С. Харченко та С. Литвинської (2013. № 1).

Низку статей присвячено галузевому документознавству. Стаття О. Шевченко присвячена обґрунтуванню нового наукового напряму – торговельного документознавства, предметом дослідження якого є закономірності розвитку системи торгівельної документації за окремими напрямами торговельної діяльності. (2017, №1). У статті Н. Філіпової вперше визначено передумови формування галузевої складової комплексної науки про документ у межах інформаційної концепції документознавства, в основу якої покладено специфіку системи медичної документації (2018, №1). К. Корнійчук вивчає сучасний досвід використання системи електронного документообігу в транспортній галузі на основі дослідження системи «E-freight», що застосовується в організації міжнародних авіаційних вантажоперевезень та інформаційної системи торгового співтовариства ДП «АМПУ» (2018, №2). Н. Артамонова досліджує засоби наукових комунікацій у медичній галузі (2008, № 4).

Суттєвий інтерес викликають дослідження, присвячені документознавчій термінології, які висвітлено у публікаціях Н. Ашаренкової, В. Бездрабко, О. Збанацької, О. Тур, Л. Філіпової, Г. Швецової-Водки. О. Збанацька висвітлює особливості побудови словникових статей для інформаційно-пошукового тезауруса та висвітлює практичний досвід предметизації документів на прикладі термінології документознавства (2012, №3-4). О. Дроздова досліджує термінологічні проблеми торговельної документації (2014, № 2). Цифрові архіви в сучасному суспільстві: термінологічний та змістовий аспекти розкриває у своїй статті Л. Філіпова (2018, №2).

Питання документаційного забезпечення діяльності установ та закладів висвітлено у публікаціях С. Литвинської, З. Свердлик, В. Спрінсяна, І. Гончаренко, О. Шевченко. Проблеми впровадження електронного документообігу представлено у статтях В. Болдовського, Л. Філіпової, О. Вдовіної, В. Рудюка. Аналізу веб-сайтів і веб-порталів, вебсторінок присвячені статті Л.Чекмарьової, О. Загорецької, А. Шелестової, Л. Климчук, О. Пастушенко. Важливі публікації відомих учених присвячені проблемам інформології та інформаційним системам і технологіям. У публікації В. Ільганаєвої проаналізовано вплив інформатизації на розвиток суспільства (2004, №1). Інформологічні аспекти в діяльності наукової бібліотеки розглянув В. Горовий (2006, №3). Г. Асєєв обґрунтував концептуальні підходи до проектування системи електронного документообігу (2006, №3), та запропонував оригінальну інформаційну систему підтримки управлінських рішень (20011, №3). В. Андрієнко приділяє увагу ролі інформації та документації в автоматизованих системах управління (2011, №4).

Окремої уваги заслуговують статті вчених, які на сторінках журналу висвітлюють зарубіжний досвід. Це, насамперед статті І. Матяш із проблем архівної україніки (2004, №3; 2007, №1), Л. Прокопенко, яка ґрунтовно проаналізувала здобутки Національної бібліографії Чехії (2007, №4), Нідерландів (2008, №1), Швеції (2017, № 4). Організацію і керування електронним документообігом у ФРН висвітлив у своїх публікаціях В. Рудюк (2005, №2, №3; 2006, №3). Безперечний інтерес для системи підготовки документознавців має узагальнення досвіду Австралії у статті І. Антоненко (2006, №4). Г. Папакін здійснив комплексний аналіз участі України в міжнародному архівному співробітництві (2007, №3). Об'єктом наукових зацікавлень О. Кравцової став архівний портал ЮНЕСКО (2007,

№2,3). У статті Т. Колесникової здійснено порівняльний аналіз інформатизації бібліотек вишів України і США (2010, №4). В. Удовик зосередився на дослідженні наукових праць, що вивчають розвиток і перспективи спеціалізованих документальних фондів з президентської тематики в Азердбайжані, Білорусії, Росії, США (2015, №3). Історії формування та наукового опрацювання архіву Українського Вільного Університету (м. Мюнхен) присвячена стаття О. Кириленка та О. Яценка (2015, №4). О. Островська проаналізувала зарубіжний досвід створення сайтів військових бібліотек (2017. № 4).

На сторінках журналу опубліковано низку оригінальних публікацій з інформології та соціальних комунікацій. Теоретико-методологічні проблеми системи галузевих наукових комунікацій висвітлила Г. Шемаєва (2009, №1). У публікації В. Копанєвої здійснено адаптацію відомих законів Ранганатана до мережі Інтернет (2009, №2). Привертають увагу статті О. Кобєлєва з проблем інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек, як чинника інституалізації соціально-комунікаційної сфери суспільства (2011, №2), та А. Шелестової, яка досліджує Веб-сайт як специфічне інформаційно-комунікаційне середовище (2011, №4). У статті Л. Філіпової простежено різні наукові та термінологічні трактування понять «медіа» та «медіа-простір»; визначено причинно-наслідкові зв'язки між ІКТ та медіа-простором; підкреслено вплив Інтернет-технологій; запропоновано визначення «медіа-простір документальних комунікацій» (2012, №2). Доступ до світових ресурсів наукової інформації як складової розбудови національного науково-інформаційного простору розглядає у своїй статті В. Попик (2015, №1).

Особливої уваги заслуговують статті В. Бездрабко присвячені аналізу здобутків фундаторів документознавства К. Мітяєва (2008, №1) і Поля Отле (2008, №2), а також сучасних провідних українських документознавців С. Кулєшова (2008, №3), М. Слободяника (2008, №4), Г. Швецової-Водки (2009, №1). На сторінках журналу розкрито внесок у науку і практику фундаторів бібліотекознавства І. Кревецького, автор У. Яворська (2005, №2); І. Крип'якевича, автор Т. Листвин (2007, №2); М. Ясинського (2007, №4) і В. Іваницького (2008, №4), автор О. Степченко [15]. Низку публікацій присвячено висвітленню внеску в науку знаних сучасних учених: Л. Дубровіної, автор М. Слободяник, (2004, №3), Я. Ісаєвича, автор Г. Ковальчук (2006, №1), Н. Кушнаренко, автор Ю. Столяров (2005, №3), В. Бабича, автор В. Загуменна (2007, №1) [15].

На сторінках журналу опубліковано заочні читацькі конференції (2006, №1, 2); презентовано Національну медичну бібліотеку України (2006, №3); Державну наукову сільськогосподарську бібліотеку НААН України (2010, №3). У журналі друкуються рецензії на навчальні посібники, підручники, монографії та інші наукові видання. У рубриці «Події і факти наукового життя» оглядові статті присвячені науковим конференціям, семінарам у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв, Київському національному університеті культури і мистецтв, Українському науково-дослідному інституті архівної справи і документознавства, Державній науковій сільськогосподарській бібліотеці НААН України тощо.

Рубрика «Трибуна молодого дослідника» сприяє активному залученню до числа авторів журналу аспірантів, молодих вчених та перспективних студентів.

Постійною у журналі є рубрика «Вітання ювіляра». Редколегія журналу радо вітає колег з професійними святами та визначними подіями у їхньому житті.

До 15-літнього ювілею журналу у співавторстві С. Литвина, В. Добровольської, О. Збанацької, О. Кириленко підготовлено науково-допоміжний бібліографічний покажчик журналу, який містить повнішу інформацію про публікації та авторів журналу за період з 2004 по 2018 роки. Видання адресоване фахівцям у галузі бібліотекознавства, документознавства, архівознавства, соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, а також буде корисне викладачам, аспірантам, студентам і тим, хто створює бази даних.

Висновки. За час свого існування журнал здобув авторитет у професійній науковій спільноті, про що свідчить високий теоретичний рівень публікацій та активна постійна цитованість матеріалів. За рейтингом періодичних видань, що мають профіль в наукометричній базі Google Scholar, представленій на веб-

порталі Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, журнал входить до 100 найкращих в Україні та посідає друге місце серед бібліотекознавчих наукових видань України.

Спільними зусиллями авторів, редакційної колегії вдалося реалізувати основну мету журналу – стати професійним комунікаційним середовищем документознавців, бібліотекознавців, архівістів та фахівців практиків інформаційної сфери. Журнал став важливим історичним джерелом, яке зберігає результати наукових розвідок та досліджень з інформаційної, бібліотечної діяльності та архівної справи. Зміст публікацій дозволяє проаналізувати тенденції розвитку науки і практики документно-інформаційної галузі, діяльність як окремих архіві, бібліотек, музеїв, наукових установ, закладів вищої освіти, так і підготовку фахівців у галузі, що в свою чергу підвищує рівень знань і комунікацію між фахівцями.

Статус часопису підтверджено на державному рівні, Вищою атестаційною комісією України журнал з 2004 року включений до Переліку фахових видань України, в яких публікуються результати дисертаційних досліджень на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук із спеціальностей «документознавство і архівознавство», напрям «соціальні комунікації» та «історичні науки». Наказом Міністерства освіти і науки № 747 від 13 липня 2015 року журнал затверджено як фахове видання зі спеціальності «соціальні комунікації», а відповідно до наказу Міністерства освіти і науки № 1151 від 6 листопада 2015 року є фаховим виданням зі спеціальності «інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Журнал індексується у міжнародних наукометричних базах даних Science Index (РІНЦ), Google Scholar, Research Bible, Polish Scholary Bibliography, BASE.

Виконання вимог сьогодення, зокрема щодо підвищення якості опублікованої у фахових виданнях наукової інформації та інтеграції видань до світового наукового простору, ставить перед редколегією журналу важливі завдання. Насамперед це надання періодичному виданню міжнародного ідентифікатора ISSN; присвоєння кожному опублікованому матеріалу міжнародного цифрового ідентифікатора DOI (Digital Object Identifier); наявності web-сайту видання з українським та англійським інтерфейсами або web-сторінки видання на web-сайті засновника з відповідною інформацією про наукове видання; розміщення на платформі «Наукова періодика України» в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України; забезпечення якісного незалежного рецензування поданих для публікації матеріалів тощо. Це дозволить вивести журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» на якісно новий рівень відповідно до сучасних стандартів і нормативних вимог, які регламентують представлення наукових видань у професійному науковому просторі. Журнал і надалі буде сприяти розвитку вітчизняного наукового потенціалу та інтеграції його у світовий науковий простір, створенню простору публічної комунікації вчених, зокрема донесення результатів їх досліджень до вітчизняної і світової наукових спільнот.

В перспективі редакційна колегія бачить необхідність публікування англомовних статей, ширшого залучення до числа авторів провідних вітчизняних і зарубіжних теоретиків і практиків; розширення кола авторів із числа молодих дослідників – аспірантів, магістрів, талановитих студентів.

Чекаємо оригінальних статей з фундаментальних і прикладних проблем, насамперед, документознавства, бібліотекознавства та інформаційно-комунікаційного циклу. Бажаним було б ширше обговорювати на сторінках журналу проблеми удосконалення підготовки і підвищення кваліфікації документознавців і бібліотекознавців, висвітлювати проблеми національного книговидання, розглядати проблеми теорії соціальних комунікацій та прикладних проблем інформології, вести наукову дискусію з існуючих проблем, зокрема з проблем розвитку реформованої спеціальності інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Ми з задоволенням будемо друкувати цікаві новини наукового життя, повідомлення про наукові конференції та вісті із конференцій, круглих столів, симпозіумів тощо. Сподіваємося на подальшу плідну співпрацю з авторським колективом і читачами журналу.

Вітаючи з 15-літнім Ювілеєм редакційну колегію журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», всіх читачів та авторів, прихильників і шанувальників жур-

налу, бажаємо всім творчих успіхів, наукових досягнень, миру і добра, здоров'я, віри і витримки, всіляких життєвих гараздів, а журналові – творчого довголіття, популярності та визнання широкої читацької аудиторії.

Список використаних джерел

1. Бездрабко В. В. Модерний факт документознавчої «часописної науки» : [історія і зміст часопису «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.»]. Бібліотечна планета. 2009. № 1. С. 17-20.

2. Бездрабко В. В. Флагман фахової вітчизняної періодики з документознавства [про журн. «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.»]. Вісник державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2008. № 3. С. 83–88.

3. Давидова І. О. Моніторинг бібліотекознавчих публікацій у журналі «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2009. № 1. С. 8–14.

4. Добровольська В.В. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. Library Science. Record Studies. Informology // Українська бібліотечна енциклопедія / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. URL: http://ube.nplu.org/article/LibraryScience/RecordStudies/0Informology. – Статтю створено: 29.11.2018. (дата звернення: 05.12.2018).

5. Добровольська В.В. Актуальні питання бібліотекознавства, документознавства на сторінках фахового часопису «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» (2015-2016 роки). Інформація, комунікація, суспільство 2017: Матеріали 6-ї Міжнародної наукової конференції ICS-2017. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 315-316.

6. Плешкевич Е. А. Юбилей журнала «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.». Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2009. № 1. С. 24-25.

7. Слободяник М. С. «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.» – журнал ДАКККіМ // Українська архівна енциклопедія / Держкомархів України, УНДІАСД. Київ, 2008. С. 182-183.

8. Слободяник М. С. Деякі підсумки 2008 року. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2008. №4. С. 12-13.

9. Слободяник М. С. Деякі підсумки і плани на 2007 рік. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2007. №1. С. 4-5.

10. Слободяник М. С. До підсумків 2007 року. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2008. № 1. С. 6-7.

11. Слободяник М. С. До підсумків діяльності журналу 2010 року. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2011. № 1. С. 6-8.

12. Слободяник М. С. До підсумків ювілейного року. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2010. № 1. С. 5-6.

13. Слободяник М. С. Журнал: рік минулий, рік новий. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2005. № 1. С. 4–6.

14. Слободяник М. С. Рік минулий – рік прийдешній. Бібліотекознавство. Документознавство. Інофрмологія. 2006. №1. С. 4-5.

15. Слободяник М. С. П'ять років у системі професійних комунікацій. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2009. № 1. С. 4–7.

16. Слободяник М.С. Концепція та пріоритетна проблематика журналу. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2004. № 1. С. 7–8.

17. Ставицька В. В. Часопису – п'ять! Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2009. № 1. С. 23-24.

18. Швецова-Водка Г. М. Проблеми документознавства на сторінках журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2009. № 1. С. 14–18.

References

1. Bezdrabko V.V. (2009). The modern fact of the documentary «periodical science»: [history and contents of the journal «Library Science. Documentation. Informology. «]. Library Planet, 1, 17-20 [in Ukrainian].

2. Bezdrabko V.V. (2008). The flagship of the professional national periodicals on documentary studies [about the journal. «Library Science. Documentation. Informology. «]. Bulletin of the State Academy of Leaders of Culture and Arts, 3, 83-88 [in Ukrainian].

3. Davydova I.O. (2009). Monitoring of librarianship publications in the journal «Library Science. Record Studies. Informology». Library Science. Record Studies. Informology, 1, 8-14 [in Ukrainian].

4. Dobrovolska, V.V. (2018). Library Science. Record Studies. Informology. Library Science. Record Studies. Informology. Ukrainian Library Encyclopedia / National Library of Ukraine. b-ka Ukraine them. Yaroslav the Wise. Retrieved from http://ube.nplu.org/article/LibraryScience/RecordStudies/0Informology. [in Ukrainian].

5. Dobrovolska V.V. (2017). Topical Issues in Library Science, Documentation on the Pages of the Professional Journal «Library Science. Documentation. Informatics» (2015-2016 years). Information, Communication, Society 2017: Materials of the 6th International Scientific Conference ICS-2017[Electronic resource]. - Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, p. 315-316 [in Ukrainian].

6. Pleshkevich E. A. (2009). Anniversary magazine «Library Science. Record Studies. Informology». Library Science. Record Studies. Informology, 1, 24-25 [in Ukrainian].

7. Slobodyanyk M.S. (2008). «Library Science. Record Studies. Informology» – DAKKKiM Magazine. Ukrainian Archival Encyclopedia / State Committee of Ukraine, UNDIASD. Kiev, pp. 12-13 [in Ukrainian].

8. Slobodyanyk M.S. (2008). Some results of 2008. Library Science. Record Studies. Informology, 4, 12-13 [in Ukrainian].

9. Slobodyanyk M.S. (2007). Some results and plans for 2007. Library Science. Record Studies. Informology, 1, 4-5 [in Ukrainian].

10. Slobodyanyk M.S. (2008). To the results of 2007. Library Science. Record Studies. Informology, 1, 6-7 [in Ukrainian].

11. Slobodyanyk M.S. (2011). To the results of the 2010 magazine. Library Science. Record Studies. Informology, 1, 6-8 [in Ukrainian].

12. Slobodyanyk M.S. (2010). To the results of the jubilee year. Library Science. Record Studies. Informology, 1, 5-6 [in Ukrainian].

13. Slobodyanyk M.S. (2005). Magazine: a year past, a year new. Library Science. Record Studies. Informology, 1, 4-6 [in Ukrainian].

14. Slobodyanyk M.S. (2006). Year passed - the coming year. Library Science. Record Studies. Informology, 1, 4-5 [in Ukrainian].

15. Slobodyanyk M.S. (2009). Five years in the system of professional communications. Library Science. Record Studies. Informology, 1, 4-7 [in Ukrainian].

16. Slobodyanyk M.S. (2004). The concept and priority issues of the magazine. Library Science. Record Studies. Informology, 1, 7-8 [in Ukrainian].

17. Stavitskaya V.V. (2009). The magazine is five! Library Science. Record Studies. Informology, 1, 23-24 [in Ukrainian].

18. Shvetsova-Vodka G. M. (2009). Problems of Documentation on the pages of the journal «Library Science. Record Studies. Informology». Library Science. Record Studies. Informology, 1, 14-18 [in Ukrainian].

УДК 17.03

Kunderevich Elena,
Candidate of Philosophy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Philosophy
Kyiv National University of Culture and Arts
l.kunderevich@gmail.com
orcid.org/ 0000-0001-7248-5033

INFORMATION AND COMMUNICATION MECHANISMS OF THE INFLUENCE ON SOCIAL CONNECTION: AXIOLOGICAL ASPECT

Purpose of Research. *The purposes of the research are to analyse the information and communication mechanisms of the influence on social consciousness, to consider the role of numerical taboos, which can be understood as a manifestation of social and communicative pathology or a kind of special «information illness» of the society.* ***Methodology.*** *The methodology of the article includes the general scientific and special methods of the research such as analysis, synthesis, logical method and the method of generalization.* ***Scientific Novelty.*** *The scientific novelty of the article consists of the proposed ways to block the implicit taboos, to reveal their genetic roots such as a fear, in order to reduce the false impact on social consciousness. In addition, there is the substation of the possibility to overcome the inertia of the strategy of the confrontation in the process of formation of individual and social self-consciousness.* ***Conclusions.*** *All in all, the information immunity in the forms of various taboos, implanted «from above», will not be effective. The immune system of the organism as a whole is based on sufficiently effective self-correction of the protective and tolerant reactions. Thus, taking into account the administrative and legal aspects of the protection against such phenomena, we should hope for those protective barriers that are created by the «moral immunity» of the individual.*

Key words: *social consciousness, self-consciousness, information mechanisms of influence, information illness, information immunity, social communication, fear, moral nature, freedom.*

Кундеревич Олена Вікторівна,
кандидат філософських наук, доцент
Київського національного університету культури і мистецтв

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНУ СВІДОМІСТЬ: ЦІННІСНИЙ АСПЕКТ

Метою роботи *є аналіз інформаційно-комунікаційних механізмів впливу на суспільну свідомість, розгляд ролі чисельних табу, що можуть розумітися як прояв соціально-комунікативної патології, своєрідної «інформаційної хвороби» суспільства.* ***Методологія дослідження*** *базується на застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема: аналізу, синтезу, логічного методу та методу узагальнень.* ***Наукова новизна*** *полягає у запропонуванні шляхів блокування неявних табу, виявлення їх генетичного коріння – страху, з метою зменшення хибного впливу на суспільну самосвідомість, обґрунтуванні можливість подолання інерції стратегії конфронтації в процесі становлення самосвідомості людини і соціуму.* ***Висновки.*** *Інформаційний імунітет у формі різних табу, що насаджуються «зверху», ніколи не буде в достатній мірі ефективним. Імунна система організму в цілому базується на достатньо ефективній самокорекції захисних та толерантних реакцій. Таким чином, не заперечуючи адміністративних та юридичних аспектів захисту від подібних явищ, потрібно все ж таки сподіватися на ті захисні бар'єри, що створюються саме «моральнісним імунітетом» особистості.*

Ключові слова*: суспільна свідомість, самосвідомість, інформаційні механізми впливу, інформаційна хвороба, інформаційна імунність, соціальна комунікація, страх, моральна природа, свобода.*

© *Кундеревич О.В.*

Кундеревич Елена Викторовна,
кандидат философских наук, доцент,
доцент Киевского национального университета культуры и искусств

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ ВЛИЯНИЯ НА ОБЩЕСТВЕННОЕ СОЗНАНИЕ: ЦЕННОСТНЫЙ АСПЕКТ

Целью работы *является анализ информационно-коммуникационных механизмов воздействия на общественное сознание, рассмотрение роли многочисленных табу, которые понимаются как проявление социально-коммуникативной патологии, своеобразной «информационной болезни» общества.* ***Методология исследования*** *базируется на применении общенаучных и специальных методов познания, в частности: анализа, синтеза, логического метода и метода обобщений.* ***Научная новизна*** *заключается в предложении путей блокирования неявных табу, выявление их генетического корня - страха, с целью уменьшения негативного воздействия на общественное самосознание, обосновании возможного преодоления инерции стратегии конфронтации в процессе становления самосознания человека и социума.* ***Выводы.*** *Информационный иммунитет в форме различных табу, насаждаемых «сверху», никогда не будет в достаточной мере эффективным. Иммунная система организма в целом базируется на достаточно действенной самокоррекции защитных и толерантных реакций. Таким образом, не отрицая административных и юридических аспектов защиты от подобных явлений, нужно все же надеяться на защитные барьеры, которые создаются «нравственным иммунитетом» личности.*

Ключевые слова: *общественное сознание, самосознание, информационные механизмы влияния, информационная болезнь, информационная иммунность, социальная коммуникация, страх, нравственная природа, свобода.*

Actuality of Research. At the beginning of the XXI century, we can see the increasing of the interest in the analysis of the information and communication sphere. It is connected with a number of socio-political and ideological transformations. The problems of the modern social development are both at the level of technological development and at the level of the development of the scientific conceptions of the information, communication and moral sphere. Their analysis would give us an opportunity to formulate the conclusions and define the path of Ukraine to enter the world of information and social space.

In our opinion, the attempts to block the implicit taboos, to reveal their genetic roots such as a fear, in order to reduce the false impact on social consciousness, and to understand the role of the moral values in the individual and social transformations are very important.

Analysis of Researches and Publications. The problem of the interaction between an individual and a society as the dialectic of parasitism (E. Morin) and complementarity (N. Elias). The futuristic forecasts of D. Bell, A. Toffler, Z. Brzeziński about the qualitative re-socialization of society on the basis of information technologies, high level of innovation, knowledge management, growing individuality and de-standardization in the XXI century are being implemented rapidly. However, the reality of the information world has many contradictions both at the individual and social levels.

The purposes of the research are to analyse the information and communication mechanisms of the influence on social consciousness, to consider the role of numerical taboos, which can be understood as a manifestation of social and communicative pathology or a kind of special «information illness» of the society.

Main Part. Concepts exist together with people and their thoughts. They have the same fluctuations, changes and contradictions as human thoughts. Taking into account different times and different circumstances, they acquire various shades. They can be even opposite. As for the concepts «society», «public» and «social», we can say that they are very popular in science as well as in everyday life. These concepts are used in the economic, legal, political and moral researches. Finally, there is the science of «sociology», which subject is a society. There were numerous definitions of the «society», given by the scientists in the XIX century. The theorists

defined the society as a plant, an animal, a person, a union, interaction, an attitude, an imitation, a solidarity and a struggle etc. In the XX century, P. Stammler attempted to analyse the society dialectically without any metaphysics. In his opinion: «Social life is an outwardly external regulated social life of people. The external regulation of human behaviour creates an opportunity to understand the social life as a special object» [1]. So, the social is regulated outwardly. There are some controversies in the definition. For example, the society is impossible out of the regulation. So, according to R. Stammler when people live with each other without external influence, we have to understand as the relations, which are out of the society. Following the tradition of C. Thomasius and I. Kant, R. Stammler thinks that the external is legal, whereas the internal deals with the moral. Thus, he considers that the society belongs to the legal sphere. R. Schammler says: «A right is a form of the human society».

E. Spektorskyi, a well-known researcher (lawyer and philosopher) of the early twentieth century in his work «Concept of Society in the Ancient World» proves the idea of the dialectical understanding of the society. Such approach does not solve the scientific, theoretical, cognitive problems. However, it gives the opportunity to develop technologies. In the modern society, we can talk about «information and communication technologies». They influence the functioning of various systems and institutions, whereas they do not explain the object of the study. «If we want to research the society, it means that we recognize the presence of this object in real life. This object should be shown. The concept is alienated from it. Different moral postulates and ideals join it. The complicated concept has been becoming more difficult during the history. However, it can be investigated by the genetic methodology» [2]. Thus, we pay our attention to the problem of the difference between «legality» and «morality» in the context of the organization of the social life as well as the moment of relations: external – internal as the regulators of public administration and «moral consciousness of society».

The term «immunity» as a certain metaphor is quite weighty and meaningful. It traces the mechanisms of the reaction of the individual and social consciousness at the level of behaviour as well as at the so-called «biochemical» one (in addition, it is a medical term). The latter is not plastic. It is rooted in the instinct of self-preservation. So, it becomes subconscious and genetic one. It is found out that the rejection of «unnecessary truth» occurs in the individual and social consciousness at the so-called «before the intellectual stage» of the information perception.

As you know, the immune protection of the body includes two mechanisms: congenital and artificial. The artificial immunization occurs when the body gets the pathogens gradually. Consequently, the vaccine from smallpox, made in childhood, protects the body from this disease during a whole life. Is this «immunization» always therapeutic and positive in the sense of its social significance? Certainly, this is not the answer to the question of the eternal «monsters, generated by the mind». Perhaps this is a little step in attempts to understand the causes of this phenomenon. According to Z. Bauman, the modern «uncertainty day» needs to comprehend the issue of the real forces and the real social and information mechanisms of the «social immunization». How does this process occur? What is the basis of them?

V. I. Svintsov, the doctor of Philological studies, professor, introduces the term «social immunity» in the early 90 of the XX century [3]. His publications and monographs are dedicated to the issue. Numerical explicit and hidden taboos are the important manifestations of the phenomenon of «information immunity». J. Frazer, specialists in religions and beliefs, describe many well-known taboos as well as various rituals, related to them [4]. Similar taboos on knowledge or on information existed in the Soviet Union. They were aimed at the noble intentions to save some ideal, etc. Certainly, the similar taboos can be considered as the symptoms of the social and communicative pathology, a peculiar informational disease of the society. The well-known slogan says «Less Knows, Better Sleep». It is a confirmation of the human rooted fear of the truth that can lead to the mental discomfort, irritation, or a threat to the physical or mental life. Therefore, the «internal censor» of the person gradually formed, which did not allow an undesirable idea, an image to appear.

Does the mechanism of the reaction to «unnecessary» information change in the conditions of the democratization of the society? Does only a

totalitarian state produce the following protective mechanisms among the marginal? We should recollect that there are explicit and latent taboos in any society. The latter arise operate spontaneously and are oriented on the so-called topical characteristics. From an analytical point of view, the diffuse taboos are also interesting due to the tools, which cover the «immunization». The main one of them is fear.

It is known that the fear is a biologically programmed reaction. A man inherited it from animals. The difference is the possibility of the realizing a sense of the fear. Many of philosophers from Democritus to J.-P. Sartre, tried to analyse the nature of fear. The on the various aspects of this phenomenon of the human existence are variably highlighted artistic and philosophical literature. E. Fromm wrote that a person faced the terrible danger of the turning into the captive of the nature, whereas a human remained free within his/her consciousness. Human self-consciousness makes a person separate from the world. Analysing the reality of the world, the person finds himself out of it. So, everything, lost by the individual, becomes inaccessible and leaves the boundaries of the existing one. R. Descartes called the human ability to separate something, what allocate her/him freedom. Intellect and doubt exist alongside. The human thought reflected it in R. Descartes's universal doubt and the principles of the modern analytical philosophy. The right to be sceptical of any situation, proclaimed by whoever should belong to the natural rights of the individual. The main idea is in the possibility of doubt, which is often absent in democratic societies.

The determination, by the external pressure or taboo (explicit or latent), creates a system of the social existence within the limits of its own limitations. It is genetically based on a sense of the fear. Nowadays, there are many fears in the modern society. They are natural ones such as a physical survival and the others. For example, we can list up the following fears: the fear of not being recognized, having less material wealth, the fear of being ridiculed, not intelligent, fear of yourself, etc. In this interesting paradox of the dependence on our fears, the power creates the system of the manipulating our consciousness from by the «external regulation». It does not mean only any state authority. We say about another side of the problem such as the power and morality, where we can see the same mechanisms of the dependence on their own fears.

The early psychoanalysis pays a great attention to fear. S. Freud and his followers distinguished two kinds of the fear – rational, determined by the external factors and irrational one. According to the psychoanalysts, anxiety, a feeling of impotence and insignificance generate a depressing mental state that virtually nobody can withstand. In psychoanalyst's opinion, the fear is the result of unfulfilled desires. Nevertheless, these desires can be implemented fictitiously, in the field of our suggestions and hallucinations. The followers of Psychoanalysis believe that human needs are deformed or put in practice in the form of the opposing desires. Thus, there is a reaction to a conflict situation in the human psyche, if the man cannot realize its essence and satisfy the in-depth needs within the society.

Today, there is a replacement the spiritual auto interpretation by a new fictitious one. Fighting against the fears, the human creates the fantasies that help her/him overcome hard experiences. There is also a concept «latent anxiety» in psychology. Sometimes the little feeling of fear caught the person completely. «Information immunity» is a kind of tools to control the latent anxiety, which cannot be dominant the whole time. The phenomenon of «information immunity» is based on the complex conglomerate of the social causes and motives of our behaviour that includes fears, conformism, inertia of thinking, indifference, lack of suffering as well as «informational fatigue», which is natural for the information-oversaturated social communication. Information immunity is formed by the influence of the ideological propaganda as well as the automatically reaction without unnecessary emotions.

Can we consider «informational immunity» as a disease of the society as well as the protective mechanism of the social consciousness? The particularity of this phenomenon is its moral dimension. It does not mean the protection from «information mess», whereas it is the rejection, blocking, concealing the truth, vital information in the context of the moral choice, internal freedom. So we understand ourselves in the dimensions of the present-day material problems as well as the awareness of own appointment and the community as «co-existence of free individuals» without any pathetic. Therefore, it is necessary to revive the genetic needs in the communi-

cation-cooperation, which creates an atmosphere of trust, the basis for the implementation of free individuals, reduces the degree of the communication-confrontation of the modern world.

The protective reactions of our organism as a whole, and consciousness as a receiver of information, do not exclude the immune tolerance, which is the state of the opposite of the alienation. «Immune tolerance is the recognition of the alien and specific tolerance to it, while the immunity is the recognition of the alien and intolerance to it» [4]. Consequently, the state of tolerance can be necessary for an organism in those situations where biological incompatibility, the rejection reactions turn from protection into a threat to life itself. In modern medicine, special substances are widely used, which suppress the immune rejection reaction - immunosuppressant. Immunosuppressive therapy is aimed at preserving life, in case of the transplantation of internal organs. We can make the similar parallels with social existence.

Conclusions. Finally, in their cultural memory people accumulate the «information of survival», which is being developing independently of their genotype. This information is put into the «repository» of beliefs and ideas. It transforms into the worldview there. The latter characterizes the social system and highlights its true nature and the relation to the well-being of people. The most part of the information, probably 90% of its total number, is common to all living beings. A small amount of information distinguishes human life from everyone else. The nature of the man is in this small part. The human immune system is a wonderful example of the method of the natural interaction, recognition and development.

Today it is important to understand that the information immunity in the forms of various taboos, implanted «from above», will not be effective. The immune system of the organism as a whole is based on sufficiently effective self-correction of the protective and tolerant reactions. Thus, taking into account the administrative and legal aspects of the protection against such phenomena, we should hope for those protective barriers that are created by the «moral immunity» of the individual. In the certain sense, all the spiritual and moral issues of human existence begin from the point that the development of culture gives the person a right to choose. Its semantic principle are the parts of the universe of spirituality. The functions of control and critical comprehension of the man's moral values are manifested in the following forms of self-consciousness as conscience and shame. At the same time, in the entire system of moral consciousness, the central and fundamental role is the conscience as the internal spiritual understanding of the man's integrity of his life's realization in the context of its fundamental moral assessment.

The desire to build a civilized society is to combine the art of understanding of reality with the ability and desire to finish the works. This idea can be embodied if the community perceives the importance of a similar perspective in the personality development. «The next step in the evolution of mankind requires each individual to become an intellectually developed person, who is capable of creatively and responsibly forming beliefs. They direct the people's actions to meet their reasonable needs, achieve humane goals, high standards of living and objective complete information» [5]. We cannot continue to stay the passive followers of the strangers' ideals. In addition, we cannot be indifferent to the mechanisms of the actions of our nature. Realizing it, we will be able to cure the society and ourselves from the information illnesses, lies, manipulation of the consciousness and all fears.

Список використаних джерел

1. Нерсесянц В. С. История политических и правовых учений / Под ред. В. С. Нерсесянца. Москва : ИНФРА, 1998. С. 533.

2. Спекторский Е.В. Понятие общества в античном мире. Варшава, 1911. С. 24.

3. Свинцов В.И. Правда, которая не является правдой // Свободная мысль. 1994. № 2.

4. Фрэзер Д. Золотая ветвь: Исследование магии и религии / Пер. с англ. 2-е изд. Москва : Политиздат, 1983. С. 235-251.

5. Петров Р.В. Иммунология. Москва : Медицина, 1986. С. 15-16.

6. Мак Иннис Р. Нравственное начало природы человека; Пер. с англ. В.Я.Васильева. Киев: Б.и., 1999. С. 44.

References

1. Nersesyants, V. S. (1998). History of Political and Legal Doctrines. Moscow: INFRA [in Russian].
2. Spectorskyi, E. V. (1911). The Concept of the Society in the Ancient World. Warsaw [in Russian].
3. Svintsov, V. I. (1994). True, Which is not True. Svobodnaya myisl, № 2 [in Russian].
4. Frazer, J. (2nd ed.). (1983). Golden Branch: Study of Magic and Religion. Moscow: Politizdat [in Russian].
5. Petrov, R. V. (1986). Immunology. Moscow : Medicine [in Russian].
6. Mak Innis, R. (1999). Moral Origin of Human Nature.(V. Y. Vasilieva, Trans.). Kyiv: B.I. [in Russian].

УДК 316.77:17.011.1:38

Vasylenko Valeriia,
Information Supply Officer of Vasyl' Stus Donetsk National University
v.vasilenko@donnu.edu.ua
https://orcid.org/0000-0002-2370-5615

PECULIARITIES OF USING SOCIO-COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF DEVELOPING POSITIVE IMAGE OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

The purpose of the present article *is to define the peculiarities of applying the socio-communicative technologies in the formation of positive image of a higher education institution.* ***The methodology of the research*** *is based on the general scientific and special methods of cognition such us analysis, synthesis, logical method, monitoring and the method of visualization of the research results.* ***The scientific novelty*** *lies in the fact that components of the higher education institution image creation are investigated in the context of their qualitative and quantitative indicators. The peculiarities of applying socio-communication technologies in the process of developing a higher education institution's positive image are determined.* ***In the conclusions*** *the author determines that in the process of developing a unique, emotionally-colored image of an institution of higher education in the consciousness of its target audience, it is necessary to take into account certain peculiarities of using socio-communicational technologies such as the coverage of scientific activity of teachers and students of the HEI, operational updating and provision of information on general issues about educational activity, development and support of social activity of the institution, the opportunity to present a visual demonstration of teacher's pedagogical abilities, advertising and increasing the popularity of the HEI, forming a positive attitude towards the organization of educational process.*

Key words*: positive image, higher education institution, socio-communicative technologies.*

Василенко Валерія Юріївна,
спеціаліст з інформаційного забезпечення
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мета дослідження. *Визначити особливості використання соціокомунікаційних технологій при формуванні позитивного іміджу закладу вищої освіти.* ***Методологія дослідження*** *базується на застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема аналізу, синтезу, логічного методу, моніторингу та методу візуалізації результатів дослідження.* ***Наукова новизна****. Розглянуто*

© *Василенко В.Ю.*

References

1. Nersesyants, V. S. (1998). History of Political and Legal Doctrines. Moscow: INFRA [in Russian].
2. Spectorskyi, E. V. (1911). The Concept of the Society in the Ancient World. Warsaw [in Russian].
3. Svintsov, V. I. (1994). True, Which is not True. Svobodnaya myisl, № 2 [in Russian].
4. Frazer, J. (2nd ed.). (1983). Golden Branch: Study of Magic and Religion. Moscow: Politizdat [in Russian].
5. Petrov, R. V. (1986). Immunology. Moscow : Medicine [in Russian].
6. Mak Innis, R. (1999). Moral Origin of Human Nature.(V. Y. Vasilieva, Trans.). Kyiv: B.I. [in Russian].

УДК 316.77:17.011.1:38

Vasylenko Valeriia,
Information Supply Officer of Vasyl' Stus Donetsk National University
v.vasilenko@donnu.edu.ua
https://orcid.org/0000-0002-2370-5615

PECULIARITIES OF USING SOCIO-COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF DEVELOPING POSITIVE IMAGE OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

The purpose of the present article *is to define the peculiarities of applying the socio-communicative technologies in the formation of positive image of a higher education institution.* ***The methodology of the research*** *is based on the general scientific and special methods of cognition such us analysis, synthesis, logical method, monitoring and the method of visualization of the research results.* ***The scientific novelty*** *lies in the fact that components of the higher education institution image creation are investigated in the context of their qualitative and quantitative indicators. The peculiarities of applying socio-communication technologies in the process of developing a higher education institution's positive image are determined.* ***In the conclusions*** *the author determines that in the process of developing a unique, emotionally-colored image of an institution of higher education in the consciousness of its target audience, it is necessary to take into account certain peculiarities of using socio-communicational technologies such as the coverage of scientific activity of teachers and students of the HEI, operational updating and provision of information on general issues about educational activity, development and support of social activity of the institution, the opportunity to present a visual demonstration of teacher's pedagogical abilities, advertising and increasing the popularity of the HEI, forming a positive attitude towards the organization of educational process.*

Key words*: positive image, higher education institution, socio-communicative technologies.*

Василенко Валерія Юріївна,
спеціаліст з інформаційного забезпечення
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мета дослідження. *Визначити особливості використання соціокомунікаційних технологій при формуванні позитивного іміджу закладу вищої освіти.* ***Методологія дослідження*** *базується на застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема аналізу, синтезу, логічного методу, моніторингу та методу візуалізації результатів дослідження.* ***Наукова новизна****. Розглянуто*

© *Василенко В.Ю.*

складові формування іміджу закладу вищої освіти в контексті їх якісних та кількісних показників. Визначені особливості використання соціокомунікаційних технологій при формуванні позитивного іміджу освітнього закладу. ***Висновки****. Визначено, що при створенні унікального, емоційно-забарвленого образу закладу вищої освіти в свідомості своєї цільової аудиторії необхідно враховувати певні особливості використання соціокомунікаційних технологій, а саме: висвітлення інформації про наукову діяльність викладачів та студентів ЗВО, оперативне оновлення та надання інформації щодо загальних питань з освітньої діяльності, створення та підтримка соціальної активності закладу, можливість представлення наочного демонстрування педагогічних здібностей викладача, рекламування та підвищення популярності ЗВО, формування позитивного відношення студентів до організації навчання.*

Ключові слова: *позитивний імідж, заклад вищої освіти, соціокомунікаційні технології.*

Василенко Валерия Юрьевна,
специалист по информационному обеспечению
Донецкого национального университета имени Василя Стуса

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОЦИОКОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ПОЗИТИВНОГО ИМИДЖА УЧРЕЖДЕНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Цель исследования. *Определить особенности использования социокоммуникационных технологий при формировании положительного имиджа учреждения высшего образования.* ***Методология исследования*** *базируется на применении общенаучных и специальных методов познания, в частности анализа, синтеза, логического метода, мониторинга и метода визуализации результатов исследования.* ***Научная новизна.*** *Рассмотрены составляющие формирования имиджа учреждения высшего образования в контексте их качественных и количественных показателей. Определены особенности использования социокоммуникационных технологий при формировании положительного имиджа образовательного учреждения.* ***Выводы.*** *Определено, что при создании уникального, эмоционально-окрашенного образа учреждения высшего образования в сознании своей целевой аудитории необходимо учитывать определенные особенности использования социокоммуникационных технологий, а именно: освещение информации о научной деятельности преподавателей и студентов УВО, оперативное обновление и предоставление информации по общим вопросам об образовательной деятельности, создание и поддержка социальной активности заведения, возможность представления наглядной демонстрации педагогических способностей преподавателя, рекламирование и повышение популярности УВО, формирование положительного отношения студентов к организации обучения.*

Ключевые слова: *положительный имидж, учреждение высшего образования, социокоммуникационные технологии.*

Urgency of the research. Nowadays, many higher education institutions (HEI) constantly have to face certain difficulties in implementation of their educational activity. First of all, these difficulties are caused by the demographic crisis in Ukraine, decline in the popularity of Ukrainian education, lack of operational information to university entrants on annual changes in the rules of admission to higher education institutions, short supply to "non-prestigious" specialities in the natural sciences (such as "Chemistry", "Physics", "Biology"), lack of funding from the Ministry of Education, etc.

The current situation requires from higher education institutions the system transformation, creation of such conditions of operation, in which the Ukrainian HEI will be recognized and have high authority among competitors and their target audience. Implementation of these conditions is impossible without creating a unique image of the institution.

Among the existing tools and instruments of creation of a positive image, the primary role should be allocated to the use of socio-communication technologies. It is socio-communication technologies, which are an innovative tool that,

during the transition to the information society, enables the use of modern information technologies for manipulating the consciousness of people, and creating a favorable positive impression on the higher education institution among its target audience.

Analysis of recent researches and publications. The issue of forming an image as a component of the competitiveness of a higher education institution and an aspect of growth of its economic indicators is considered in the works both of domestic [6, 8, 10] and foreign authors [1, 3].

N.V. Horbenko [12], in her work, emphasizes the fact that the image of a higher education institution should be focused on the end user of services provided by the education institution and subordinated to the necessity to capture his desire and the mood of perception.

The problem of formation of a personal (individual) image of a person as one of the main components of formation of the corporate image of a higher education institution in the system of social communications is considered by the author K.V. Diuzheva [13]; the definition of main components of the image of an education institution and the development of practical recommendations for its formation are noted in the works of Yu.M. Karpenko and N.L Karpenko [14], N.V. Mamai [16]; Sung-Un Yang, Minjung Sung [4] consider the formation of a university image through the prism of influence of the identity brand, external prestige and reputation.

The peculiarities of the technology of forming an image as one of the types of socio-communication technologies are considered in the work of O.M. Kholod [17]. The use of such Internet technologies as a website, a virtual library, a system of online education Moodle and their influence on the image formation of an education institution is noted in the work of M.S. Kovalchuk [15].

□tefan Vlăduțescu [5] analyzes the use of social networks as a basis for socio-communication activity and Janet Fulk [2] defines the use of modern communication technologies in social activity of society.

These authors studied a wide range of issues on the mentioned subject. However, the process of the image formation of a higher education institution, taking into account the peculiarities of applying socio-communicational technologies in the modern information space, has not been fully investigated and it has determined the purpose of this research.

Purpose of the article is to determine the peculiarities of the use of socio-communication technologies in the formation of a positive image of a higher education institution.

Presentation of basic materials. At present, the image of a higher education institution is perceived as an image, which has an emotional color created in the public consciousness. Such image is determined by a certain correlation between the various aspects of activity of this institution and is transmitted to the external environment [7].

Consequently, the image is a "marketing instrument, which must be precisely targeted at the end consumer and subordinated to the desire to capture his wish and changes in mood and social status" [12].

The peculiarity of formation of a positive image of a higher education institution is the filling with the positive content of the institution's image that, in its turn, influences on the growth of trust in it, increase of prestige, authority and sphere of influence [16].

The process of the image formation of a higher education institution will be considered from the standpoint of the main goal of HEI itself. The main goal is to provide educational services. Therefore, the image of educational services is an obligatory component of the image of a higher education institution. It is also necessary to specify the subjects of activity: who provides educational services and to whom they are provided. "Who provides" refers directly HEI and its professorial teaching staff (PTS); "To whom it is provided" – students.

Thus, the process of the image formation of a higher education institution, according to the author, consists of the image of educational services, the image of HEI itself, the image of the PTS and the image of students.

Let us consider each of these components in the context of their qualitative and quantitative indicators (Table 1).

Table 1 – **Indicators of the main components of the image formation of a higher education institution**

No.	A component of the image formation of HEI	Quantitative indicators	Qualitative indicators
1	The image of educational services	number of specialities; price for the year of study depending on the chosen speciality, educational degree (bachelor, master), forms of study; number of classroom (lecture, practical) hours for each discipline	according to which directions of training higher education is provided; available forms of study (full-time, part-time, online); what disciplines are taught in each speciality (on each course), their content part; quality of the knowledge provided
2	The image of a higher education institution itself	number of graduating departments/ faculties/scientific institutes; number of educational buildings; number of dormitories; number of students enrolled by the Admission Committee; the place among All-Ukrainian/ International ratings of HEI; number of educational/computer classrooms; distance of dormitories from educational buildings; distance of educational buildings from each other/ from the city center; amount of salaries of lecturers/student scholarships; proportion of "lost" students during the academic year	availability of attributes (anthem, emblem and flag); holding traditional holidays (First-Year Debut, Faculty Day, Student's Day, etc.); carrying out of scientific conferences; availability of scientific/professional publications; participation in regional/All-Ukrainian/ International projects
3	The image of the professional teaching staff	number of lecturers with a degree (candidate/doctor of sciences) and degree (Doctor/Professor); number of members of the Academy of Sciences; number of lecturers with knowledge of a foreign language of level B2 and above; number of scientific works in professional/foreign publications; work experience (number of years); number of female/male lecturers	compliance with certain requirements and standards in teaching; lecturer's satisfaction level; availability of advanced training; previous experience (in which institutions worked, on which positions)
4	The image of a student	number of first-year students, who entered HEI with excellent independent external evaluation; number of scientific works in professional/foreign publications; number of employed students (graduates) in the specialty; number of foreign students	participation of students in the regional, All-Ukrainian, International conferences/olympiads; student's satisfaction level; rating of studying students; from which schools the students entered HEI, in which specialities.

It should be noted that the formation of a positive image of a higher education institution is accompanied by some targeted information work. In the modern informational and educational environment, the implementation of such work is impossible without the use of socio-communication technologies (SCT).

Therefore, D. Gavra notes that socio-communicational technologies represent a targeted, systematically organized activity, which has an action plan and is aimed at solving socially important problems [11].

Stages of development of socio-communicational technologies are given in Fig. 1.

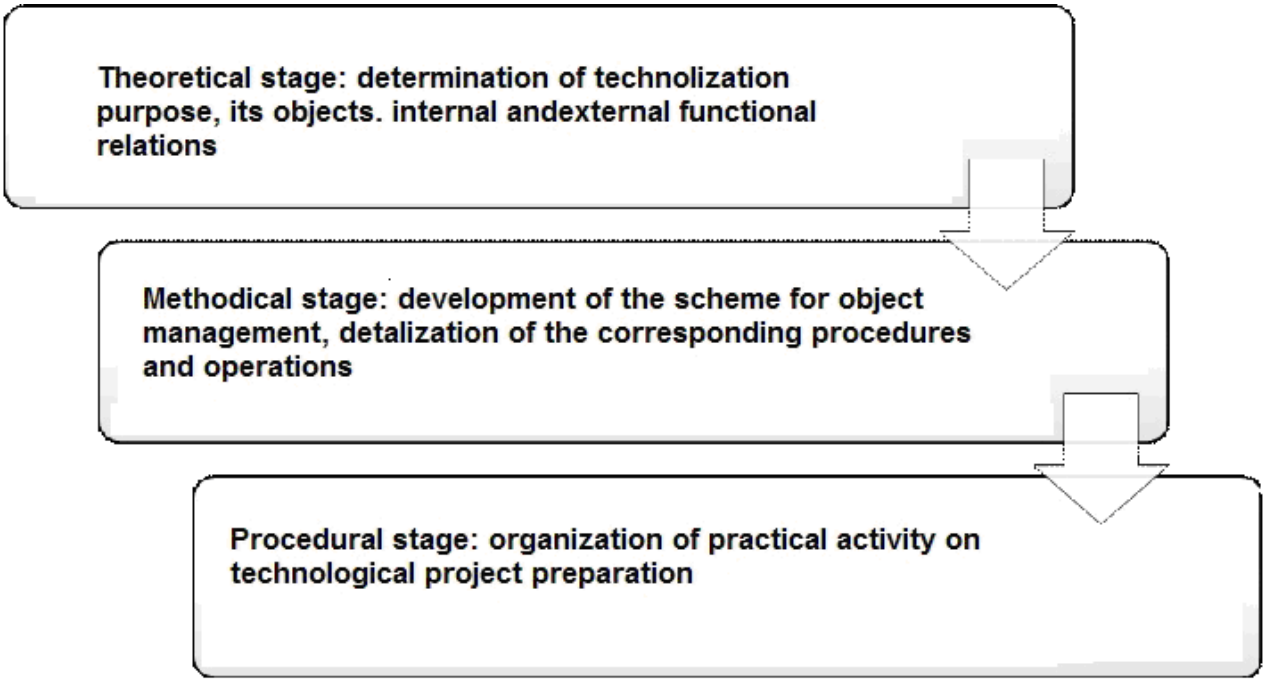

Figure 1 – **Stages of development of socio-communicational technologies**

Let us distinguish one more definition of the concept of socio-communication technologies, which is more appropriate to use in the process of formation of a positive image of a higher education institution. According to the author O. Kholod, socio-communication technologies mean "a system of manipulative action-complexes, aimed at changing the behavior of society" [17].

One of the types of socio-communication technologies is the technology of formation of an image, the main purpose of which is to create the necessary image of the person involved (a person, a social institution, a country, etc.) with the help of various action-complexes [17].

Let us consider peculiarities of the use of socio-communication technologies in formation of one of the main components of formation of the image of a higher education institution – the image of educational services.

Name of SCT: website of an education institution.

Peculiarities of the use. Highlighting of information by providing a common access to operative curricula for each academic year, each speciality. The operative curriculum, which is scanned and posted on the official website of an education institution, provides information on the names of disciplines, in which semester they are studied and how many hours are devoted to them.

Transparency in the implementation of educational services is ensured by providing a common access to prices (a price list) for each year of study in the chosen speciality signed by the head of HEI.

Name of SCT: online learning platform (e.g., EFront, Moodle, Mirapolis Learning Management System).

Peculiarities of the use. Every year online education is becoming increasingly popular in both the European and the Ukrainian educational community. Provision of educational services for the online learning students (without excluding both part-time and full-time forms) is possible, if there are courses developed on certain educational platforms. To inform entrants and their parents about the content of courses studied in a particular speciality, the teacher can provide a guest access not only for students, but also for other groups of users. In addition, in order to avoid possible corruption schemes on the part of the lecturer, students of the online educational platform can see the results of estimation for both their work and

the work of their group mates (using the object "Journal of Grades").

Another element of formation of the image of an education institution is the image of a higher education institution itself, the peculiarities of which are discussed below.

Name of SCT: website of an education institution.

Peculiarities of the use. The website should include the faculty pages, which will cover the basic information about their activity and contacts for communication. The standard structure of the faculty page on the official website of HEI can consist of the following elements: general information about the faculty (year of foundation, location, history); structure of the dean's office: full names of the staff, positions, contacts; the list of departments with the specialities they produce, the structure of the departments: full names of the head and lecturers with all the academic titles and scientific degrees. Thus, the target audience (entrants, partners, other HEIs) will be able to immediately contact the faculty management/ employees to resolve the existing issues.

Highlighting of information on scientific activity is possible through the placement of announcements about conferences, Olympiads and other scientific events in the newsfeed on the first page of the website.

A positive moment may also lie in the operational update and provision of information on the first page of the website on the list of entrants during the admission campaign of education institutions.

Name of SCT: social networks.

Peculiarities of the use. Creation and support of social activity of a higher education institution is possible through the use of information resources of social networks: groups in Facebook, official pages in Instagram, channels in Telegram. To attract and maintain the attention of the target audience, it is necessary that the frequency of records in the above resources must be not less than 1-2 times for two days. In this case, the content must be linked:

1) with the university life: highlighting of information on the official events, holidays, days of open doors with indication of time and place of holding;

2) with the results of scientific achievements of lecturers and students: highlighting of information on internship abroad or winning in various competitions and olympiads;

3) with information on general issues related to educational activity, changes in the rules of the admission committee regarding admission to HEI, etc. [9].

Obligatory conditions for creation and distribution of such records shall include the indication of an official source, the addition of photo, video and audio content to attract the attention of the audience, the ability to add comments, so that users can evaluate entries or ask clarification questions to the administrator.

Name of SCT: periodicals.

Peculiarities of the use. Availability of the conference collections of local, regional, All-Ukrainian and international levels, scientific/professional journals and newspapers give a higher education institution the opportunity to cover the results of scientific activity and scientific achievements of the professional teaching staff, employees of a higher education institution, students and education grantees. Another advantage is the ability to establish partner/friend relationships with scholars in various fields, with other partner education institutions by providing the opportunity to be published in their scientific collections, thereby promoting and increasing the popularity of collections, as well as HEIs, in which they are printed.

Peculiarities of the use of the socio-communication technologies of the image of the professional teaching staff is presented below.

Name of SCT: information resources for tracking citation of scientific publications.

Peculiarities of the use. One of the indicators for assessing the quality of the scientific activity of the professional teaching staff is citation of its articles. For example, if a teacher has his own account in Google Scholar, then any Internet user will be able to find out the information about citation of his scientific publications and their indexing in the Google Scholar search engine. Another tool for tracking citation of scientific articles is the international scientific database Scopus. Functional features of such database are similar to Google Scholar: if a lecturer has his own account in Scopus, then it is possible to track citation of his articles in Scopus and Web of Science journals. It should be noted that the more lecturer's scientific

papers are cited, the greater authority and respect he has in the scientific society.

Name of SCT: social networks.

Peculiarities of the use. The lecturers' personal pages in social networks, the groups they are subscribed to, the list of their "virtual" friends – all this allows the users, including students, university entrants, their parents and other HEI employees, to learn more about the personal life of lecturers, their interests and preferences. This information can almost always be found in open access, so lecturers need to be more closely related to the content of records they publish, what they comment on and, if there is a need and opportunity, to hide the page from visitors, to add only proven users to friends.

To clearly demonstrate his pedagogical abilities, the lecturer can record video lectures and put them on his own channel on YouTube (for example, within YouTube channel of the faculty or university). As part of such video lecture, the lecturer will be able to demonstrate his oratorical abilities, the level of knowledge of the material and the availability of studying the questions raised. After watching a video lecture, the users will be able to leave their comments/wishes about the submitted materials, and the lecturer will be able to make a choice: to follow them or not.

Let us consider the formation of a student's image using socio-communication technologies.

Name of SCT: website of an education institution.

Peculiarities of the use. A student's academic success is a key to the effectiveness of studying at HEI. Highlighting of the students' academic achievement may be possible by providing access to the student progress rating by the results of session in the newsfeed on the main page of the website.

Timely presentation of information on the academic progress of all students, in the open access, demonstrates the transparency of the examination session at a higher education institution and ensures the formation of a positive attitude of students towards arrangement of studying at HEI.

To create the interest of the target audience to certain specialities by eliminating ambiguities regarding the questions of future employment from prospective students and their parents, it is possible to provide information about successful graduates with their full names, their specialities, the year of graduation and the place of employment, stating the occupied position, on the pages of faculties of HEI.

Scientific novelty. The components of formation of the image of a higher education institution in the context of their qualitative and quantitative indicators have been considered. The peculiarities of the use of socio-communication technologies in the formation of a positive image of an education institution have been mentioned.

Summarizing the above, one can *conclude* that the process of formation of a positive image of a higher education institution in the modern informational and educational environment is accompanied by the use of such socio-communicational technologies as an educational institution's website, online learning platform, social resources of social networks, periodicals, information resources for tracking citation of scientific publications.

It should be mentioned that when creating a unique, emotionally colored image of a higher education institution in the consciousness of its target audience, it is necessary to take into account certain peculiarities of the use of represented socio-communication technologies, namely: highlighting of information on the scientific activity of lecturers and students of HEI, operational update and provision of information on general issues of educational activity, creation and support of social activity of the institution, opportunity to present a visual demonstration of the lecturer's pedagogical abilities, advertising and increasing the popularity of HEI, formation of a positive attitude of students towards the arrangement of studying.

Список використаних джерел

1. Drūteikenė G., Marčinskas A. University image: new approach and perspective theoretical and practical. Ekonomika. 2011. Vol. 90, № 2. P. 161-164.

2. Fulk J. Social Construction of Communication Technology. The Academy of Management Journal. 1993. Vol. 36, № 5. P. 921-950.

3. Prez J. P., Torres E.M. Evaluation of the organizational image of a university in a higher education institution. Contadur?a y Administraci?n. 2017. Vol. 62, № 1. P. 123-140.

4. Sung M., Yang S. Toward the Model of University Image: The Influence of Brand Personality, External Prestige, and Reputation. Journal of Public Relations Research. 2008. Vol. 20, № 4. P. 357-376.

5. Vlăduțescu. Communicational Basis of Social Networks. International Journal of Management Sciences and Business Research. 2013. Vol. 2, № 8. P. 1-5.

6. Ананченкова П. И. Совершенствование имиджа как фактор конкурентоспособности высшего учебного заведения : дис. канд. эк. наук : 08.00.05. Москва, 2009. 163 с.

7. Арбузова Ю. В. Формування позитивного іміджу навчального закладу. Інформаційні технології в науці та виробництві. 2014. № 2 (10). URL: http://sbornik.college.ks.ua/downloads/sbornik2_7/pdf/29.pdf (дата звернення 02.01.2019).

8. Бачинська О.М. Роль іміджу в структурі забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ. Актуальні питання підвищення конкурентоспроможності держави, бізнесу та освіти в сучасних економічних умовах : зб. матеріалів І Міжнар. науково-практ. Інтернет-конф. 2013. URL: http://www.confcontact.com/20130214_econ/4_bachinska.htm (дата звернення 02.01.2019).

9. Василенко В. Використання інформаційних ресурсів соціальних мереж для професійно орієнтованої роботи ВНЗ. Проблеми формування інформаційної культури особистості : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю. Маріуполь : МДУ, 2013. – С. 180.

10. Волкова В.В. Имидж образовательного учреждения в контексте проблемы конкурентоспособности вузов. Сб. науч. тр. Северо-Кавказского гос. техн. ун-та. 2005. Вип. 2. URL: http://science.ncstu.ru/articles/hs/14/10.pdf/file_download (дата звернення 05.01.2019).

11. Гаврa Д. Социально-коммуникативные технологии: сущность, структура, функции. Оптимальные коммуникации. URL: http://jarki.ru/wpress/2010/02/28/937/ (дата звернення 10.01.2019).

12. Горбенко Н. В. Особливості формування іміджу сучасного університету. Освітологічний дискурс. 2014. № 1(5). С. 36-43.

13. Дюжева К.В. Формування іміджу в системі соціальних. Соціум. Документ. Комунікація. 2018. С. 192-201.

14. Карпенко Ю.М., Карпенко Н.Л. Імідж вищого навчального закладу: основні складові та проблеми формування. Науковий вісник Полісся. 2015. № 1(1). С. 118-124.

15. Ковальчук М.С., Сердуніч Н.В. Використання Інтернет-технологій для формування іміджу навчального закладу. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. № 6. С. 200-202.

16. Мамай Н.В. Складові забезпечення позитивного іміджу вищого навчального. Вісник НУВГП. 2016. № 3(75). С. 102-110.

17. Холод О.М. Комунікаційні технології: підручник. Київ : КиМУ, 2011. 312 с.

References

1. Drūteikenė, G. & Marčinskas, A. (2011). University image: new approach and perspective theoretical and practical. Ekonomika, 90 (2), .161-164 [in English].

2. Fulk, Janet (1993). Social Construction of Communication Technology. The Academy of Management Journal, 36 (5), 921-950 [in English].

3. P?rez, J. P. & Torres, E.M. (2017). Evaluation of the organizational image of a university in a higher education institution. Contadur?a y Administraci?n, 62 (1), 123-140 [in English].

4. Sung, M. & Yang S. (2008). Toward the Model of University Image: The Influence of Brand Personality, External Prestige, and Reputation. Journal of Public Relations Research, 20 (4), 357-376 [in English].

5. Vlăduțescu, tefan (2013). Communicational Basis of Social Networks. International Journal of Management Sciences and Business Research, 2 (8), 1-5 [in English].

6. Ananchenkova, P.I. (2009) Improving the image as a factor in the competitiveness of higher education institutions. Candidate's thesis. Moscow [in Russian].

7. Arbuzova, Yu.V. (2014). Formation of a positive image of an educational institution. Information technology in science and production, 2 (7). Retrieved from http://sbornik.college.ks.ua/downloads/sbornik2_7/pdf/29.pdf [in Ukrainian].

8. Bachynska, O.M. (2013). The role of the image in the structure of ensuring the competitiveness of the universities. Proceedings of the First International Scientific and Practical Internet-Conference «Topical issues of increasing the competitiveness of the state, business and education in modern economic conditions». Retrieved from http://www.confcontact.com/20130214_econ/4_bachinska.htm [in Ukrainian].

9. Vasylenko, V. (2013). Use of information resources of social networks for professionally oriented work of the university. Proceedings of the Ukrainian Scientific and Practical Internet-Conference «Problems of formation of information culture of the person». (p.180). Mariupol: MSU [in Ukrainian].

10. Volkova, V.V. (2005). Image of an educational institution in the context of the problem of university competitiveness. Collection of scientific. works of the North Caucasus State Technical University, 2. Retrieved from http://science.ncstu.ru/articles/hs/14/10.pdf/file_download [in Russian].

11. Gavra, D. Socio-communicative technologies: essence, structure, functions. Optimal communications. Retrieved from http://jarki.ru/wpress/2010/02/28/937/ [in Russian].

12. Gorbenko, N. V. (2014). Features of forming the image of the modern university. Educational discourse, 1(5), 36-43 [in Ukrainian].

13. Dyuzheva, K.V. (2018). Formation of image in the system of social communications. Socium. Document. Communication, 192-201 [in Ukrainian].

14. Karpenko, Yu.M. & Karpenko, N.L. (2015). The image of a higher educational institution: the main components and problems of formation. Scientific bulletin Polesie, 1(1). 118-124 [in Ukrainian].

15. Kovalchuk, M.S. & Serdunich N.V. (2011). Use of Internet technologies to form the image of an educational institution. Bulletin of the Khmelnytsky National University, 6, 200-202 [in Ukrainian].

16. Mamay, N.V. (2016). Components of providing a positive image of a higher educational institution. Bulletin of NUVGP, 3(75), 102-110 [in Ukrainian].

17. Holod, O.M. (2011). Communication technologies. Kyiv: KIU [in Ukrainian].

УДК 316.77:321.34.028

Рибачук Олена Миколаївна,
аспірант кафедри культурології
та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв
amryb10@ukr.net
ORCID 0000-0002-6730-8363

ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ЦЕНТРІВ СПРИЯННІ ВІДКРИТОСТІ ВЛАДИ

Мета роботи. *Дослідження пов'язане з аналізом діяльності громадських інформаційно-комунікативних центрів як посередників у забезпеченні зворотного зв'язку між громадянським суспільством і державою. Комунікативна складова їхньої інформаційної взаємодії вимагає нових підходів у з'ясуванні якісних трансформацій технологічних систем обміну даними для розширення доступу до інформаційних ресурсів владних структур.* ***Методологія*** *дослідження полягає в застосуванні методу системного аналізу, а також соціокомунікативного і структурно-функціонального підходів, що дало змогу визначити комунікативні аспекти концепту «відкритості влади» та дослідити специфіку обміну ресурсами та послугами між владою та суспільством через мережу громадських інфоцентрів.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в тому, що на основі проведеного аналізу розширено наукове бачення основних підходів та інструментів функціонування громадських інформаційних центрів в забезпеченні відкритості та доступу до інформації органів державної влади, а також підтримки їхньої інтерактивної комунікації з громадянами.* ***Висновки.*** *У результаті дослідження визначено, що відкритість влади як основна характеристика сучасних соціально-комунікативних взаємодій є концептуальною вимогою технічного розвитку сфери Інтернет-комунікацій з громадським сектором й активно використовується в діяльності громадських інформаційних центрів для налаштування діалогу в системі «влада–суспільство».*

Ключові слова: *Інтернет, е-уряд, інтерактивна комунікація, відкритість влади, органи державної влади, суспільство, громадянське суспільство, громадські інформаційні центри.*

Рыбачук Елена Николаевна,
аспирант кафедры культурологии и
информационных коммуникаций
Национальной академии руководящих кадров
культуры и искусств

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОБЩЕСТВЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНЫХ ЦЕНТРОВ В СОДЕЙСТВИИ ОТКРЫТОСТИ ВЛАСТИ

Цель работы. *Исследование связано с анализом деятельности общественных информационно-коммуникативных центров в качестве посредников в обеспечении обратной связи между гражданским обществом и государством. Коммуникативная составляющая их информационного взаимодействия требует новых подходов в выяснении качественных трансформаций технологических систем обмена данными для расширения доступа к информационным ресурсам властных структур.* ***Методология*** *исследования заключается в применении метода системного анализа, а также социокоммуникативного и структурно-функционального подходов, что позволило определить коммуникативные аспекты концепта «открытости власти» и исследовать специфику обмена ресурсами и услугами между властью и обществом через сеть общественных инфоцентров.* ***Научная новизна*** *работы заключается в том, что на основе проведенного*

© *Рибачук О.М.*

анализа расширено научное видение основных подходов и инструментов функционирования общественных информационных центров в обеспечении открытости и доступа к информации органов государственной власти, а также поддержки их интерактивной коммуникации с гражданами. ***Выводы.*** *В результате исследования установлено, что открытость власти, как основная характеристика современных социально-коммуникативных взаимодействий, является концептуальным требованием технического развития сферы интернет-коммуникаций с общественным сектором и активно используется в деятельности гражданских информационных центров для настройки диалога в системе «власть–общество».*

Ключевые слова: *Интернет, э-правительство, интерактивная коммуникация, открытость власти, органы государственной власти, общество, гражданское общество, информационные центры.*

Rybachuk Olena,
Postgraduate student, Department of
Culturology and Information Communication,
National Academy of Managerial Staff
of Culture and Arts

THE PUBLIC INFORMATION AND COMMUNICATION CENTERS ACTIVITIES IN PROMOTING AUTHORITIES' OPENNESS

Purpose of Article. *The research is related to the analysis of public information and communication centers activities as mediators which provide feedback between civil society and the state. The communicative component of their information interaction requires new approaches to identifying qualitative transformations of technological data exchange systems for expanding access to information resources of government structures.* ***The methodology*** *of the study is to apply the method of system analysis, as well as the socio-communicative and structural-functional approaches, which allowed to define the communicative aspects of the concept "openness of authorities" and to explore the specifics of the resource and service interchange between government and society through the network of public information centers.* ***Scientific novelty.*** *The scientific novelty of the research is that on the basis of the conducted analysis, it has been expanded the scientific vision of the main approaches and instruments of public information centers operation for ensuring openness and access to information of state authorities, as well as supporting their interactive communication with citizens.* ***Conclusions.*** *As a result of the study, it was determined that the openness of authorities, as the main characteristic of modern social and communicative interactions, is a conceptual requirement for the technical development in the field of Internet communications with the public sector and is actively used in the work of public information centers to set up a dialogue in the «power-society» system.*

Key words: *Internet, e-government, interactive communication, openness of government, public authorities, society, civil society, public information centers.*

Актуальність теми дослідження**.** Однією з ознак демократичного суспільства є обов'язок влади комунікувати з громадянами та інформувати їх про свою діяльність і використовувати механізми залучення громадськості до прийняття політичних рішень та формування можливостей щодо найповнішого оцінювання якості їхньої реалізації. Саме відкритість дій влади є головною запорукою здійснення ефективної політики, формування громадського контролю та зміцнення легітимності влади; це основна вимога для ефективного функціонування державної влади, яка сформована демократичним шляхом, у разі недотримання якої суспільний контроль за діями влади є неможливим. Тому питання інформаційної доступності владних ініціатив для громадськості є незмінно актуальним, враховуючи сучасні темпи розвитку інформаційно-комунікативної сфери суспільства. Масштаби та ефективність застосування ІКТ у сфері суспільно-політичних взаємодій дозволяють залучати все більше учасників у процеси здійснення публічної політики, розширюва-

ти межі системи інформаційного забезпечення органів влади та збільшувати кількість і якість інформаційно-комунікативних обмінів між громадськістю та владою. Зокрема, на сьогодні питанням відкритості органів влади та їхнього зв'язку з громадянами приділяється значна увага в контексті розробки та втілення численних стратегій розвитку інформаційно-комунікативних установ, що виконують роль посередників між владою та населенням. Вагоме місце в системі таких структур посідають громадські інформаційні центри як осередки забезпечення громадськості необхідними ресурсами та послугами державного характеру через взаємодію основних учасників інформаційного поля, а також підтримки інтерактивної взаємодії влади з громадськістю шляхом поширення засобів е-участі у прийнятті управлінських рішень, е-консультацій та обговорень суспільно важливих питань на базі різноманітних комунікативних майданчиків (заклади освіти, культурно-просвітницькі центри, молодіжні організації, бібліотеки (національні, вузівські, публічні) та ін.).

Аналіз досліджень і публікацій**.** Вагомий внесок у розроблення ідей інформаційної відкритості влади зробили як зарубіжні, так і вітчизняні теоретики, зокрема, такі як В. Горбатенко, А. Грамші, Н. Гудим, Л. Дунаєва, І. Коліушко, Л. Кормич, Н. Корченкова, П. Кузьмин, В. Мельниченко, Т. Пахомова, К. Поппер, Г. Почепцов, Т. Пейн, Дж. Роулз, В. Цвєтков та ін. Їхні наукові напрацювання стосуються передусім аналітичних підходів до питань залучення громадськості в управлінські процеси у контексті сучасних поглядів на теорію відкритого суспільства, де відкритість влади розглядається як необхідна умова пошуку та досягнення суспільного консенсусу та побудови нового типу відносин між державою та суспільством. Результати цих та інших розробок стали вагомим теоретичним базисом у подальших дослідженнях сучасних відкритих систем та інформаційно-комунікативних технологій наближення влади до суспільства. Розгляд громадських інформаційних центрів як посередників у комунікації між даними суб'єктами набув особливої актуальності у дослідженнях Е. Валентайн, В. Горового, С. Горової, Т. Гранчак, О. Дергачова, А. Жарової, А. Масальського, В. Пальчук, Ю. Половинчак, Н. Ротар, Л. Чуприни, І. Шевченко та ін. Особливу увагу цих дослідників зосереджено саме на інформаційно-комунікативних аспектах діяльності громадських інформаційних центрів, їхнього місця і ролі в інформаційному забезпеченні та технологічному супроводі комунікативних процесів громадської участі в суспільно-політичних процесах. При цьому слід зауважити, що поряд із значним напрацюванням практичного досвіду реалізації інтерактивних проектів, питання відкритості владних структур, їхнє позиціювання через організації громадського спрямування та взаємодію з ними висвітлюються значно вужче, що обумовлює необхідність подальших теоретичних пошуків у цій сфері.

Мета дослідження – визначення основних підходів, інструментів та проектних рішень в діяльності сучасних громадських інформаційно-комунікативних центрів, що стосуються їхнього місця і ролі в забезпеченні відкритості органів державної влади, а також доступу громадян до інформаційних ресурсів і послуг.

Виклад основного матеріалу. Багатоаспектність та складність питання відкритості влади стосується багатьох напрямів функціонування публічної політики, але серед його складових основною є проблема забезпечення інформаційної відкритості, тобто створення умов для доступу кожного громадянина до інформації щодо функціонування публічних органів влади. При цьому, з одного боку, її запорукою є існування в соціокомунікативному полі суспільного запиту на отримання достовірної та повної інформації про діяльність влади, контроль з боку громадянського суспільства та активна позиція його інститутів по відношенню до державної влади. З іншого боку, рівень відкритості визначається реальним прагненням органів влади якомога краще інформувати громадськість про свою діяльність, одним з чинників чого є бажання влади легітимізувати себе. У контексті цього Н. Корченкова, розглядаючи концепт відкритості влади перед суспільством як одну з вирішальних ознак їхнього комунікування, виокремлює декілька рівнів його прояву: «1) елементарний – відкритість визначається

як можливість громадськості отримувати відомості про діяльність органів державної влади за допомогою гарантованого доступу до носіїв інформації, на яких фіксуються рішення, що зачіпають суспільно значущі питання; 2) доступність не тільки інформації як такої, а й доступ до процесу прийняття рішень, їхніх причин і передбачуваних результатів; 3) відкритість процесу прийняття рішень для участі представників громадськості (неурядових і невладних груп); 4) відкритість влади як політична культура та потреба населення брати участь в прийнятті управлінських рішень» [3, 125].

З розвитком та активним впровадженням технологій е-урядування як на рівні розвинених країн, так і у практиці держав, що перебувають на перехідному етапі масштабного впровадження новітніх ІКТ, комунікативні аспекти взаємодії влади та суспільства все більше тяжіють до питань розвитку контрольних функцій громадськості та інформаційної відкритості владних структур. На нормативно-правовому рівні такі зарубіжні джерела, як Акт Сполучених Штатів Америки про свободу інформації (The Freedom of Information Act (FOIA) [5], Акт з питань загального адміністративного права Королівства Нідерландів (Dutch General Administrative Law Act) [6] фіксують концепт відкритості влади як тризначну систему, що визначає: прозорість (transparensy), тобто перебування під публічним контролем громадськості; доступність (accessibility) всім і у будь-який час; чутливість до нових ідей та вимог, готовність оперативно реагувати (responsiveness). У контексті цього, розглядаючи інформацію владних структур як національне надбання, у країнах розвинених демократій право громадськості на доступ до такої інформації закріплюється, як правило, на державному рівні, а самі процеси інформаційних обмінів в системі «влада–суспільство» забезпечуються через систему спеціалізованих установ зворотного зв'язку (інформаційно-комунікативних центрів). Для прикладу, Меморандум Президента США для глав виконавчих департаментів і агентств (Memorandum for the Heads of Executive Departments and Agencies, 21.01.2009) передбачає «максимальну відкритість уряду перед громадськістю, активне їхнє комунікування як суб'єктів політичного процесу та максимальне залучення населення до процесів консультування та обговорення суспільно важливих питань» [7].

Загалом для англо-американської традиції характерною є підвищена активність громадськості до інформаційно-комунікативних процесів як всередині державного апарату, так і на рівні країни. З метою розвитку інститутів громадянського суспільства та організації швидкого та зручного доступу до необхідних даних у суспільно-політичній практиці США функціонують як державні, так і громадські структури, діяльність яких спрямована на підтримку та розвиток комунікацій між громадськими організаціями та об'єднаннями, між громадськістю та владою, між владними інститутами та громадськими організаціями за кордоном тощо. До таких можна віднести Центри інформаційних ресурсів (ЦІР), Американські кутки (American Corner), Американські бібліотеки, Управління політики, планування та ресурсів, Бюро програм міжнародної інформації, Бюро з освітніх і культурних справ, Дорадчу комісію із громадської дипломатії, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) та ін. На їхній основі, як правило, при дипломатичних установах, університетах, бібліотеках, урядових інститутах, посольствах та просто у великих містах створюються громадські інформаційні центри.

За кордоном своєю чергою формуються підрозділи та спеціалізовані об'єднання для реалізації конкретних програм, наприклад, Місія USAID в Україні, Білорусі та Молдові. У співпраці з українським парламентом Агентство сприяє розвитку комунікативних взаємодій громадських організацій з відомчими структурами органів державної влади щодо вдосконалення законодавчих процесів, підвищення рівня підзвітності влади, активнішої участі громадян у законодавчій діяльності та зміцнення верховенства права. Інформаційно-комунікативні центри, що діють як громадські осередки USAID допомагають підвищити рівень громадської активності та взаємодії з владою шляхом втілення ряду проектів, зокрема таких як: «Програма РАДА» – впровадження ефективних засобів комунікації, інформування і надання послуг

громадянам, впровадження механізмів залучення громадськості в законодавчий процес, посилення співпраці між представниками влади та органами місцевого самоврядування, промоція ініціатив громадської просвіти, моніторинг органів влади організаціями громадянського суспільства та ін.; «Модельний округ», «Таун Хол» – посилення комунікації громадськості з владою, обговорення суспільно важливих проблем з виборцями, проведення міських зібрань громади для консультацій та вирішення важливих питань; «Пересувний інформаційний центр» – комунікативний майданчик для інформування та забезпечення відкритості законодавчих ініціатив, а також залучення громадськості до розвитку інструментів «електронного парламенту» (подання петицій, громадське коментування законопроектів, електронний порядок денний комітетів та Погоджувальної ради) та ін.

З розвитком міжнародних програм в Україні активізувалась значна частина громадських інформаційних центрів на базі бібліотечних закладів, які у значній мірі почали перебирати на себе роль посередників у комунікативних процесах між громадськістю та владними структурами шляхом «відбору, зберігання суспільно значимої інформації, надання доступу до неї, забезпечення створення необхідного для прийняття управлінських рішень інформаційно-аналітичного базису, підтримки життєздатності політичної системи загалом, її стабільного розвитку і трансформації відповідно до змін у суспільстві та світі» [1, 147-148]. Бібліотеки на сьогодні – це інтегративні складові інформаційних процесів у суспільстві, вони ефективно виконують функцію репрезентації суспільних та державних інтересів та виступають своєрідною інформаційною базою, майданчиком для пошуку консенсусних рішень між громадським та владним секторами. Тому створення та діяльність інформаційно-комунікативних центрів на їхній основі забезпечує широкий спектр надання послуг громадянам та забезпечує зворотній зв'язок з владними органами. У контексті впровадження систем е-урядування, такого типу центри перетворюються на пункти доступу громадян до офіційної інформації, свого роду інформаційно-консультаційні служби, обладнані апаратно-програмним комплексом і покликані задовольняти потреби громадян у офіційній та соціально значимій інформації, а також проводити необхідні заходи з налагодження ефективної взаємодії з органами влади (обговорення, консультації, офіційні запити, подання петицій тощо). Серед інформаційно-комунікативних проектів такого типу можна виокремити: «Громадські інформаційні центри у Львівській області» (у рамках програми «Підтримка демократії» Фундації Міжнародної Солідарності за сприяння Програми «Бібліоміст» та Регіонального тренінгового центру Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки), «Пункт доступу громадян до офіційної інформації» та «Пункт європейської інформації» (за підтримки УБА на базі Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського), «Громадський інформаційний центр Закарпатської області» (на базі Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка), «Громадський інформаційний центр Стрийської Централізованої бібліотечної системи», Центри регіональної інформації (в рамках проекту «Бібліотека – громада: відкритий простір» на базі системи регіональних бібліотечних закладів) та ін.

Діяльність та тематична спрямованість цих закладів сприяє більшій відкритості місцевої та державної влади по відношенню до громадськості та активному залученню суспільства до вирішення соціально важливих проблем. У таких громадських інформаційно-комунікативних центрах систематизуються національні електронні інформаційні ресурси, електронні послуги органів державної влади та органів місцевого самоврядування; формується інформаційний мультиресурс і інтегративний інформаційний мультисервіс для підтримки електронних комунікацій громадян з владними структурами; проводяться громадські обговорення, адвокаційні заходи, тренінги, вебінари із залученням представників громадськості та державного сектору з профільних питань та ін. До роботи також активно долучаються засоби сучасних соціальних медіа, що дає змогу активно поширювати й популяризувати основні концепти та результати комунікативного дискурсу в систе-

мі «влада–суспільство». Зважаючи на зростаючі темпи розвитку сучасних комунікативних процесів, на думку Н. Ротар, роль громадських інформаційних центрів у встановленні конструктивної взаємодії з владою буде посилюватись, оскільки «вони можуть виконувати функції входу у політичну систему та забезпечувати моделювання в масовій свідомості принципів використання діалогових форм політичної участі» [4, 87]. Тому в подальшому акцент необхідно робити не просто на розвиток громадських інститутів та організацій, а здебільшого на розширення та вдосконалення комунікативних форм їх публічної взаємодії та впливу на органи державної влади.

Типологічно близькими за напрямами діяльності та поширенням відкритості влади можна розглядати і комунікативні центри громадського доступу, які можуть створюватися як самостійні організації, або ж у структурі організацій, що надають широкий спектр послуг. До них можна віднести загальнодоступні центри (навчання і доступ до обчислювальних ресурсів, інформаційних і телекомунікаційних технологій та послуг, включаючи технології відео-конференц-зв'язку); центри, орієнтовані на обслуговування певних груп населення (забезпечення доступу до інформаційно-комунікативних ресурсів, наприклад, «Consortium for Services to Homeless Families» в США); багатоцільові центри (які поряд з доступом до інформаційно-комунікаційних ресурсів і послуг надають ряд соціальних послуг, не пов'язаних з ІКТ); мережі муніципальних технологічних центрів (здійснення конкретної регіональної програми щодо використання інформаційно-комунікативних технологій, наприклад, програма «Інформаційні технології в освіту» (Technology-In-Learning) в США) та ін. Як зазначає Жарова А., в інформаційно-комунікативній діяльності вказаних центрів провідна роль належить саме органам влади і управління, які «повинні виступати в якості каталізатора змін, що відбуваються в інтересах розвитку суспільства і особистості, координатора діяльності різних учасників процесу переходу до інформаційного суспільства» [2, 25]. При цьому громадськість як рівноправний суб'єкт комунікативного процесу забезпечує промоцію владних ініціатив та створення необхідного інформаційного середовища для розширення кола потенційних акторів у полі публічної політики. Загалом кількісний та якісний склад, а також поширення громадських інформаційно-комунікативних центрів в тих чи інших країнах напряму залежить від інформаційної політики держави та готовності влади і суспільства до конструктивної взаємодії та відкритості в розробці і прийнятті соціально важливих рішень.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що на основі проведеного аналізу розширено наукове бачення основних підходів та інструментів функціонування громадських інформаційних центрів в забезпеченні відкритості та доступу до інформації органів державної влади, а також підтримки їхньої інтерактивної комунікації з громадянами.

Висновки. Таким чином, в умовах стрімкого розвитку сучасних ІКТ та їхнього активного застосування у процесі побудови ефективних комунікацій соціуму та держави, відкритість влади постає системоутворюючим чинником їхньої інформаційної взаємодії. Саме володіння достатнім обсягом якісної та достовірної інформації про діяльність органів влади визначає рівень політичної обізнаності громадян, склад та подальше використання оптимальних інструментів та функціональних методик їхньої політичної участі. Найбільшою мірою забезпечення відкритого доступу громадян до офіційної інформації органів влади в сучасних умовах пов'язано з впровадженням технологічних новацій електронного урядування, яке значно розширює процесуальні межі інформаційних обмінів у системі «влада–суспільство» та видозмінює традиційні уявлення про інформаційно-комунікативну взаємодію громадського та державного секторів. З цієї точки зору створення та функціонування мережі громадських інформаційних центрів не лише відтворює спектр суспільних запитів на інформацію державного значення і підвищення рівня обізнаності в діяльності владних структур, а й ретранслює комунікативний потенціал суспільства та влади у пошуку діалогових форм участі у здійсненні публічної політики.

Список використаних джерел

1. Гранчак Т. Ю. Библиотека как компонент системы политической коммуникации. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2011. Вып. 9. С. 147–158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnan_2011_9_17. Загл. с экрана.

2. Жарова А. К., Бачило И. Л. Организационно-правовые институты гражданского общества в информационной среде. URL: http://www.civisbook.ru/files/File/Jarova_Bachilo.pdf. – Загл. с экрана.

3. Корченкова Н. Ю. Принцип информационной открытости как требование современной демократии. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. Серия: Право*. *2000. № 1*. С. 124–128.

4. Ротар Н. Діалогові форми політичної участі: передумови та перспективи становлення в Україні. *Політичний менеджмент*. 2007. № 1. С. 75–92.

5. The Freedom of Information Act (FOIA): [electronic resource]. URL: https://foia.state.gov/learn/foia.aspx. Screen name.

6. Dutch General Administrative Law Act: [electronic resource]. URL: https://www.acm.nl/sites/default/files/old_publication/publicaties/15446_dutch-general-administrative-law-act.pdf. – Screen name.

7. Memorandum for the Heads of Executive Departments and Agencies of January 21, 2009 «Transparency and Open Government». *Federal Register*. – 2009. Vol. 74. № 15. January 26. P. 4685–4686.

References

1. Hranchak T. Yu. (2011) Library as a component of political communication system. Biblioteki natsional'nykh akademiy nauk: problemy funktsionirovaniya, tendentsii razvitiya, Vol. 9, 147–158. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnan_2011_9_17 [in Russian].

2. Zharova A. K. & Bachilo I. L. Organizational and legal institutions of civil society in the information environment. Retrieved from: http://www.civisbook.ru/files/File/Jarova_Bachilo.pdf. [in English].

3. Korchenkova N. Yu. (2000) The principle of information openness as a requirement of modern democracy. Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N. I. Lobachevskogo. Seriya: Pravo. 1, 124–128 [in Russian].

4. Rotar N. (2007) Dialogue forms of political participation: change of mind and prospects of becoming in Ukraine. Politychnyy menedzhment. 1, 75–92 [in Ukrainian].

5. The Freedom of Information Act (FOIA). Retrieved from: https://foia.state.gov/learn/foia.aspx [in English].

6. Dutch General Administrative Law Act. Retrieved from: https://www.acm.nl/sites/default/files/old_publication/publicaties/15446_dutch-general-administrative-law-act.pdf [in English].

7. Memorandum for the Heads of Executive Departments and Agencies of January 21, 2009 «Transparency and Open Government». Federal Register. 2009, Vol. 74, 15, January 26, 4685–4686 [in English].

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 378[(002+651):004]

Філіпова Людмила Яківна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інформаційних технологій
Харківської державної академії культури
flyak@ukr.net
http://orcid.org/0000-0003-0273-7922

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТНИЙ ПРОФІЛЬ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ ІНТЕГРОВАНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Мета роботи: *аналіз розвитку спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» в межах нової інтегрованої спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.* ***Методологія*** *дослідження полягає в застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема методів порівняльного аналізу, статистичного, термінологічного, хронологічного та інших методів дослідження, серед яких особливе місце посідає аналітичний моніторинг веб-сайтів в Інтернет-мережі.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в тому, що простежено особливості розвитку та змін спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» в умовах модернізації освітнього процесу в українських університетах.* ***Висновки****. У результаті проведеного дослідження виявлено, що спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» в умовах освітніх реформ залишилась змістовно, але змінила своє місце, посівши в межах нової інтегрованої спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа в якості пріоритетної освітньо-професійної програми/ спеціалізації з такою ж назвою або частково зміненою, поряд з іншими складовими - бібліотечного та архівного профілю. Спостерігається тенденція переважного розвитку інформаційно-документного профілю освітніх програм спеціальності 029, що поєднує документаційну діяльність з інформаційно-комунікаційними технологіями.*

Ключові слова: *спеціальності вищої освіти, заклади вищої освіти України, Документознавство та інформаційна діяльність; Інформаційна, бібліотечна та архівна справа; інформаційно-комунікаційні технології.*

Филиппова Людмила Яковлевна,
доктор педагогических наук, профессор,
профессор кафедры информационных технологий
Харьковской государственной академии культуры

ИНФОРМАЦИОННО-ДОКУМЕНТНЫЙ ПРОФИЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАМ В КОНТЕКСТЕ НОВОЙ ИНТЕГРОВАННОЙ СПЕЦИАЛЬНОСТИ

Цель работы*: анализ развития специальности «Документоведение и информационная деятельность» в рамках новой интегрированной специальности 029 Информационное, библиотечное и архивное дело.* ***Методология*** *исследования заключается в применении общенаучных и специальных методов познания, в частности методов сравнительного анализа, статистического, терминологического, хронологического и других методов исследования, среди которых особое место занимает аналитический мониторинг веб-сайтов в сети интернет.* ***Научная новизна*** *работы заключается в том, что прослежены особенности развития и изменений специальности «Документоведение и информационная деятельность» в условиях модернизации образовательного*

© Філіпова Л.Я.

процесса в украинских университетах. ***Выводы.*** *В результате проведенного исследования выявлено, что специальность «Документоведение и информационная деятельность» в условиях образовательных реформ осталась содержательно, но изменила свое место, заняв его в рамках новой интегрированной специальности 029 Информационное, библиотечное и архивное дело в качестве приоритетной образовательно-профессиональной программы/специализации с таким же названием или частично измененным, наряду с другими составляющими -библиотечного и архивного профиля. Наблюдается тенденция преимущественного развития информационно-документационного профиля образовательных программ специальности 029, сочетающего документационную деятельность с информационно-коммуникационными технологиями.*

Ключевые слова*: специальности высшего образования, высшие учебные заведения Украины, Документоведение и информационная деятельность; Информационное, библиотечное и архивное дело; информационно-коммуникационные технологии.*

Filipova Liudmyla,
doctor of pedagogical sciences, professor,
professor of the Department of Information Technology Kharkiv State
Academy of Culture

INFORMATION AND DOCUMENT PROFILE OF EDUCATIONAL PROGRAMS IN THE CONTEXT OF NEW INTEGRATED SPECIALTY

Purpose of Article. *The purpose of these article is to analyze development of the specialty "Documentation and Information Activities" in the framework of the new integrated specialty 029 Information, library and archival work.* ***Methodology*** *of the research consists in applying general scientific and special methods of cognition, in particular, methods of comparative analysis, statistical, terminological, chronological and other research methods, among which a special place is occupied by analytical monitoring of websites on the Internet.* ***Scientific novelty*** *of this paper lies in the fact that the features of the development and changes of the specialty "Documentation and Information Activities" in the context of the modernization of the educational process in Ukrainian universities are traced.* ***Conclusions.*** *As a result of the study, it was found that the specialty "Documentation and Information Activities" in terms of educational reforms remained meaningful, but changed its place, taking up in a new integrated specialty 029 Information, library and archival work as a priority educational and professional program/specialization with such same name or partially modified, along with other components of the library and archive profile. There is a tendency towards the predominant development of the information and documentation profile of educational programs of specialty 029, which combines documentation activities with information and communication technologies.*

Key words*: higher education specialties, higher educational institutions of Ukraine, Documentation and Information Activities; Information, library and archival work; information and communication technologies.*

Актуальність теми дослідження. Сучасна українська освітня система зазнала суттєвих змін за останні роки, що обумовлено передусім прагненням до повної реалізації головних цілей Національної рамки кваліфікацій: введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентності фахівців; забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудових відносин; сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні; налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці [2]. Успішне вирішення цих завдань має стати стратегічними орієнтирами імплементації положень Закону України «Про вищу освіту» та подальшого просування української освітньої системи до європейських вимірів [1]. На сьогодні вже здійснено важливі етапи модернізації освітніх і професійних стандартів, сформовано відповідну законодавчо-нормативну базу, створено

умови для залучення до процесів розбудови нової інноваційної Національної системи кваліфікацій (НСК) [10]

Серед конкретних результатів цих процесів відзначимо зміни назв та взагалі ідеології окремих спеціальностей в галузі Культура, які багато років мали інші назви, до яких вже призвичаїлись освітяни та студенти. Тож далі йдеться по появу нової інтегрованої спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа (ІБАС), яка охопила і інформаційно-документну, і бібліотечну, й архівну спеціальності [3].

Мета дослідження – проаналізувати сучасні тенденції розвитку спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» в межах нової інтегрованої спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Виклад основного матеріалу. Здається зовсім недавно ця спеціальність була дуже популярною серед абітурієнтів та відповідно на неї запрошували вступати понад п'ятдесят закладів вищої освіти (ЗВО) у різних українських містах, і в цих університетах спостерігався немалий конкурс. Такі тенденції були об'єктивно обумовлені ринком праці: підвищенням кваліфікаційних вимог до керівних кадрів та провідних спеціалістів у сфері інформаційного та документного забезпечення різних видів суспільної діяльності, сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; документної, інформаційно-аналітичної та управлінської діяльності органів влади, організації діяльності інформаційно-аналітичних структур у сучасних економічних умовах. У міжнародній практиці вдосконалення інформаційної інфраструктури будь-якої галузі та систем електронного документообігу визнано як один з пріоритетних напрямів розвитку сучасних інформаційних та управлінських технологій.

Навіть коли вже розпочались процеси реформації вищої освіти в державі, коли впроваджували Національну рамку кваліфікацій (2014 р.), керівники цієї спеціальності сподівалися, що така популярна і корисна для суспільства спеціальність має залишитися. Однак з 1 вересня 2016 року було оголошено набір абітурієнтів вже на нову інтегровану спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (ІБАС) відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти».[6] У цьому Переліку не було передбачена окрема спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність», що мала місце раніше в ЗВО.

Додамо, що у період обговорень цього переліку небайдужі керівники кафедр і факультетів, об'єднавшись віртуально, формулювали та розсилали свої пропозиції у вищі інстанції з надією на повернення спеціальності ДІД. І це був дійсно щирий порив. Однак – не сталося. Хоча можна констатувати, що в сучасних освітніх реаліях ця спеціальність змістовно все ж залишилася, однак перетворилась на спеціалізацію в межах нової інтегрованої спеціальності.

Звернемося до торішньої статистики, оприлюдненої інформаційною системою «Конкурс», яка з 2008 р. була надана у вільному доступі на своєму веб-сайті в мережі інтернет [7-9]. Згідно з нею було оголошено про прийом абітурієнтів на навчання на освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» за напрямом 6.020105 Документознавство та інформаційна діяльність галузі 0201 Культура:

у 2008 р.	41 ЗВО України (23 + 18 філіали КНУКіМ)
у 2013 р.	66 ЗВО України (42 + 24 філіали КНУКіМ)
у 2015 р.	56 ЗВО України (42 + 14 філіали КНУКІМ)

Тобто за 5 років майже вдвічі збільшилась кількість ЗВО, в яких була реалізовано спеціальність ДІД (бакалаврат). І за 2 наступні роки така статистика майже збереглася.

А вже з 2016 р. керівникам цих навчальних закладів потрібно було визначитися з профілем нової освітньої програми або спеціалізацією. Тобто з цього року ЗВО обирали свій профіль навчання студентів за спеціальністю ІБАС.

За результатами інтернет-моніторингу офіційних веб-сайтів цих ЗВО можемо отримати інформацію про сучасний стан колишньої спеціальності ДІД, а також знайти відповіді на запитання: чи перетворилась вона на спеціалізацію/освітню програму? Чи припинила своє існування? Результати наступні.

Для моніторингу обиралися ЗВО, які були учасниками вступної кампанії 2015-го року, хоча в процесі знайомства з контентом їхніх офіційних сайтів було виключено ті з них, які не мали сайтів (Академія муніципального управління, Коледж преси та телебачення, ТзОВ), а також так звані «не самостійні» заклади: філії, інститути, факультети переважно Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКІм) та Київського університету культури (КУК), а також деяких інших. Тож залишилось 33 заклади, з яких на одному – Луганський національний університет імені Т. Шевченка – не було заявлено спеціальність 029 ІБАС на 2019\20 рр., а на іншому – Буковинський державний фінансово-економічний університет – не було знайдено офіційний веб-сайт.

Таким чином, залишилось - 31 ЗВО (Дод. 1.), з яких оголошено набір на спеціальність 029 ІБАС:

– за освітньою програмою (спеціалізація) ДІД – 20 ЗВО;

– за спорідненими назвами ОП інформаційно-документного профілю – 5 ЗВО: Документно-інформаційні системи та ресурси, Документаційне забезпечення управління та інформаційно-аналітична діяльність, Управління інформаційними комунікаціями, Інформаційна та документаційна діяльність, Інформаційна діяльність;

– за освітніми програмами, що повторюють назву спеціальності ІБАС – 6.

Слід відзначити, що вибір освітніх програм (ОП) може бути більше однієї, тому навчальні заклади визначалися у цьому напрямі по-різному. І назви ОП можна обирати університетами самостійно, що є позитивними тенденціями, співзвучними із зарубіжною освітньою практикою навчання студентів, зокрема американських університетів, де подібний досвід триває вже багато десятиріч і успішно виправдовує себе на ринку праці.

Серед досліджуваних сайтів ЗВО по 2-3 ОП обрали:

– Рівненський державний гуманітарний університет – 2 (крім ОП ДІД – ОП Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія)

– Центральноукраїнський національний технічний університет – 2 (крім ОП ДІД – ОП Інформаційна аналітика та зв'язки з громадськістю)

– Національний транспортний університет – 3 (крім ОП ДІД – ОП Управління документаційними процесами та науково-технічний переклад; ОП Управління інформаційно-аналітичною діяльністю та комунікації з громадськістю)

– Державний університет телекомунікацій – 2 (крім ОП ДІД – ОП Інформаційна аналітика та зв'язки з громадськістю);

– Національний університет «Острозька академія» – 2 (крім ОП ДІД – ОП Інформаційна аналітика та зв'язки з громадськістю);

– Українська академія друкарства – 2 (крім ОП ДІД – ОП Бібліотечна та книжкова справа);

– Харківська державна академія культури – 2 (крім ОП Інформаційна та документаційна діяльність (у минулому ДІД); ОП Бібліотекознавство та інформаційно-аналітична діяльність). (Дод.1.)

На жаль, не всі досліджувані ЗВО оприлюднили назви своїх ОП, а обмежувалися переліком напрямів навчання в межах спеціальності 029. (Дод.1).

Узагалі, кількість ЗВО, що заявили ОП інформаційно-документного профілю склала 25, а ЗВО, які обрали тільки одну ОП інформаційно-документного профілю – 18. Тож серед цих закладів поряд з більшістю ОП відзначеного профілю пропонується також назва ОП, що повторює назву спеціальності – ІБАС, та ОП бібліотечного профілю заявили 5 закладів (НАКККІМ, КНУКІМ, РДГУ, УАД, ХДАК). (Дод.1).

Слід зауважити, що в кількісних підрахунках можуть бути певні статистичні похибки, якщо реальна ситуація у ЗВО змінилася та/або не відображена своєчасно на своєму офіційному сайті на період дослідження: грудень 2018 – початок січня 2019 рр.

Однак загальні тенденції залишаються і можна дати відповідь на запитання, що було поставлено на початку статті. Відповідь позитивна – так, спеціальність у минулому «Документознавство та інформаційна діяльність» залишилась, хоча й перетворилась на спеціалізацію з назвою такою ж, як була, або спорідненою в межах профілю – інформаційно-документного.

Така сучасна ситуація підтверджується й нормативним документом – Стандартом вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» [4], що був затверджений наприкінці 2018 р. У ньому знаходимо відповідну інформаційно-документному профілю спеціальності ІБАС фахові компетентності, які студенти мають отримати в ході навчання на бакалаврському рівні, серед яких:

- Здатність використовувати сучасні прикладні комп'ютерні технології, програмне забезпечення, мережеві та мобільні технології для вирішення професійних завдань.
- Здатність аналізувати закономірності розвитку, документно-інформаційних потоків та масивів, як штучно створеної підсистеми соціальних комунікацій.
- Здатність створювати чітку, стислу та точну управлінську документацію відповідно до чинних стандартів.
- Здатність проектувати та створювати документно-інформаційні ресурси, продукти та послуги.
- Здатність використовувати PR та інші прикладні соціокомунікаційні технології в умовах сучасної інформаційно-технологічної інфраструктури.
- Здатність створювати, наповнювати та забезпечувати функціонування веб-сайтів та веб-спільнот у мережі Інтернет.
- Здатність опановувати і використовувати технології електронного урядування та електронного документообігу.
- Здатність опановувати та застосовувати технології системного аналізу інформаційної діяльності та інші.[4]

Тобто формування та розвиток професійних компетентностей у сфері інформаційно-документної діяльності спрямовано на здобуття студентами знань та навичок в області інформаційного забезпечення управління; розробки та впровадження технологічних процесів документування; організації інформаційної діяльності; роботи з документами та інформацією, використовуючи сучасні засоби комп'ютерно-комунікаційних технологій та систем електронного документообігу.

Відповідно до фахових компетентностей окреслено й результати навчання, серед яких:

- Впроваджувати та використовувати комунікаційні технології у соціальних системах, мультимедійне забезпечення інформаційної діяльності, технології веб-дизайну та веб-маркетингу.
- Керувати документаційними процесами діяльності установ, користуватися засобами електронного документообігу, організовувати референтну та офісну діяльність.
- Знати, розуміти та застосовувати в практичній діяльності законодавчі та галузеві нормативні документи.
- Забезпечувати ефективність функціонування документно-комунікаційних систем.
- Використовувати знання технічних характеристик, конструкційних особливостей, призначення і правил експлуатації комп'ютерної техніки та офісного обладнання для вирішення технічних завдань спеціальності.
- Оцінювати можливості застосування новітніх інформаційно-комп'ютерних та комунікаційних технологій для вдосконалення практик виробництва інформаційних продуктів і послуг.
- Кваліфіковано використовувати типове комп'ютерне та офісне обладнання.
- Застосовувати сучасні методики і технології автоматизованого опрацювання інформації, формування та використання електронних інформаційних ресурсів та сервісів та інші.[4]

Тож результати навчання спрямовано на їхню реалізацію переважно в інформаційних, аналітичних, адміністративних, кадрових підрозділах, службах діловодства підприємств, організацій, установ, фірм різного профілю, а також в органах державного управління всіх рівнів.

Розроблені та зафіксовані у стандарті професійні компетентності та результати навчання за інтегрованою спеціальністю ІБАС безумовно орієнтовані й на інші спрямування (або профілі) цієї спеціальності: бібліотечну та архівну. Саме ці документні установи мають активно реагувати на вимоги сучасних змін інформаційно-мережевого суспільства, щоб їх багаті ресурси ставали б доступнішими дистанційно для усіх користувачів комп'ютерних мереж.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження виявлено, що спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» в умовах освітніх реформ залишилась змістовно,

але змінила своє місце, посівши у межах нової інтегрованої спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа як домінуюча освітньо-професійна програма/спеціалізація з такою ж назвою або частково зміненою, поряд з іншими складовими – бібліотечного та архівного профілю. Спостерігається тенденція пріоритетного розвитку інформаційно-документного профілю освітніх програм спеціальності 029, що поєднує документаційну діяльність з інформаційно-комунікаційними технологіями.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що простежено особливості розвитку та змін спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» в умовах модернізації освітнього процесу в українських університетах.

Висновки. У результаті проведеного дослідження виявлено, що спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» в умовах освітніх реформ залишилась змістовно, але змінила своє місце, посівши в межах нової інтегрованої спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа в якості пріоритетної освітньо-професійної програми/спеціалізації з такою ж назвою або частково зміненою, поряд з іншими складовими – бібліотечного та архівного профілю. Спостерігається тенденція переважного розвитку інформаційно-документного профілю освітніх програм спеціальності 029, що поєднує документаційну діяльність з інформаційно-комунікаційними технологіями.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu.

2. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабміну від 23 листопада 2011 р. № 1341. Київ. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n12.

3. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабміну від 29 квітня 2015 р. № 266. Київ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF.

4. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / МОНУ. К., 2018. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-bakalavr.pdf .

5. Філіпова Л. Я. Профіль програми освітнього ступеню - бакалавр 029. Інформаційна, бібліотечна, архівна справа. Спеціалізація: Інформаційна та документаційна діяльність. Х.: ХДАК, 2015 (*рукопис*).

6. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF

7. http://vstup.info/i2008.html;

8. http://vstup.info/2013/;

9. http://vstup.info/2013/i2013okr1b57a6d552-dad0-41e0-93b4-89562903148.html.

10. https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy

References

1. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». URL: http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu [in Ukrainain].

2. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii: Postanova Kabminu vid 23 lystopada 2011 r. № 1341. Kyiv. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n12 in Ukrainain].

3. Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisniuietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity: Postanova Kabminu vid 29 kvitnia 2015 r. № 266. Kyiv. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF in Ukrainain].

4. Standart vyshchoi osvity pershoho (bakalavrskoho) rivnia zi spetsialnosti 029 «Informatsiina, bibliotechna ta arkhivna sprava». K., 2018. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-bakalavr.pdf. in Ukrainain].

5. Filipova L. Profil prohramy osvitnoho stupeniu - bakalavr 029. Informatsiina, bibliotechna, arkhivna sprava. Spetsializatsiia: Informatsiina ta dokumentatsiina diialnist. Kh.: KhDAK, 2015 [in Ukrainain].

6. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF in Ukrainain].

7. http://vstup.info/i2008.html [in Ukrainain].

8. http://vstup.info/2013/ [in Ukrainain].

9. http://vstup.info/2013/i2013okr1b57a6d552-dad0-41e0-93b4-89562903148.html. [in Ukrainain].

10.https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy [in Ukrainain].

Додаток 1.

Відомості з офіційних веб-сайтів ЗВО, які пропонують абітурієнтам спеціальність 029 ІБАС та бакалаврську освітню програму (ОП),
станом на грудень 2018 – початок січня 2019 рр.

№	Назва ЗВО/URL-адреса	Назви ОП спеціальності 029 ІБАС
1	Луганський національний університет імені Т. Шевченка (м. Старобельськ) http://luguniv.edu.ua/?lang=ru	не заявлена спеціальність 029 ІБАС на 2019\20 рр.
2	Полтавський університет економіки і торгівлі, ВНЗ Укоопспілки http://www.dides.puet.edu.ua/abitur.php	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність
3	Східноєвропейський університет економіки і менеджменту (Черкаси) http://www.suem.edu.ua/uk	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність
4	Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» https://khai.edu/ua/university	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність
5	Європейський університет (м.Київ) https://e-u.in.ua/ua/navchalni-pidrozdili/fakulteti/fakultet-informatsijnih-sistem-ta-tehnologij/	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність
6	Рівненський державний гуманітарний університет (РДГУ) http://rshu.edu.ua/	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність ОП: Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія
7	Ізмаїльський державний гуманітарний університет http://idgu.edu.ua/	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність (зі знанням англійської мови)
8	Київський національний університет культури і мистецтв (КНУКІМ) http://knukim.edu.ua	029 ІБАС ОП: Інформаційна, бібліотечна та архівна справа (*Інформаціолог-аналітик;Документознавець,менеджер органів державної влади та управління; Інтернет-маркетолог; Менеджер бібліотечно-інформаційної діяльності)*
9	Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (НАККІМ) https://nakkkim.edu.ua	029 ІБАС ОП: Документно-інформаційні системи та ресурси ОП: Бібліотечно-інформаційна діяльність
10	Національний авіаційний університет https://nau.edu.ua/	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність
11	Центральноукраїнський національний технічний університет (м. Кропивницький) http://www.kntu.kr.ua	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність ОП: Інформаційна аналітика та зв'язки з громадськістю
12	Маріупольський державний університет http://mdu.in.ua	029 ІБАС ОП: Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
13	Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки (м.Луцьк) https://eenu.edu.ua/uk	029 ІБАС ОП: Документаційне забезпечення управління та інформаційно-аналітична діяльність
14	Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського http://www.kdu.edu.ua	029 ІБАС ОП: Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
15	Національний транспортний університет (м. Київ) http://www.ntu.edu.ua/vstupnikam/specialnosti/	029 ІБАС ОП:Документознавство та інформаційна діяльність ОП: Управління документаційними процесами та науково-технічний переклад ОП: Управління інформаційно-аналітичною діяльністю та комунікації з громадськістю

16	Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (м. Сєвєродонецьк) https://snu.edu.ua/?page_id=23#	029 ІБАС ОП:Документознавство та інформаційна діяльність
17	Державний університет телекомунікацій (м. Київ) http://www.dut.edu.ua/ua/1327-perelik-specialnostey-dlya-vstupu-v-universitet-priymalna-komisiya	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність ОП: Інформаційна аналітика та зв'язки з громадськістю
18	Буковинський державний фінансово-економічний університет (м. Чернивці)	Офіційного веб-сайту не знайдено
19	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича http://vstup.chnu.edu.ua	029 ІБАС ОП: Інформаційна діяльність
20	Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (м. Київ) http://www.vstup.npu.edu.ua/uk-ua/perelik-osvitnikh-prohram	029 ІБАС ОП: Інформаційна, бібліотечна та архівна справа (*документно-інформаційний супровід кадрової роботи; документування інформаційної діяльності в галузі освіти)*
21	Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка https://drive.google.com/file/d/1Gby6W949rRVGb_C5BW84Eg_VW2IpI0EM/view	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність
22	Національний університет «Острозька академія» https://vstup.oa.edu.ua/	029 ІБАС ОП Документознавство та інформаційна діяльність ОП Інформаційна аналітика та зв'язки з громадськістю
23	Донецький національний університет (Вінниця) https://www.donnu.edu.ua/uk/spetsialnosti-ta-konkursni-predmeti/	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність
24	Національний університет «Львівська політехніка» http://lp.edu.ua/education/majors/IHSS/6.029.00.00/2018/ua/full	029 ІБАС ОП: Інформаційна, бібліотечна та архівна справа *(Освітньо-професійна програма має три практичні лінії: Інформаційна діяльність, Управління документаційними процесами, Бібліотечна та архівна справа)*
25	Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу http://nung.edu.ua/department/	029 ІБАС ОП: Документознавство та інформаційна діяльність
26	Українська академія друкарства (УАД) (м. Львів) https://www.uad.lviv.ua/umovy-vstupu/napriamy-pidhotovky-i-spetsialnosti	029 ІБАС ОП Документознавство та інформаційна діяльність ОП Бібліотечна та книжкова справа
27	Одеський національний політехнічний університет http://ac.opu.ua/ru/perechen-specialnostey	029 ІБАС ОП Документознавство та інформаційна діяльність
28	Академія рекреаційних технологій і права (м. Луцьк) http://artip.lutsk.ua/029-informatsijna-bibliotechna-ta-arhivna-sprava/	029 ІБАС ОП Документознавство та інформаційна діяльність
29	Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне) http://start.nuwm.edu.ua/perelik	029 ІБАС ОП Управління інформаційними комунікаціями
30	Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (м. Київ) http://ab.uu.edu.ua/edu-program/osvita_z_informaciynoi_bibliotechnoi_ta_arhivnoi_spravi	029 ІБАС ОП: Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
31	Національна металургійна академія України (м. Дніпро) https://nmetau.edu.ua/ru/mdiv/i2046/p-1#029	029 ІБАС ОП Документознавство та інформаційна діяльність
32	Харківська державна академія культури (ХДАК) http://www.ic.ac.kharkov.ua/priym_kom/abiturient/abiturient.html	029 ІБАС ОП Інформаційна та документаційна діяльність ОП Бібліотекознавство та інформаційно-аналітична діяльність
33	Тернопільський національний економічний університет http://didu.tneu.edu.ua/	029 ІБАС ОП Документознавство та інформаційна діяльність

УДК 378.1

Матвієнко Оксана Володимирівна,
професор, доктор педагогічних наук,
кандидат технічних наук,
професор кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID ID 0000-0001-5772-848X
oxmix2017@gmail.com

Цивін Михайло Наумович,
кандидат технічних наук, доцент,
професор кафедри архітектурного проектування
Інституту дизайну, архітектури та журналістики
ORCID ID 0000-0003-0312-5805
tsyvin2012@gmail.com

ПІДГОТОВКА ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ В УКРАЇНІ: НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ РОЗШИРЮЄТЬСЯ У НОВИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ

Мета *роботи полягає у виявленні суперечностей, наявних у цілях підготовки фахівців за спеціальністю 015.05 Професійна освіта (документознавство).* ***Методи дослідження****: аналіз документального потоку публікацій з підготовки фахівців за спеціальністю 015.05 Професійна освіта (документознавство), метод аналогії для виявлення спільного та відмінностей у підготовці документознавців в Україні; метод конкретизації для детального вивчення підготовки документознавців за спеціальністю 015 Професійна освіта у нинішніх умовах.* ***Наукова новизна*** *полягає в охарактеризуванні виявлених суперечностей у підготовці документознавця у межах педагогічної спеціальності 015 Професійна освіта.* ***Висновки.*** *Зміст і цілі підготовки педагогів професійної освіти із спеціалізацією «документознавство» потребують наукового обґрунтування для спеціальності 015 Професійна освіта відповідно до кваліфікаційних вимог стандарту документно-інформаційної освіти.*

Ключові слова: *професійна освіта, документознавство.*

Матвиенко Оксана Владимировна,
доктор педагогических наук,
кандидат технических наук, профессор,
професор кафедры документоведения
и информационно-аналитической деятельности
Киевского национального университета культуры и искусств

Цивин Михаил Наумович,
кандидат технических наук, доцент,
профессор кафедры архитектурного проектирования
Института дизайна, архитектуры и журналистики

ПОДГОТОВКА ДОКУМЕНТОВЕДОВ В УКРАИНЕ: ПРЕДОСТАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В НОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЯХ

Цель работы *заключается в выявлении противоречий, имеющихся в целях подготовки специалистов по специальности 015.05 Профессиональное образование (документоведение).* ***Методы исследования:***

© *Матвієнко О.В., Цивін М.Н.*

анализ документального потока публикаций по подготовке специалистов по специальности 015.05 Профессиональное образование (документоведение), метод аналогии для выявления общего и различий в подготовке документоведов в Украине; метод конкретизации для детального изучения подготовки документоведов по специальности 015 Профессиональное образование в нынешних условиях. ***Научная новизна*** *заключается в характеристике выявленных противоречий в подготовке документоведов в пределах педагогической специальности 015 Профессиональное образование.* ***Выводы.*** *Содержание и цели подготовки педагогов профессионального образования со специализацией «документоведение» требуют научного обоснования для специальности 015 Профессиональное образование в соответствии с квалификационными требованиями стандарта документо-информационного образования.*

Ключевые слова: *профессиональное образование, документоведение.*

Matvienko Oksana,
Doctor of Pedagogy, Ph.D., Professor,
Professor of the Department of Documentation
and information-analytical activity
at Kyiv National University of Culture and Arts

Tsyvin Michael,
Ph.D., Professor of the Department of Architectural Design
at Institute of Advertising

EDUCATION OF DOCUMENTEES IN UKRAINE: THE PROVISION OF EDUCATIONAL SERVICES IS EXPANDING IN NEW SPECIALTIES

The ***purpose*** *of the work is to identify the contradictions available for the purpose of training specialists in the specialty 015.05 Professional Education (Documentation).* ***Methods of research****: analysis of the documentary flow of publications on the training of specialists in the specialty 015.05 Professional education (document science), the method of analogy for the identification of common and differences in the training of documentologists in Ukraine; a method of concretization for a detailed study of the phenomenon of training documentologists in the specialty 015 vocational education in the current conditions. The* ***scientific novelty*** *consists in characterizing the revealed contradictions in the preparation of a document scientist within the pedagogical specialty 015 Vocational education.* ***Conclusions****. The content and objectives of the training of teachers of vocational education with the specialization "Documentation" require a scientific justification for the specialty 015 Vocational education in accordance with the qualification requirements of the standard of document and information education.*

Keywords*: professional education, document studies.*

Актуальність теми дослідження. Підготовка документознавців в Україні, еволюціонувавши від самостійної спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність», яка користувалась значним попитом серед абітурієнтів на освітньому ринку, до латентного стану у межах спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», від «зародження» спеціальності у межах бібліотечних факультетів інститутів культури до поширення її на значну кількість ВНЗ, в т.ч. й технічного спрямування, з 2016 р. поповнилась освітніми програмами підготовки документознавців за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 Освіта.

У переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти за пропонованою спеціальністю поміж будівництва, гірництва, деревообробки зварювання, комп'ютерних технологій тощо, наявна й спеціалізація 015.05 Документознавство.

Освітніми цілями спеціальності *015 Професійна освіта* [8] є підготовка фахівців, здатних здійснювати фахову за спеціалізацією та освітню діяльність із професійної підготовки кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів, бакалаврів для забезпечення виробничого процесу на підприємствах, в установах та організаціях галузі/сфери відповідно до спеціалізації. Поряд із формулюванням цієї мети у наукових публіка-

ціях акцентується фахова документознавча підготовка, яка дає змогу випускнику працювати у сфері документно-інформаційних комунікацій на відповідних посадах.

Отже, маємо освітньо-педагогічну ситуацію навчання документознавців за двома, хоча й дотичними, але різними галузями знань, за різними спеціальностями і навчальними планами, з відмінними освітньо-кваліфікаційними характеристиками, професіологічними концептами та професійними цінностями.

Суперечності такого стану можуть проявитись вже на етапі вибору абітурієнтом спеціальності, який часто далекий від усвідомленого і здійснюється за зовнішніми атрибутами. В умовах конкуренції університетів на ринку освітніх послуг абітурієнти не завжди зможуть чітко зрозуміти, яку освіту вони одержать за обраною спеціальністю: документознавця чи педагога, оскільки навіть назва спеціальності *Професійна освіта (документознавство)* складає враження, що буде одержана професійна освіта з документознавства.

Актуальність звертання до розгляду підготовки документознавця за спеціальністю *015 Професійна освіта* має наукову і соціальну аргументацію. Зокрема, проблема може бути сформульована таким чином: мета освіти, заявлена як підготовка документознавця у межах спеціальності *015 Професійна освіта (документознавство)*, не відповідає нормативному змісту підготовки здобувачів вищої освіти з документознавства відповідно до стандарту спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», який акумулює у собі стандарт документознавчої освіти [10]. Очевидна відмінність цілей навчання, об'єктів вивчення та діяльності майбутнього фахівця, теоретичного змісту предметної області діяльності, не дають змоги досягти необхідних результатів навчання та фахових компетенцій у сфері документознавчої освіти студентами спеціальності 015 Професійна освіта (документознавство).

Аналіз досліджень і публікацій. Науково-педагогічна школа підготовки фахівців у межах спеціальності *015 Професійна освіта (документознавство)* знаходиться на стадії активного формування.

У наукових публікаціях розглядаються питання методики викладання окремих дисциплін, піднімаються проблеми формування системи компетентностей педагога професійного навчання. Так, у статті І. Демуз [2] окреслено цілі навчання студентів за спеціальністю 015.05 «Професійна освіта (документознавство)», основною з яких названо підготовку педагогів професійного навчання з документознавства і викладачів ВНЗ з документознавства.

Дослідниками окреслюються чинники, які активізували підготовку документознавців за спеціальністю *015 Професійна освіта,* при чому аргументація актуальності цього освітнього явища представлена як вимога до професійно-ресурсної складової сфери документно-інформаційних комунікацій: «… Необхідність володіння методами аналізу й оцінки документообігу, технологіями методики збирання й обробки інформаційних потоків, методами створення і використання інформаційних ресурсів, управлінням інформацією в документно-інформаційних системах та ін. – ці та інші чинники сприяли активізуванню в закладах вищої освіти в Україні підготовки фахівців зі спеціальності 015 «Професійна освіта (Документознавство)» [6, с.134]. У цьому ж дослідженні акцентується на підготовці не тільки педагога, а й документознавця у предметній сфері. Зазначається (там само), що за спеціальністю 015 здійснюється підготовка фахівців на всіх рівнях освіти, в т.ч. й *магістра наук (кваліфікація – магістр наук з документознавства, документознавець*)». Мету фахової підготовки у статті автором означено як «…оволодіння студентом інтелектуальними засобами пізнання і організації майбутньої професійної діяльності у сфері документознавства в умовах сучасного конкурентного середовища; у формуванні організаційної та управлінської культури та індивідуального стилю професійної діяльності»; зазначено, що «*…випускник може працювати документознавцем; документознавцем-аналітиком інформаційних служб, центрів, фірм; інспектором з контролю за виконанням доручень…*» (курсив наш. – О.М., М.Ц.).

Наголос на одержанні додаткової кваліфікації зроблено й у статті Д. Чумаченко [7], яка посилаючись на [3, с.7] зазначає, що окрім професійної кваліфікації «3340 Педагог професійного навчання» «..бакалаври отримують

додаткову професійну кваліфікацію, залежно від обраної ними спеціалізації: – «3423 Агент із зайнятості й трудових контрактів»; – «3436 Помічник керівника».

Зважаючи на новизну спеціальності відмітимо, що динаміка документального потоку публікацій демонструє тенденцію до подальшого опрацювання проблем підготовки фахівців за спеціальністю *015 Професійна освіта (документознавство)*. Разом з тим питання, пов'язані з визначенням *необхідного і достатнього змісту підготовки документознавця за цією спеціальністю* не знаходяться поки що на рівні усвідомлення науковою спільнотою.

Мета дослідження полягає у виявленні суперечностей, наявних у цілях підготовки документознавців за спеціальністю 015.05 Професійна освіта (документознавство).

Виклад основного матеріалу

Очевидною є унікальність підготовки документознавців за двома різними спеціальностями – *015 Професійна освіта (документознавство)* і *029 «Інформаційна бібліотечна та архівна справа»* (освітня програма *«Документознавство та інформаційно-аналітична діяльність»),* що окреслює перспективи і надає можливість досліджень з порівняння сформованості знань, умінь і компетентностей майбутніх фахівців й одержання відповідей на питання, які стосуються кваліфікаційних вимог до документознавця у предметній сфері та його конкурентоздатності на ринку праці.

З'ясування питань, пов'язаних із «подвійною» кваліфікацією спонукає звернутись до основ професіології та педагогіки професійної вищої освіти.

Чи можливо у межах однієї спеціальності й виділеного нормативного часу підготувати повноцінного, конкурентоздатного фахівця, який одержує одночасно дві самостійні професії – педагога і документознавця - й вільно може обирати будь-яку з них? Звернемо увагу, що ці професії мають абсолютно відмінні об'єкти, структуру професійної діяльності, професіограми та професійні цінності й передбачають різну професійну культуру. Звернувшись до класифікації професій О. Клімова [4], відповідно до якої професія педагог відноситься до типу «людина-людина», а документознавець до типу «людина-знакова система», згадаємо, що це й різні «образи світу» професіонала.

Проблемним питанням у підготовці документознавця за спеціальністю 015 є формування його «документознавчих» освітньо-кваліфікаційних характеристик. Об'єктивно така проблема може виникнути, оскільки проект стандарту вищої освіти спеціальності *015 Професійна освіта,* відповідно до галузі знань *01 Освіта*, акцентує, насамперед, *педагогічну, а не предметну складову* у цілях та змісті підготовки фахівця.

Укладання навчальних планів, у які необхідно вмістити психолого-педагогічну складову (яка має домінувати відповідно до галузі знань і спеціальності) і предметну (документознавчу) складову, яка б віддзеркалювала повноту одержаних майбутнім документознавцем знань і демонструвала їх відповідність кваліфікаційним вимогам до професіонала, є непростим завданням, насамперед, у частині змісту і обсягу документознавчої складової.

Усвідомлення складності цієї проблеми спонукає згадати перебіг процесів формування змісту освіти за спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність», яка нині увійшла до спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Це був тривалий ітераційний процес, перебіг і результати якого предметно і системно досліджено у монографії В. Бездрабко «Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток» [1]. У дослідженні прослідковано етапи становлення документознавчої освіти (1995-2008 р.р.) – від перших зразків навчальних планів, розробки і затвердження державного стандарту вищої освіти України з «Документознавства та інформаційної діяльності» до пропозицій планів, прийнятних для навчання відповідно до розвитку тодішньої педагогічної наукової думки та документознавчої науки. Докладний аналіз проведено за назвами дисциплін, кількістю відведених на їх вивчення кредитів, охарактеризовано й аргументовано недоліки навчальних планів, що пропонувались у різні роки становлення освітньої спеціальності, а також виконано критичний аналіз змісту започаткованих магістерських програм. Надзвичайно цікавим є аналіз навчальних планів та робочих про-

грам підготовки документознавців відповідно до точок зору їх укладачів – провідників документознавчих ідей та авторів концепцій вітчизняного документознавства – С. Кулешова, Н. Кушнаренко, Г. Швецової-Водки, М. Слободяника, А. Соляник. Накреслюючи перспективи реформації підготовки документознавців у сучасних умовах, В. Бездрабко резюмує, що незважаючи на множинність підходів, парадигма документознавчої освіти в основному була сформована, а підготовка документознавців унормована у відповідному державному стандарті вищої освіти України із спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». Нині всі напрацювання щодо моделі знань, умінь і компетенцій фахівця документознавчого профілю акумульовано у Стандарті вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженому 12.12.2018 р.[10].

Аналогічний шлях проходить і спеціальність *015 Професійна освіта (документознавство)*. Зміст освіти для підготовки документознавця у межах спеціальності *015 Професійна освіта* консолідується у навчальному плані, який, фактично будучи інформаційною моделлю підготовки фахівця, має дати відповідь на запитання: які саме дисципліни (документознавчого спрямування) дібрано до навчального плану підготовки документознавців за спеціальністю *015 Професійна освіта?* Чи є цей добір науково обґрунтованим і достатнім для підготовки, як декларується, документознавця – фахівця з вищою освітою в галузі документно-інформаційних комунікацій у сучасному суспільстві з подальшою освітою на рівні «магістр наук» з документознавства?

Чумаченко Д. [7], досліджуючи проблему інтенсифікації навчального процесу шляхом пошуку більш ефективних засобів, форм та методів навчання, свідчить, що виконаний нею аналіз навчального плану спеціальності *015.05 «Професійна освіта (документознавство)»* показав, що *«…загальний обсяг навчального часу, виділеного на вивчення фахових дисциплін складає 12,5%, тобто лише 30 кредитів ЄКТС*».

Структура і обсяг навчального плану за спеціальністю об'єктивно знаходяться у межах визначеної кількості годин, переліку дисциплін, а також видів навчальної, навчально-виробничої та виробничої практики, які повинні бути спрямовані на те, щоб поглибити і закріпити теоретичні знання студентів, ознайомити з майбутньою спеціальністю *у галузі педагогічної діяльності* відповідно до спеціальності *015 Професійна освіта*. У зв'язку з цим у ситуації, коли майбутній фахівець не пов'язує свою кар'єру із педагогічною діяльністю, а бачить власні кар'єрні перспективи у сфері документно-інформаційних комунікацій, виникає питання про достатність його професійних знань і відповідність чинним кваліфікаційним вимогам.

У наукових публікаціях провідників підготовки документознавців за спеціальністю 015 Професійна освіта пропонується, як видно з роботи [6], згаданої раніше, вихід у межах спеціальності на рівень «магістра наук» – не в галузі професійної освіти (як передбачає спеціальність), а з документознавства.

Предметна область та нормативний зміст підготовки здобувачів вищої документознавчої освіти передбачають вивчення широкого кола питань та набуття фахових компетентностей, пов'язаних із документно-інформаційними системами установ. Однак, прихильники започаткування документознавчої освіти у нових спеціальностях та у науково-освітніх середовищах технічних навчальних закладів при формуванні навчальних планів і пропозиціях навчальних дисциплін часто зупиняють увагу, насамперед, на діловодстві як практичній сфері роботи з документами та на комп'ютерних технологіях опрацювання документів.

До прикладу, огляд навчальних планів, які пропонуються вищими закладами освіти технічного спрямування для підготовки документознавців, підтверджує* їх наповнення дисциплінами з «діловодними», «діловодно-комп'ютерними» або просто «комп'ютерними» назвами: «Діловодство» (14 кредитів), «Комп'ютерні технології в діловодстві» (6 кредитів), «Електронний документообіг» (8 кредитів),

*Дані взято з навчального плану (2016-2017 н.р.), розміщеного на сайті одного з технічних вищих навчальних закладів, кафедра інформаційних систем і технологій якого здійснює підготовку за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

«Інформатика та комп'ютерна техніка» (8 кредитів), «Комп'ютерні мережі та телекомунікації» (5 кредитів), «Веб-технології та Веб-дизайн» (11,5 кр.), «Системи управління базами даних» (8 кр.), «Прикладне програмне забезпечення» (3 кр.), «Сучасне програмне забезпечення» (3 кр.), «Інтернет-технології та ресурси» (3 кр.) та іншими подібними за суттю дисциплінами. Не маючи на меті у даній статті здійснювати аналіз оприлюднених навчальних планів щодо наявності тих або інших дисциплін, їх змістового наповнення, послідовності викладання та пропонованих обсягів, зазначимо, що вони потребують обґрунтувань і корегувань стосовно наповнення змістом – не прикладним діловодно-комп'ютерним, а теоретико-методологічним в галузі документознавства та документно-комунікативної діяльності.

Очевидно, що виконання *освітньо-наукової програми* здобуття ступеня вищої освіти магістра з документознавства, потребує більш глибокої теоретичної підготовки на рівні бакалаврату, наявності проблемно-орієнтованих та теоретико-методологічних знань, широкого світогляду у предметній сфері, оволодіння спеціальними методами досліджень, орієнтування у міжпредметних зв'язках документознавства тощо.

Документознавча освіта у межах спеціальності *015 Професійна освіта* знаходиться у стадії становлення. Міркування Н. Кушнаренко щодо формування змісту документознавчої освіти у часи становлення спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» а саме, що складність визначення оптимальної номенклатури навчальних дисциплін, їх змістового наповнення та послідовності викладання ускладнюється молодим статусом спеціальності, відсутністю наукових досліджень та відсутністю концептуальних засад викладання дисциплін документознавчого циклу [наведено за 1, с.231], сьогодні є актуальними вже для спеціальності 015 Професійна освіта (документознавство).

Наукова новизна виконаного дослідження полягає у окресленні проблем підготовки фахівця за освітньою спеціальністю 015 Професійна освіта, здатного працювати у документознавчій сфері. Охарактеризовано суперечності між вимогами нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти з документознавства відповідно до стандарту вищої документно-інформаційної освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та відмінністю теоретичного змісту предметної області, цілей навчання, об'єктів вивчення й діяльності студентами спеціальності *015 Професійна освіта (документознавство)*.

Висновки. «Молодий» статус спеціальності *015 Професійна освіта (документознавство)* підтримується науковими та навчально-методичними здобутками, одержаними фахівцями з документознавства, професіологами документознавчої сфери та педагогами-практиками за майже 25-річний термін розвитку спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». Протягом цих років була концептуально сформульована модель документознавця, здатна до розвитку та еволюції, напрацьований досвід укладання навчальних планів для різних спеціалізацій, у науковому полі України функціонує система формальних і неформальних наукових комунікацій, виконуються системні дослідження з різних аспектів підготовки документознавців, значна кількість високопрофесійних випускників-документознавців працюють на відповідальних посадах.

Осмислення цієї, у широкому розумінні, науково-педагогічної школи документознавства нинішнім контингентом науковців, що долучились до реалізації документознавчої освіти, буде на користь розвитку спеціальності *015 Професійна освіта (документознавство)* і спонукатиме до нових досліджень і рішень щодо її подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Бездрабко В. Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток. Київ, Четверта хвиля. 2009. 720 с.

2. Демуз І. Підготовка фахівців з документознавства у межах спеціальності 015 «Професійна освіта»: виклики сьогодення. Соціум. Документ. Комунікація. Серія: Історичні науки. 2018. Вип. 5. С. 282-295.

3. Жижко Т.А., Гуменюк Т.Б., Титова Н.М., Субіна О.О. «Освітньо-професійний комплекс: 015 Професійна освіта. Документознавство». Київ : Видавництво Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2017. 192 с.

4. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2004. 304 с.

5. Чумаченко Д. В. Основні складові методики навчання електронному діловодству майбутніх бакалаврів професійної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2016. Вип. 54. С.223-227.

6. Семеног О. Курс академічної культури у підготовці майбутніх фахівців спеціальності 015 «Професійна освіта. Документознавство». Актуальні проблеми вищої професійної освіти України: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 20 березня 2018 р. Київ : НАУ, 2018. С.134-138.

7. Чумаченко Д. В. Аналіз стану підготовки педагогів професійного навчання з документознавства в педагогічних університетах. Освітній дискурс. Гуманітарні науки. 2018. Вип. 7. С. 64-73.

8. Стандарт вищої освіти України другий (магістерський) рівень, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). URL:https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti. (дата звернення: 15.12.2018).

9. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-bakalavr.pdf (дата звернення: 25.12.2018).

References

1. Bezdrabko, V. (2009). Documentation in Ukraine: Institutions and Institutions and Successful Development. Kyjiv: Chetverta khvylja [in Ukrainian].

2. Demuz, I. (2018). Training of Documentation Specialists within the Specialty 015 “Professional Education”: Challenges of the Present. Socium. Dokument. Komunikacija . Serija: : Istorychni nauky, 5, 282-295 [in Ukrainian]

3. Zhyzhko, T., &Ghumenjuk, T.,& Tytova, N., Subina, O. (2017). “Educational and professional complex: 015 Professional education. Documentation”. Kyjiv: Vydavnyctvo Nacionaljnogho pedaghoghichnogho universytetu imeni M. P. Draghomanova [in Ukrainian]

4. Klimov, Ye.A. (2004). Psikhologiya professionalnogo samoopredeleniya: Ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy. M.: Izdatelskiy tsentr «Akademiya» [in Russian].

5. Chumachenko, D. (2006). The main components of the methodology of teaching e-business to future bachelors of professional education. Naukovyj chasopys NPU imeni M. P. Draghomanova. Serija 5: Pedaghoghichni nauky: realiji ta perspektyvy, 5, 223-227 [in Ukrainian]

6. Semenogh, O. (2018). The course of academic culture in the training of future specialists specialty 015 “Professional education. Documentation”. Actual problems of higher professional education of Ukraine: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, (pp.134-138). Kyjiv: NAU [in Ukrainian]

7. Chumachenko, D. (2018). Analysis of the training of teachers of vocational training in document science at pedagogical universities. Osvitnij dyskurs. Ghumanitarni nauky, 7, 64-73 [in Ukrainian]

8. The standard of higher education of Ukraine is the second (master’s) level, branch of knowledge 01 Education/Pedagogy, specialty 015 Professional education (by specialization) (2018). Retrieved from:https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti [in Ukrainian]

9. The standard of higher education in the specialty 029 “Information, Library and Archival Affairs” for the first (Bachelor) level of higher education (2018). Retrieved from:https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-bakalavr.pdf [in Ukrainian]

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО. АРХІВОЗНАВСТВО

УДК 930.22

Бездрабко Валентина Василівна,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв
valentbez@gmail.com
orcid.org/0000-0003-3295-5277

ДО КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ РЕДАКЦІЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СТАНДАРТУ З ДІЛОВОДСТВА Й АРХІВНОЇ СПРАВИ

Мета роботи *– визначення загальних засад розроблення національного термінологічного стандарту з діловодства та архівної справи.* ***Методологію*** *студії становлять методи наукової критики, історико-хронологічний, структурно-системний методи вивчення термінології як явища, її стандартизації та викладу сутнісних результатів.* ***Наукова новизна*** *дослідження полягає у визначенні вузлових аспектів термінологічної прикладної діяльності в контексті стандартизації, залежної від сфер застосування.* ***Висновки****. Через чітку сферу застосування, взаємозумовленість практик роботи з документами – діловодства й архівної справи – слід відмовитися від традиції стандартів радянських часів і вилучити зі словника лексеми, які невластиві для діловодства, хоча й існують в ужитку архівістів, проте при цьому не пов'язані з ним. Структура стандарту повинна відповідати основним ланкам роботи з документами: від процесу їхнього створення до поширення і побутування в динамічному та статичному станах. Доцільно групувати лексеми згідно з їхнім місцем і роллю в терміносистемі. Словник не може претендувати на всеохопність і повинен містити тільки найважливіші лексичні одиниці, поняття, що мають достатньо підстав для термінування. Лише окремі другорядні слова, які забезпечують функціонування підсистем, варті місця у словнику. Більшу частину словника мають складати усталені терміни з уточненими формулюваннями і визначеннями. Це стабілізуватиме й водночас консервуватиме терміносистему зазначених сфер суспільної діяльності. Доречно розроблення окремого національного стандарту, присвяченого суто електронним документам, документообігу, діловодству й архіву. Саме тому є сенс розглянути «входження» у словник лише тих лексем, які складають «ядро» термінології електронних діловодства й архівної справи, що дасть змогу витримати баланс між доцільністю та необхідністю. Потреба нормалізації терміносистеми діловодства й архівної справи увиразнює ключові моменти перегляду стандарту.*

Ключові слова*: стандарт, термінологія, діловодство, архівна справа, документознавство, архівознавство*

Бездрабко Валентина Васильевна,
доктор исторических наук, профессор
заведующая кафедрой документоведения
и информационно-аналитической деятельности
Киевского национального университета
культуры и искусств

К КОНЦЕПЦИИ НОВОЙ РЕДАКЦИИ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОГО СТАНДАРТА ПО ДЕЛОПРОИЗВОДСТВУ И АРХИВНОМУ ДЕЛУ

Целью исследования *является определение общих принципов разработки национального терминологического стандарта по делопроизводству и архивному делу.* ***Методологию*** *студии составили методы научной критики, историко-хронологический, структурно-системный методы изучения терминологии как явления, ее стандартизации и изложения сущностных результатов.*

© *Бездрабко В.В.*

Научная новизна *исследования заключается в определении узловых аспектов терминологической деятельности в контексте стандартизации, зависимой от сфер применения.* ***Выводы.*** *Через чёткую сферу применения, взаимообусловленность практик работы с документами – делопроизводства, архивного дела, следует отказаться от традиции стандартов советских времен и изъять из состава словаря лексемы, которые несвойственны для делопроизводства, хотя и существуют в обиходе архивистов, однако при этом не связаны с ним. Структура стандарта должна соответствовать основным звеньям работы с документами от процесса их создания до распространения и бытования в динамическом и статическом состояниях. Представляется целесообразным группировать лексемы согласно их месту и роли в терминосистеме. Словарь не может претендовать на всеохватность и должен содержать только самые важные лексические единицы, понятия, имеющие достаточно оснований для терминостандарта. Лишь отдельные второстепенные слова, обеспечивающих функционирование подсистем, должны найти свое место в словаре. Большую часть словаря должны составлять принятые термины с уточненными формулировками и определениями. Это стабилизирует и одновременно консервирует терминосистему указанных сфер практической деятельности. Уместно разработать отдельный национальный стандарт, посвященный сугубо электронным документам, документообороту, делопроизводству и архиву. Именно поэтому имеет смысл рассмотреть «вхождения» в словарь только тех из них, которые составляют «ядро» терминологии электронных делопроизводства и архивного дела, что позволит выдержать баланс между целесообразностью и необходимостью. Потребность нормализации терминосистемы делопроизводства и архивного дела подчеркивает ключевые моменты пересмотра стандарта.*

Ключевые слова*: стандарт, терминология, делопроизводство, архивное дело, документоведение, архивоведение*

Bezdrabko Valentyna,
Doctor of Historical Sciences, Professor
Head Department of Document Science,
Information and Analytical Activities
Kyiv National University of Culture and Arts

ABOUT THE CONCEPT OF THE NEW EDITION OF THE TERMINOLOGICAL STANDARD OF RECORD KEEPING AND ARCHIVE AFFAIRS

The purpose of the study *is to determine the general principles for the development of a national terminology standard for record keeping and archival affairs.* ***The methodology of the research*** *was consisted of methods of scientific critique, historical-chronological, structural-system methods of studying terminology as a phenomenon, its standardization and presentation of essential results.* ***The scientific novelty*** *of the study is to determine the general aspects of terminology applied activities in the context of standardization, which is dependent on the fields of application.* ***Conclusions.*** *Due to the precise scope of application, the interdependence of the practice of working with documents - record keeping and archival affairs, we should abandon the tradition of Soviet-era standards and remove from dictionaries the lexemes that are not relevant to record keeping, although they are used by archivists, but are not related to it. The structure of the standard should correspond to the main areas of work with documents: from the process of their creation to distribution and existence in the dynamic and static states. It seems expedient to group lexemes according to their place and role in the terminology system. The dictionary cannot claim to be comprehensive and should contain only the most important lexical units, concepts that have sufficient grounds for terminology. Only certain minor words that ensure the functioning of the subsystems are worthy of a place in the dictionary. Most of the dictionary should consist of established terms with refined wording and definitions. This will stabilize and at the same time preserve the terminology of these spheres of public activity. It is appropriate to develop a separate national standard devoted exclusively to electronic documents, document circulation, record keeping and archives. That is why it makes sense to consider the «entry» into the dictionary of only those of them, which constitute the «core» of the terminology of electronic record keeping and archival affairs, which will balance the expediency and necessity. The need for normalization of the terminology system of record keeping and archival affairs recognizes the key points of the revision of the standard.*

Keywords*: standard, terminology, record keeping, archival affairs, Document Science, Archival Science.*

Актуальність теми дослідження визначається тим, що термінологію діловодства й архівної справи часто ототожнюють із «дисциплінарною свідомістю», вказуючи при цьому на незаперечну близькість до практики. Через призму термінології звично говорити про рівень розвитку галузі знань і сфери практичної суспільної діяльності. У нашому випадку йдеться про понятєво-категоріальний апарат документознавства й архівознавства, що є не лише важливою програмою новітніх специфічних наукових досліджень, але й віддзеркалює рівень філософського, лінгвістичного, герменевтичного мислення та пояснює умови, коли ми мислимо тими чи іншими категоріями, оперуємо поняттями, і які самі є показниками можливостей розвитку теорії й практики.

Аналіз досліджень і публікацій. Мистецтво розуміння сутності досліджуваних практик від моменту виникнення завжди містило прагнення уніфікувати й систематизувати спеціальну термінологію, що їх супроводжувала. Проте перші державного статусу стандарти датуються лише останньою третиною минулого століття, часом, коли ламалися списи в гострих наукових дискусіях довкола обговорення загальних і «вузького призначення» термінів та визначень понять діловодства й архівної справи [8]. Особливістю радянських ГОСТів з індексом 16487 «Делопроизводство и архивное дело. Термины и определения» (1970 р., 1983 р.) стало обов'язкове їхнє застосування в документації «усіх видів, навчальній і довідковій літературі», що стосуються означених практик, де кожному поняттю відповідав лише один стандартизований термін, а схема групування чітко узгоджувалася з основними ланками діловодної й архівної справи [7]. Словники стандартів демонструють повторюваність більшості термінів, а їхнє тлумачення вказують на динаміку сутнісної сторони, що специфічно виявляється в конкретно-історичних умовах. Чітка фіксація нормативного значення терміну, а не дослідження змінності його смислового наповнення, характеризує будь-який термінологічний стандарт. Згадані тут не стали винятком. Поза тим, варто погодитись із фахівцями, котрі вважають, що поява і зміст радянських стандартів безпосередньо залежали від масштабної полеміки щодо визначень змісту центральних понять – «діловодства» й «архівної справи» [22, 4], адже, наслідуючи грецького любомудра Платона, «в усякій справі […] для правильного її розуміння починати треба з одного: варто знати, що саме обговорюється» [18, 279].

Отже, у першому радянському стандарті з діловодства й архівної справи тлумачаться основні родові терміни (загальна кількість – 49 одиниць), що лежать в основі галузевої терміносистеми й опредмечують її об'єкт. Екстраполяція вітчизняних досягнень на зарубіжний досвід оприсутнювалася через іншомовні терміни-еквіваленти, подані англійською, німецькою, французькою мовами, що відбивало принципово важливе прагнення розробників представити відповідність і залежність від нього вітчизняного галузевого термінознавства. Вихідним моментом творення стандарту стала науково обґрунтована система загальних термінів, що означають властиві документознавству, діловодству, архівній справі об'єкти, процеси, явища, які мають перспективу «багаторазового застосування в науці, техніці, культурі» [14, 4]. Примітно, роботу з документами в канцелярії й архіві автори розглядали як єдиний процес. Це призвело до визначень багатьох архівних термінів через діловодні родові поняття і навпаки. Для успішного представлення *предмета* діловодства й архівної справи розробники стандарту вдалися до термінологічної супідрядності, тобто репрезентації термінів, що належать одному ряду співвідносних понять.

Мірилом «вхождения» лексем до складу ГОСТ 16487–70 виступили критерії активності вживання й усталеності. Виняток становив термін «документознавство», що означав нову наукову дисципліну, пояснення змісту якої було нез'ясованим і багатозначним. Ставлення до *документознавства* як галузі знань, предметом вивчення якої є «закономірності створення документів, розроблення методів і способів їх утворення та принципів побудови системи» [2, 51] супроводжувалося раціональним вивченням змісту *діловодства*, *архівної справи* і намаганням відокремити перше з них від двох інших. Утім, відсутність чіткого окреслення їхнього змісту порушила складне питання природи народжуваної *науки* на тлі

активних міждисциплінарних «вторгнень», а заодно й генетично закладених чинників розвитку. Перехресне порівняння поданих у стандарті термінологічних визначень *діловодства*, *архівної справи*, *документознавства* вказує на витлумачення кожного з них через означення іншого. Намагання таким чином вирішити питання увиразнювало їхню спорідненість.

Не вдаючись у деталізовані пояснення особливостей трактування термінів, укажемо лише на головну змістову відмінність стандарту порівняно з іншими лексикографічними продуктами цього часу (окрім жанрово-видової специфіки), яка полягає в тому, що лексеми знаходять пояснення через призму їхнього побутування в *управлінській* сфері. Завдяки помітному акценту у змістові одиниць стандартового словника на *інформації* вибудовуються перспективи для «вторгнення» інформаційних наук у значення термінів, що й відбивають ГОСТи пізнішого часу [7]. Погодьмося із думкою більшості колег, що ГОСТ 16487–70 «Делопроизводство и архивное дело. Термины и определения» сприяв поліпшенню практичної, науково-методичної, навчальної роботи та заклав підвалини для дальшого розвитку відповідних сфер практичної діяльності [2, 53]. Звичайно, усвідомлюємо обмеженість лексичного обсягу словника, некоректність визначення змісту і значеннєвих меж того чи іншого терміну, порушення структурно-логічної схеми зв'язків між поняттями, почасти їхнього дублювання під різними назвами і відсутність при цьому відповідних зауваг, представлення термінології окремих видів документів одного класу без урахування при цьому принципу вичерпності репрезентаційності класифікаційного ряду тощо.

Наступний радянський стандарт 1983 р. мав словник, який складався із 94 лексичних позицій, що містив не лише сітку внутрішніх перехресних посилань, але й міжстандартних також у рамках логічного конструювання й семантичного зв'язку між ними. Це стало можливим завдяки розвитку фахової термінології різних суміжних і споріднених галузей знань. Ідеться, приміром, про ГОСТ 6.10.2–83 «Унифицированные системы документации. Термины и определения» [7], ГОСТ 13.0.002–84 «Репрография. Термины и определения» [17].

Характеризуючи змістове наповнення нормативного документа, вкажемо на термінологічні блоки, що відповідають основним ланкам, напрямам роботи діловодства й архівістики і властивим для них термінів. Це – «Загальні поняття», «Діловодство. Офіційний документ», «Організація роботи з документами», «Архівна справа. Державна архівна служба й організація документів Державного архівного фонду СРСР», «Забезпечення збереженості документів», «Науково-інформаційна діяльність архівів». У стандартах пізнішого часу такий підхід буде збережено, оскільки його раціональність забезпечувала групування термінів за формально-логічним принципом і охоплювала всі процеси з моменту створення документа до його знищення чи передавання до архівного підрозділу установи або на постійне державне зберігання.

Метою дослідження є визначення загальних засад розроблення національного термінологічного стандарту з діловодства та архівної справи.

Виклад основного матеріалу. У пострадянські часи унормування термінології сфер практичної роботи з документами актуалізувалося з декількох причин. Одна з них полягала в необхідності створення національних стандартів державними мовами в колишніх республіках Союзу РСР, а інша – у потребі виписати стабільні лексеми професійної мови, спроможних віддзеркалити новітні зміни умов побутування діловодства й архівної справи, пов'язаних із модернізацією виробничих процесів, інформатизацією суспільства загалом, якісними зрушеннями в науці.

Саме тому 01 липня 1995 р. набув чинності ДСТУ 2732–94 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення» [8]. Невдовзі стандарт небезпідставно було піддано критиці і стало очевидним, що згодом слід очікувати на його нову редакцію [15]. Зауваження й побажання стосувалися складу словника та тлумачень термінів діловодства, архівної справи, документознавства. Уже кілька років по тому за реалізацію проекту взялися співробітники Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства. Керівником робочої групи розробників став завідувач відділу документознавства інституту,

д. і. н., проф. С. Г. Кулешов. Робота над термінологічним стандартом тривала з 2000 р. по 2003 р. Неодноразово практикувалось публічне обговорення проміжного проекту стандарту, консультації з фахівцями – архівістами, документознавцями, мовознавцями та ін., щоб «вийти» на якісно новий термінологічний продукт, який відповідав би потребам галузі й зафіксував би новітній стан розвитку фахової лексики, стале розуміння визначень, яке склалося у професійному середовищі. Трансформації у змісті сучасної спеціальної лексики діловодства й архівної справи, інших національних, міжнародних стандартів у сфері інформації, документації сприяли суттєвим семантичним і формально-логічним змінам у нормативному документі. Зрештою 1 липня 2005 р. нова редакція термінологічного стандарту з діловодства й архівної справи ДСТУ 2732:2004 набула чинності [9].

Його джерельну базу склали зарубіжні та вітчизняні нормативні, нормативно-правові акти, сфера застосування яких або збігається, або є «пограничною». Це – ДСТУ 3843–99 «Державна уніфікована система документації. Основні положення», ДСТУ 3844–99 «Державна уніфікована система документації. Формуляр-зразок. Вимоги до побудови», ДК 010–98 «Державний класифікатор управлінської документації», ГОСТ Р 51141–98 «Делопроизводство и архивное дело. Термины и определения», ГОСТ Р 7.69–95 «СИБИД. Аудиовизуальные документы. Основные термины и определения», ГОСТ 7.48–2002 «СИБИД. Консервация документов. Основные термины и определения», «Dictionary of archival terminology: ICA Handbook series», ISO 15489–1 / 2:2001 «Information and documentation. Records management», ISO 5127:2001 «Information and documentation: Vocabulary» та ін., що сприяло визначенню оптимального складу галузевої термінології, семантичного уточнення її одиниць. Відчутний вплив на розвиток терміносистеми документознавства справили стандарти під загальною назвою «Інформація та документація», розроблені Інститутом прикладної інформатики, що були затверджені й опубліковані в 1994 р. [10–13]. Українські нормативні документи розроблено на основі серії стандартів ISO і містять термінологію соціальної інформатики. Закріплені визначення термінів, понять здобули широке використання в документознавстві та суміжних галузях знань [20].

До стандарту ввійшли 159 основних лексичних одиниць, пов'язаних із теорією, технологією діловодства й архівної справи, які систематизовані у розділах «Загальні поняття» (III розділ), «Діловодство» (IV розділ), «Архівна справа» (V розділ) й акумульовані за напрямами: документування управлінської інформації; організування роботи зі службовими документами; складники та формування Національного архівного фонду України. Кількісне зростання обсягу сло́вника ДСТУ 2732:2004, порівняно з «попередником», засвідчило не тільки розширення тезаурусу спеціальної лексики, але й якісно відмінні умови її побутування. Дефінітивне визначення понять і термінів традиційно супроводжується цифровою індексацією, що вказує на місце терміна у терміносистемі, а також їхніми відповідниками англійською та російською мовами. Стандарт містить абеткові покажчики українських, англійських, російських термінів, які доповнюють його основний зміст, юридичні поняття, вжиті у визначеннях нормативного документа [3, 19–20].

Формування словника ДСТУ 2732:2004 відбувалося з урахуванням логіки поділу поняття (порядок виокремлення родового поняття, що ділиться) та правила визначення критеріїв процедури. В умовах родо-видової класифікації понять досягається успішний розпад складу термінів на терміноелементи, що виявляє при цьому всі чистини цілого, пов'язані між собою родо-видовими відносинами. Для прикладу, поняття «документ» має такі похідні терміни: «текстовий документ», «письмовий документ», «рукописний документ», «надрукований документ», «зображувальний документ», «графічний документ», «аудіовізуальний документ» тощо. Основою родо-видового поділу документа є способи, особливості фіксації інформації та її сприйняття. Зрештою, це й модифікує видову відмінність між ними, зміст визначень.

Враховуючи досягнення науки, практичні здобутки у сфері діловодства й архівістики кінця 1990-х – початку 2000-х рр., розробни-

ки конкретизують визначення змісту термінів згідно з чинними лінгвістичними і логічними вимогами, що пред'являються до них у межах певної терміносистеми та на міжгалузевому рівні. Застандартизовані поняття й категорії мають чітко окреслену сферу застосування, уточнену форму, виразніше означений зміст.

Кількісне розширення словника відбулось переважно за рахунок введення спеціальних назв реквізитів службового документа, а також базових термінів архівістики, пов'язаних із формуванням Національного архівного фонду України та забезпечуванням збереженості й обліку архівних документів, що сприяло унормованому застосуванню відповідної лексики в науковому обігові та у практиках роботи з документами. Позитивно варто поцінувати прагнення розробників стандарту до видової та жанрової супідрядності термінів, уникання їх архаїзації чи навпаки невиправданої неологізації, вивчення нормативності, з'ясування адекватності змісту спеціальних слова і поняття, врахування специфіки «поведінки» термінів у різних функційно маркованих контекстах, слідування стилістичній нейтральності, семантичній прозорості тощо. «Шліфування» тлумачень відбувається в напрямі уточнення ознак інформаційної складової документа, особливостей його створення, сфери розповсюдження та функціонування. Отож ДСТУ 2732:2004 став одним із способів легітимізації унормованих фахових знань із діловодства, архівної справи, укладених у терміни й поняття.

Після 2005 р., часу набуття чинності стандарту, сталися суттєві якісні зміни в нормативно-правовому регулюванні діловодства, архівної справи та їх побутуванні, в терміносистемах документознавства й архівознавства, що стимулювало спільноту фахівців знову порушити питання перегляду його змісту. Ідеться не тільки про появу низки новітніх вітчизняних, міжнародних модифікованих до національних умов стандартів і нормативно-правових актів, спеціалізованих термінологічних словників, енциклопедій, але й тематичних дисертаційних, монографічних досліджень, в яких розкрито різні аспекти формування та зміст базових архівознавчих, документознавчих термінів і понять. Розгляд актуальних термінологічних проблем діловодства й архівної справи притаманний учасникам міжнародного науково-теоретичного семінару «Термінологія документознавства та суміжних галузей знань», що зафіксував стабільний інтерес до теми та її актуальність [4].

Згодом питання, які мали стосунок до змісту стандарту, у фахівців набули такого звучання: 1) чи можлива всеохопна термінологічна презентація визначень процесів найбільших практик роботи з документами і як обрати критерії фільтрації одиниць словника? 2) у який спосіб краще об'єднувати терміни і чи варто дотримуватися принципу умовного поділу циклу «життя документа»? 3) як ставитися до термінів, що характеризують електронні діловодство, архівну справу, хоча й віддзеркалюють семантично ідентичні процеси, пов'язані з традиційними документами, документообігом, документаційними процесами, та як вони мають ув'язуватися між собою? і, зрештою, 4) що, крім традиційно зобов'язуючих відносин між діловодством і архівною справою, має гарантувати системну єдність, ієрархічну послідовність, чіткість визначень смислових меж термінів, понять, аби переконливо узвичаїти й зафіксувати зміст тлумачень до необхідності розроблення наступної редакції стандарту? Розвиток теорії і практики діловодства, архівної справи стимулював потребу переглянути зміст і форму ДСТУ 2732.

Наукова новизна. 2016 р. у плані науково-дослідної роботи УНДІАСД з'явилась тема підготовки проекту нової редакції ДСТУ 2732 [5, 36]. Динамічні зміни у сфері його застосування вимагають адекватного реагування. Першопричинами перегляду змісту фахівці вважали важливість урахування новітніх термінологічних галузевих досягнень і залучення до словника лексичних одиниць «електронного документознавства та електронного архівознавства» [5, 36]. Наприкінці 2017 р. на сайті Державної архівної служби оприлюднено проект нової редакції стандарту, що засвідчив врахування розробниками новітньої нормативно-правової бази діловодства й архівної справи, тобто тих термінологічних джерел, на які конче слід зважати під час підготовки документа. Ця процедура, на наш погляд, вимагала врахування ще декількох моментів.

Отже, йдеться про творення стандарту, а не термінологічного словника. Саме тому розробники мали би орієнтуватись на нормативний документ такого значення, коли були враховані основоположні (а не всі можливі) терміни й поняття діловодства та архівної справи. Оскільки йдеться про взаємозумовлені практики роботи з документами, то, вважаємо, прийшов час відмовитися від традиції стандартів радянських часів і вилучити зі складу словника ті лексеми, які невластиві для діловодства, хоча й існують в ужитку архівістів, проте при цьому не пов'язані з ним. Ідеться про зображувальний, аудіовізуальний документи, кіно-, фото-, фонодокументи та ін., що не створюються службами діловодства, або ж таке і трапляється, проте не становить основу документаційного фонду. До того ж, якщо бути послідовним, то варто апелювати до визначення діловодства, поданого в стандарті, і що звучить не інакше, як «сукупність процесів, що забезпечують документування управлінської інформації та організування роботи зі службовими документами» [9, 2]. Заодно архівна справа тлумачиться як «галузь життєдіяльності суспільства, що охоплює правові, наукові, технологічні, економічні та інші питання діяльності архівних установ і громадян, пов'язані з відбиранням, накопичуванням, обліком, зберіганням архівних документів, користування ним та використовуванням їхньої інформації» [9, 2]. Відповідно, лише терміни, які стосуються вказаних документаційних процесів, повинні оприсутнитись у стандарті. І при цьому найважливішим є неухильне дотримання принципу причетності терміну до діловодства й архівної справи водночас.

Актуальними залишаються висновки, зроблені більше, ніж півстоліття тому, К.Г. Мітяєвим, про залежність двох сфер практичної роботи з документами та взаємовизначальну єдність осягнення на теоретичному рівні емпіричних галузевих надбань [16]. Віддзеркаленням цього і є термінологія. Пізніше з'явилися праці В.М. Автократова, які успадкували окремі мітяєвські висновки, надавши їм якісно інший теоретичний рівень [1, 299–300]. Саме тому словник стандарту мав би обмежуватись тими лексичними одиницями, що роблять очевидною зорієнтованість на зв'язки між оформлюванням документів, організуванням роботи з ними, документообігом, формуванням справ, диференціацією управлінської документації на рівні установи, проведенням експертизи цінності, обліку і процесами надходження, комплектування, організації документів на різних рівнях, користування ними в архівних установах.

Структура стандарту повинна відповідати основним ланкам роботи з документами: від процесу їх створення до поширення і побутування в динамічному та статичному станах. Саме тому термінологічні блоки мають збігатися з такими напрямами діловодства й архівної справи: документування службової інформації; організація документообігу та виконання, систематизація та зберігання документів у діловодстві; експертиза цінності документів; комплектування архіву; складання архівних описів справ; забезпечення збереженості, організація, облік документів в архіві; довідковий апарат до документів архіву; користування документами архіву установи; організація роботи архіву; передавання справ на постійне зберігання; організація формування НАФ і комплектування архіву; користування документами НАФ. Тут важливо було б представити синтез новітніх теоретичних надбань, студій із професійної лексики, втілених у переосмислені точні дефініції термінів, понять [19, 11–12].

Доцільно групувати лексеми згідно з їхнім місцем і роллю в терміносистемі. На наше переконання, базові терміни відповідають системі загальних понять, є надважливими для сфери застосування та утворюють її фундамент. Отже, збереження в стандарті розділу «Загальні поняття» є обов'язковим. Крім термінологічного «ядра», що охоплює термін-домінант – документ, та похідні від нього, раціонально зберегти традиційні підсистеми: діловодство й архівну справу. Наразі немає підстав говорити про парадигмальні зміни стандарту, оскільки навряд чи потрібно відмовлятися від інформологічного підходу до визначення фундаментального поняття – «документ».

Словник не може претендувати на всеохопність і повинен містити, на нашу думку, тільки найважливіші лексичні одиниці, що

мають достатньо підстав для термінування. Лише окремі другорядні слова, які забезпечують функціонування підсистем, варті місця у словнику. Більшу частину словника мають складати не неологізми, а усталені терміни з уточненими формулюваннями і визначеннями. Це стабілізуватиме й водночас консервуватиме терміносистему зазначених сфер суспільної діяльності.

Слід було б відмовитися також від тих термінів, коли смислове наповнення означуваного ним поняття є дискусійним і сприймається неоднозначно (наприклад, документ архівний особливо цінний, документ архівний цінний), хоча оперування ними можливе на рівні інших нормативно-правових актів. Разом із тим, доцільність введення окремих лексем до стандарту є безперечною. Наприклад, при наявності в ДСТУ 2732:2004 терміну «електронний документ» виглядало досить дивним відсутність іншого – «електронний архів» чи «електронне діловодство». Схему презентації лексеми варто залишити в такому вигляді: *термін* та його *синонім* при наявності – *визначення – термін-відповідник англійською* як мови міжнародної наукової термінології.

Окремо варто сказати про джерельну базу стандарту. Для розроблення словника важливу роль відіграє гармонізація чинних термінів ISO, законодавчих, нормативно-правових актів до терміносистеми стандарту. Проте її оновлення і перегляд мають відбуватися не шляхом механічного «монтування» однієї системи в іншу, а з урахуванням доцільності їхнього «оприсутнення» в новій редакції ДСТУ 2732 й адаптовано до новітніх динамічних змін у діловодстві й архівістиці.

Стандарт, на нашу думку, повинен відображати не тільки сучасний стан практики, але й співвідношення між традиційним (паперовим), гібридним чи електронним діловодством, архівною справою. Враховуючи особливості швидкісних змін технологічного середовища їх існування, вважаємо, що він мав бути укладений дещо на випередження очевидних інновацій найближчим часом у сфері застосування, чим гарантувати можливість побутування в електронному середовищі. Такий підхід став основоположним при перегляді ISO 15489:2001 «Інформація та документація. Керування документацією» та затвердженні його нової редакції в 2016 р. [6, 40]. Разом із тим вважаємо доречним розроблення окремого національного стандарту, присвяченого суто *електронним* документам, документообігу, діловодству й архіву. Це варто зробити, щоб не перенасичувати нову редакцію ДСТУ 2732 характерною лексикою та уникнути дублювання термінів, що віддзеркалюють одні й ті ж об'єкт, явище, процес із відмінністю на рівні технологічних умов існування чи реалізації функцій. Саме тому є сенс розглянути «входження» у словник лише тих із них, які складають «ядро» термінології електронних діловодства й архівної справи, що дозволить витримати баланс між доцільністю та необхідністю.

Недостатність студіювання важливих теоретичних питань документознавства, архівознавства і відставання їх від потреб практики так само ускладнюють означення тлумачень термінів. До того ж, одночасне співіснування в документознавстві різних концепцій і останнім часом помітне узалежнення їх від практик суміжних, споріднених галузей знань створюють умови для невнормованих вільних інтерпретацій понять і смислових значень.

Висновки. Отже, потреба нормалізації терміносистеми діловодства й архівної справи увиразнює ключові моменти перегляду стандарту. Усталений порядок його розроблення через діалектику змін мав би спричинити нову редакцію, що адекватно віддзеркалила теоретичні й науково-технологічні надбання документознавства й архівознавства та сфер практичної роботи з документами. «Подвійна орієнтація» водночас на теорію і практику є гарантом успішного завершення нового термінологічного проекту фахової спільноти.

Список використаних джерел

1. Автократов В. Н. Теоретические проблемы отечественного архивоведения. Москва : РГГУ, 2001. 396 с.

2. Банасюкевич В. Д. Первый стандарт на терминологию делопроизводства и архивного дела / Банасюкевич В. Д., Елпатьевский А. В., Образцова А. Н. // *Сов. архивы. 1971. № 5.* С. 51–56.

3. Бездрабко В. Термінологічні студії у сучасному вітчизняному документознавстві (1990-і – початок 2000-х рр.). Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. праць. Вип. 1 / за заг. ред. В.В. Бездрабко. Київ, 2007. С.7–45.

4. Бібліографічний покажчик змісту наукової збірки «Термінологія документознавства та суміжних галузей знань» (2007–2017) / упоряд. В.В. Бездрабко // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. праць. Вип. 10 за заг. ред. В. В. Бездрабко. Київ, 2017. С. 219–231.

5. Бойко В. Актуальні проблеми термінології діловодства та архівної справи в Україні. Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. праць. Вип. 9 / за заг. ред. В. В. Бездрабко. Київ, 2016. С. 34–37.

6. Глушан О. Нова редакція міжнародного стандарту ISO 15489–1 : історія розроблення, зміст і призначення. Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. праць. Вип. 9 за заг. ред. В. В. Бездрабко. Київ, 2016. С. 40.

7. Делопроизводство и архивное дело. Термины и определения : ГОСТ 16487–83 / Госстандарт СССР. Москва : Изд-во стандартов, 1985. 12 с.

8. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення: ДСТУ–2732-94 / розроб. Л. І. Скиба, А. С. Медведєва. Київ : Держстандарт України, 1994. 33 с. (Держстандарт України).

9. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять: ДСТУ 2732:2004. Київ : Держспоживстандарт України, 2005. 32 с.

10. Інформація та документація. Базові поняття: Терміни та визначення: ДСТУ 2392–94. Київ : Держстандарт України, 1994. 53 с.

11. Інформація та документація. Інформаційні мови: Терміни та визначення: ДСТУ 2398–94. Київ : Держстандарт, 1994. 73 с.

12. Інформація та документація. Комплектування фонду, бібліографічний опис, аналіз документів: Терміни та визначення: ДСТУ 2394–94. Київ : Держстандарт України, 1994. 89 с.

13. Інформація та документація. Обмеження документа, встановлення його предмета та відбір термінів індексування: Загальні вимоги: ДСТУ 2395–94. Київ : Держстандарт України, 1994. 10 с.

14. Кашкарёв П.М. Внедрение основополагающих стандартов – главная задача сегодняшнего дня. Опыт работы ленинградских предприятий и организация по стандартизации. Ленинград, 1970. С. 4–9.

15. Кулешов С. Про базові поняття документознавства (нотатки з приводу змісту розділу «Загальні поняття» ДСТУ 2732-94 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення»). Студії з арх. справи та документознавства. 1997. Т. 2. С. 72–75.

16. Митяев К. Г. Делопроизводство и архивы. Труды МГИАИ. Москва, 1954. Т. 5. С. 155–182.

17. Репрография. Термины и определения: ГОСТ 13.0.002-84 / Гостстандарт СССР. Москва : Изд-во стандартов, 1985. 32 с.

18. Родин А. В. К вопросу об определении у Платона. Архэ: ежегодник культурологического семинара / под ред. В. С. Библера. Москва, 1996. Вып. 2.

19. Суперанская А.В. Общая терминология : вопросы теории / Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Москва : УРСС; Либроком, 2012. 248 с.

20. Толковый словарь по основам информационной деятельности / Н.Н. Ермоленко (ред.) ; Укр. акад. информатики и др. Киев : УкрИНТЭИ, 1995. 252 с.

21. Унифицированные системы документации. Термины и определения: ГОСТ 6.10.2–83 / Госстандарт СССР. Москва : Изд-во стандартов, 1985. 9 с.

22. Хорхордина Т. Российская наука об архивах. История. Теория. Люди. София, 2015. 525 с.

References

1. Avtokratov, V.N. (2001). Theoretical problems of domestic Archival Science. Moscow: RGGU [in Russian].

2. Banasiukevich, V.D., Elpatievskyi, A.V., Obraztsova, A.N. (1971). The first standard on terminology record keeping and archival affairs. Sovetskie arkhivy, 5, 51–56 [in Russian].

3. Bezdrabko, V. (2007 Terminological Studies in Modern Native Document Science (1990s – early 2000s)). Terminolohiia dokumentoznavstva ta sumizhnykh haluzei znan. (Issue 1), (7–45), Kyiv [in Ukrainian].

4. Bezdrabko, V.V. (2017 Bibliographic index of the content of the scientific collection «Terminology of Document Science and Related Fields of Knowledge» (2007–2017)), Terminolohiia dokumentoznavstva ta sumizhnykh haluzei znan. (Issue 10), (pp. 219–231). Kyiv [in Ukrainian].

5. Boiko, V. (2016 Actual problems of terminology of record keeping and archival affairs in Ukraine), Terminolohiia dokumentoznavstva ta sumizhnykh haluzei znan. (Issue 9), (pp. 34–37). Kyiv [in Ukrainian].

6. Hlushan, O. (2016 New edition of the international standard ISO 15489–1: history of development, content and purpose), Terminolohiia dokumentoznavstva ta sumizhnykh haluzei znan. (Issue 9) (pp. 38–46). Kyiv [in Ukrainian].

7. Record keeping and archival affairs. Terms and definitions (1985): State standard 16487–83. Moscow: Izd-vo standartov [in Russian].

8. Record keeping and archival affairs. Terms and definitions (1994): State standard of Ukraine – 2732–94. Kyiv: Derzhstandart Ukrainy [in Ukrainian].

9. Record keeping and archival affairs. Terms and definitions (2004): State standard of Ukraine 2732:2004. Kyiv: Derzhstandart Ukrainy [in Ukrainian].

10. Information and documentation. Basic concepts: Terms and definitions (1994): State standard of Ukraine 2392–94. Kyiv: Derzhstandart Ukrainy [in Ukrainian].

11. Information and documentation. Informational languages: Terms and definitions (1994): State standard of Ukraine 2398–94. Kyiv: Standart Ukrainy [in Ukrainian].

12. Information and documentation. Fund collection, bibliographic description, document analysis: Terms and definitions (1994): State standard of Ukraine 2394–94. Kyiv: Derzhstandart Ukrainy [in Ukrainian].

13. Information and documentation. Limiting a document, setting its subject, and selecting the indexing terms (1994): General requirements: State standard of Ukraine 2395–94. Kyiv: Derzhstandart Ukrainy [in Ukrainian].

14. Kashkariov, P.M. (1970 Implementation of the basic standards is the main task of today), Opyt raboty leningradskikh predpriyatiy i organizatsiya po standartizatsii (pp. 4–9). Leningrad [in Russian].

15. Kuleshov, S. (1997). On the basic concepts of Document Science (notes on the content of the section «General concepts» State standard of Ukraine 2732–94 «Record keeping and archival affairs. Terms and definitions»). Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva, 2, 72–75 [in Ukrainian].

16. Mitiaiev, K.H. (1954). Record keeping and archives. Trudy Moskovskogo gosudarstvennogo istoriko-arkhivnogo instituta, 5, 155–182 [in Russian].

17. Reprography. Terms and definitions : State standard 13.0.002–84 (1985). Moscow: Izd-vo standartov [in Russian].

18. Rodin, A.V. (1996) To the question of determining from Platon. Arkhe: ezhegodnik kulturologicheskogo seminara. Moscow, 2 [in Russian].

19. Superanskaya, A.V. (2012). General terminology : theory questions (Superanskaya, A.V., Podolskaya, N.V., Vasilyeva, N.V. (2012)). Moscow: URSS; Librokom [in Russian].

20. Explanatory dictionary on the basics of information activities (1995) / N.N. Ermolenko (ed.); Ukr. Acad. Computer Science, etc. Kiev: UkrINTEI [in Russian].

21. Unified documentation systems. Terms and definitions : State standard 6.10.2–83 (1985). Moscow: Izd-vo standartov [in Russian].

22. Horhordina, T. (2015). The Russian science of archives. History. Theory. People. Sofia, [in Russian].

УДК 353.21 (477)

Сидоренко Алла Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційної, бібліотечної та
архівної справи ВП «Миколаївська філія
Київського національного
університету культури і мистецтв»
allasidorenko7@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-2889-5219

Москаленко Ірина Анатоліївна,
магістрант, Київський національний університет культури і мистецтв
vilnozaporogska@ukr.net
https://orcid.org/0000- 003-0595-5714

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ДОКУМЕНТАМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: СУЧАСНИЙ ВИМІР

Мета роботи. *Дослідження пов'язане з вивченням напрямків подальшого вдосконалення організації роботи з документацією в органах місцевого самоврядування (на прикладі Новобузької РДА Миколаївської області).* ***Методологія.*** *У процесі дослідження застосовано такі наукові методи: аналізу і синтезу, узагальнення. Це дає змогу проаналізувати процес організації роботи з документами в діяльності органів місцевого самоврядування, організувати на новому рівні роботу з документами службового призначення в територіальних органах влади.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає у визначені напрямів вдосконалення документаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. Запропоновані структурні елементи моделі організації електронного документообігу (на прикладі Новобузької РДА).* ***Висновки.*** *У результаті дослідження було визначено напрями подальшого документаційного забезпечення територіальних громад України, зокрема: активне застосування інформаційно-комп'ютерних технологій через формування і безпосереднє впровадження у практичне діловодство електронної системи документообігу вхідної і вихідної кореспонденції, внутрішніх нормативних документів; застосування інноваційних технологій у напрямках діяльності органів місцевого самоврядування; здійснення контролю архівними установами за документальним забезпеченням роботи територіальних громад.*

Ключові слова: *документаційне забезпечення, нормативно-методична база документаційного забезпечення, органи місцевого самоврядування, об'єднана територіальна громада, система електронного документообігу.*

Сидоренко Алла Ивановна,
кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры информационного, библиотечного и
архивного дела ОП «Николаевский филиал
Киевского национального
университета культуры и искусств»

Москаленко Ирина Анатолиевна,
магистрант, Киевский национальный университет культуры и искусств

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ С ДОКУМЕНТАМИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ: СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД

Цель работы. *Исследование посвящено изучению организации работы с документацией в органах местного самоуправления и направлений ее дальнейшего совершенствования (на примере*

© Сидоренко А.І., Москаленко І.А.

*Новобугской РГА Николаевской области). **Методология**. В процессе исследования использованы такие научные методы: анализ, синтез, обобщение. Это позволит проанализировать процесс организации работы с документами в роботе органов местного самоуправления, организовывать на новом уровне роботу с документами служебного применения в территориальных органах власти. **Научная новизна работы** заключается в определении направлений совершенствования документационного обеспечения деятельности органов местного самоуправления. Предложены структурные элементы модели организации электронного документооборота (на примере Новобугской РГА). **Выводы.** В результате исследования были определены направления дальнейшего документационного обеспечения органов местного самоуправления Украины, в частности: активное применение информационно-компьютерных технологий через формирование и непосредственное внедрение в практическое делопроизводство электронной системы документооборота входящей и исходящей корреспонденции, внутренних нормативных документов; применение инновационных технологий в направлениях деятельности органов местного самоуправления; осуществление контроля архивными учреждениями документационного обеспечения работы территориальных общин.*

Ключевые слова: *документационное обеспечение, нормативно-методическая база документационного обеспечения, органы местного самоуправления, объединенная территориальная община, система электронного документооборота.*

Sydorenko Alla,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
OP «Mykolayiv branch of Kyiv National University
of Culture and Arts»

Moskalenko Irina,
master student, Kiev University of Culture

ORGANIZATION OF WORKING WITH DOCUMENTS IN THE ACTIVITIES OF LOCAL AUTHORITIES: MODERN MEASUREMENT

The purpose of the work. *The research is connected with the study of directions for further improvement of the organization of work with documentation in local government bodies (for example, the Novobuzhsky district state administration of Mykolaiv region).* ***The methodology of the research.*** *In the process of research, the following scientific methods are used: analysis and synthesis, generalization. This allows us to analyze the process of organizing work with documents in the activities of local self-government bodies, and to organize work with documents of official use in the territorial authorities at a new level.* ***The scientific novelty*** *of the work consists in the identified areas for improving the documentation of the activities of local self-government bodies. The proposed structural elements of the model of organization of electronic document circulation (on the example of Novobuzhsky district state administration).* ***Conclusions.*** *As a result of the study, the directions of further documentary support of the territorial communities of Ukraine were determined, in particular: the active use of information and computer technologies through the formation and direct introduction into the practical management of the electronic system of document circulation of incoming and outgoing correspondence, internal normative documents; application of innovative technologies in the areas of activity of local self-government bodies; control of archival institutions for the documentary support of the work of territorial communities.*

Key words*: documentation support, normative-methodical basis of documentation support, bodies of local self-government, united territorial community, system of electronic document circulation.*

Актуальність теми дослідження. Зміна парадигми управління державою, прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015 р.) [9], проведення реформування місцевого самоврядування, територіальна організація влади в Україні [1], розширення її повноважень, організація надання послуг, передача ресурсів тощо вимагає вдосконалення документаційного забезпечення управління; напрацювання всіх

документів, необхідних для роботи територіальних громад у сучасних умовах; виявлення проблем та можливості їх вирішення.

Слід відзначити, що на сучасному етапі функціонування діловодства в органах влади та місцевого самоврядування поряд з усталеними формами документообігу активно застосовуються можливості електронного документообігу, форми інформаційного забезпечення управління, аналіз руху документів в установах, методи управління документаційною системою в рамках існуючих вітчизняних стандартів. Цей процес продовжується і пов'язаний з низкою зовнішніх та внутрішніх факторів, що перешкоджають його активному впровадженню на місцях. Аналіз існуючого документаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування дасть можливість виявити сучасний стан, напрями організації роботи з документами, що може сприяти якості роботи апарату органу місцевого самоврядування, культурі праці держслужбовців.

Аналіз досліджень і публікацій. Системі документаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування, характеристиці процесів організації роботи з документами певну увагу приділяли вітчизняні дослідники: Ф. Винокурова [2], Т. Іванова, Л. Піддубна [3], А. Лелеченко [4], І. Петрова [8], В. Савицький [13] та ін. Стан застосування комп'ютерних технологій у діловодстві, характеристику та впровадження електронного документообігу досліджували Т. Іванова [3], О. Наконечна, С. Петрук [5], О. Орлов, В. Поліщук [7], С. Радченко [12] та ін. Важливим доробком став посібник Л. Федченко і В. Козіної «Організація діловодства та забезпечення обігу інформації в органах місцевого самоврядування» [14], орієнтований, зокрема, і на фахівців новостворених об'єднаних територіальних громад. Однак існуюча система діловодства в органах місцевого самоврядування вимагає подальшого дослідження з метою визначення нових підходів до роботи з управлінськими документами в умовах формування спроможних громад та ефективного самоврядування.

Мета дослідження полягає у вивченні напрямків подальшого вдосконалення організації роботи з документацією в органах місцевого самоврядування (на прикладі Новобузької РДА Миколаївської області).

Виклад основного матеріалу. Документаційне забезпечення органів місцевого самоврядування формується із різних джерел, головними серед них є законодавча база, нормативні та інструктивно-методичні акти, які врегульовують головні напрямки діловодства, що в загальному вигляді забезпечують нормативно-методичну систему і поділяються на певні підгрупи документів, серед яких законодавчі акти України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; нормативні та методичні акти, що укладаються Державною архівною службою України та Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства; нормативно-правові, інструктивно-методичні документи, що формуються органами законодавчої та виконавчої влади на регіональному рівні; організаційно-правові, розпорядчі та методичні документи, які створюються окремим органом місцевого самоврядування [3,8].

На сучасному етапі робота зі створення документів в органах місцевого самоврядування проводиться за нормами, передбаченими у державних стандартах України (ДСТУ), Державному класифікаторі (ДК) управлінської документації, інструкції з ведення діловодства.

Аналіз сучасного стану нормативно-правової бази документаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування засвідчує про виконання більшістю даних установ Наказу Міністерства юстиції України від 18.06.2015 р., № 1000/5 «Про затвердження Правил з організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» [11] та Постанови КМУ від 03.02.16 р. № 48 щодо зміни до Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування [10]. На місцях затверджені індивідуальні інструкції з діловодства, тексти яких представлені на більшості сайтів районних держадміністрацій. Слід зазначити, що до інструктивно-методичних документів, що створюються конкретним органом місцевого самоврядування й конкрети-

зують методичні рекомендації щодо документаційного забезпечення, регламентують рух документів всередині структури, відносяться також графіки, схеми, таблиці [4]. Зазначені документи акцентують увагу на головних кроках документування і, зокрема, на організації роботи з документами службового призначення, зазначають відділи та посадових осіб, відповідальних за проведення конкретних операцій з діловими паперами, взаємозв'язки між ними, прописують основні електронні засоби, що застосовуються під час роботи з документами. Конкретним органом місцевого самоврядування прописується перелік документів, що виокремлює види і підвиди документів та є інструктивною базою для здійснення операцій з діловодства даного територіального органу. До них можна віднести: список документів, що проходять процедуру затвердження виконавчими органами влади; список документів, які потребують скріплення гербовою печаткою виконавчого комітету міської, сільської чи селищної ради; список документів, які не реєструються; список документів, які необхідно ставити на спеціальний контроль щодо виконання та ін. Такі конкретні переліки документів дають можливість значно ефективніше забезпечити організацію роботи з документами місцевого органу самоврядування, управляти ними, здійснювати контроль за рухом документообігу, забезпечувати інформаційне наповнення, давати можливість приймати правильні обґрунтовані управлінські рішення.

У той же час, створення єдиної документальної системи і прописаних вимог до роботи з документами забезпечує впровадження нових підходів у роботі з документацією, що своєю чергою вдосконалює документаційну співпрацю різних відділів місцевих рад і виконкомів.

Для вирішення завдань дослідження визначено основний бізнес-процес організації діловодства Новобузької РДА, використовуючи виявлені цільові функції. Оскільки основне призначення РДА полягає в тому, щоб забезпечувати здійснення державної політики, отже, основним бізнес-процесом є діяльність Новобузької РДА. Розроблена контекстна діаграма є найзагальнішим описом системи та містить такі складові: вхід – делеговані функції; управління – нормативно-методична база документаційного забезпечення; механізми – персонал, технічні засоби; вихід – реалізація гарантованих законом повноважень РДА.

У ході дослідження побудована діаграма інформаційних потоків Новобузької РДА, що використовуються для опису документообігу й обробки документованої інформації. До неї внесено назви робіт: «Прийом документів», «Сортування документів», «Реєстрація документів», «Розподілення на виконання», «Виконання», «Відправка». Також внесено сховище даних «Нормативна документація». Результат побудови діаграми потоків даних Новобузької РДА засвідчує, що «Загальний відділ» виконує великий обсяг робіт з документами – від приймання документів до їхнього виконання і відправки. Для того, щоб проаналізувати документообіг Новобузької РДА, було розглянуто потоки вхідних, внутрішніх і вихідних документів за 2015-2017 роки. Аналіз засвідчив тенденцію збільшення кількості документів з кожним роком. Загальна кількість вхідних, внутрішніх і вихідних документів за 2015 р. становить 3795, за 2016 р. – 5424, за 2017 р. – 10932 [6]. Кількісні показники обсягу документообігу засвідчили належність Новобузької РДА у період 2015–2016 рр. до установи 4-ї категорії (за нормами – установа, що має документообіг до 10000 документів на рік). Кількісні показники документообігу за 2017 р. дають підстави зарахувати Новобузьку РДА до установи 3-ї категорії (такі, що мають річний обсяг документів від 10 тис. до 25 тис.). Ці обставини обумовлюють фактор необхідності впровадження системи електронного документообігу (СЕД).

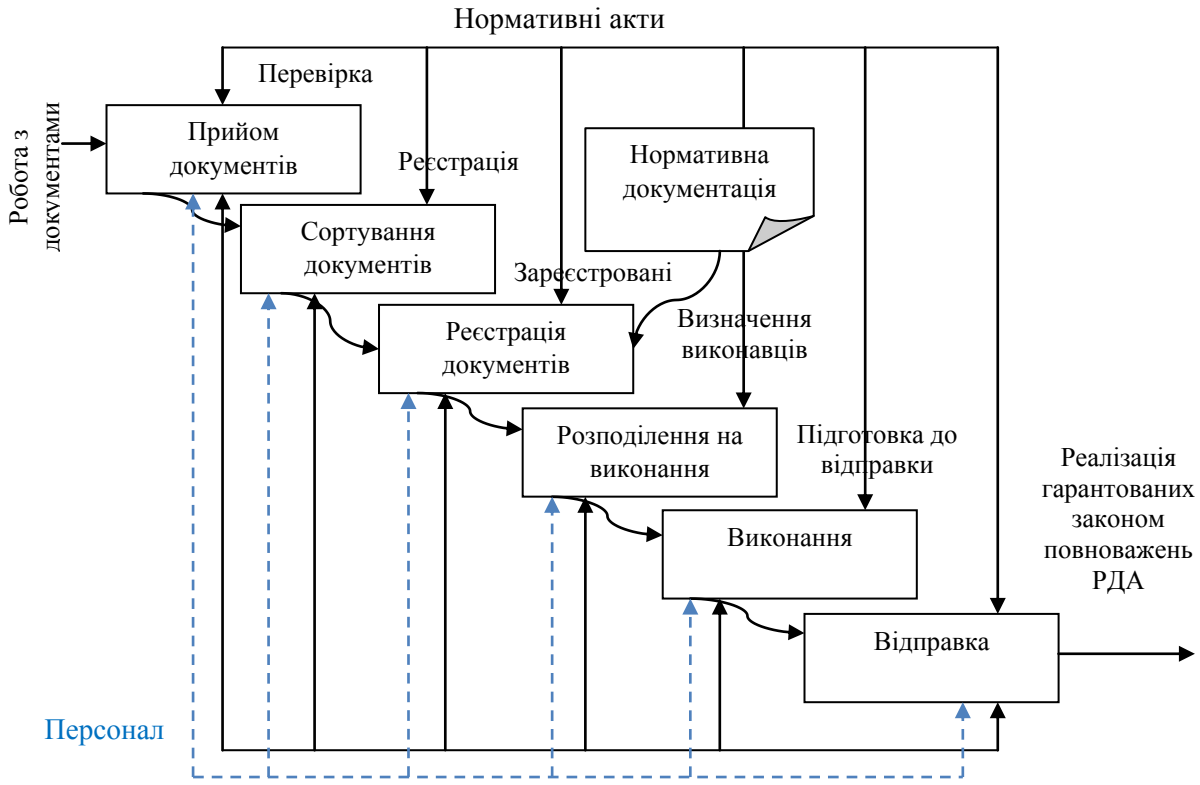

Рисунок 1. **Діаграма потоків даних Новобузької РДА (розроблено на основі [5, с.175]**

Для опису логіки взаємодії інформаційних потоків було використано діаграму IDEF3, так зване «Workflow diagramming», що є методологією моделювання, яка використовує графічний опис інформаційних потоків, взаємодії між процесами обробки інформації й об'єктами, що є частиною цих процесів.

Діаграма IDEF3 використовує два типи перехресть: синхронне (J1) й асинхронне (J2). Синхронне перехрестя означає, що всі наступні процеси запускаються одночасно. Тобто процеси «Терміни виконання документа», «Передання документа виконавцю», «Контроль за виконанням» розпочинаються синхронно. Асинхронне перехрестя означає, що всі попередні процеси мають бути завершені. Це значить, що «Відмітка про виконання» не може бути проставлена на самому документі і внесена в реєстраційно-контрольну картку (РКК), доки попередні процеси роботи з документами не будуть завершені. Отже, зростання обсягів документів, збільшення інформаційних потоків, що зумовлені ускладненням управлінських функцій і вирішуваних завдань Новобузької РДА, актуалізують завдання впровадження системи електронного документообігу. Електронний документообіг дозволить створити в РДА єдиний інформаційний простір, інтегруючи в інформаційний вузол документні системи.

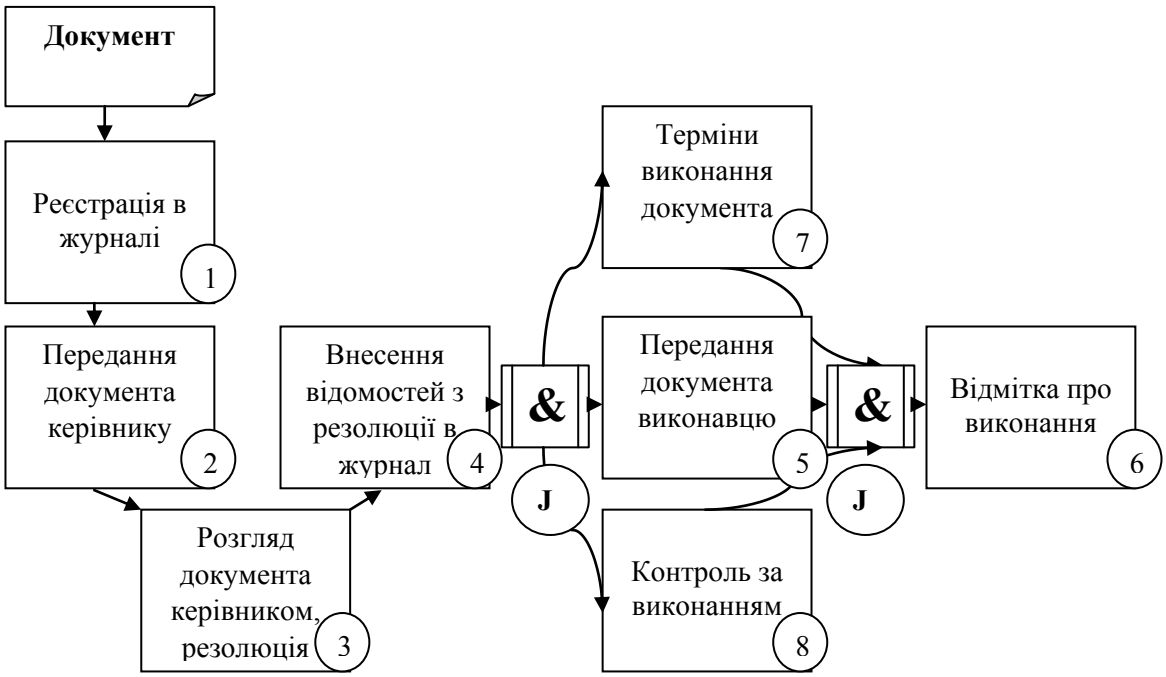

Рисунок 2. **Діаграма IDEF3 процесу документообігу Новобузької РДА (розроблено на основі [5, с.176]**

У ході дослідження було здійснено порівняльну характеристику систем «Megapolis. Документообіг» і «ДОК ПРОФ» за основними критеріями: реєстрація документів, рух документів, сканування документів, контроль виконання доручень, підготовка проектів документів, моніторинг обробки документів, захист інформації, ведення електронного архіву, ведення номенклатури справ, обмін документами, веб-клієнт та ін. З порівняльної характеристики систем був зроблений висновок: для запровадження СЕД у Новобузькій РДА було рекомендовано систему «Megapolis. Документообіг», яка орієнтована на автоматизацію традиційного вітчизняного процесу діловодства та характеризується відкритістю, високим рівнем розширення й адаптації. Зокрема, ця система створена для використання державним сектором і реалізує всі етапи життєвого циклу документів – від підготовки проектів документів до організації їх архівного зберігання, із забезпеченням ЕЦП [7, 6].

Розроблено бізнес-процеси організації документообігу в системі «Megapolis. Документообіг» Новобузької РДА «Реєстрація вхідної кореспонденції та звернень громадян», «Управління розпорядчими документами», «Реєстрація розпорядчих документів», «Нанесення резолюції (створення доручень) на розпорядчий документ». Налаштовуються довідники системи «Megapolis. Документообіг» відповідно до організаційної структури Новобузької РДА і вводяться групи документів, які циркулюють в апараті РДА.

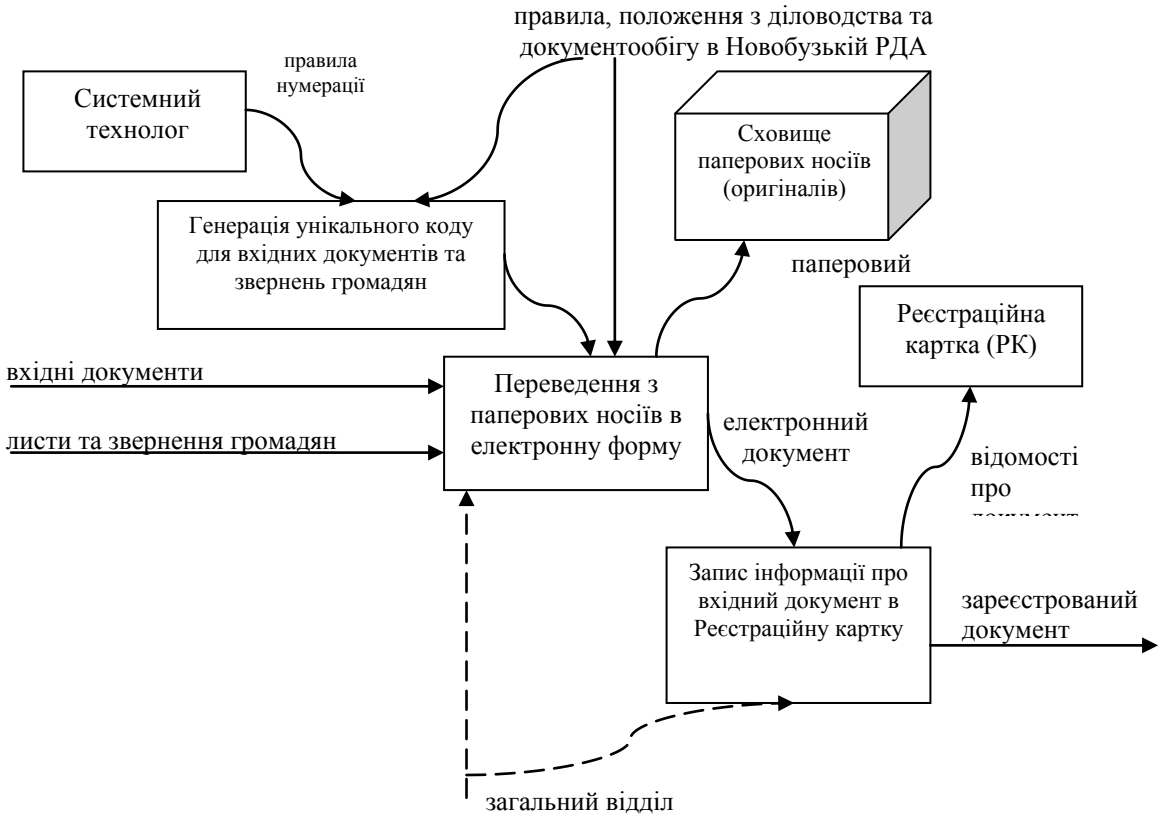

Рисунок 3. **Реєстрація вхідної кореспонденції та звернень громадян в Новобузькій РДА**

Бізнес-процес «Управління розпорядчими документами» складається з двох етапів: реєстрація розпорядчого документу; створення доручень на основі розпорядчих документів.

На першому етапі документ реєструється і створюється РКК, яка зберігається в СЕД. Усі ці дії виконують працівники загального відділу, керуючись Інструкцією з діловодства в апараті РДА.

На другому етапі головою РДА (заступники, керівники структурних підрозділів) після ознайомлення з документом виноситься резолюція та встановлюються терміни виконання документа, призначається відповідальний виконавець (виконавці). Ці дії також відображаються у РКК.

За фактом виконання розпорядчого документу, за вимогами Інструкції з діловодства слід на самому документі відобразити звіт відповідального виконавця про зміст виконання документа, зняти документ з контролю і списати його в справу згідно з існуючою номенклатурою справ. Якщо потрібно знайти необхідний документ, то в СЕД «Megapolis. Документообіг» передбачена можливість проведення пошуку за критеріями «назва», «дата», «індекс документа», «кореспондент» та ін. Отже, важливим напрямом діяльності в службі документаційного забезпечення органу місцевого самоврядування є контроль виконання документів, що у кінцевому підсумку забезпечить реалізацію інтересів територіальної громади. СЕД, таким чином, охоплює діловодство і підготовку документів і поєднує їх із зовнішнім середовищем електронного обміну.

Активне використання в сучасних умовах веб-сайтів установ дає можливість представити на сайтах РДА різні види електронних ресурсів, зокрема: тексти положень про загальний відділ РДА; інструкцію з діловодства; аналіз виконання законодавчих та нормативних документів України, облдержадміністрацій та власних рішень про суттєві показники виконавчої дисципліни; ведення діловодства та організації контролю в структурних підрозділах; проекти рішень районних рад; звіти про стан оприлюд-

нених проектів; форми запитів на публічну інформацію, порядок складання запитів та ін.

У результаті дослідження процесів організації роботи з документацією в органах місцевого самоврядування (на прикладі Новобузької районної держадміністрації) визначено, що важливим питанням сьогодення є розробки нормативних актів, оновлення інструктивно-методичних документів, які забезпечать врегулювання документаційного забезпечення функціонування органів місцевого самоврядування, впровадження електронного документообігу.

Отже, особливістю діяльності органів місцевого самоврядування в сучасних умовах є необхідність комплексного застосування сучасних підходів, форм і методів роботи з документами.

Наукова новизна роботи полягає у визначені напрямів вдосконалення документаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. Запропоновані структурні елементи моделі організації електронного документообігу (на прикладі Новобузької РДА).

Висновки. У результаті дослідження визначено, що головними напрямами подальшого функціонування територіальних громад України є: активне застосування інформаційно-комп'ютерних технологій через формування і безпосереднє впровадження у практичне діловодство електронної системи документообігу вхідної і вихідної кореспонденції, внутрішніх нормативних документів; створення і широке застосування типових інноваційних технологій у всіх напрямках діяльності органів місцевого самоврядування; здійснення контролю архівними установами за документальним забезпеченням роботи територіальних громад. Запропоновано рекомендації щодо впровадження СЕД «Megapolis. Документообіг» в Новобузькій РДА, основним результатом впровадження якої має стати підвищення прозорості й ефективності роботи з документами, перехід на якісно новий рівень керування. Позитивною тенденцією залишається підвищення уваги державних органів і органів місцевого самоврядування до СЕД, що обумовлено, на наш погляд, активністю у сфері розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування. Перспективними напрямками подальших досліджень можуть стати: доопрацювання нормативної і правової бази з питань ЕД, вивчення сучасного досвіду зарубіжних країн з використання комп'ютерних технологій у державному секторі.

Список використаних джерел

1. Безрук Т. Об'єднання територіальних громад: розгляд складних ситуацій. Довідник кадровика. 2015. №11. URL: https://www.kadrovik.ua/content/obyednannya-terytorialnyh-groma. (дата звернення: листопад 2018).

2. Винокурова Ф. А. До питання особливостей ведення діловодства в районних державних адміністраціях. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2005. №3.* С. 16-19.

3. Діловодство в органах місцевого самоврядування : монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. Київ : НАДУ, 2009. 164 с. (Бібліотека міського голови).

4. Лелеченко А. П. Організація роботи з документами в діяльності органів місцевого самоврядування. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=279. (дата звернення: листопад 2018).

5. Наконечна О. А., Петрук С. В. Моделювання ефективного електронного документообігу для управління діяльністю органів державної влади. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. № 2. С. 169-181.* URL: http://nbuv.gov.ua/ UJRN/ Vsuem_2015_2_20. (дата звернення: листопад 2018).

6. Новобузька державна районна адміністрація. URL: http://novybug.mk.gov.ua/ ua/1485506173/. (дата звернення: жовтень 2018).

7. Орлов О. В., Поліщук В. В. Огляд проблеми впровадження систем електронного документообігу в органах державної влади. Теорія та практика державного управління. 2014. Вип. 3 (46). С. 10-18.

8. Петрова І. О. Документаційне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку : дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук: спец. 07.00.10 «Документознавство, архівознавство». К., 2008. 192 с.

9. Про добровільне об'єднання територіальних громад: закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: http://www.rada.gov.ua. (дата звернення: листопад 2018).

10. Про внесення змін до деяких постанов КМ України: постанова КМ України від 03 лютого 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/48-2016-%D0%BF. (дата звернення: листопад 2018).

11. Про затвердження Правил з організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : наказ Міністерства юстиції України від 18.06.2015 р., № 1000/5. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15. (дата звернення: вересень 2018).

12. Радченко С. В. Особливості систем електронного документообігу в державних органах України. Архіви України. 2013. №4 (286). URL: http://www.archivs.gov.ua. (дата звернення: листопад 2018).

13. Савицький В. Т. Документаційне забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування України : автореф. дис…. канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02. Львів, 2006. 23 с.

14. Федченко Л., Козіна В. Організація діловодства та забезпечення обігу інформації в органах місцевого самоврядування. Харків, 2016. 160 с.

References

1. Bezruk, T. (2015). Association of territorial communities: consideration of complex situations. Dovidnik kadrovika, 11. Retrieved from https://www.kadrovik.ua/content/obyednannya-terytorialnyh-groma [in Ukrainian].

2. Vinokurova, F. A. (2005). On the issue of peculiarities of case management in district state administrations. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologiya, 3, 16-19 [in Ukrainian].

3. Ivanova, T. V., & Piddubna, L. P. (2009). Office management in local government: monograph. V. M. Vakulenka, & M. K. Orlatogo (Ed.). Kyiv: NADU [in Ukrainian].

4. Lelechenko, A. P. Organization of work with documents in the activities of local self-government bodies. Retrieved from httr://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=279 [in Ukrainian].

5. Nakonechna, O. A., & Petruk, S. V. (2015). Modeling of effective electronic document management for the management of public authorities. Visnik Shidnoevropeyskogo universitetu ekonomiki i menedzhmentu. ser. Ekonomika i menedzhment, 2. (pp. 169-181). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/ UJRN/Vsuem_2015_2_20 [in Ukrainian].

6. Novobuzhsk State District Administration. Retrieved from http://novybug.mk.gov.ua/ ua/1485506173/ [in Ukrainian].

7. Orlov, O. V., & Polischuk, V. V. (2014). An overview of the problem of introducing electronic document management systems in public authorities. Teoriya ta praktika derzhavnogo upravlinnya. Issue 3 (46). (pp. 10-18) [in Ukrainian].

8. Petrova, I. O. (2008). Documentation of the activities of local self-government bodies in Ukraine: current state and development prospects. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

9. Law of Ukraine on on Voluntary Association of Territorial Communities from February 5 2015, № 157-VIII. Retrieved from http://www.rada.gov.ua [in Ukrainian].

10. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on amendments to some resolutions of the CM of Ukraine from February 03 2017. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/48-2016-p [in Ukrainian].

11. Order of the Ministry of Justice of Ukraine on approval of the Rules on the organization of record keeping and archival storage of documents in state bodies, local self-government bodies, enterprises, institutions and organizations from June 18 2015, № 1000/5. Retrieved from: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15 [in Ukrainian].

12. Radchenko, S. V. (2013). Features of systems of electronic document circulation in state bodies of Ukraine. Arhivi Ukrayini, 4 (286). Retrieved from: http://www.archivs.gov.ua [in Ukrainian].

13. Savitskiy, V. T. (2006). Documentation of the activities of state authorities and local self-government of Ukraine. Extended abstract candidate's thesis. Lviv [in Ukrainian].

14. Fedchenko, L., & KozIna, V. (2016). Organization of record keeping and information circulation in local self-government bodies. Harkiv [in Ukrainian].

УДК 347.7:336.71]:005.3

Свердлик Зоряна Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв
zsverdlyk@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-2104-0920

Пізнюк Леся Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент
кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв
l.pizniuk@yandex.ua
ORCID ID 0000-0002-9275-6408

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ: ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Мета роботи *– з'ясувати значення деяких видів документів та інформаційних ресурсів для ефективного функціонування банківських установ.* ***Методологія*** *дослідження полягає в застосуванні методу аналізу та синтезу, контент-аналізу, деконструкції документної інформації, узагальнення.* ***Наукова новизна.*** *Схарактеризовано основні документи та інформаційні ресурси банківських установ, які впливають на організацію їхнього функціонування.* ***Висновки.*** *Проаналізовано документи та інформаційні ресурси, що визначають організацію діяльності банківських установ. Акцентовано увагу на документах, які використовують для управління різними напрямами діяльності банку. Автори доходять висновку, що важливо в сучасному суспільстві надавати повну інформацію про банк та його діяльність на офіційному веб-сайті, а для клієнтів банку отримувати документовані дані за допомогою мережі інтернет.*

Ключові слова: *банк, організаційні документи, статут, положення, посадова інструкція, маркетинговий план, інформаційний ресурс, веб-сайт.*

Свердлык Зоряна Михайловна,
кандидат исторических наук, доцент кафедры документоведения
и информационно-аналитической деятельности
Киевского национального университета культуры и искусств

Пизнюк Леся Владимировна,
кандидат филологических наук, доцент, доцент
кафедры документоведения и информационно-аналитической деятельности
Киевского национального университета культуры и искусств

ОРГАНИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ: ДОКУМЕНТНО-ИНФОРМАЦИОННЫЙ АСПЕКТ

Цель исследования *– выяснить значение некоторых видов документов и информационных ресурсов для эффективного функционирования банковских учреждений.* ***Методология*** *исследования заключается в применении метода анализа и синтеза, контент-анализа, деконструкции документной информации, обобщения.* ***Научная новизна.*** *Охарактеризовано основные документы и информационные ресурсы банковских учреждений, которые влияют на организацию их функционирования.* ***Выводы.*** *Проанализировано документы и информационные ресурсы, определяющие организацию деятельности банковских учреждений. Акцентировано внимание на документах, применяемых для управления*

© Свердлик З.М., Пізнюк Л.В.

различными направлениями деятельности банка. Авторы делают вывод, что в современном обществе важным является предоставление полной информации о банке и его деятельности на официальном веб-сайте, а также возможности получать документированные данные с помощью Интернета клиентам банка.

Ключевые слова: *банк, организационные документы, устав, положение, должностная инструкция, маркетинговый план, информационный ресурс, сайт.*

Sverdlyk Zoriana,
Ph.D. in Historical Sciences, Associate Professor
of the Department of Documentation and Information-Analytical Activity,
Kyiv National University of Culture and Arts

Pizniuk Lesia,
Ph.D. in Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor
of the Department of Documentation and Information-Analytical Activity,
Kyiv National University of Culture and Arts

ORGANIZATION OF ACTIVITIES OF BANKING INSTITUTIONS: DOCUMENT-INFORMATION ASPECT

Aim of the research *– to find out the value of certain types of documents and information resources for the efficient functioning of banking institutions.* ***Methodology*** *of research is to apply the method of analysis and synthesis, content analysis, deconstruction of document information, generalization.* ***Scientific novelty.*** *The main documents and information resources of banking institutions that influence the organization of their functioning are characterized.* ***Conclusions.*** *The documents and information resources determining the organization of banking institutions activity are analysed. The attention is focused on the documents used to manage various activities of the bank. The authors conclude that it is important in modern society to provide full information on the bank and its activities on the official website, and for bank clients to receive documented data through the Internet.*

Key words*: bank, organizational documents, statute, regulations, job description, marketing plan, information resource, website.*

Актуальність теми дослідження. Для ефективної роботи банківських установ важливим є поєднання організаційних документів, завдяки яким налагоджується робота, та інформаційних ресурсів, що їх банки можуть поширювати й отримувати. Закладені в документи відомості, дані, показники тощо дають змогу закріпити управлінські дії, надати їм юридичного статусу, запровадити певні правила, затвердити інструкції тощо. На сучасному етапі банки повинні приділяти увагу не лише внутрішній організації роботи співробітників, а й застосовувати новітні інформаційні технології для налагодження зв'язків із клієнтами. Один із засобів такої взаємодії – офіційний веб-сайт банку, завдяки якому кожен може отримати доступ до статутних документів, звітності, аналітичних матеріалів, ознайомитися з оперативною інформацією, переглянути пропозиції банківських продуктів тощо.

Аналіз досліджень і публікацій. Важливі дослідження у визначенні організації роботи банківських установ зробили О. В. Васюренко [2], Й. С. Завадський, Т. В. Осовська, О. О. Юшкевич [4], Ю. І. Онищенко [7]. Управління і регулювання банківською системою висвітлено у працях авторів: О. Д. Вовчак [3], В. Л. Кльоба, Р. Л. Кльоба [5], А. В. Смирнов [11]. Питання щодо документування банківських операцій розглянули В. Н. Боровський, В. П. Прадун, Р. В. Друзін [1], Г. І. Спляк [12].

Попри це, аналіз наукової думки свідчить, що в названих розвідках розглядалися лише окремі аспекти застосування документів та інформаційних ресурсів для організації роботи банківських установ. Власне це й спричинило потребу детальніше дослідити використання установчих документів, зокрема, статуту, положень, інструкцій тощо, для організування роботи банків, їхньої взаємодії з клієнтами.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні значення деяких видів документів та інформаційних ресурсів для ефективного функціонування банківських установ.

Виклад основного матеріалу. Функціонування суб'єктів банківської сфери успішне завдяки наявності відповідних матеріальних, технічних, фінансових, кадрових та інших ресурсів. Важливе місце в цьому переліку посідають документно-інформаційні ресурси, які відповідають потребам банку в документованій інформації і водночас задовольняють інформаційні запити клієнтів (зокрема потенційних). Досліджуючи організацію діяльності банківських установ, хочемо розглянути, за допомогою яких документів здійснюється управління банком та якими інформаційними ресурсами повинні оперувати фінансові установи для успішної діяльності.

У сучасних довідково-енциклопедичних виданнях термін «організація» має такі значення: складова частина управління; форма об'єднання людей для їхньої спільної діяльності в межах структури; установа, покликана здійснювати відповідні функції, виконувати окреслене коло завдань [4, с. 213]. Розглянемо організацію діяльності банківської установи в останньому значенні, зосередившись на документах та інформаційних ресурсах, які використовують для реалізації поставлених завдань.

Згідно з законодавством про банківську діяльність [9; 10], одним з основних організаційних документів банківської установи є *статут*. Документ містить сукупність правил, що регулюють організацію та порядок діяльності банку, його відносини із зацікавленими сторонами, права та обов'язки керівних органів. Так, відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами) [10], у статуті повинна бути інформація про повне і скорочене найменування банку, його місцезнаходження та організаційно-правову форму. Статут також закріплює види діяльності, які має намір здійснювати банк, від чого і залежить структура управління, органи управління, їхні повноваження і порядок прийняття рішень.

Зважаючи на те, що статут визначає подальшу діяльність банківської установи, пов'язану насамперед із фінансовими ресурсами, у цьому документі обов'язково треба вказати розмір і порядок формування статутного капіталу банку, види акцій банку, їхню номінальну вартість, форми випуску (документарну або бездокументарну), кількість акцій, що купують акціонери (ст. 16, п. 3, абзац 5 Закону). Важливість статуту для організації роботи банку полягає ще й у тому, що тут передбачено порядок здійснення перевірок з дотримання норм законодавства. Скажімо, у статуті фіксують положення про аудиторську перевірку банку зовнішніми аудиторами та про органи внутрішнього аудиту. Не менш важливим організаційним аспектом статуту є те, що цей документ передбачає порядок реорганізації та ліквідації банку, саме так на законодавчому рівні закріплено принцип єдиного підходу до всіх банківських установ.

Безперечно, статут закладає підвалини для організації роботи органів управління банком. Однак конкретні вимоги до органів управління і їхній вплив на роботу банку закріплено в окремих документах про ці органи – *положеннях*. Відповідно до законів України «Про банки і банківську діяльність» [10], «Про акціонерні товариства» [9] структура управління кооперативними та акціонерними банками з недержавною формою власності має складатися із загальних зборів акціонерів (учасники), вищого виконавчого (правління, дирекція), контрольного (ревізійна комісія) і спостережного (спостережна рада) органів. Отже, кожен банк повинен розробити положення про ці органи: Положення про загальні збори акціонерів, Положення про правління, Положення про наглядову раду, Положення про корпоративне управління, Положення про ревізійну комісію.

Банки, які мають відокремлені структурні підрозділи (філії), розробляють для них окремі положення. Положення також регулюють роботу операційних відділів банку – відділу роботи з персоналом, бухгалтерії, відділу маркетингу тощо.

Ще один документ, що визначає процес організації роботи банку, його взаємодію з інвесторами, клієнтами, партнерами, правила ділового етикету тощо, – *кодекс корпоративної етики*. Зазвичай кодекс корпоративної

етики формує стандарти діяльності банку та поведінки його працівників. Саме ці стандарти спрямовані на підтримку етичних норм, якості обслуговування клієнтів. У кодексі кожен банк прописує свою місію і закріплює корпоративні цінності, акцентує на персональній відповідальності своїх працівників за сумлінне виконання посадових обов'язків перед клієнтами, діловими партнерами та акціонерами банку.

Кодекс корпоративної етики створює основи відносин банку з клієнтами, діловими партнерами, органами державної влади, конкурентами і працівниками банку. Положення кодексу корпоративної етики поширюються на всіх працівників, незалежно від посади, зокрема на членів правління і наглядової ради [6]. Однією з переваг кодексу корпоративної етики банку вважаємо те, що уже під час зарахування на роботу майбутніх працівників зобов'язують дотримання закладених у кодексі правил. Для цього у банку можуть навіть розробляти спеціальні зобов'язання працівника.

Ефективна організація діяльності банку залежить не лише від якості роботи органів управління, а й від кожного окремого працівника. Саме тому персональна відповідальність за виконання обов'язків передбачена у *посадових інструкціях*. Оформлення посадових інструкцій працівників банківської сфери здійснюється відповідно до загальнодержавних нормативно-правових актів з діловодства, норм законодавства про працю, зокрема Кодексу законів України про працю, положень нормативних документів, виданих Національним банком України.

Кожен банк – це частина банківської системи України. Щоб триматися «на плаву» у цій системі, враховуючи її мінливий характер, керівництву банків потрібно якісно організовувати не тільки внутрішню роботу, а й використовувати зовнішні інформаційні ресурси. Зовнішню інформацію, необхідну для формування ефективної банківської політики та управління, можна отримувати за допомогою таких методів: анкетування, моніторинг засобів масової інформації та з офіційних джерел (як-от органів державної влади тощо).

Щоб зібрати інформацію про своїх можливих клієнтів чи з'ясувати ставлення до банку уже залучених, сучасні банки використовують різні способи. Одним із таких є функціонування в банківській установі спеціального структурного підрозділу – відділу маркетингу (чи зв'язків з громадськістю, PR-відділу, рекламного відділу тощо), основні завдання якого – вивчати зовнішнє середовище, оцінювати конкурентоспроможність банку, проводити інформаційні дослідження тощо. Відділ здійснює регулярні маркетингові дослідження (анкетування, опитування), вивчає споживчі переваги, аналізує, як клієнти оцінюють банківські продукти та послуги. Наприклад, пропонує клієнтам банку, коли ті приходять відкрити депозит, оформити кредит чи проконсультуватися з певного питання, заповнити анкети. Зібрані відомості ретельно аналізуються у відділі маркетингу і лягають в основу *маркетингових планів роботи* банку та його мережі.

Інформацію про потенційних клієнтів банки отримують з офіційних джерел – статистичних органів, ЗМІ і т. д. – у формі соціальних, демографічних, економічних, поведінкових та інших показників. Така інформація стосується насамперед динаміки зростання чи спадання попиту на банківські послуги. Відділ маркетингу опрацьовує зібрані дані і коригує орієнтири на той чи інший сегмент споживчого ринку, впроваджуючи відповідну банківську політику. Так, останнім часом зріс попит на споживчі кредити. Населення віддає перевагу купівлі товару у кредит, оформлюючи його безпосередньо в торгових центрах, магазинах електроніки тощо, не відвідуючи банк. Банк – активний учасник цього сегменту ринку фінансових послуг: у торговельних мережах і магазинах працюють його представники, які оформлюють купівлю товарів на виплату, надають консультації тощо.

Документно-інформаційна складова організації діяльності банківської установи передбачає не лише односторонній рух документів та інформації – збирання. Для ефективності роботи банку важливий ще один вид інформаційної діяльності – передавання і поширення інформації про банк. Розглядаючи цей аспект, виокремимо внутрішню банківську інформацію і зовнішню.

До внутрішньої документованої інформації банку належать рекламно-інформаційні

матеріали, що стосуються пропонованих банківських послуг і продуктів, звіти для державних статистичних, фіскальних органів та ін. Так, керівництво банку як акціонерного товариства надає своїм акціонерам щорічний інформаційний звіт про результати діяльності. Утім, необхідно зазначити: не вся звітна інформація призначена для широкого загалу, повна звітність доступна тільки для акціонерів, тобто не публікується і не розголошується.

Одним із потужних джерел зовнішньої інформації про банк та його роботу сьогодні є офіційний веб-сайт, завдяки якому банківська установа може керувати рекламною діяльністю, працювати з клієнтами он-лайн, надавати підтримку клієнтам, коли вони користуються інтернет-банкінгом, висвітлювати результати своєї діяльності у звітах, аналітичних оглядах тощо.

Веб-сайт банку як документно-інформаційний ресурс містить два види інформації: задокументовану тільки в електронному вигляді і таку, що має паперові аналоги. Вважаємо, що до Інтернет-інформації банку належать: ліцензії; статутні документи і документи про державну реєстрацію; документи загальних зборів акціонерів; аналітичні огляди; звітна документація.

Розглянемо офіційний веб-сайт одного з банків, що працюють на території України. Наприклад, АТ «Альфа-Банк» (далі – Альфа-Банк), на нашу думку, може слугувати взірцем з погляду оприлюднення офіційної інформації про установу. На його сайті [8] у відкритому доступі опубліковано ліцензійну документацію, на основі якої банк здійснює свою діяльність. Так, генеральну банківську ліцензію Альфа-Банк повторно отримав 5 жовтня 2011 р. Банк має право надавати різні банківські послуги у межах чинного законодавства та на підставі ліцензій, виданих Національним банком України. Також з офіційного сайту дізнаємося, що банк має ліцензії Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку на здійснення професійної діяльності на фондовому ринку, включно з депозитарною діяльністю, діяльністю зі зберігання активів інститутів спільного інвестування, діяльністю з торгівлі цінними паперами, зокрема брокерською, андеррайтингом, дилерською. Таким чином, клієнти (також потенційні) зможуть для себе визначити: варто звертатися за послугами до такого банку чи ні.

Інша документна складова веб-сайту Альфа-Банку – відсканові електронні копії всієї статутної документації та документації із державної реєстрації. Як бачимо, на сайті оприлюднено електронні версії статуту Альфа-Банку, Положення про Правління, Положення про Наглядову раду, Положення про збори акціонерів, Кодексу корпоративного управління, Положення про Ревізійну комісію, Кодексу корпоративної етики. Документація про державну реєстрацію банку також є на його веб-сайті: генеральна ліцензія Національного банку України, додаток до генеральної ліцензії, витяг із Єдиного державного реєстру, ліцензії на здійснення депозитарної діяльності, ліцензії на здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами, свідоцтво про реєстрацію випуску акцій [8].

Документи Загальних зборів акціонерів представлені на сайті протоколами засідань Загальних зборів. Так, користувачі сайту можуть ознайомитися з інформацією, яку розглядали на засіданнях, ухвалами, починаючи з 2008 року. Аналіз протоколів Альфа-Банку підтвердив, що ці документи створюються за типовою для них формою, однак мають таку складову тексту, як «Запрошені», що притаманно не для всіх протоколів.

Група аналітичних документів сайту Альфа-Банку містить щоденні огляди валютного ринку, економічні огляди, архів документів стосовно регуляторної політики, аналітики макроекономіки та аналітики з облігаційних випусків клієнтів. Аналітичні документи Альфа-Банку, на відміну від попередніх груп, вирізняються яскравим кольоровим оформленням, наявністю схем, графіків, порівняльних таблиць тощо. Це привертає увагу користувачів інтернету, які в майбутньому можуть стати клієнтами банку.

Остання група документації, опублікована на сайті Альфа-Банку, – звіти. Це банківська квартальна звітність, річний звіт, фінансова звітність, звітність емітента цінних паперів. До квартальної звітності належать: звіт про фінансовий стан, звіт про прибуток і збитки та інший сукупний дохід, потенцій-

ні зобов'язання, окремі показники діяльності банку. Деякі з названих звітів – електронні аналоги паперових документів (відскановані копії), а деякі існують тільки в електронному вигляді на сайті Альфа-Банку. Квартальна звітність доступна, починаючи з 2006 року.

Розділ сайту «Річний звіт та фінансова звітність» представлений такими видами документованої інформації, як власне річний звіт та аудиторський висновок. Електронні версії цих документів на сайті у вільному доступі з 2002 року, проте за 2004 р. та 2005 р. аудиторських висновків немає. Аудиторські висновки діяльності банку готують незалежні аудитори, які вкінці кожного року визначають перспективи банку та дають рекомендації.

Звітність Альфа-Банку як емітента цінних паперів, розміщена на веб-сайті, дає змогу дізнатися інформацію про посадових осіб банку, рух цінних паперів, господарську і фінансову діяльність, стан корпоративного управління, опис бізнесу тощо. Річні звіти емітента Альфа-Банку сягають 200 аркушів. Квартальні звіти містять аналогічні розділи інформації за квартал.

Важливе значення веб-сайту Альфа-Банку як документно-інформаційної системи полягає також у тому, що завдяки йому банк може організовувати роботу з клієнтами.

По-перше, споживачі зазвичай збирають інформацію, перед тим як скористатися банківськими послугами. Вони переглядають рекламу, телефонують в різні банки, намагаючись самотужки проаналізувати ринок пропозицій. Щоб поширити необхідну інформацію через ЗМІ (по телебаченню, радіо та в газетах), потрібно вкласти чималі гроші. Вихід з цієї ситуації очевидний: досить у рекламному ролику дати посилання на свій сайт. Якщо потенційний клієнт зацікавиться, то, імовірно, зверне увагу і на сайт, детальніше ознайомиться з послугами і продуктами.

По-друге, як свідчить статистика [5 с. 194], користувачі інтернету – переважно найобізнаніша частина населення. Вони першими дізнаються про різноманітні новинки, користуються новими продуктами, а потім рекомендують їх своїм знайомим. Тому важливо, щоб на сайті завжди була найсвіжіша інформація, висвітлено всі подробиці.

Проаналізувавши веб-сайт Альфа-Банку, доходимо висновку, що він є частиною організаційного процесу та документно-інформаційною системою. Завдяки відображенню на сайті банку оперативної інформації про його діяльність, публікацій звітних і планових документів, ця фінансово-кредитна установа може керувати кадрами, інформаційними ресурсами, фінансами тощо.

Наукова новизна. Схарактеризовано основні документи та інформаційні ресурси банківських установ, які впливають на організацію їхнього функціонування.

Висновки. Як бачимо, для ефективної організації роботи банківських установ важливо поєднувати організаційні документи, якими координується робота банків, та інформаційні ресурси, що їх банки поширюють і отримують. Закладені у документи відомості, дані, показники тощо дають змогу закріпити управлінські дії, надати їм юридичного статусу, запровадити певні правила, інструкції та ін. На сучасному етапі банки повинні приділяти увагу не лише внутрішньоорганізаційним процесам, а й застосовувати новітні інформаційні технології для налагодження зв'язків із клієнтами. Одним із засобів такої взаємодії є офіційний веб-сайт банку, де кожен може отримати доступ до статутних документів, звітності, аналітичних матеріалів, ознайомитися з оперативною інформацією, переглянути рекламу банківських продуктів тощо.

Список використаних джерел

1. Боровський В. Н., Прадун В. П., Друзін Р. В. Діловодство в банківських установах : навч. посіб. / за ред. В. Н. Боровського; М-во освіти і науки України, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. Київ : Центр навчальної літератури. 2006. 223 с.

2. Васюренко О. В. Банківські операції. Київ : Знання, 2004. 324 с.

3. Вовчак О. Д. Державне регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні : автореф. дис. … д-ра екон. наук. Львів, 2006. 38 с.

4. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ : Кондор, 2006. 356 с.

5. Кльоба В. Л., Кльоба Р. Л. Принципи та методи управління банківською діяльністю. *Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19,10.* С. 192–199.

6. Кодекс корпоративної етики АТ «Альфа-Банк», затв. рішенням Спостережної Ради № 855 від 25.09.2017 р., рішенням Правління № 181 від 25.09.2017 р. // Альфа Банк : веб-сайт. URL: https://alfabank.ua/upload/Kodeksu.pdf (дата звернення: 01.02.2019).

7. Онищенко Ю. І. Методологічні засади організації діяльності спеціалізованих банківських установ. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2015. Вип. 13.; Ч. 4.* С. 132–139.

8. Офіційний веб-сайт АТ «Альфа-Банк». URL: https://alfabank.ua (дата звернення: 01.02.2019).

9. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI (зі змінами і доповненнями внесеними законами України за станом на 02.02.2019 р.) // База даних «ЛігаЗакон» : веб-сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T080514.html (дата звернення: 27.01.2019).

10. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами і доповненнями внесеними законами України за станом на 02.02.201 р.). Відомості Верховної Ради України. 2014. № 36. Ст. 1183.

11. Смирнов А. В. Управление ресурсами и финансово-аналитическая работа в коммерческом банке. Москва : БДЦ-пресс, 2002. 176 с.

12. Спляк Г. І., Фаріон Т. І. Облік і аудит в банках : нав. посіб. Київ : Атіка, 2004. 328 с.

References

1. Borovskyi, V. N. & Pradun, V. P., & Druzin, R. V. (2006). Records management in banking institutions. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].

2. Vasiurenko, O. V. (2004). Bank operations. Kyiv: Znannia, 2004 [in Ukrainian].

3. Vovchak, O. D. (2006). State regulation of banking investment activity in Ukraine. Extended abstract of Doctor's thesis. Lviv [in Ukrainian].

4. Zavadskyi, Y. S. & Osovska, T. V. & Yushkevych, O. O. (2006). Economic Dictionary. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].

5. Kloba, V. L. & Kloba, R. L. (2009). Principles and methods of banking management, Scientific herald of NLTU of Ukraine, Issue 19.10, 192–199 [in Ukrainian].

6. Code of corporate ethics of Alfa-Bank JSC, shuttle by the decision of the Supervisory Board № 855 dated September 25, 2017, by the decision of the Board № 181 dated September 25, 2017. Retrieved from: https://alfabank.ua/upload/Kodeksu.pdf [in Ukrainian].

7. Onyshchenko, Yu. I. (2015). Methodological principles of organization of activity of specialized banking institutions. Scientific Herald of Kherson State University. Series "Economic Sciences", Issue 13, Part 4, 132–139. [in Ukrainian].

8. Sait Alfa-Bank JSC. Retrieved from: https://alfabank.ua [in Ukrainian].

9. Law of Ukraine "On joint-stock companies" from September 17, 2008 № 514-VI. (n.d.). http://ligazakon.ua. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T080514.html [in Ukrainian].

10. Law of Ukraine "On banks and banking" from December 7, 2000 № 2121-III (2014). Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine, 36, article. 1183 [in Ukrainian].

11. Smirnov, A. V. (2002). Resource management and financial and analytical work at a commercial bank. Moscow: BDTs-press [in Russian].

12. Spliak, H. I. & Farion, T. I. (2004). Accounting and auditing in banks. Kyiv: Atika, 2004 [in Ukrainian].

УДК 069.53-028.27:930.253

Сидоренко Тетяна Валеріївна,
кандидат наук з соціальних комунікацій,
доцент кафедри інформаційної, бібліотечної та
архівної справи ВП «Миколаївська філія
Київського національного
університету культури і мистецтв»
tatyana_tvs@yahoo.com
https://orcid.org/0000-0003-0950-3467

Тягій Євгеній Вікторович,
магістрант, Київський національний університет культури і мистецтв
etagij@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-0342-7515

ЕЛЕКТРОННІ ВИСТАВКИ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Мета роботи. *Дослідити основні види та змістовне наповнення електронних виставок архіву як інформаційного ресурсу та інструменту репрезентації історичної спадщини на прикладі аналізу діяльності державного архіву Миколаївської області.* ***Методологія.*** *У процесі дослідження застосовано наукові методи аналізу, синтезу, узагальнення, вебометричний аналіз сайту.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в аналізі документальних он-лайнових виставок державного архіву регіону, їхньої класифікації, пріоритетної тематики, особливостей представлення архівної інформації, використанні можливостей інтерфейсу тощо. Проаналізовано контент сайту державного архіву Миколаївської області, зокрема розділів «Документальні он-лайн виставки», «Діяльність архіву», «Публікації на сайті».* ***Висновки.*** *У результаті дослідження було обґрунтовано важливість і необхідність представлення документальних он-лайн виставок на сайтах архівів, прийнято рішення про оцифровування документів, необхідних для наповнення документальних виставок щодо репрезентації архівної інформації для дистанційного обслуговування користувачів. Доведено, що тематичні електронні виставки архівних документів сприяють доступності архівної інформації для різних верств населення, самоосвіті, підвищенні інтересу до історії і культури краю.*

Ключові слова: *електронна виставка, державний архів Миколаївської області, архівний ресурс, оцифрування фондів, сайти архівних установ, архіви України.*

Сидоренко Татьяна Валериевна,
кандидат наук по социальным коммуникациям,
доцент кафедры информационного, библиотечного и
архивного дела ОП«Николаевский филиал
Киевского национального
университета культуры и искусств»

Тягий Евгений Викторович,
магистрант, Киевский национальный университет культуры и искусств

ЭЛЕКТРОННЫЕ ВЫСТАВКИ АРХИВНЫХ ДОКУМЕНТОВ КАК ИНФОРМАЦИОННЫЙ РЕСУРС РЕГИОНА (НА ПРИМЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО АРХИВА НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ)

Цель работы. *Исследовать основные виды и содержательное наполнение электронных выставок архива как информационного ресурса и инструмента репрезентации исторического*

© *Сидоренко Т.В., Тягій Є.В.*

наследия на примере анализа деятельности государственного архива Николаевской области. ***Методология.*** *В процессе исследования применены научные методы анализа, синтеза, обобщения, вебометрический анализ сайта.* ***Научная новизна работы*** *заключается в анализе документальных онлайновых выставок государственного архива региона, их классификации, приоритетной тематики, особенностей представления архивной информации, использовании возможностей интерфейса и т.д. Проанализирован контент сайта государственного архива Николаевской области, в частности разделов «Документальные онлайн выставки», «Деятельность архива», «Публикации на сайте».* ***Выводы.*** *В результате исследования были обоснованы важность и необходимость представления документальных онлайн выставок на сайтах архивов, принятии решения об оцифровке документов, необходимых для наполнения документальных выставок по репрезентации архивной информации для дистанционного обслуживания пользователей. Доказано, что тематические электронные выставки архивных документов способствуют доступности архивной информации для различных слоев населения, самообразованию, повышению интереса к истории и культуре края.*

Ключевые слова: *электронная выставка, государственный архив Николаевской области, архивный ресурс, оцифровка фондов, сайты архивных учреждений, архивы Украины.*

Sydorenko Tatyana,
Candidate of Sciences in Social Communications,
appointed docent of the Department of information,
library and archives sciences
Mykolaiv branch of Kiev National University
of Culture and Arts,

Tyagiy Evgeniy,
Master's Degree Student, Kyiv University of Culture

ELECTRONIC EXHIBITIONS OF ARCHIVAL DOCUMENTS AS AN INFORMATION RESOURCE OF THE REGION (EXAMPLE— THE STATE ARCHIVE OF MYKOLAIV REGION)

The purpose of the work. *Explore the main types and content of electronic exhibitions of the archive as an information resource and a tool for the representation of historical heritage on the example of the analysis of the activities of the State Archive of Mykolaiv region.* ***The research methodology****. In the process of research were used scientific methods of analysis, synthesis, generalization, webometric analysis of the site.* ***The scientific novelty of the work*** *consists in the analysis of documentary online exhibitions of the state archive of the region, their classification, priority topics, features of the presentation of archival information, the use of interface capabilities. The content of the website of the State Archive of Mykolaiv region was analysed, in particular the sections "Documentary Online Exhibitions", "Archive Activities", "Publications on the Website".* ***Conclusions.*** *As a result of the study, the importance and necessity of presenting documentary online exhibitions on archives sites, deciding on digitization of documents necessary for filling documentary exhibitions regarding the representation of archival information for remote customer service was justified. It has been proved that thematic electronic exhibitions of archival documents contribute to the availability of archival information for different segments of the population, self-education, increasing interest in the history and culture of the region.*

Keywords: *electronic exhibition, State Archive of Mykolaiv region, archive resource, digitization of funds, archival institutions sites, archives of Ukraine.*

Актуальність теми дослідження. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій сприяло трансформації діяльності архівів як документно-комунікаційних структур суспільства, зміні їх завдань, функцій, підходів до обслуговування користувачів. Адаптуючись до нових викликів суспільства, архівні установи почали активно використовувати віртуальне середовище, здійснюючи репрезентацію архівної інформації та надання більш широкого доступу до архівних документів.

Розвиток інформаційних технологій сприяв виникненню документів в електронній (цифровій) формі. Активно процеси інформатизації увійшли і в архівну справу, окрім електронних документів з'явилися оцифровані копії документів, веб-сайти, бази даних та ін. Певну роль відіграють електронні виставки, які виставляються на сайтах архівів і сприяють розкриттю архівної інформації регіону. Дослідження змісту, наповнення, представлення інформації на он-лайн виставках на прикладі Державного архіву Миколаївської області (ДАМО), одного з потужних архівних установ Півдня України, сприятиме більш широкому розумінню їх тематичного наповнення інформацією про край, поширенню архівної інформації, подальшого вивчення діяльності архівних установ в умовах інформатизації суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням створення і представлення на сайтах архівів України та світу електронних виставок присвячені публікації істориків, архівістів, фахівців інформаційної сфери Г. Боряка [1], Н. Вовк [2], О. Гараніна [3], А. Кисельової [5], І. Лобузіна [6], І. Тюрменко [11] та ін. Г. Боряк піднімає питання інформатизації архівної справи і підготовці різних видів інформаційних електронних ресурсів. [1]. Основні етапи та особливості створення електронних архівних виставок в обласних архівах України охарактеризувала Н. Вовк. Також нею розкриті можливості використання низки продуктів для створення віртуальних виставок: Calameo, PhotoPeach, Prezi, Dipity [2]. О. Гаранін, розглядаючи вплив інформаційних технологій на утворення нових архівних джерел, звертає увагу на оцифрування традиційних документів, переважно для надання віддаленого доступу до них за допомогою Інтернет або он-лайн виставок [3]. А. Кисельова, розкриваючи характеристику сайтів архівних установ в Україні і за кордоном, їхню структурованість, визначає значення он-лайн виставок [5]. У рамках моніторингу веб-сайтів України І. Тюрменко дає деякі характеристики он-лайн виставок, наголошуючи, що «значна кількість он-лайн виставок мають відповідне цифрове розширення документів з підтекстовкою у форматі doc або rtf та науковим апаратом» [11, 74]. Автором відзначено, що «найбільше он-лайн виставок розміщено на 49 сторінках офіційного сайту державного архіву Миколаївської області» [11, 73]. Необхідним джерелом для допомоги у створенні документальних виставок архівних документів є пам'ятка з організації та проведення документальної виставки (укл. А. Папакін) [7]. У ній окреслено основні принципи підготовки, планування та проведення виставок документів, зокрема і он-лайн, в архіві. Але питання стану та змісту он-лайн виставок обласних архівів України в науковій літературі залишається ще недостатньо вивченим.

Мета дослідження полягає в дослідженні електронної виставки архіву як інформаційного ресурсу та інструменту репрезентації архівної спадщини людства.

Виклад основного матеріалу. Виставка – це художньо оформлена добірка документів, призначена для їхньої публічної демонстрації. В електронному середовищі функціонують різні види віртуальних (електронних, он-лайн) виставок: бібліотечні, музейні, архівні, поліграфічні, виставки бізнесового спрямування та ін. Активній популяризації історичної спадщини сприяють електронні (віртуальні, он-лайн) виставки, доступні для користувачів на веб-сайтах архівів.

Мета он-лайн виставок полягає в актуалізації й передачі історичних знань. Вони виконують процес збереження пам'яті про значущі для нації події (процес комеморації), до якого відноситься і публікація історичних документів [8, 206]. Електронні виставки сприяють наближенню діяльності архівних установ до сучасних потреб громадянського суспільства.

До електронних виставок архівних документів висувають певні вимоги: актуальність, компактність, змістовність, доступність. До їхніх переваг можна віднести достовірність інформації; швидкість її отримання; безкоштов-

ність; наочність; можливість індивідуального та колективного перегляду; розкриття змісту архівних документів за допомогою анотацій, пояснювальних текстів; необмеженість терміну експонування; структурованість (це не розрізнені документи архіву, а підібраний комплект документів, що сприяє інтегрованому знанню з теми); можливість поповнення новими архівними документами тощо. Для зручності використання матеріал в он-лайн виставках архівних документів групується у хронологічному порядку. Також архівні он-лайн виставки сприяють отриманню комплексного уявлення з питань, яким вони присвячені.

Дослідження он-лайн виставок ДАМО виявило позитивну динаміку у збільшенні їх кількості, змістовного наповнення та оформлення. На сайті ДАМО на початок 2019 року представлено 119 виставок [4], а всього на сайтах обласних архівів України на початок лютого 2018 року функціонувало 687 виставок [2].

Дослідження показало, що он-лайн експозиції ДАМО можна класифікувати як: тематичні виставки; виставки-персоналії; виставки, присвячені ювілейним датам, явищам наукового, культурного, соціального життя краю. Тематичне наповнення цифрових експозицій різноманітне. Так, певна частка он-лайн виставок присвячена історії м. Миколаєва та Миколаївщини, історичним подіям, ювілейним датам регіону: «До 22-ї річниці Конституції України» (2018 р.), «До 130-річниці від початку будівництва броненосців у м. Миколаєві» (2016 р.); «До 115-річчя Миколаївського зоопарку» (2016 р.); «До 240-річчя від народження О. С. Грейга, адмірала Миколаївського і Севастопольського військового губернатора» (2015 р.), «Миколаївщині – 75: історія в архівних документах» (2012 р.) та ін.

Розглянемо наповненість он-лайн виставок на прикладі виставки «Голод 1921–1923 рр. на Миколаївщині» (створена в 2017 році, містить 21 архівний аркуш). Виставка має вступний текст, що характеризує даний період. Серед представлених документів є наступні: обстежувальна відомість Новобузької волості Миколаївського повіту Миколаївської губернії (1921 р.), у якій подана кількість населення, худоби, посівної площі, пудів зібраного врожаю, кількість засіяних і не засіяних озимих, кількість людей, які потребують допомоги; листи, доповіді волосних комітетів допомоги голодуючим; протоколи засідань розширеного пленуму миколаївської губернської дитячої секції допомоги голодуючим; звіти, відомості; листи до іноземних організацій, документи щодо організації громадського харчування голодуючих та ін. Особливо цінними є протоколи засідань різних комісій, які засвідчують певні дії керівних установ, стан тих років, статистичні відомості про кількість голодуючих у різних волостях та ін.

До Дня Державного Прапору України, 27-ї річниці Незалежності України та 100-річчя відродження української державності ДАМО представив виставку архівних документів «Миколаїв і Чорноморський флот за доби Української революції: роки 1917–1919», підготовлену за матеріалами Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Державного архіву Миколаївської області, Державної наукової архівної бібліотеки (м. Київ). Документи представлені на 65 сторінках документальної ілюстрованої виставки і містять чіткий та об'ємний супровідний текст до кожного документа; подані фото видатних осіб Миколаєва того часу; штати Міністерства справ морських Української Народної Республіки; накази командира Миколаївського порту С. Іванова; тимчасовий законопроект про флот Української Народної Республіки; фотографії корабля «Воля» та крейсера «Память Меркурия», які підняли український прапор у 1917 році; листи, відомості, перепустки на завод «Руссуд» та ін.

Цінний матеріал поданий у формі онлайн виставок щодо історії окремих установ та організацій Миколаєва, зокрема історії діяльності Миколаївського будинку народної творчості; Миколаївської митної застави, театрального мистецтва на Миколаївщині; кораблебудівних заводів, глиноземного заводу, телефонної мережі, студії телебачення, бібліотек, музеїв, шкіл, лікарень тощо.

2018 року працівниками ДАМО підготовлена виставка «З історії Миколаївського державного банку». На 17 сторінках виставки подані відомості про діяльність установи за 1901–1910 рр.; список чинів Державного банку, котрі надали згоду на відрахування коштів

із заробітної плати на військові потреби та для допомоги родинам військових під час Першої світової війни; звіти та інші документи.

Окремі електронні виставки характеризують життя та діяльність національних меншин на Миколаївщині, зокрема: «Польський етнос на Миколаївщині», «Греки на Миколаївщині», «Болгарське населення на Миколаївщині», «З історії миколаївських караїмів», «До заснування німецьких колоній на Миколаївщині», «Національні меншини на Миколаївщині у 20-х рр. XX ст.». Цікавою щодо наповнення є виставка «Польський етнос на Миколаївщині». Виставка містить різні види документів, що зберігаються в архіві, серед яких: листи, прохання парафіян, повідомлення, рапорти, протоколи, звіти, обвинувальні вироки (1937 р.), висновки прокуратури Миколаївської області відносно реабілітації засуджених. Цікавим документом є свідоцтво про поведінку, видане канцелярією Миколаївського та Севастопольського воєнного губернатора відставному поручику. Важлива для досліджень про стан та розвиток національних меншин міста є відомість виборців [до Державної Думи] м. Миколаєва за національностями (не пізніше 1907 р.), де вказані такі національності: росіяни, греки, болгари, чорногорці, серби, поляки, німці, чехи, латиші, естонці, вірмени, караїми, євреї, а також фінляндці, французи, англійці, італійці. За відомістю можна відзначити, що найбільшу кількість становлять росіяни (2814 осіб), євреї (1432 особи), поляки (117 осіб), німці (80 осіб), караїми (41 особа), інші національності представлені від 1 до 7 осіб.

Детальною за змістом та поданням видів документів є виставка «Греки на Миколаївщині». На її сторінках подані Накази Миколаївського воєнного губернатора М. А. Аркаса; прохання про видачу свідоцтв про походження, віросповідання та благодійність; свідоцтва про дарування будинків; коректурний аркуш з відомостями про Миколаївського військового губернатора М. П. Манганарі та ін.

Не менш цікавою є виставка «З історії миколаївських караїмів». Експозиція виставки представлена різними за видами і змістом документами, а саме: повідомленнями, листами, проханнями, рапортами, петиціями, клопотаннями, звітами та ін. Наприклад, прохання про проведення урочистого молебню; звіт про кількість учнів караїмського віросповідання по м. Миколаєву; інформація про кількість шкіл та будинків, що належали миколаївському караїмському товариству та ін.

Цікавими документами наповнена он-лайн виставка «Болгарське населення на Миколаївщині». Серед документів, які представлені, ми знаходимо відомості про кількість військ, що квартирували у болгарській колонії Тернівка Херсонського повіту (у 1854–1855 рр.); клопотання про нагородження старости болгарської колонії Тернівка; формулярні списки про службу окремих осіб; шлюбний опит парафіян церкви с. Тернівка; плани земельних ділянок; витяги з метричної книги (1903 р.); ухвали; свідоцтва; паспорт жителя Тернівки; тимчасове посвідчення на проживання в Україні підданого Болгарії та ін.

Відзначимо, що різні види архівних документів сприяють також і вивченню оформлення, стилю складання документів, наявності основних реквізитів, їх розташуванню. На жаль, виставки не доповнені фотографіями, це б сприяло їх більшій наочності.

У ДАМО зберігається окремий фонд (ф.Р-3043), до складу котрого включено контрольні роботи учнів десяти шкіл Миколаєва за темою «Що я пережив під час німецько-фашистської окупації», укладені у червні-липні 1944 року. У них – свідчення 12-16-річних очевидців страшних подій, які відбувались у Миколаєві з серпня 1941 року по березень 1944 року [4]. Ці матеріали знайшли відображення в он-лайн експозиції «Війна очима дітей». У цифровій виставковій експозиції «Трагедія Голокосту на Миколаївщині» представлено документальні свідчення про знищення єврейського населення: списки осіб, які перебували у єврейському ґето на території Доманівського району Миколаївської області 1943 р.; списки жителів окремих сільрад, вбитих під час нацистської окупації.

Частина он-лайн виставок ДАМО присвячена персоналіям: «До 125-річчя від дня народження А. М. Топорова, педагога, письменника, публіциста», «До 240-річчя від народження О. С. Грейга, адмірала Миколаївського і Севастопольського військового губернатора», «До 135-річчя В. В. Рюміна» та ін.

Персональні он-лайн виставки архівних документів мають свою специфіку. Розглянемо

її на прикладі виставки, присвяченій А. М. Топорову. Можна констатувати, що виставка націлена на показ діяльності А. М. Топорова, відомого педагога, просвітника, письменника, публіциста, одного з десяти найбільш визначних громадян м. Миколаєва XX ст. Виставка відкривається видавничим договором «ГОСИЗДАТа РСФСР» (1929 р.) з автором щодо видання та перевидання праці Топорова А.М. «Селяни про письменників». Далі представлений лист автора до відомого миколаївського поета М. Лисянського з метою зібрання документів про нього для краєзнавчого музею. На архівних аркушах виставки можна прочитати текст відкритого уроку А. Топорова про творчість миколаївського поета Е. Январьова, проведеного по місцевому радіо; статті про відомих осіб Миколаєва – З. А. Аркаса та М. М. Аркаса. Також до експозиції додано списки найбільш значимих творів А. Топорова, відомості про вчительську службу. Емоційному сприйняттю матеріалу слугують привітальні листи автору до 70-, 80- та 90-річчю з дня народження від редакцій газет «Південна правда», «Рідне Прибужжя», колективу Миколаївського державного педагогічного інституту та фотографії з колегами, друзями при проведенні просвітницькій діяльності тощо.

Слід відзначити, що персональні он-лайн виставки можуть мати посилання на бібліотечні віртуальні виставки, присвячені даній особі, що підготовлені обласними універсальними науковими бібліотеками, центральними міськими бібліотеками; на буктрейлери, які продовжують створюватися працівниками бібліотек; на бібліографічні покажчики. Це збільшить обсяг підготовленої інформації та сприятиме її комплексному використанню для цілей освітньої діяльності, самоосвіти, просвітництва тощо.

Серед переваг роботи з он-лайн виставками на сайті ДАМО можна відзначити можливості масштабувати шрифти і елементи інтерфейсу сайту, що сприяє створенню більш комфортних умов як перегляду, так і роботі зі сторінками архівних документів. Електронні архівні виставки, так як і бібліотечні, мають анотації або супровідний матеріал. Для архівного документу це дуже важливо, так як супровідний текст може містити назву події, роки, прізвища осіб, належність аркушу до конкретного фонду архіву, допомогти у розумінні змісту тексту за наявності слабкої чіткості оцифрованого матеріалу.

З 2011 року на сайті ДАМО в розділі «Діяльність державного архіву» (http://mk.archives.gov.ua/m-dialnist-derj-arh/m-protokoly-nmr/351-p-protokoly-nmr.html) подані протоколи засідань науково-методичної ради архіву, на яких розглядаються, затверджуються та рекомендуються для оприлюднення на сайті документальні он-лайн виставки. Слід відзначити, що на засіданнях ради також дається загальна характеристика виставки: подія, якій присвячена виставка; кількість включених документів, фотодокументів; з яких фондів ці документи взяті, або статті з яких газет; інформація зі звітів установ тощо. Так, до фотодокументальної он-лайн виставки «Діяльність Миколаївського об'єднаного авіаційного загону» (2018 р.) включено 33 документи: звіти з експлуатаційної діяльності установи; положення про авіазагін та його підрозділи; штатні розписи; документи про відкриття регулярних пасажирських перевезень в аеропорту «Миколаїв»; про проведення авіаційно-хімічних робіт тощо. Також виставка доповнена фотографіями літаків та співробітників аеропорту.

До кожної он-лайн виставки проставлена дата її оприлюднення.

ДАМО має свою власну сторінку у соціальних мережах, що збільшує можливості долучитися всім громадянам України, української діаспори, а також іноземцям до унікальної історичної та культурної спадщини регіону через репрезентацію архівної інформації.

Отже, он-лайн виставки в структурі вебсайту ДАМО, створені за різними темами, обсягом документів, ілюстровані та не ілюстровані, сприяють розширенню присутності архіву у глобальній мережі інтернет.

Наукова новизна роботи полягає в аналізі документальних онлайнових виставок державного архіву регіону, їхньої класифікації, пріоритетної тематики, особливостей представлення архівної інформації, використанні можливостей інтерфейсу тощо. Проаналізовано контент сайту державного архіву Миколаївської області, зокрема розділів «Документальні он-лайн виставки», «Діяльність архіву», «Публікації на сайті».

Висновки. Отримані результати дослідження доводять, що документальні он-лайн виставки виступають потужним інформаційним архівним ресурсом, що сприяє задоволенню різноманітних потреб віддалених користувачів. Змістовне наповнення електронних виставок характеризується упорядкованістю, логічним підходом до подачі матеріалів, хронологією розкриття змісту, поєднанням текстового, табличного, статистичного, графічного та іншого матеріалу. Он-лайн виставки дають можливість використовувати документи різних видів, які створені на різних носіях інформації: писемні документи, аудіовізуальні, картографічні та інші документи. Простежується тенденція регулярного оновлення інформації на сайті: новин, публікацій, он-лайн виставок. На сайтах з'являються повнотекстові публікації, базовані на архівних фондах. Тематичні електронні виставки архівних документів сприяють доступності архівної інформації для різних верств населення, самоосвіті, підвищенню інтересу до історії і культури краю та представленню регіону в інформаційному просторі. Цей досвід може бути основою для подальших досліджень щодо створення та визначення нових форматів он-лайн виставок архівних матеріалів.

Список використаних джерел

1. Боряк Г. Інформатизація архівної галузі сьогодні: поточні здобутки і завдання формування електронних ресурсів. URL: http://history.org.ua/JournALL/sid/11/2/1.pdf. (дата звернення: січень 2019).

2. Вовк Н. Електронні виставки архівних документів: сучасний стан та перспективи розвитку. Вісник Книжкової палати. 2018. №5. С.43-48.

3. Гаранін О. Я. Вплив інформаційних технологій на утворення нових форм архівних джерел. Архіви України. 2013. № 6 (288). С. 86–94.

4. Державний архів Миколаївської області. URL: http://mk.archives.gov.ua/. (дата звернення: січень 2019).

5. Кисельова А. Електронна версія архівних фондів України в Інтернеті. Архівознавство. Археографія. Джерелознавство : міжвідомч. зб. наук. пр. 2005. Вип. 7. С. 7–28.

6. Лобузін І. Оцифрування історико-культурної спадщини: технологія та управління. Реєстрація, зберігання і обробка даних. 2002. Т.14.№3. С.104-114.

7. Організація та проведення документальної виставки: памятка /укл. А. Г. Папакін; Державна арх. служба України; Центральний державний архів зарубіжної україніки. Київ, 2012. 14 с.

8. Передерій І. Інституційні веб-ресурси як інструмент збереження історичної пам'яті та національної комеморації. Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи : матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конфер., м. Полтава, 23 лист. 2016 р. / редкол.: І. Г. Передерій, А. А. Соляник. Полтава, 2016. С.205-211.

9. Порядок підготовки архівними установами документів Національного архівного фонду до експонування на виставках та в інших інформаційних заходах: наказ Міністерства юстиції України від 01.09.2014 р., №1445/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1072-14. (дата звернення: грудень 2018).

10. Публічний звіт Голови Укрдержархіву Баранової Т. І. про підсумки діяльності Архівної служби у 2017 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/17-civik-2018/zvit_2017/Derjarhiv_%202017.pdf. (дата звернення: січень 2019).

11. Тюрменко І. Історико-культурна спадщина на веб-сайтах системи державних архівів областей України: стратегія доступу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2016. Вип. 3. С. 70-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2016_3_18. (дата звернення: січень 2019).

References

1. Boryak, G. Informatization of the archive industry today: current achievements and tasks of the formation of electronic resources. Retrieved from http://history.org.ua/JournALL/sid/11/2/1.pdf [in Ukrainian].

2. Vovk, N. (2018). Electronic exhibitions of archival documents: the current state and prospects of development. Visnik Knizhkovoyi palati, 5, 43-48 [in Ukrainian].

3. Garanin, O. (2013). The Influence of Information Technologies on the Formation of New Forms of Archival Sources. Arhivi Ukrayini. 6 (288), 86–94 [in Ukrainian].

4. State Archives of Mykolaiv Region Retrieved from: http://mk.archives.gov.ua/. [in Ukrainian].

5. Kiselova, A. (2005) Electronic version of archive funds of Ukraine on the Internet . Arhivoznavstvo. Arheografiya. Dzhereloznavstvo, 7, 7–28 [in Ukrainian].

6. Lobuzin, I. (2002). Digitization of historical and cultural heritage: technology and management. Reestratsiya, zberigannya i obrobka danih. Vol.14, 104-114[in Ukrainian].

7. Papakin, A. (2012) Organization and conducting of the documentary exhibition: a memo. Derzhavna arh. sluzhba Ukrayini; Tsentralniy derzhavniy arhiv zarubizhnoyi ukrayiniki [in Ukrainian].

8. Perederiy, I. (2016) Institutional web resources as a tool for preserving historical memory and national komemoratsiti. I. G. Perederiy, A. A. Solyanik (Eds), Documentation and Information communication in a globalization: state, problems and: Proceedings of the 2nd All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference. (pp. 205-211). Poltava [in Ukrainian].

9. The procedure for archival institutions to prepare documents of the National Archival Fond for exhibitions at exhibitions and other information events: the order of the Ministry of Justice of Ukraine from September 1, 2014 №1445/5. – Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1072-14 [in Ukrainian].

10. Baranova, T. (2017) Public report of the Chairman of the Ukrderzharhiv on the results of the archives service in 2017. Retrieved from: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/17-civik-2018/zvit_2017/Derjarhiv_ 2017.pdf [in Ukrainian].

11. Tyurmenko, I. (2016) Historical and cultural heritage on the websites of the system of state archives of the regions of Ukraine: access strategy. Visnik Kiyivskogo natsionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Istoriya, 3, 70-75. Retrieved from: http:// nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2016_3_18 [in Ukrainian].

УДК 027.54:005.92]:[004.9:004.63

Ковальчук Наталія Володимирівна,
здобувач кафедри культурології та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-6364-7499
natalisem@ukr.net

РОЛЬ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ

Мета роботи *– визначити роль сучасних інформаційних технологій у системі документування управлінської діяльності бібліотеки.* ***Методологія*** *дослідження полягає в застосуванні системного підходу, використано сукупність таких загальнонаукових методів, як інформаційний, соціокомунікативний, аналіз та узагальнення.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в систематизації відомостей про застосування сучасних інформаційних технологій в організації документування управлінської діяльності бібліотеки.* ***Висновки.*** *Відповідно до зазначеного вище, можемо зробити висновок, що організацію документування управлінської діяльності бібліотеки зорієнтовано на використання сучасних інформаційних технологій і мережі різних конфігурацій, автоматизацію контролю виконання управлінських рішень, заміну паперового документа електронним носієм інформації й ін. Розвиток цих засобів зумовлює необхідність технічних і програмних рішень, що реалізують концепцію розподільної обробки даних у межах управлінських структур підрозділів й установи в цілому.*

Ключові слова: *управлінська діяльність, документування, бібліотека, інформаційні технології, інтернет-ресурси.*

© *Ковальчук Н.В.*

5. Kiselova, A. (2005) Electronic version of archive funds of Ukraine on the Internet . Arhivoznavstvo. Arheografiya. Dzhereloznavstvo, 7, 7–28 [in Ukrainian].

6. Lobuzin, I. (2002). Digitization of historical and cultural heritage: technology and management. Reestratsiya, zberigannya i obrobka danih. Vol.14, 104-114[in Ukrainian].

7. Papakin, A. (2012) Organization and conducting of the documentary exhibition: a memo. Derzhavna arh. sluzhba Ukrayini; Tsentralniy derzhavniy arhiv zarubizhnoyi ukrayiniki [in Ukrainian].

8. Perederiy, I. (2016) Institutional web resources as a tool for preserving historical memory and national komemoratsiti. I. G. Perederiy, A. A. Solyanik (Eds), Documentation and Information communication in a globalization: state, problems and: Proceedings of the 2nd All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference. (pp. 205-211). Poltava [in Ukrainian].

9. The procedure for archival institutions to prepare documents of the National Archival Fond for exhibitions at exhibitions and other information events: the order of the Ministry of Justice of Ukraine from September 1, 2014 №1445/5. – Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1072-14 [in Ukrainian].

10. Baranova, T. (2017) Public report of the Chairman of the Ukrderzharhiv on the results of the archives service in 2017. Retrieved from: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/17-civik-2018/zvit_2017/Derjarhiv_ 2017.pdf [in Ukrainian].

11. Tyurmenko, I. (2016) Historical and cultural heritage on the websites of the system of state archives of the regions of Ukraine: access strategy. Visnik Kiyivskogo natsionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Istoriya, 3, 70-75. Retrieved from: http:// nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2016_3_18 [in Ukrainian].

УДК 027.54:005.92]:[004.9:004.63

Ковальчук Наталія Володимирівна,
здобувач кафедри культурології та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-6364-7499
natalisem@ukr.net

РОЛЬ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ

Мета роботи *– визначити роль сучасних інформаційних технологій у системі документування управлінської діяльності бібліотеки.* ***Методологія*** *дослідження полягає в застосуванні системного підходу, використано сукупність таких загальнонаукових методів, як інформаційний, соціокомунікативний, аналіз та узагальнення.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в систематизації відомостей про застосування сучасних інформаційних технологій в організації документування управлінської діяльності бібліотеки.* ***Висновки.*** *Відповідно до зазначеного вище, можемо зробити висновок, що організацію документування управлінської діяльності бібліотеки зорієнтовано на використання сучасних інформаційних технологій і мережі різних конфігурацій, автоматизацію контролю виконання управлінських рішень, заміну паперового документа електронним носієм інформації й ін. Розвиток цих засобів зумовлює необхідність технічних і програмних рішень, що реалізують концепцію розподільної обробки даних у межах управлінських структур підрозділів й установи в цілому.*

Ключові слова: *управлінська діяльність, документування, бібліотека, інформаційні технології, інтернет-ресурси.*

© *Ковальчук Н.В.*

Ковальчук Наталия Владимировна,
соискатель кафедры культурологии и информационных коммуникаций
Национальной академии
руководящих кадров культуры и искусств

РОЛЬ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОРГАНИЗАЦИИ ДОКУМЕНТИРОВАНИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИБЛИОТЕКИ

Цель статьи *– определить роль современных информационных технологий в системе документирования управленческой деятельности библиотеки.* ***Методология исследования*** *обусловлена применением системного подхода, использована совокупность таких общенаучных методов, как информационный, социокоммуникативный, анализ и обобщение.* ***Научная новизна*** *работы заключается в систематизации сведений о применении современных информационных технологий в организации документирования управленческой деятельности библиотеки.* ***Выводы.*** *В соответствии с указанным выше, можем сделать вывод, что организация документирования управленческой деятельности библиотеки ориентирована на использование современных информационных технологий и сети различных конфигураций, автоматизацию контроля исполнения управленческих решений, замену бумажного документа электронным носителем информации и др. Развитие этих средств вызывает необходимость технических и программных решений, реализующих концепцию распределенной обработки данных в пределах управленческих структур подразделений и учреждения в целом.*

Ключевые слова: *управленческая деятельность, документирование, библиотека, информационные технологии, интернет-ресурсы.*

Kovalchuk Nataliya,
PhD-candidate of the Department of Cultural studies and
Informational communications, National Academy of Managerial
Staff of Culture and Arts

THE ROLE OF THE MODERN INFORMATIONAL TECHNOLOGIES IN THE ORGANIZATION OF THE DOCUMENTATION OF THE MANAGEMENT OF THE LIBRARY

Purpose of Aritcle. *The purpose of the article is to determine the role of information technologies in the documentation system of the management activities of the library.* ***Methodology.*** *The research methodology consists in the application of the system approach, a set of such general scientific methods as informational, socio-communicative, analysis and generalization are used.* ***Scientific Novelty.*** *The scientific novelty of the work is about systematization of information about the application of modern information technology in the organization of documentation of the management of the library.* ***Conclusions.*** *In accordance with the above, we can conclude that the organization of documenting the management of the library is oriented on the use of modern information technology and network of various configurations, automation of control over the implementation of management decisions, replacement of a paper document with an electronic carrier of information, etc. The development of these tools necessitates the adoption of technical and programmatic solutions that implement the concept of data processing within the administrative structures of the divisions and the institution as a whole.*

Key words*: management activity, documentation, library, information technologies, Internet resources.*

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інформатизацією всіх соціальних інституцій, зокрема й бібліотеки. Концепція сучасного інформаційного середовища потребує нових підходів до модернізації сервісної роботи, розвитку бібліотечних технологій і персоналу, освоєння нових напрямів діяльності. Водночас для ефективного функціонування бібліотеки важливо використовувати сучасні

інформаційні технології автоматизації управлінських і технологічно-виробничих процесів, зокрема в організації документування управлінської діяльності, що сприятиме розвитку бібліотек у контексті нових суспільних реалій. Це підтверджує актуальність і важливість статті.

Виклад основного матеріалу. У наш час бібліотеки повинні швидко реагувати на нестійкі умови зовнішнього середовища, що стрімко перетворюється під впливом нових технологій, інформаційно-комунікаційних систем, які приводять до зміни технологічних моделей у суспільстві. Сучасні інформаційні технології, зокрема інтегровані комп'ютерні мережі та системи зв'язку, дозволяють супроводжувати й координувати технологічні процеси в організації документування управлінської діяльності бібліотеки.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання автоматизації бібліотек вивчали багато науковців. Найчастіше вони розглядали проблему взаємодії внутрішньої бібліотечної технології та процесів мережевого оточення бібліотечних установ. Окремі аспекти розвитку новітніх автоматизованих інформаційних систем управління бібліотечною установою досліджували такі українські науковці, як О. Башун [1], О. Василенко [2], І. Давидова [3], В. Дригайло [4], І. Ляшенко [8], В. Копанєва [7], В. Сошинська [11] та ін.

Сучасні інформаційні технології, зокрема інтернет, є важливим середовищем для створення й розміщення інформаційних ресурсів і здійснення пошуку в них. До сучасних технічних засобів автоматизації документаційного забезпечення системи управління бібліотеки, зокрема організації документування управлінських процесів, відносять: персональні комп'ютери, об'єднані в мережі; електронні друкарські машинки; системи для обробки текстів; копіювальні машини; комунікаційні засоби зв'язку; засоби для автоматизації введення архівних документів і пошуку інформації на нетрадиційних носіях (магнітні й оптичні диски, мікрофільми тощо); засоби для обміну інформацією (комп'ютерні мережі, електронна пошта); відеоінформаційні системи; локальні комп'ютерні мережі; інтегровані мережі установ [4].

Комунікаційні й інформаційні технології у процесі документаційного забезпечення системи управління бібліотеки трактують як інструменти та засоби, які використовують для збору, опрацювання, зберігання, передачі та поширення інформації. Так, Американська бібліотечна асоціація (ALA) визначає їх як «додатки до комп'ютерів та інших технологій щодо придбання, організації, зберігання, пошуку і поширення інформації. Комп'ютерно-програмні засоби використовують для опрацювання і зберігання даних, а телекомунікаційні технології забезпечують інформаційно-комунікаційні інструменти, які дозволяють користувачам отримувати доступ до баз даних і зв'язувати їх з іншими комп'ютерними мережами» [1].

На сьогодні в Україні існує широке нормативно-правове поле для повсюдної інформатизації та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в управлінську практику. Відповідно до ДСТУ 2392-94 «Інформація та документація. Базові поняття. Терміни і визначення» інформаційна система – це комунікаційна система, що забезпечує збирання, пошук, оброблення та пересилання інформації, а автоматизована інформаційна система – це інформаційна система, що реалізована на базі обчислювальної техніки та інших організаційно-технічних засобів [6].

Науковець І. Давидова визначає, що процес еволюції бібліотечної діяльності тісно пов'язаний із розвитком суспільства й значною мірою залежить від державної політики в цій галузі. Нині відбувається перетворення бібліотечної діяльності з документно-комунікаційної на інформаційно-комунікаційну, що зумовлено суттєвими соціокультурними змінами. Разом з тим, дослідниця наголошує, що для налагодження цієї діяльності в бібліотеках створюють автоматизовані інформаційні системи управління, які об'єднують внутрішню й зовнішню інформацію. Таким чином, надходження всіх видів інформації до єдиної системи надає можливості здійснювати інформаційний моніторинг внутрішнього та зовнішнього середовища й сприяє аргументованому прийняттю управлінських рішень [3].

Нині створення інформаційних систем управління дає змогу ухвалювати виважені

управлінські рішення, забезпечувати ефективний розвиток бібліотеки і швидко реагувати на виклики зовнішнього середовища. Це допомагає вирішувати важливі завдання реалізації інформаційно-комунікаційних потреб бібліотеки в організації документування управлінської інформації: опрацювання даних про операції, які здійснює установа; створення періодичних контрольних звітів про стан справ та ін.

І. Ляшенко у своєму дослідженні окреслює теоретичні засади щодо створення автоматизованої системи наукової бібліотеки з використанням інтернет-технологій, а також формування методики оптимізації вибору комплексу технологічних засобів для автоматизації бібліотечних процесів [8].

Варто відмітити, що сучасні інформаційні технології в організації документування управлінської діяльності бібліотеки сприяють оптимізації та раціоналізації її управлінських функцій. Нині значна частина управлінської інформації функціонує в електронному середовищі. Нові електронні та цифрові засоби забезпечили доступ практично до всіх джерел і видів інформації з однієї точки і в єдиній технології. Саме створення інформаційно-документаційної підсистеми – одне з головних завдань у процесі документування управлінської діяльності бібліотеки. Важливу роль тут відіграє увага й позиція до цієї проблеми адміністрації, фінансування, компетентність і професіоналізм персоналу, відповідального за їх розробку та впровадження.

В. Сошинська звертає увагу на те, що інформаційно-документаційні технології забезпечують динамічну координацію дій за рахунок використання сучасних програмних засобів комп'ютерних мереж і засобів зв'язку. Інформаційна комп'ютерна мережа установи може нерозривно під'єднуватися до всесвітньої мережі Інтернет, і це може проводитися через відповідні шлюзи з регламентованим доступом до внутрішньої інформації. Так установа отримує прямий доступ до різноманітної інформації із широким спектром за змістом (законодавчі акти, різні відомості тощо) [11].

Специфічні особливості існуючих різноманітних інформаційних систем управлінської діяльності бібліотеки зумовлені її економічною доцільністю. Функції ї бібліотеки, визначені її положенням, мають сталий характер і здебільшого потребують прийняття типових документаційних рішень. Це надає великі можливості для спрощення й прискорення підготовки текстів управлінських документів (повідомлення, довідки, службові листи тощо), і їхня структура може бути повністю або частково уніфікованою. Зокрема, інші управлінські документи (бухгалтерські, статистичні, первинно-облікові тощо) для всіх установ є загальними, їхню форму розробляють і затверджують відповідні відомства. Тому документування управлінської діяльності орієнтоване на використання сучасних інформаційних технологій, що передбачають заміну паперового документа, на так званий електронний документ.

З огляду на це, плідною видається думка В. Копаневої про те, що нині відзначається поступове, але невпинне домінування електронної комунікації, яка має нелінійну структуру, бо саме завдяки їй можливо вирішити проблему інтеграції всього інтелектуального потенціалу суспільства в систему документальних комунікацій і максимально ефективно забезпечити його подальше використання [7].

У Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» зазначено організаційно-правові засади електронного документообігу й використання електронних документів. Електронний документ визначено як «документ, інформація у якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа»[9]. На державному рівні регулювання в цій галузі спрямоване на: реалізацію єдиної державної політики щодо електронного документообігу; забезпечення законних прав та інтересів суб'єктів електронного документообігу; нормативно-правове забезпечення процесів обробки, створення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів.

Законодавство регламентує склад і порядок розміщення обов'язкових реквізитів електронних документів. Водночас, цей порядок для організаційно-розпорядчих документів, створених в електронному режимі, визначено положенням ДСТУ 4163-2003 «Державна уніфікована система документації. Уніфіко-

вана система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів» [5].

Звичайно ж, обов'язковим реквізитом електронного документа є електронний підпис, який використовують для ідентифікації його підписувача. Використання електронних цифрових підписів регламентовано законом. Так, у Законі України «Про електронні довірчі послуги» зазначено, що електронний підпис – електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис [10].

Таким чином, відповідно до проаналізованого вище, відмітимо основні переваги використання сучасних інформаційних технологій в організації документування управлінської діяльності бібліотеки, які забезпечують:

– підвищення ефективності функціонування мобільності керівного та адміністративно-управлінського персоналу;

– зростання інформаційного забезпечення осіб, що приймають рішення при мінімальних витратах часу;

– удосконалення організації апарату управління структурних підрозділів та обумовлення чітких службових обов'язків кожного працівника;

– повну інформованість про можливості нових інформаційних технологій;

– сприятливі умови для автоматизації процесу навчання та підвищення кваліфікації співробітників;

– підвищення інтелектуального та якісного рівня персоналу й організації загалом.

Звичайно ж, усе це вимагає радикальних змін в організації управління, його регламенту, кадрового потенціалу, фіксування та передачі інформації, документаційного забезпечення системи управління й потребує значних початкових витрат, складної підготовки і наукомісткої техніки. Упровадження має починатися зі створення математичного забезпечення й формування інформаційних потоків у системах підготовки керівників і спеціалістів.

Отже, відзначимо основні тенденції розвитку інформаційних технологій в організації документування управлінської діяльності бібліотеки: удосконалення форм і методів управління системами інформаційного забезпечення; централізація й інтеграція комп'ютерних банків даних; упровадження сучасних комп'ютерних інформаційних технологій для ведення обліку; активне використання ефективних і потужних комп'ютерних мереж; застосування спеціалізованих засобів захисту інформації тощо. На наш погляд, саме це дозволить ефективно реалізувати управлінський інформаційний процес відповідно до завдань і стратегії бібліотеки та її адаптації до умов мережевого середовища й інтеграції у світовий інформаційно-комунікаційний простір.

Висновки. Відповідно до зазначеного вище можемо зробити висновок, що організацію документування управлінської діяльності бібліотеки зорієнтовано на використання сучасних інформаційних технологій і мережі різних конфігурацій, автоматизацію контролю виконання управлінських рішень, заміну паперового документа електронним носієм інформації тощо. Розвиток цих засобів зумовлює необхідність технічних і програмних рішень, що реалізують концепцію розподільної обробки даних у межах управлінських структур підрозділів й установи загалом.

Список використаних джерел

1. Башун О. В. Бібліотеки США. Погляд українського фахівця. Київ : Нора друк, 2004. 55 с.

2. Василенко О. М. Інформатизація бібліотек у системі показників бібліотечної статистики // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2007. № 3.* С. 30–36.

3. Давидова І. О. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві : монографія / наук. ред. В. О. Ільганаєва. М-во культури і мистецтв України, Харк. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2005. 295 с.

4. Дригайло В. Г., Башун Е. В., Волынец В. Н. Основы управления библиотекой высшего учебного заведения : науч.-практ. Пособие. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Либерея, 2004. 328 с.

5. ДСТУ 4163-2003 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів». Вид. офіційне. Київ : Держстандарт України, 2003. 21 с.

6. ДСТУ 2392–94. «Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення». Київ: Держстандарт України, 1995.

7. Копанєва В. Бібліотека в системі наукової електронної комунікації *// Бібліотечний вісник. 2007. № 5.* С. 3–9.

8. Ляшенко І. Ю. Автоматизація бібліотечних процесів з використанням інформаційних мережевих технологій : автореф. дис. … канд. техн. наук: 05.13.06 / НАН України; Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 1998. 17 с.

9. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV // Відом. ВР України. 2003. № 36. С. 275.

10. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII // Відом. ВР України, 2017, № 45, ст. 400. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19.

11. Сошинська В. Є. Роль професійних об'єднань у комунікаційних відносинах фахівців документно-інформаційної сфери // Документознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матер. III міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–18 трав. 2008 р.) / ДАКККіМ. Київ, 2006. С. 79–80.

References

1. Bashun, O. V. (2004). Libraries of the USA. View of the Ukrainian Specialist. Kyiv : Nora druk [in Ukrainian].

2. Vasylenko, O. M. (2007). Informatization of Libraries in the system of the Indexes of the Librarian Statistics. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia, 3, 30–36 [in Ukrainian].

3. Davydova, I. O. (2005). Librarian Production in the Informational society. Bibliotechne vyrobnytstvo v informatsiinomu suspilstvi : monohrafiia. V. O. Ilhanaieva (Ed.). Kharkiv : KhDAK [in Ukrainian].

4. Dryhailo, V. H. & Bashun, E. V. & Volynets, V. N. (2nd ed.). (2004). The Fundamentals of the Library Management in the Institution of the Higher Education. Moskva : Lybereia [in Russian].

5. State Unified System of the Documents. Unified System of the Organisational and Managerial Documents (2003). DSTU 4163-2003. Kyiv : Derzhstandart Ukrainy [in Ukrainian].

6. Information and Documentation. Fundamental Cocepts. Terms and Definitions. (1995). DSTU 2392–94. Kyiv : Derzhstandart Ukrainy [in Ukrainian].

7. Kopaneva, V. (2007). Library in the System of the Scientific Electronic Communication. Bibliotechnyi visnyk, 5. 3–9 [in Ukrainian].

8. Liashenko, I. Y. (1998). Automatization of the Librarian Processes of the using of the Informational Network Technologies. Extended abstract of candidate`s thesis. Kyiv [in Ukrainian].

9. Law of Ukraine on electronic documents and electronic document cycle from May 22 2003 № 851-IV. Vidomjsti VR Ukrainy, 36, 275 [in Ukrainian].

10. Law of Ukraine on electronic trust services from October 05 2017 № 2155-VIII. Vidomosti VR Ukrainy, 45, 400. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19 [in Ukrainian].

11. Soshynska, V. Ye. (2006). The Role of the Professional Unities in the Communicational Relations of the Specialists in the Documentation and Information Sphere. Proceedings of III the Third International Scientific and Practical Conference. «Documentation. Informational activity: problems of science, education, practice ». (pp. 79–80). Kyiv: DAKKKiM [in Ukrainian].

УДК 130.2:316

Гоцалюк Алла Анатоліївна,
доктор філософських наук,
доцент кафедри івент-менеджменту
та індустрії дозвілля
Київського національного університету культури і мистецтв
goz_pravo@ukr.net
ORCID: 0000-0002-5171-536X

ДЖЕРЕЛА ДО ІСТОРІЇ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ГУЦУЛЬЩИНИ XIX – ПОЧ. XX СТ.

Метою статті є *аналіз основних джерел з історії традиційної культури Гуцульщини в структурі розвитку наукового знання XIX – поч. XX ст.* ***Методологія дослідження*** *полягає у застосуванні системно-структурного, аналітичного методів для виявлення наукових джерел до історії в традиційної культури Гуцульщини, зокрема обрядовості наприкінці; історико- хронологічний метод – для дослідження динаміки видозміни наукових потрактувань традиційної культури.* ***Наукова новизна*** *полягає у в системному погляді на джерельну базу традиційної культури означеного ареалу кінця XIX-поч. XX ст. у взаємозв'язу з розвитком наукового знання і поступовим відокремленням традиційної культури як буттєвого простору та набуття ним якості предмета наукових досліджень.* ***Висновки.*** *У результаті дослідження встановлено основні етапи накопичення фактологічних та теоретичних даних. Перший етап – 40–70-ті роки XIX ст., коли відбувався процес становлення народознавчих знань, активізація до пізнання культури горян українських і зарубіжних вчених. Другий етап – 80-ті роки XIX ст. – перша третина XX сторіччя, коли була розгорнута збирацька і дослідницька діяльність членів Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. Огляд наукової літератури можна з дає підстави стверджувати, що переважна більшість наукових праць торкалася лише описів новорічно-різдвяних свят кінця XIX – початку XX ст. Проблему ж розвитку традиційної культури в складних умовах комуністичної ідеології та войовничого атеїзму по суті не розроблено в галузі теорії та історії культури. Виникла необхідність розглянути і пояснити тенденції розвитку в етнокультурі українців Гуцульщини – одного з найбільших регіонів, придатних для відродження традицій, звичаїв, обрядів, які б слугували естетичному, моральному, мистецькому вихованню, зберігали б самобутність культури. Різноманітні джерела уможливлюють простежити розвиток різдвяно-новорічних свят українців Гуцульщини, виявити процеси трансформації звичаїв протягом другої половини XX – початку XXI сторіччя. Історіографія даної проблеми та наявність групи джерел дають підстави розширити, збагатити наші знання з розвитку духовної культури українців конкретного регіону на принципах об'єктивності й наукового аналізу та інтерпретації*

Ключові слова: *традиційна культура, наукові етнографічні дослідження, Гуцульщина, Карпатський регіон.*

Гоцалюк Алла Анатольевна,
доктор философских наук,
доцент кафедры ивент-менеджмента и индустрии досуга
Киевского национального университета
культуры и искусств

ИСТОЧНИКИ В ИСТОРИИ ТРАДИЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ГУЦУЛЬЩИНЫ XIX – НАЧ. XX В.

Целью статьи *является анализ основных источников по истории традиционной культуры Гуцульщины в структуре развития научного знания XIX – нач. XX в.* ***Методология исследования*** *заключается в применении системно-структурного, аналитического методов для выявления научных*

© *Гоцалюк А.А.*

источников в историю в традиционной культуры Гуцульщины, в частности обрядности в конце; историко-хронологический метод - для исследования динамики видоизменения научных трактовок традиционной культуры. ***Научная новизна*** *заключается в системном взгляде на базу источников традиционной культуры определенного ареала конца XIX-нач. XX в. в взаемозвьязу с развитием научного знания и постепенным отделением традиционной культуры как бытийного пространства и вступления в качестве предмета научных исследований.* ***Выводы****. В результате исследования установлены основные этапы накопления фактологических и теоретических данных. Первый этап - 40-70-е годы XIX в., Когда происходил процесс становления народоведческих знаний, активизация к познанию культуры горцев украинских и зарубежных ученых. Второй этап - 80-е годы XIX в. - первая треть XX века, когда была развернута собирательно и исследовательская деятельность членов научного общества им. Т. Шевченко. Обзор научной литературы можно не дает основания утверждать, что подавляющее большинство научных работ касалась только описаний новогодне-рождественских праздников конца XIX - начала XX в. Проблему же развития традиционной культуры в сложных условиях коммунистической идеологии и воинствующего атеизма по существу не разработаны в области теории и истории культуры. Возникла необходимость рассмотреть и объяснить тенденции развития в этнокультуре украинский Гуцульщины - одного из крупнейших регионов, пригодных для возрождения традиций, обычаев, обрядов, которые служили эстетическом, нравственном, художественном воспитанию, сохраняли бы самобытность культуры. Различные источники позволяют проследить развитие рождественско-новогодних праздников украинский Гуцульщины, выявить процессы трансформации обычаев в течение второй половины XX - начала XXI века. Историография данной проблемы и наличие группы источников дают основания расширить, обогатить наши знания по развитию духовной культуры украинского конкретного региона на принципах объективности и научного анализа и интерпретации*

Ключевые слова: *традиционная культура, научные этнографические исследования, Гуцульщина, Карпатский регион.*

Gotsalyuk Alla,
Doctor of Philosophy,
Associate Professor of the Department
of Event Management and the leisure industry
Kiev National University
of Culture and Arts

SOURCES TO THE HISTORY OF THE TRADITIONAL CULTURE OF HUTSULSHCHYNA XIX - BEG. TWENTIETH CENTURY

The purpose of the article *is to analyze the main sources on the history of the traditional culture of Hutsulshchyna in the structure of development of scientific knowledge XIX - beg. Twentieth-century* ***The methodology*** *of the research is to apply system-structured, analytical methods for revealing scientific sources to history in the traditional culture of Hutsulshchyna, in particular ceremonies at the end; historical-chronological method - to study the dynamics of the modification of scientific studies of traditional culture.* ***The scientific novelty*** *lies in the systematic view of the source base of the traditional culture of the designated area at the end of the 19th century. The twentieth century in the interrelation with the development of scientific knowledge and the gradual separation of traditional culture as an existential space and the acquisition of the quality of the subject of scientific research.* ***Conclusions****. As a result of the study, the main stages of the accumulation of factual and theoretical data are established. The first stage is the 40-70s of the nineteenth century, when the process of the formation of ethnographic knowledge took place, the activation of the knowledge of the culture of the Highlanders of Ukrainian and foreign scholars. The second stage is the 80s of the nineteenth century. - the first third of the twentieth century, when the gathering and research activity of the members of the Scientific Society of them was deployed. T. Shevchenko. An overview of scientific literature can be used to state that the vast majority of scientific works concerned only descriptions of New Year's Eve holidays of the late XIX-early XX centuries. The problem of the development of traditional culture in the difficult conditions of communist ideology and militant atheism is not essentially developed in the field of theory and history of culture. There was a need to consider and explain the trends in the ethnic-culture of Ukrainians in Hutsulshchyna, one of the*

largest regions suitable for the revival of traditions, customs, rituals that would serve the aesthetic, moral, and artistic education, preserve the identity of culture. Various sources make it possible to trace the development of Christmas and New Year holidays of Ukrainians of Hutsulshchyna, to reveal processes of transformation of customs during the second half of the XX - the beginning of the XXI century. The historiography of this problem and the presence of a group of sources give grounds for broadening, enriching our knowledge on the development of the spiritual culture of Ukrainians of a particular region on the principles of objectivity and scientific analysis and interpretation

Key words: *traditional culture, scientific ethnographic research, Hutsulshchyna, Carpathian region.*

Актуальність теми дослідження. У регіоні Східних Карпат у Прикарпатті та Закарпатті населення помітно вирізняється специфічними локальними рисами в культурі, зумовлених різними чинниками: історією давнього і пізнішого заселення, особливостями гірського ландшафту, міграціями, певною природньою ізольованістю. Найбільше вирізняються три етнографічні групи українських горян: гуцули, лемки, бойки. Гуцули за сучасним адміністративним поділом, входить частково до трьох областей: Івано-Франківської, Чернівецької та Закарпатської.

Аналіз досліджень і публікацій. Науковий інтерес дослідників до своєрідної духовної культури українців Східних Карпат розгорнувся з 30-тих років XIX ст. Безперечно він був пов'язаний з романтичною течією в європейській науці. Фольклорно-етнографічні матеріали були визнані цінним джерелом пізнання культури й побуту народу. Під впливом діяльності «Руської трійці» (1833–1837) активізується збір народної творчості. Зокрема, польський дослідник К. Вуйціцький під впливом І. Вагилевича, Я. Головацького у 1831 році вивчає духовну культури гуцулів. Його цікавлять найдавніші звичаї горян, що мають дуже давнє коріння. Він написав наукову розвідку «Гуцули», в якій переважно характеризує звичаї та перекази мешканців сіл біля Коломиї [1, 46-47].

На основі власних спостережень духовну культуру українців Гуцульщини, в тому числі й новорічно-різдвяні звичаї, висвітлювали в окремих працях на сторінках періодики й ряд інших польських вчених [2].

Більш вагомий внесок у дослідження святково-обрядової культури гуцулів зробили словацький вчений П. Шафарик та відомі організатори народознавчої науки в Галичині українські громадські діячі, письменники, вчені І. Вагилевич і Я. Головацький. Зокрема, Іван Вагилевич досліджуючи звичаї гуцулів, народне харчування, обряди, висловлює ряд думок і про етногенез субетносу [3, 17-56].

У 40-х роках XIX ст. відомий етнограф Яків Головацький багато подорожував в Карпатах і в результаті його досліджень з'явилися публікації про культуру й побут гуцулів, їхні звичаї, обряди, пісні. У своїх міркуваннях вчений переконливо доводить, що традиційна культура гуцулів має у своїй основі загальноукраїнські риси, хоч і позначена певними впливами найближчих сусідів, що й позначилися на її локальних особливостях [4, 685-712]. Яків Головацький був одним з видатних дослідників Карпат, зокрема, й народних звичаїв та обрядової поезії, приурочених до календарних зимових свят Різдва й Нового року. Особливо високо вчений поціновував обрядову поезію – колядки, щедрівки, бо вбачав у них відголосся далекої давнини. Відомий славіст О.О. Потебня дуже високо відгукнувся на дослідження Я. Головацького і у своїй рецензії відзначив, що всі його розділи дуже цінні і незамінні, а розділ колядок и щедрівок за кількістю поетичних мотивів і красоті зразків значно перевищує відповідний розділ збірника П. Чубинського[5, 98].

Виклад основного матеріалу. До вивчення духовної культури українців, зокрема, буковинської частини Гуцульщини, прилучилися етнограф Г. Купченко [6], письменник і етнограф С. Витвицький [7], А. Кобринський [8].

Чимало вчених, письменників першої половини XIX ст., розбуджені діяльністю «Руської Трійці», сприяли накопиченню фольклорно-етнографічного матеріалу та глибшому пізнанню традиційної культури горян, який мав важливе значення для подальших напрямів розвитку народознавчих студій.

З середини XIX сторіччя народознавча наука виділяється в самостійну галузь. У сві-

ті створюються спеціальні наукові установи, товариства, які розробляють методику культурологічних досліджень, зароджуються нові наукові напрямки, течії, найбільш поширена еволюційна концепція розвитку народів та їхніх культур. Вчені шукають відповіді на багато наукових питань: шляхи розвитку культур, взаємовпливи в народних культурах, міграційні сюжети у різних жанрах усної народної творчості тощо.

Активізація наукового вивчення культури українців усіх регіонів, зокрема і Гуцульщини, почалося зі створення наукової установи Південно-Західного відділу Російського Географічного Товариства у Києві (1873–1876 роки). Члени цього товариства запровадили і поширили цілий ряд наукових програм з метою вивчення традиційної етнокультури українців. І хоч територія Гуцульщини перебувала тоді в складі іншої держави, діяльність Південно-Західного відділу набула такого міжнародного звучання, що безумовно мала вплив і на подальший розвиток культурологічних знань щодо Карпатського регіону. В цей час пожвавлюється вивчення різдвяно-новорічних свят гуцулів.

Особливо мали значення студії народних календарних обрядів українців таких вчених, як Олена Пчілка [9], Микола Сумцов [10], Іван Нечуй-Левицький [11]. Вони у своїх працях намагалися дати наукове пояснення надзвичайно давніх реліктів культури, що зберігалися в народній культурі відзначення свят зимового сонцестояння, зокрема і в Карпатах.

Значний внесок у вивчення новорічно-різдвяних свят українців Буковинської Гуцульщини належить відомому громадському діячеві, письменникові Юрію Федьковичу. З об'ємної дослідницької праці про колядки, щедрівки, «маланкування» та інші новорічні звичаї гуцулів бачимо, що вчений мав на меті дослідити ґенезу багатьох етнографічних реалій, звичаю водіння Маланки, обряд колядування з «Козою», встановлення на покутті снопа – Дідуха. І хоч досліднику бракувало джерел з попередніх давніх епох, все ж він намагається зробити наукові припущення про дохристиянську основу багатьох компонентів свята Нового року та обрядовості віншування й колядування.

Старожитності в культурі гуцулів викликали захоплення й науковий інтерес з боку австрійських, польських, словацьких, чеських дослідників. Серед них почесне місце належить австрійському досліднику Гуцульщини Раймунду Фрідріху Кайндлю, який здійснив багато поїздок в Карпатський регіон і добре вивчив духовну культури українців-гуцулів. Досить високу оцінку дослідженням Р.Ф. Кайндля народного календаря гуцулів дають і сучасні дослідники. Вчений розглянув побутування серед горян наприкінці XIX виразні сліди давніх дохристиянських пережитків, а також і релігійні сюжети, які сформували побутове двовір'я. Як слушно зауважує про працю Р.Ф. Кайндля етнолог О. Курочкін, «Він прагнув об'єктивно відтворити складні процеси контамінації дохристиянських звичаїв і традицій, фіксуючи в першу чергу живі релікти язичницького світогляду та ритуалістики» [12, 126-131]. Ще однією важливою заслугою у вивченні гуцульських календарних свят зимового циклу Раймундом Фрідріхом Кайндлем є та, що він чи не вперше використовував свої спостереження з різних частин етнографічного регіону гуцулів і проводив порівняльний аналіз.

З історії розвитку етнографічної науки відомо, що в 70–80-ті роки XIX століття в європейській науці помітно послаблюється довготривалий вплив міфологічної школи і все більшого поширення набуває еволюційна школа в природознавстві і гуманітарних науках, насамперед, в етнології, народознавстві в широкому розумінні цього слова.

На особливу оцінку заслуговує помітна постать у слов'янському народознавстві Оскара Кольберга – видатного польського славіста, який вивченню культури українців-горян присвятив окремі томи своїх ґрунтовних видань. Найповнішим є дослідження О. Кольберга сусідів гуцулів-покутян, однак і в спеціальному випускові «Русь Карпатська» вчений приділив значну увагу вивченню традиційної матеріальної та духовної культури гуцулів [13].

Поза жодним сумнівом розвиток української культурології, етнології, фольклористики наприкінці XIX – на початку XX сторіччя пов'язаний з ім'ям видатного вченого, письменника Івана Франка. Знавець багатьох іно-

земних умов він добре орієнтувався у тогочасних світових і європейських школах.

Зокрема, І. Франко писав: «А що кожен такий метод, вживаний менш чи більш однобічно, плодить цілу низку теорій, – які в одній галузі слушні, в іншій – ні, – то справа натуральна. Власне, та просторість галузі народознавства, велика кількість спеціальних наук, що входять до її сфери, які теж вимагають особливих методів дослідження, а також легкість, з якою хороший метод в одній області дозволяє переносити його до другої, де він хорошим бути не може, – стає причиною найбільшої кількості існуючих досі суперечок, є матір'ю нинішніх народознавчих шкіл, що борються між собою або шукають слушного компромісу» [14, 259].

Дуже слушні думки вченого з приводу критики антропологічної школи щодо заперечення міграційно-історичної школи. Мислитель вважав так: «Ось такі ті дві великі народознавчі школи, які панують нині, – кожна в своїй спеціальній галузі. Я вважаю їх за рівноправні; війну між ними вважаю зайвою. Навпаки, в певних випадках комбінацію обох методів вважаю необхідною, наприклад при вивченні обрядів, весільних пісень і т.п., тобто пісень, тісно зв'язаних з обрядами, а обрядів – зв'язаних з піснями» [14, 267]. Новим поступом у дослідженні традиційної етнокультури українців, в тому числі і Карпатського регіону, було створення Етнографічної комісії (1898 р.) в структурі Наукового Товариства ім. Шевченка (далі НТШ) у Львові. Участь Івана Франка у роботі комісії, яку він очолив, відповідала сфері його зацікавлень і з огляду на тісний зв'язок етнології з історією, філософією і філологією, стала частиною великої організаційної діяльності письменника. Як справедливо відзначають дослідники: «… від початку 1898 р. до 1914 р. (до недуги) Іван Франко працював лише у НТШ. Цей період у діяльності Івана Франка-вченого «найінтенсивніший, найпродуктивніший та найкорисніший» для української культури. За той час не вийшло жодної книжки «Записок НТШ» та «Літературно-Наукового Вісника», де б не було його статті, перекладу, рецензії, замітки» [15, 26].

Його теоретичні положення щодо традиційної культури українців слугували методологічним підґрунтям для багатьох вчених. Сам Іван Франко також цікавився обрядовою поезією, бачив наукові підходи до вивчення усної народної творчості, завертав увагу вчених на актуальні питання вивчення архаїчних компонентів обрядових пісень, напластуванні в колядках та щедрівках.

Одним з найбільших дослідників традиційної етнокультури українців-гуцулів кінця XIX – початку XX ст. був відомий громадський діяч, просвітник, етнолог Володимир Шухевич, який видав п'ятитомну працю про Гуцульщину, четверта частина якої присвячена саме народним звичаям, обрядам та обрядовій поезії.

Завдяки своїм багатьом поїздкам в Карпати, польовим етнографічним дослідженням В. Шухевич аналізував переважно матеріал Галицької Гуцульщини, хоч залучав окремі дані із Буковинської частини. В. Шухевич відзначає реліктові форми поклоніння померлим душам, обов'язково у музичному супроводі скрипки, бо горяни вірять, що померлі родичі, що приходять на святу вечерю люблять мелодії гри саме на скрипці [15, 15], що є життєстверджуючим компонентом свят.

Дослідник зробив спробу класифікувати колядки за призначенням для кого вони виконуються. Зокрема, це коляди священикові, під вікнами, коляди газді, бідному газді, коляди газдині, коляди вдові, парубкові, дівчині, дитині, коляди загальні, коляда за Пречисту, за апостолів, «умерла» коляда.

Досить помітний внесок у дослідження обрядового фольклору українців, зокрема колядок і щедрівок, зробив відомий вчений, славіст Володимир Гнатюк – спочатку секретар, а з 1913 року голова Етнографічної комісії НТШ. За 30 років своєї творчої діяльності він опублікував майже тисячу наукових та науково-популярних праць, статей, рецензій та розвідок. Чимало часу він посвятив вивченню Гуцульщини початку XX сторіччя. Вчений запропонував зовсім нову класифікацію обрядової поезії до новорічно-різдвяних свят. Він згрупував колядки і щедрівки за принципом їх побутування, а не за призначенням, для кого вони виконуються, як це було зроблено попередниками. В. Гнатюк розглядав колядки і щедрівки в динаміці розвитку. Так він дає кла-

сифікацію: а) обряд повністю зник; б) трансформувався; в) зберігся частково чи повністю; г) літературного походження [16, 3-14]. Цей принцип систематизації фольклорно-етнографічного матеріалу є особливо важливим і для даного дослідження, оскільки неможливо зрозуміти процеси трансформації в традиційній культурі другої половини XX сторіччя без врахування наукових здобутків в цій галузі В. Гнатюка. Під впливом його наукових поглядів на колядки і щедрівки перебував дослідник Гуцульщини Ф. Шекерик-Доників, який, роз'їжджаючи на волах, записував народні скарби. Саме його описи з Гуцульщини вмістив В. Гнатюк в «Етнографічному збірнику» за 1914 р. Ф. Шекерик-Доників подав цікаві спостереження, що стосувалися підготовки колядників до колядування, а господарів до їх прийняття, пояснив певні договірні форми між колядниками і церквою, порядок частування за віншування і коляду [17].

Початок XX сторіччя характеризувався набуттям теоретичних підходів до календарної обрядовості українців.

Порівняльний аналіз святково-обрядової культури допоміг вченим підійти до осмислення структурних компонентів, ґенези окремих реліктових явищ, виявити в загальноукраїнській основі обрядовості виразні локальні риси, притаманні етнографічним групам українців.

Серед багатьох дослідників першої половини XX сторіччя деякі постаті посідають особливо помітне місце. До кола таких учених відноситься Ксенофонт Сосенко, який опублікував у 1928 році у Львові ґрунтовну працю «Культурно-історична постать староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечора».

До наукових праць цього періоду належить дослідження з питань походження різдвяно-новорічних традицій українців «Різдво Христове в поході віків» І. Свенціцького, видана у Львові в 1933 році. Автор проводить аналогії свят Різдва та звичаю ходити колядувати під вікнами і в хаті з іншими європейськими народами. Він наводить свідчення, що новорічні коляди для господаря, господині, їхніх дітей були відомі у греків. Також, посилаючись на давні джерела, І. Свенціцький пише, що у середньовічних римлян також був звичай, коли молоді хлопці на Різдвяні свята обходили двори й співали «калєнди», отримуючи за це дари. Вони часто переодягалися в жіночий одяг, хто в масці з сопілкою, хто з калаталом. На Різдво вранці два юнаки з галузками оливи і сіллю ходили по домах з привітом: «Радості і веселості цьому домові; стільки синів, стільки поросят, стільки ягнят і всякого добра» [18, 132].

Нам важливі міркування автора про ґенезу окремих обрядодій, які побутували в гірських районах українців.

До вивчення духовної культури українців Гуцульщини прилучився письменник, композитор, бандурист Гнат Хоткевич. Переховуючись від переслідування царського уряду, Г. Хоткевич з 1906 по 1912 рік жив в Західній Україні. Захопившись культурою горян, він створив аматорський «Гуцульський театр», який мав великий успіх в Галичині. Вивчаючи календарні звичаї та обряди, Г. Хоткевич поставив чотири оригінальні п'єси на фольклорно-етнографічному матеріалі, зокрема, «Гуцульський рік», куди увійшли побутово-етнографічні картини життя і звичаїв гуцулів («Різдво», «Великдень», «Весілля», «Похорони») [19, 41].

На розвитку народознавчих, культурологічних дисциплін у 1920–1930-тих роках позначився терор тоталітарного режиму і численні репресії народознавців. Була знищена ціла школа високопрофесійних вчених, які досягли значних успіхів у вивченні світоглядних уявлень, етномузикології тощо [20].

На західних землях України у 1939–1940-х роках було зліквідовано радянською владою Наукове товариство Шевченка, яке за своєю суттю було академічною установою, мало великий авторитет у міжнародних наукових колах. З цього часу розвиток культурологічних наук був уповільнений. Великим випробуванням для України і всього світу стала Друга світова війна.

Висновки. Досліджуючи ступінь розроблення проблематики, пов'язаної з розвитком традиційної культури українців Гуцульщини, можна виділити основні етапи накопичення фактологічних та теоретичних даних.

Перший етап – 40–70-ті роки XIX ст., коли відбувався процес становлення народо-

знавчих знань, активізація до пізнання культури горян українських і зарубіжних вчених.

Другий етап – 80-ті роки XIX ст. – перша третина XX сторіччя, коли була розгорнута збирацька і дослідницька діяльність членів Наукового Товариства ім. Шевченка.

Оглядаючи масив дослідницької літератури, можна з певністю стверджувати, що переважна більшість наукових праць торкалася лише описів новорічно-різдвяних свят кінця XIX – початку XX ст. Проблему ж розвитку традиційної культури в складних умовах комуністичної ідеології та войовничого атеїзму по суті не розроблено в галузі теорії та історії культури. Виникла необхідність розглянути і пояснити тенденції розвитку в етнокультурі українців Гуцульщини – одного з найбільших регіонів, придатних для відродження традицій, звичаїв, обрядів, які б слугували естетичному, моральному, мистецькому вихованню, зберігали б самобутність культури.

Різноманітні джерела уможливлюють простежити розвиток різдвяно-новорічних свят українців Гуцульщини, виявити процеси трансформації звичаїв протягом другої половини XX – початку XXI сторіччя. Історіографія даної проблеми та наявність групи джерел дають підстави розширити, збагатити наші знання з розвитку духовної культури українців конкретного регіону на принципах об'єктивності й наукового аналізу та інтерпретації.

Список використаних джерел

1. Болтарович З.Є. Україна в дослідженнях польських етнографів XIX ст. Київ, 1976. С.46–47.

2. Арсенич П.І. Історико-етнографічне вивчення Гуцульщини в 30–80-х роках XIX ст. // Історіографічні дослідження в Українській РСР. Київ, 1972. Вип.5. С.106–114.

3. Вагилевич И. Гуцулы, обитатели восточной отрасли Карпатских гор. Пантеон, Санкт-Петербург, 1855. Т.2. С.17–56.

4. Головацкий Я.Ф. // Народные песни Галицкой и Угорской Руси. Москва, 1878. Ч.І. С.685–712.

5. Записки императорской Академии наук. Т.37. Санкт-Петербург, 1887. Приложение №4, Отчет о присуждении наград гр.Уварова. С.98.

6. Купченко Г. Некоторые историко-географические сведения о Буковине. Киев, 1875. – 83 с.; Сборник песен Буковинского народа // Сост. А. Лоначевский; дост. Г. Купченко. Киев, 1875. 175 с.

7. Витвицкий С. Статистически-историческое обозрение гуцулов в Коломийском округи со характеристикою их // Зоря Галицкая. Львів, 1852. №54–55

8. Кобринський А. Коляди гуцулів // Мета. Львів, 1863. №2. С.159–172.

9. Пчилка О. Украинские колядки // Киевская старина. 1889. Т.20. Кн.4. С.123–135

10. Сумцов Н. Культурные переживания. Киев, 1890. 480 с.

11. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. Київ, 1992. 86 с.

12. Курочкін О. Дохристиянська основа святкового календаря українців Карпатського регіону за матеріалами Р.Ф. Кайндля // Р.Ф. Кайндль і українська історична наука. Ч.1. Чернівці – Вижниця, 2004. С.126–131.

13. Kolberg O. Dzieła wszystkie. Ruś Karpacka. WrocŁaw–Poznań, 1970.

14. Франко І. Найновіші напрямки в народознавстві // Зібрання тв. у п'ятидесяти томах. Київ, 1986. Т.45. С.258–259.

15. Сапеляк О. Етнографічні студії в науковому товаристві ім. Шевченка (1898–1939 рр.). Львів, 2000. С.26.

16. Гнатюк В. Переднє слово. Колядки і щедрівки. Зібрав Володимир Гнатюк // Етнографічний збірник. Львів, 1914. Т.35. С.3–14.

17. Шекерик-Доників Ф. Як відбуваються коляди у гуцулів // Етнографічний збірник. 1914. Т.35. С.XV–XXXIV.

18. Свенціцький І. Різдво Христове в поході віків. Львів, 1933. С.132.

19. Мельничук А.Ф. Фольклорно-етнографічні інтереси Гната Хоткевича // НТЕ. 1973. №2. С.41.

20. Борисенко В. Нариси з історії української етнології 1920–1930-х років. Київ, 2002. 92 с.

References

1. Boltarovich, Z.E. (1976). Ukraine in the research of Polish ethnographers of the nineteenth century. K., 46-47 [in Ukrainian].

2. Arsenich, P.I. (1972). Historical and ethnographic study of Hutsulshchyna in 30-80-ies of the nineteenth century. Historiographical research in the Ukrainian SSR. K., 5, 106-114 [in Ukrainian].

3. Vagilevich I. (1855).Gutsuly, inhabitants of the eastern branch of the Carpathian Mountains. Pantheon, St. Petersburg, 2, 17-56 [in Russian].

4. Golovatsky, Ya. F. (1878). Popular songs of Galician and Hungarian Rus. Moscow, Ch.I, 685-712 [in Russian].

5. Notes of the Imperial Academy of Sciences. (1887). T.37. St. Petersburg, Annex №4, Report on awarding the awards to Uvarov [in Russian].

6. Kupchenko, G. (1875). Some historical-geographical information about Bukovina. K. [in Russian].

7. Vytvitsky S. (1852). Statistical-historical review of Hutsuls in Kolomyia district with their characteristic. Zorya Galitskaya. Lviv, 54-55 [in Russian].

8. Kobrynsky, A. (1863). Caroli Hutsul. Meta. Lviv, 2, 159-172 [in Ukrainain].

9. Pchilka, O. (1889). Ukrainian carols. Kievan olden. V.20. Kn.4, 123-135 [in Russian].

10. Sumtsov, N. (1890). Cultural Experiences. K. [in Russian].

11. Nechuy-Levytsky I. (1992). of the Ukrainian people. Sketch of Ukrainian mythology. K. [in Ukrainaian].

12. Kurochkin, O. (2004). The pre-Christian basis of the holiday calendar of Ukrainians of the Carpathian region based on the materials of R.F.Kaindl. R.F.Kyndl and Ukrainian historical science. Part 1 Chernivtsi - Vyzhnytsia, 126-131 [in Ukrainian].

13. Kolberg, O. (1970). Dzieła wszystkie. Ruß Karpacka. Wroclaw-Poznań [in Polish].

14. Franko, I. (1986). Newest trends in ethnography. Collection of tv. in fifty volumes. K., vol. 45, 255-259 [in Ukrainaian].

15. Sapelyak, O. (2000). Ethnographic studios in the scientific society of them. Shevchenko (1898-1939 gg.). Lviv [in Ukrainaian].

16. Gnatyuk, V. (1914).The Foreword. Christmas carols and charms. Gathered Volodymyr Hnatyuk. The Ethnographic Collection. Lviv, 35, 3-14 [in Ukrainaian].

17. Shekerik-Domenik, F. (1914). How Carolls Are Hunts About // The Ethnographic Collection, 35, HV-XXXIV [in Ukrainaian].

18. Svencytsky, I. (1933). Christmas in the ages. Lviv, [in Ukrainaian].

19. Melnichuk, A.F. (1973). Folk-ethnographic interests of Hnat Khotkevych. NTE. 2 [in Ukrainaian].

20. Borisenko, V. (2002). Essays on the history of Ukrainian ethnology 1920-1930's. K. [in Ukrainaian].

ІНФОРМОЛОГІЯ

УДК 002.4002.4

Кунанець Наталія Едуардівна,
доктор наук із соціальних комунікацій,
професор кафедри «Інформаційних систем та мереж»
Національного університету «Львівська політехніка»,
nek.lviv@gmail.com
http://orcid.org/0000-0003-3007-2462

Мацюк Галина Ростиславівна,
викладач Тернопільського національного технічного університету
ім. Івана Пулюя
galuna.matsiuk@gmail.com
http://orcid.org/ 0000-0002-8857-1857

АЛГОРИТМ ФОРМУВАННЯ ДВОМОВНОГО ТЕЗАУРУСА ІНФОРМАЦІЙНОГО МАСИВУ ПРЕДМЕТНОЇ ОБЛАСТІ «РОЗУМНЕ МІСТО»

Мета роботи. *Проаналізувати технологічні засади створення двомовного тезауруса предметної області «Розумне місто» як інтероперабельної моделі подання знань вузькоспеціальної предметної області та формування пошукових термінів.* ***Методологія дослідження*** *полягає у застосуванні системного підходу для уніфікації алгоритму формування двомовного тезауруса відповідно до міжнародних вимог та стандартів.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає у консолідації підходів до формування алгоритму створенням двомовного тезауруса предметної області «Розумне місто»; дослідженні термінологічної системи відповідної області та її систематизації у двомовному тезаурусі для формування пошукових запитів у веб-застосунках та інформаційних системах.* ***Висновки.*** *Поява інноваційної галузі дослідження «Розумне місто» потребує формування принципово нової термінологічної системи, яку необхідно систематизувати у формі інформаційно-пошукового тезауруса. Створення такого тезауруса вимагає систематизації знань та розроблення алгоритму для його організації та забезпечення процесів інформаційного пошуку.*

Ключові слова: *тезаурус, предметна область, алгоритм формування тезауруса.*

Кунанец Наталья Эдуардовна,
доктор наук по социальным коммуникациям,
профессор кафедры «Информационных систем и сетей»
Национального университета «Львовская политехника»

Мацюк Галина Ростиславовна,
преподаватель Тернопольского национального технического университета
им. Ивана Пулюя

АЛГОРИТМ ФОРМИРОВАНИЯ ДВУЯЗЫЧНОГО ТЕЗАУРУСА ИНФОРМАЦИОННОГО МАССИВА ПРЕДМЕТНОЙ ОБЛАСТИ «УМНЫЙ ГОРОД»

Цель работы. *Проанализировать технологические основы создания двуязычного тезауруса предметной области «Умный город» как интероперабельной модели представления знаний узкоспециальной предметной области и формирования поисковых терминов.* ***Методология*** *исследования заключается в применении системного подхода для унификации алгоритма формирования двуязычного тезауруса соответствии с международными требованиями и стандартами.* ***Научная новизна*** *работы заключается в консолидации подходов к формированию алгоритма созданием двуязычного тезауруса*

© Кунанець Н.Е., Мацюк Г.Р.

предметной области «Умный город»; исследовании терминологической системы соответствующей области и ее систематизации в двуязычной тезаурусе для формирования поисковых запросов в веб-приложениях и информационных системах. ***Выводы****. Появление инновационной области исследования «Умный город» требует формирования принципиально новой терминологической системы, которую необходимо систематизировать в форме информационно-поискового тезауруса. Создание такого тезауруса требует систематизации знаний и разработки алгоритма для его организации и обеспечения процессов информационного поиска.*

Ключевые слова: *тезаурус, предметная область, алгоритм формирования тезауруса.*

Kunanets Nataliya,
Doctor of social communication,
Professor, Department of Information System sand Networks,
Lviv Polytechnic National University

Matsiuk Halyna,
Lekture of Ternopil Ivan Puluj National Technical University

THE ALGORITHM FOR BILINGUAL THESAURUS CREATION OF INFORMATIONAL ARRAY OF THE "SMART CITY" SUBJECT AREA

Purpose of Article*. The objective of the paper is to analyze the technological principles of creating the "Smart city" bilingual data domain thesaurus as an interoperable model for representing the narrow focused data domains.* ***The methodology*** *of the research is to apply the systematic approach for unification of the algorithm for bilingual thesaurus creation in accordance with international requirements and standards.* ***The scientific novelty*** *of this paper is in consolidation of approaches to the algorithm formation by creating the "Smart city" bilingual data domain thesaurus; investigation of the relative domain terminology system and its systematization in the bilingual thesaurus for the retrieval request formation in web applications.* ***Conclusions****. The emergence of the innovative branch of the "Smart city" investigation requires the formation of fundamentally new terminology system needed to be be systematized in the form of information retrieval thesaurus. Creation of such thesaurus requires the knowledge systematization and the development of its organization algorithm.*

Keywords*: thesaurus, subject area, algorithm for forming a thesaurus.*

Актуальність теми дослідження. В останні роки набув особливої актуальності напрям дослідження перспектив розвитку сучасниз міст, такі проекти отримали назву «розумне місто». Міста, які задовольнятимуть критеріям «розумності» повинні вирізнятися інтелектуальними складовими, тобто сформувати ефективні процеси обміну інформацією, забезпечити дотримання технологій стресостійкості, формування умов комфортних для життя та високого рівня контролю всіх систем; для зниження енергоспоживання і викидів CO_2 і управління витратами.

«Розумне місто» – це концепція, в основі якої лежить підхід до формування міського середовища, що ґрунтується на використанні інформаційних технологій, економічного, екологічного і безпечного використання міських систем життєдіяльності, задля більш ефективного функціонування та відповідності потребам його мешканців. Проекти «Розумне місто» полягає в об'єднанні всіх чинників міського розвитку в єдину інтегровану систему за допомогою передових інформаційно телекомунікаційних та соціальних технологій.

Ідея такого проекта полягає в тому, щоб завдяки збору та опрацюванню інформації в режимі реального часу здійснювати продуктивне використання усіх ресурсів міста. Це дозволяє економити кошти, раціональніше діяти та надавати сервіс вищої якості – тобто поліпшувати рівень життя населення.

Проекти класу «Розумне місто» передбачають розвиток нової інноваційної моделі міста з високими інформаційними та комунікативними запитами громадян. Постає питання формування комфортного міського соціокомунікаційного середовища, підкріпленого розвитком інформаційних технологій. Тому однією з важливих складових побудови сучасних соціокомуніка-

ційних середовищ є проектне моделювання соціокомунікаційних процесів розвитку міста та їх інформаційного супроводу.

Реалізуючи проекти класу «Розумне місто», постає питання єдиної понятійної бази та відповідної спеціальної термінології, щоб забезпечити інформаційний супровід та формувати пошуковий запит. Тому важливим завданням є проектування тезауруса, який відповідав би вимогам сучасної інформатизованої спільноти щодо систематизованої терміносистеми, зокрема для результативного формування метаданих.

Беручи до уваги той факт, що більшість наукових публікацій за тематикою «розумне місто» є англомовними, виникла необхідність у комплексному саме багатомовному термінологічному тезаурусі, який, як результат лексикографічного опису термінології певної предметної області, містить кодифіковані терміни, орієнтуючи користувачів на правильне їх використання. Саме такий підхід забезпечує ефективність процесів наукового комунікування фахівців предметної області «Розумне місто» різних країн та формування тематичних інформаційних ресурсів.

Проаналізувавши наукові праці з даної тематики, можна зазначити, що аспектам опису укладання галузевих словників присвятили свої роботи С.Вискушенко [2], І. Кудашев [7], В. Перебийніс [14], С. Радзієвська [15], К.Селіверстова [17] та інші. Питання відбору термінів для словників досліджували В. Широков [21], О. Кучеренко [12], Л. Симоненко [18], Б.Шуневич [22, 23], І. Кульчицький [8] та інші науковці. Маємо висвітленням окремих галузевих термінологічних систем: бібліотекознавчої (Н. Срішенець [20], Г. Солоіденко [19]), біологічної (Л. Симоненко [18]), медичної (М.Дмитрук [5]), нанонауки (С. Родзієвська [15]) тощо. Розробкою та структуруванням тезаурусів займалися В. В. Морковкін [13], Ю. М. Караулов [6], А. Я. Гладун, Ю. В. Рогушина [3] та ін. У комп'ютерній мережі Інтернет функціонують тезаурус WordNet, багатомовна електронна лінгвістична база EuroWordNet, створені за аналогією до них бази GermaNet, BalkaNet, RusNet та багато інших. Проте питанням формування тезауруса «розумного міста» не надано відповідної уваги.

Метою дослідження є розроблення технологічних засад створення двомовного тезауруса предметної області «Розумне місто» як моделі подання знань та формування пошукових термінів.. Завданням розвідки виступає аналіз наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних фахівців із створення тезаурусів, а також узагальнення результатів дослідження із розроблення українсько-англійського тезауруса предметної області «Розумне місто», який стане базою для формування інформаційних систем та інформаційних ресурсів даної предметної області і створення метаданих.

Виклад основного матеріалу. Моделювання предметної області – складна задача, оскільки потрібно поєднати індивідуальні концептуальні моделі різних фахівців для побудови єдиної моделі, яка не викликала б розбіжностей. Модель предметної області подається сукупністю понять, які слугують для визначення термінології певної області, відношень та взаємозв'язків між ними. Саме такою моделлю предметної області «Розумне місто» має стати створений нами тезаурус, який повинен відігравати роль посередника між інформаційною системою та користувачем, між дослідниками зазначеної предметної області.

Такий тезаурус дозволить структурувати і накопичувати інформацію, релевантну для цієї області знань, виробляти розумовий пошук даних в інформаційних сховищах і мережах. Крім того, такий тезаурус міг би сприяти підвищенню рівня професійної підготовки фахівців не тільки в сфері «розумного міста», а й інформаційних технологій взагалі.

Тезаурус, за визначенням Ю. М. Караулова [6], – це семантичний словник, який є впорядкованим зібранням термінів, що відображають сукупність знань людини у певній предметній сфері і зберігають перелік понять разом з їх інтерпретацією та відношеннями.

Розроблення тезауруса є складним процесом, який має поетапний характер. Проте, необхідно зазначити, у роботах науковців маємо тенденцію зміни кількості етапів укладання тезауруса.

Більшість науковців виділяють чотири етапи роботи над тезаурусом. С. Вискушенко, виділяє наступні етапи: 1) аналіз наявних словників, дослідження потреб адресата, визначення вимог і майбутніх характеристик, розробка макро та мікроструктури словника; 2) збір лексичного матеріалу, укладання словника, розподіл слів за

семантичними полями, підбір перекладних еквівалентів і дефініцій; 3) оформлення словникових статей, впорядкування словника відповідно до розробленої структури; 4) уточнення, редагування матеріалу та перевірка відповідності словника визначеним цілям [2].

Такої ж позиції дотримується С. Гриньов. На його думку, ця робота передбачає: 1) проектування (визначається тип, читацький запит та головні характеристики); 2) відбір лексичного матеріалу і формування тезауруса; 3) аналіз та опис спеціальної лексики; 4) підготовка словника до видання (редагування, уточнення) [4].

Працюючи над укладанням словника пожежної термінології, Б. Шуневич дотримувався такої послідовності: 1) відбір термінів із словників, їх переклад, уточнення значень; 2) створення першого варіанту української частини словника і доповнено його термінами з інших джерел; 3) пошук англійських еквівалентів українських термінів; 4) остаточний варіант побудови української частини словника та уточнення англійської [22].

Опираючись на роботи Б. Городецького, А. Баранова, В. Дубичинського, Е. Румянцева пропонує об'єднати їх у три етапи: 1) аналіз словників та дослідження потреб адресата; визначення вимог до словників на основі отриманих даних; розроблення макроструктури та мікроструктури словника; 2) укладання словника (розподіл слів за семантичними полями, підбір еквівалентів, оформлення словникових статей); 3) експериментальна перевірка відповідності словника поставленим цілям [16].

Репрезентуючи роботу над укладанням багатомовного електронного словника гідротурбінних термінів, Є. Купріянов пропонує такий алгоритм створення електронного термінологічного словника: 1) пропедевтичний етап (аналіз існуючих спеціалізованих комп'ютерних словників з метою виділення в цих словниках лексикографічних параметрів та шляхи їх доповнення або уточнення; 2) формування реєстрової частини словника; 3) розроблення макроструктури, медіоструктури та мікроструктури словника (за Е. Агриколою, макроструктура – це організація словника в цілому, мікроструктура – це окрема словникова стаття, а медіоструктура – взаємозв'язки між цими статтями [1]); 4) створення комп'ютерного забезпечення словника [11].

Рисунок 1. **Блок-схема алгоритму створення електронного термінологічного словника (за Є. Купріяновим)**

А. Гладун, Ю. Рогушина основними етапами формування тезауруса вважають:

1) виділення лексичних одиниць, тобто формування глосарія;

2) розроблення набору семантичних зв'язків;

3) актуалізація зв'язків – встановлення зв'язків між термінами [3].

У стандарті IDEF 5 [24] подано методологію створення онтологій, яка може використовуватися і для формування тезауруса, при цьому виділяється окремим етапом апробація тезауруса, узгодження його з користувачем.

Отже, як бачимо, у колі науковців існує розбіжність поглядів щодо поетапного характеру розроблення тезаурусів. При цьому основна увага приділяється створенню тезауруса певної предметної області однією мовою. Автори статті ставлять за мету створення двомовного тезауруса.

На основі детального аналізу ми консолідували підходи до технології формування тезауруса та сформували наступний алгоритм, якого дотримувалися, працюючи над створенням тезауруса предметної області «Розумне місто»:

1) аналіз наявних словників предметної області «Розумне місто», формування вимог до визначення термінів тезауруса та його структури;

2) укладання реєстрової частини (відбір лексикографічних одиниць зі словників, наукових статей, матеріалів конференцій, стандартів та інше і їх переклад на українську мову), вичленення та уніфікування відношень, що існують в текстах між термінами;

3) побудова словникових статей, впорядкування тезауруса відповідно до розробленої структури, розроблення семантичних зв'язків;

4) уточнення і редагування отриманого матеріалу, узгодження з користувачем [10].

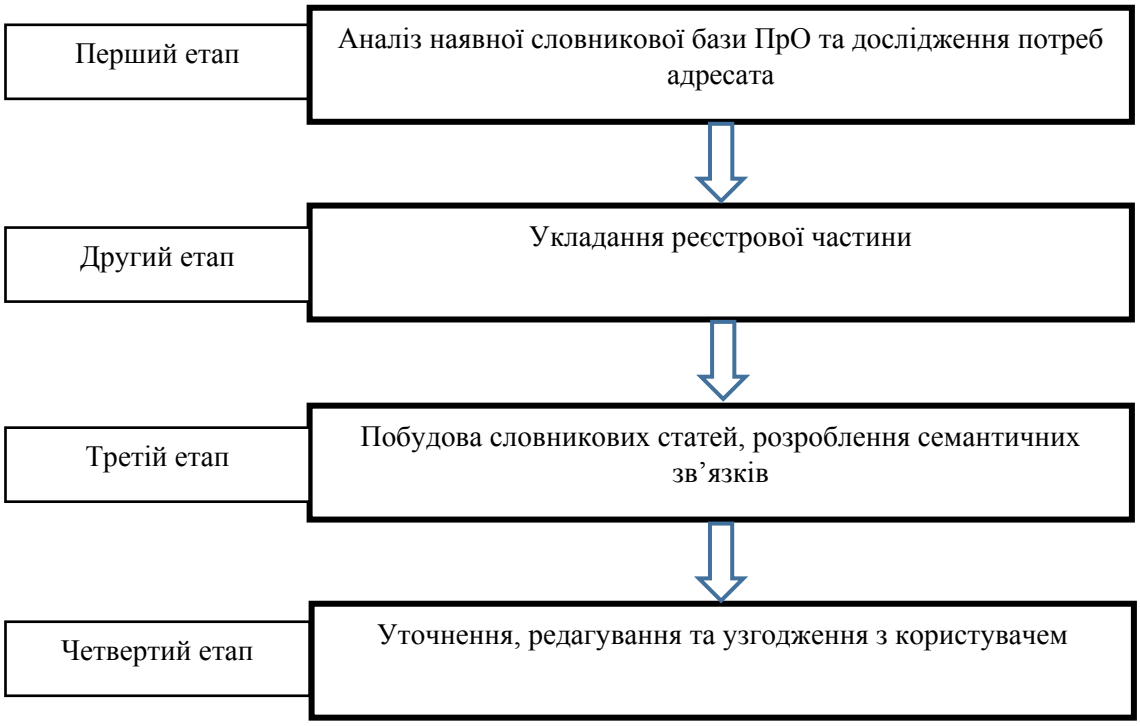

Рисунок 2. **Етапи роботи над тезаурусом предметної області «Розумне місто»**

На першому етапі ми досліджували наукові видання, в яких розглядаються питання реалізації проектів «розумне місто» та були опубліковані українською мовою. У результаті аналізу виявлено відсутність словників українських термінів з предметної області «розумне місто». Одночасно досліджено аналогічну базу англомовних видань. Нами був виявлений глосарії PAS 180:2014 Smart cities – Vocabulary [25], укладений Інститутом стандартів Великобританії – BSI (British Standards Institution), у якому подано англомовне тлумачення майже 150 словникових одиниць, які і склали основу нашого тезауруса.

Під час проведення дослідження терміносистеми предметної області «розумне місто» джерелами дослідження слугували наступні автентичні фахові тексти, які насичені термінологічною лексикою: стандарти для забезпечення технологій «розумне місто», розроблені Британським інститутом стандартів (BSI) та Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO); англо-, україно- та російськомовні наукові статті, в яких досліджується дана тематика.

Важливим етапом підготовки термінологічного словника стало укладання реєстру. Із опрацьованих джерел вибиралися терміни-однослови (прості, похідні, складні: *моніторинг, «проектування», «сигналізація», «телекомунікація»*); терміни-словосполучення (двокомпонентні: «*базова станція», «високі технології», «повна інформатизація»;* багатокомпонентні *(«глобальна інформаційна інфраструктура», «зелені інформаційні технології», «бездротовий зв'язок на невеликих відстанях», «безпека дорожнього руху», «користувач мережі передачі даних»*); композити («*біоенергетика», «відеодані», «екосистема», «ресурсоефективність»)*; запозичення з англійської мови *(«блютуз», «джіпіес», «скайп»*).

Вагомим аспектом укладання термінологічного глосарія є спосіб перекладання значення термінів однієї мови засобами іншої, оскільки до термінів повинні добиратися адекватні слова-відповідники для забезпечення передачі усіх аспектів значення слова. Для цього ми використовували різні способи перекладу: підбір відповідників, транскодування, підбір синонімів, запозичених слів, описовий переклад.

Базова версія тезауруса «розумного міста» утворюється із ряду тематичних груп: загальні поняття; системи розумного міста; процеси управління ресурсами; технології; інфраструктури; мобільність; енергетика; телекомунікації; транспорт; фінанси і економіка; місцеві органи влади; центральні органи влади; спільноти, освіта; охорона здоров'я; державні і приватні моделі надання послуг; система безпеки; навколишнє середовище [9].

Ця структура тезауруса, як і визначення, відкриті для змін і розширень у майбутньому, але досить широкі, щоб охопити перший етап відбору понять.

Розробка тезауруса предметної області «Розумне місто» характеризується необхідністю опису слів і словосполучень, що зустрічаються в текстах даної предметної області та розкриття їх семантичного навантаження. Тезаурус включає не тільки терміни, які представляють важливі поняття в текстах даної предметної області, але також охоплює широке коло більш специфічних термінів, виявлення яких у конкретному тексті зробить цей текст релевантним запитом за поняттями більш високого рівня. Таким чином, ми описуємо не лише дескриптор, наприклад «розумне довкілля», і його основні підрозділи, такі як «відновлювальна енергетика», «екологічний моніторинг» та інші і зв'язки між ними, але й конкретні екземпляри «розумного довкілля» з метою, щоб текст, у якому обговорюється, наприклад, відновлювальна енергія, міг бути отриманий при пошуку по терміну «розумне довкілля». При формуванні зв'язків уникали циклічності посилань, тобто розкриття одного через замкнутий ланцюжок інших, який призводить до повернення до першого поняття.

У моделі запропонованого тезауруса були реалізовані універсальні лексикографічні функції терміносистем:

– систематизуюча, мета якої полягає у забезпечені користувачів структурованими знаннями, систематизованою та упорядкованою терміносистемою в галузі «Розумне місто»;

– довідкова, завдання тезауруса – допомогти у випадку виникнення труднощів, пов'язаних з використанням лексикографічних одиниць даної області, за рахунок іншомовних еквівалентів, що дозволить користувачу краще орієнтуватися у специфіці мовних одиниць «розумного міста»;

– навчальна функція реалізується за рахунок перекладних відповідників, що слугуватиме засвоєнню іншомовної термінології та знайомству з особливостями побудови «розумних міст» у інших країнах;

– нормативна функція забезпечить користувача нормою вживання мовних одиниць даної області, а оскільки даний тезаурус є двомовним, то також і формою їх перекладу;

– допоміжна функція – тезаурус складає основу веб-застосунків, які формуються в проектах «Розумне місто».

Висновки. Розвиток предметної області «Розумне місто» потребує уніфікації лексичних конструкцій для використання в якості команд управління і обміну даними. Шлях вирішення цієї проблем бачиться в розробці багатомовного тезауруса, який відображатиме знання даної предметної області відповідно до стандартів. Це дозволить систематизувати понятійно-термінологічний апарат досліджуваної області, визначити логіко-семантичні відношення між термінами і усунути виявлені суперечності і неясності. Таким чином, буде досягнуто одностайності трактування термінів та підвищення ефективності інформаційно-пошукових процесів.

Консолідувавши підходи до формування алгоритму формування тезауруса, ми розробили двомовний тезаурус предметної області «Розумне місто». Це перша українсько-англійська версія інформаційного ресурсу, початок процесу, що дозволяє звірити широкий спектр термінів і виразів, які використовуються в процесах обговорення проектів «Розумні міста» та обміну інформацією між дослідниками. Інформаційний ресурс представляє когнітивну модель предметної області «Розумне місто», призначений забезпечити узгоджений набір мовних одиниць, використання яких дозволяє досягати спільного розуміння терміносистеми у даній галузі. Використання запропонованого нами тезауруса допоможе у формуванні якісного соціокомунікаційного середовища сучасного міста, стане основою формування пошукових запитів у веб-застосунках, інформаційних системах та комунікаційних процесах дослідників предметної області «Розумне місто».

Список використаних джерел

1. Агрикола Э. Микро-, медио- и макроструктура как содержательная основа словаря. Вопр. языкознания, 1984. Вып. 2. С. 72-82.

2. Вискушенко С. А. До проблеми розробки двомовного термінологічного тематичного словника англійської фахової мови тваринництва. Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство: зб. наук. праць. Луцьк, 2011. Ч. 2. С. 194-197.

3. Гладун А. Я, Рогушина Ю. В. Основи методології формування тезаурусів з використанням онтологічного та мереологічного аналізу. Искусственный интеллект. 2008. № 5. С. 112-124.

4. Гринев С. В. Введение в терминоведение : учеб. пособие М., 1993. 309 с.

5. Дмитрук М. В. Формування української ветеринарної лексики: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / М. В. Дмитрук. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – 20 с.

6. Караулов Ю. Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка. Москва, 1981. 363 с.

7. Кудашев И. С. Проектирование переводческих словарей специальной лексики : монография/ Helsinki, 2007. 443 с.

8. Кульчицький І. М. Відображення структурних відношень реєстру термінологічних словників у базах даних. Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». 2010. № 689. С. 271-280.

9. Кунанець Н., Мацюк Г. Тезаурус предметної області «Розумне місто». Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2017. № 872. С. 179-189.

10. Кунанець Н., Мацюк Г. Тезаурус як засіб опису термінологічних систем та знань предметної області «Розумне місто» URL: http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1153

11. Купріянов Є. В. Теоретичні аспекти укладання багатомовного електронного словника гідротурбінних термінів. Науковий вісник Волинського національного ун-ту імені Лесі Українки. 2009. № 17. С. 132-136.

12. Кучеренко О. Розбудова сучасної національної термінології цивільного захисту. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». 2009. № 648. С. 92-94.

13. Морковкин В. В. Идеографические словари. Москва, 1970. 71 с.

14. Перебийніс В. Англо-український навчальний словник з методичними коментарями та граматичними таблицями. Київ, 2002. 424 с.

15. Радзієвська С. Принцип укладання англо-українського словника-довідника з нанонауки. Термінологічний вісник: зб. наук. праць. Київ, 2013. Вип. 2 (1). С. 171-179.

16. Румянцева Е. А. Аспекты разработки двуязычных учебных электронных словарей. URL: http://dialog-21.ru/dialog2006/materials/html/Rumyanceva.htm

17. Селіверстова К. Т. Підготовка галузевих словників: здобутки і особливості методики укладання перекладного словника. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ay_2013_5_4.pdf

18. Симоненко Л. О. Біологічна термінологія: формування та функціонування: навч. посіб. Умань, 2006. 103 с.

19. Солоіденко Г. Електронні інформаційні ресурси бібліотек НДУ НАН України: проблеми інтеграції. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2013_38_10.

20. Стрішенець Н. Англо-український словник-довідник бібліотечно-інформаційної термінології Київ, 2004. 329 с.

21. Широков В. А. Елементи лексикографії. Київ, 2005. 304 с.

22. Шуневич Б. І. Проблеми укладання нових словників нормалізованих терміносистем (на прикладі пожежної термінології). Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка. 2009. Вип. 45. С. 138-142.

23. Шуневич Б. Сучасні способи відбору термінів та укладання перекладних словників нових терміносистем. Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка. 2009. Вип. 38. С. 90-93.

24. IDEF 5 – Ontology Description Capture Method. URL: Access mode: http://www.ided.com/IDEF5.html

25. PAS 180 Smart city technology. URL: http://www.bsigroup.com/smart-cities/Smart-Cities-Standards-and-Publication/PAS-180-smart-cities-terminology/

References

1. Agrikola, E. (1984). Mikro-, medio- i makrostruktura kak soderzhatelnaya osnova slovarya. Vopr. Yazyikoznaniya. Vip. 2. p. 72-82. [in Russian].

2. Vyskushenko, S. A. (2011). Do problemy rozrobky dvomovnogho terminologhichnogho tematychnogho slovnyka anghlijsjkoji fakhovoji movy tvarynnyctva. Naukovyj visnyk Volynsjkogho nacionaljnogho universytetu im. Lesi Ukrajinky. Filologhichni nauky. Movoznavstvo: zb. nauk. pracj. Lucjk, 2011. Ch. 2. p. 194-197. [in Ukrainian].

3. Ghladun, A. Ja, Roghushyna, Ju. V. (2008). Osnovy metodologhiji formuvannja tezaurusiv z vykorystannjam ontologhichnogho ta mereologhichnogho analizu. Yskusstvennыj yntellekt. # 5. p. 112-124. [in Ukrainian].

4. Grinev, S.V. (1993). Vvedenie v terminovedenie: ucheb. posobie M.309p. [in Russian].

5. Dmytruk, M. V. (2001). Formuvannja ukrajinsjkoji veterynarnoji leksyky: avtoreferat dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. filol. nauk / M. V. Dmytruk. – Zaporizhzhja: ZDU. 20 p. [in Ukrainian].

6. Karaulov, Yu. N. (1981). Lingvisticheskoe konstruirovanie i tezaurus literaturnogo yazyika. Moskva, 363 p. [in Russian].

7. Kudashev, I. S. (2007). Proektirovanie perevodcheskih slovarey spetsialnoy leksiki : monografiya/ Helsinki. 443 p. [in Russian].

8. Kuljchycjkyj, I. M. (2010). Vidobrazhennja strukturnykh vidnoshenj rejestru terminologhichnykh slovnykiv u bazakh danykh. Visn. Nac. un-tu «Ljviv. Politekhnika». # 689. p. 271-280. [in Ukrainian].

9. Kunanecj, N., Macjuk, Gh. (2017). Tezaurus predmetnoji oblasti «Rozumne misto». Visnyk Nacionaljnogho universytetu «Ljvivsjka politekhnika». # 872. p. 179-189. [in Ukrainian].

10. Kunanecj, N., Macjuk, Gh. Tezaurus jak zasib opysu terminologhichnykh system ta znanj predmetnoji oblasti «Rozumne misto» URL: http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1153 [in Ukrainian].

11. Kuprijanov, Je. V. (2009). Teoretychni aspekty ukladannja baghatomovnogho elektronnogho slovnyka ghidroturbinnykh terminiv. Naukovyj visnyk Volynsjkogho nacionaljnogho un-tu imeni Lesi Ukrajinky. # 17. p. 132-136. [in Ukrainian].

12. Kucherenko, O. (2009). Rozbudova suchasnoji nacionaljnoji terminologhiji cyviljnogho zakhystu. Visnyk Nac. un-tu «Ljvivsjka politekhnika». # 648. p. 92-94. [in Ukrainian].

13. Morkovkin, V. V. (1970). Ideograficheskie slovari. Moskva. 71 p. [in Russian].

14. Perebyjnis, V. (2002). Anghlo-ukrajinsjkyj navchaljnyj slovnyk z metodychnymy komentarjamy ta ghramatychnymy tablycjamy. Kyjiv. 424 p. [in Ukrainian].

15. Radzijevsjka, S. (2013). Pryncyp ukladannja anghlo-ukrajinsjkogho slovnyka-dovidnyka z nanonauky. Terminologhichnyj visnyk: zb. nauk. pracj. Kyjiv. Vyp. 2 (1). p. 171-179. [in Ukrainian].

16. Rumyantseva, E. A. Aspekti razrabotki dvuyazyichnyih uchebnyih elektronnyih slovarey. URL: http://dialog-21.ru/dialog2006/materials/html/Rumyanceva.htm[in Russian].

17. Seliverstova, K. T. Pidghotovka ghaluzevykh slovnykiv: zdobutky i osoblyvosti metodyky ukladannja perekladnogho slovnyka. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ay_2013_5_4.pdf [in Ukrainian].

18. Symonenko, L. O. (2006). Biologhichna terminologhija: formuvannja ta funkcionuvannja : navch. posib. Umanj. 103 p. [in Ukrainian].
19. Soloidenko, Gh. Elektronni informacijni resursy bibliotek NDU NAN Ukrajiny: problemy integhraciji. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2013_38_10. [in Ukrainian].
20. Strishenecj, N. (2004). Anghlo-ukrajinsjkyj slovnyk-dovidnyk bibliotechno-informacijnoji terminologhiji K. 329 p. [in Ukrainian].
21. Shyrokov, V. A. (2005). Elementy leksykoghrafiji. Kyjiv. 304 p. [in Ukrainian].
22. Shunevych, B. I. (2009). Problemy ukladannja novykh slovnykiv normalizovanykh terminosystem (na prykladi pozhezhnoji terminologhiji). Visnyk Zhytomyrsjkogho derzh. un-tu im. Ivana Franka. Vyp. 45. p. 138-142. [in Ukrainian].
23. Shunevych, B. (2009). Suchasni sposoby vidboru terminiv ta ukladannja perekladnykh slovnykiv novykh terminosystem. Visnyk Zhytomyrsjkogho derzh. un-tu im. Ivana Franka. Vyp. 38. p. 90-93. [in Ukrainian].
24. IDEF 5 – Ontology Description Capture Method. URL: Access mode: http://www.ided.com/IDEF5.html [in English].
25. PAS 180 Smart city technology. URL: http://www.bsigroup.com/smart-cities/Smart-Cities-Standards-and-Publication/PAS-180-smart-cities-terminology/ [in English].

УДК 331.107. 339. 138.303.442.3

Варенко Володимир Михайлович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-6528-5604
varenko_v@ukr.net

АНАЛІТИКА: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

Мета роботи. *У статті висвітлюються сучасні погляди на інформаційно-аналітичну діяльність, нові тенденції, виклики, загрози, що постають в період змін, видозміна самої аналітики, її пристосування до них.* ***Методологія*** *дослідження полягає в застосуванні методів опису, узагальнення та системного підходу.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в узагальненні і систематизації сучасних тенденцій та інноваційних технологій в інформаційно-аналітичній діяльності в межах одного дослідження.* ***Висновки.*** *Запропонований далеко неповний перелік змін і тенденцій, що наполегливо входять в життя і фахову діяльність сучасного аналітика/управлінця. Нова, безперервна, онлайнова, операційна аналітика буде швидко завойовувати собі життєвий простір, змушуючи фахівців з інформації повсякчас пристосовуватись до нових умов.*

Ключові слова: *інформаційно-аналітична діяльність, технологія, управлінське рішення.*

Варенко Владимир Михайлович,
кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедри документоведения и информационно-аналитической деятельности
Киевского национального университета
культуры и искусств

АНАЛИТИКА: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ВЫЗОВЫ

Цель работы. *В статье освещаются современные взгляды на информационно-аналитическую деятельность, новые тенденции, вызовы, угрозы, что возникают в период перемен, видоизменение*

© Варенко В.М.

18. Symonenko, L. O. (2006). Biologhichna terminologhija: formuvannja ta funkcionuvannja : navch. posib. Umanj. 103 p. [in Ukrainian].
19. Soloidenko, Gh. Elektronni informacijni resursy bibliotek NDU NAN Ukrajiny: problemy integhraciji. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2013_38_10. [in Ukrainian].
20. Strishenecj, N. (2004). Anghlo-ukrajinsjkyj slovnyk-dovidnyk bibliotechno-informacijnoji terminologhiji K. 329 p. [in Ukrainian].
21. Shyrokov, V. A. (2005). Elementy leksykoghrafiji. Kyjiv. 304 p. [in Ukrainian].
22. Shunevych, B. I. (2009). Problemy ukladannja novykh slovnykiv normalizovanykh terminosystem (na prykladi pozhezhnoji terminologhiji). Visnyk Zhytomyrsjkogho derzh. un-tu im. Ivana Franka. Vyp. 45. p. 138-142. [in Ukrainian].
23. Shunevych, B. (2009). Suchasni sposoby vidboru terminiv ta ukladannja perekladnykh slovnykiv novykh terminosystem. Visnyk Zhytomyrsjkogho derzh. un-tu im. Ivana Franka. Vyp. 38. p. 90-93. [in Ukrainian].
24. IDEF 5 – Ontology Description Capture Method. URL: Access mode: http://www.ided.com/IDEF5.html [in English].
25. PAS 180 Smart city technology. URL: http://www.bsigroup.com/smart-cities/Smart-Cities-Standards-and-Publication/PAS-180-smart-cities-terminology/ [in English].

УДК 331.107. 339. 138.303.442.3

Варенко Володимир Михайлович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-6528-5604
varenko_v@ukr.net

АНАЛІТИКА: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

Мета роботи. *У статті висвітлюються сучасні погляди на інформаційно-аналітичну діяльність, нові тенденції, виклики, загрози, що постають в період змін, видозміна самої аналітики, її пристосування до них.* ***Методологія*** *дослідження полягає в застосуванні методів опису, узагальнення та системного підходу.* ***Наукова новизна*** *роботи полягає в узагальненні і систематизації сучасних тенденцій та інноваційних технологій в інформаційно-аналітичній діяльності в межах одного дослідження.* ***Висновки.*** *Запропонований далеко неповний перелік змін і тенденцій, що наполегливо входять в життя і фахову діяльність сучасного аналітика/управлінця. Нова, безперервна, онлайнова, операційна аналітика буде швидко завойовувати собі життєвий простір, змушуючи фахівців з інформації повсякчас пристосовуватись до нових умов.*

Ключові слова: *інформаційно-аналітична діяльність, технологія, управлінське рішення.*

Варенко Владимир Михайлович,
кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедри документоведения и информационно-аналитической деятельности
Киевского национального университета
культуры и искусств

АНАЛИТИКА: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ВЫЗОВЫ

Цель работы. *В статье освещаются современные взгляды на информационно-аналитическую деятельность, новые тенденции, вызовы, угрозы, что возникают в период перемен, видоизменение*

© Варенко В.М.

самой аналитики, ее приспособление к ним. ***Методология*** *исследования заключается в применении методов описания, обобщения и системного подхода.* ***Научная новизна*** *работы заключается в обобщении и систематизации современных тенденций и инновационных технологий в информационно-аналитической деятельности в пределах одного исследования.* ***Выводы.*** *Предложенный далеко неполный перечень изменений и тенденций, что настойчиво входят в жизнь и профессиональную деятельность современного аналитика/управленца. Новая, непрерывная, онлайновая, операционная аналитика будет быстро завойовывать себе жизненное пространство, заставляя профессионалов с информации все время приспосабливатся к новым условиям.*

Ключевые слова: *информационно-аналитическая деятельность, технология, управленческое решение.*

Varenko Volodimir,
candidate of pedagogical sciences, associate professor,
associate professor of the Department of documentation and information and analytical activity
of Kyiv national university of culture and arts

ANALYTICS: CURRENT TRENDS AND CNALLENGES

The goal of the work.*The article covers modern views on information and analytical activity, new tendencies, challenges, threats that arise in the period of changes, modification of the analyst, and its adaptation to them.* ***The methodology*** *of the research is to apply the methods of description, generalization and system approach.* ***Scientific novelty*** *of the work consists in generalization and systematization of modern tendencies and innovative technologies in the information-analytical activity within the limits of one research.* ***Conclusions.*** *The far-incomplete list of changes and trends that are firmly entrenched in the life and professional activity of modern analyst / manager is proposed. A new, continuous, on-line, operational analysis will quickly conquer the living space, forcing information professionals to adapt to new conditions at all times.*

Key words*: information analytics, technology, managerial decision.*

Актуальність теми дослідження. Не тільки аналітик, але й будь-яка людина схильна від природи прогнозувати процеси і події, спираючись на власний досвід, відомі факти, процеси, причинно-наслідкові зв'язки. Але в сучасних умовах цифрової революції, кризових явищ в усіх сферах, глобальних технологічних змін цей досвід стає малопридатним. Взривні потоки інформації, нові економічні умови і ситуації (що раніше не траплялось!) заганяють аналітиків/управлінців у тупик. Життя керівника сьогодні – це суцільне прийняття рішень в максимально невизначених умовах, під час повсякчасного зростання обсягів інформації і її джерел. Навіть інтуїція, яка часто приходила раніше на допомогу, сьогодні часто дає збій і в, здавалося б, в типовій ситуації приводить до невдач. Фахівці зі стратегічного менеджменту наголошують, що «… марна справа ігнорувати зміни і прикидатися, що завтра буде таким же як вчора, тільки ще краще… З великою ймовірністю можна передбачити, що мало хто із сьогоднішніх лідерів в розвинених сферах, як наприклад, бізнес, освіта, охорона здоров'я, виживе в найближчі 30 років, а ті, хто виживе, кардинальним чином зміняться. Але виявити наперед зміни, які будуть необхідними для виживання в період змін, всеодно, що благополучно пережити цей період. Що-небудь передбачити тут надто складно – практично неможливо»[2, 129]. Отже, аналітики/управлінці змушені пристосовуватись до нових умов і це є серйозною, актуальною проблемою.

Аналіз досліджень і публікацій. Тема нова, малодосліджена, грунтовних праць і публікацій небагато. Вважаємо дотичними до нашої проблеми дослідження Білла Френкса[7,8], Тома Девенпорта і Джоани Харріс[1], Джозефа О'Коннора[6], Еріка Шмідта[9], Брайана Кліфтона[3], Юрія Курносова[4], Дмитра Меліхова і Ігоря Сарматова[5] та інших фахівців.

Білл Френкс, як дослідник-практик, в своїх працях, зокрема «Приборкання вели-

ких даних»[8] та «Революція в аналітиці»[7], якраз і приділяє пильну увагу глобальним суспільним змінам, що відбуваються на наших очах, а також новим підходам і методам роботи з інформацією, оскільки традиційна аналітика вже не здатна впоратися із сучасними викликами. В роботі «Приборкання великих даних» автор констатує доконаний факт, що вже прийшла епоха цілком нових підходів в аналітичній сфері і у використанні великих об'ємів даних. Білл Френкс розтлумачує поняття «великі дані», їх значення в аналітиці, подає нові методи і технології роботи з ними, а також розкриває принципи новітньої аналітики, яка однозначно вплине на подальший розвиток всього людства. В іншій праці, «Революція в аналітиці» дослідник зазначає, що в сучасних умовах техногенної революції підхід до практичного застосування аналітики змінюється стрімко. У зв'язку зі змінами, що відбуваються, автор вводить новий термін «операційна аналітика», яка в нових умовах стає онлайновою, безперервною, оперативною. Нова аналітика може застосовуватись як окремо, так і в інтеграції з існуючими в організації/компанії бізнес-процесами та системами. Фахівець наголошує, що «усвідомлюємо ми це чи ні, операційна аналітика уже постійно працює навколо нас, впливаючи на наше життя»[7, 24].

В книзі Тома Девенпорта і Джоан Харріс «Аналітика як конкурентна перевага. Нова наука перемагати»[1] автори акцентують увагу на тому, що тепер неефективним і повільним компаніям, які не готові до змін, просто не залишиться жодного шансу вижити. Тому компанії повинні еволюціонувати, і їх найважливішими активами повинні стати знання та інформація. Автори наголошують, що провідні компанії не просто збирають і зберігають великі обсяги інформації, а повністю вибудовують свою конкурентну стратегію на нових знаннях. І секрет їх стратегії в аналітиці – сучасних методах кількісного і статистичного аналізу і прогнозного моделювання, а також потужних інформаційних технологій. Фахівці виділяють три напрямки конкурентної аналітики: прийняття розумних рішень, ефективне виконання рекомендацій і здатність отримувати всю можливу цінність від бізнес-процесів до останньої краплі. На допомогу прийде «більш широке використання спеціалізованих апаратно-програмних комплексів для бізнес-аналітики (операційної аналітики), більш автоматизоване прийняття рішень, візуалізація аналітики, прогнозне моделювання та аналіз неструктурованих текстів»[1, 235-236].

Джозеф О'Коннор в роботі «Системне мислення. Пошук неординарних творчих рішень»[6] розповідає про спосіб мислення, який дозволяє вийти за межі формальної логіки й побачити глибинні зв'язки між окремими і ззовні незалежними ситуаціями, щоб краще зрозуміти їх і впливати на них. Автор розкриває таємниці системного мислення, вчить, застосовуючи творчий підхід, поглянути на ситуацію збоку, мати надзвичайні результати з невеликих зусиль. Безперечним висновком дослідника звучить: «На довгу перспективу найкраще працює той, хто вміє пристосовуватися, а не той кого добре адаптували…Адже часи змінюються. Контекст змінюється… Кожне рішення породжує нові проблеми. Час, коли ви найбільш успішні, - це час, коли ви маєте планувати наступний крок, думати над новою ідеєю, опановувати новий ринок. Не намагайтеся змінюватися разом зі змінами, змінюйтеся раніше, інакше вам доведеться змінюватися під тиском»[6, 217-218].

В праці «Новий цифровий світ»[9] Ерік Шмідт зазначає, що ріст глобальної з'єднаності людей означає для організацій, суспільних інститутів і компаній одночасно як можливості так і загрози. Вони, на думку автора, будуть змушені переосмислити свою діяльність, змінити плани на майбутнє, а також скоригувати використовувані ними методи ведення справ. Можна погодитись з думкою фахівця про те, що «в майбутньому ніхто – ні найбільш могутні, ні найбільш безправні – не зможуть перебувати осторонь від змін, які в багатьох випадках будуть епохальними»[9, 13].

Брайан Кліфтон у професійному путівнику «Google Analytics для професіоналів»[3] розкриває концепції веб-сайту, можливості веб-аналітики, дає практичні поради і наводить приклади. Автор радить, як оцінити ефективність роботи веб-сайту, як аналізувати зібрані дані, як успішно використовувати Google Analytics для веб-аналітики.

У фундаментальній праці Юрія Курносова «Аналітика як інтелектуальна зброя»[4] поряд з основоположними питаннями про сутність, структуру і завдання аналітики, методологію і технологію прикладної аналітичної діяльності висвітлюється проблема появи «нової аналітики», аналітики XXI століття[4, 394]. Автор називає характерні ознаки цього явища, такі як необхідність обробляти величезні обсяги інформації, поєднувати в своїй діяльності штучний і людський інтелекти, використовувати і поєднувати в одне ціле віртуальне і реальне середовища тощо.

Українські вчені Дмитро Меліхов і Ігор Сарматов у роботі «Веб-аналітика: крок до досконалості»[5] склали унікальну збірку інформаційно-аналітичних матеріалів, де акумулювали великий обсяг теоретичних і практичних матеріалів, які будуть корисні як початківцям, так і професійним аналітикам. Наприклад, як правильно використовувати веб-аналітику, застосовувати методи аналізу веб-сайтів, аналізувати поведінку і дії відвідувачів сайтів, діагностувати шахрайські дії веб-користувачів і т.д.

Мета дослідження. Нові умови, та нові технології інформаційно-аналітичної роботи, пов'язані з цими умовами, стали метою нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Світ змінюється надто швидко і кардинально. Те, що ще вчора ми називали традиційною аналітикою і що, зрештою, давало ефективний результат, сьогодні майже не працює. В сьогочасному світі безперервної цифрової взаємодії і комунікації існує реальна потреба в новій аналітиці, онлайн-аналітиці. Сьогодні багато управлінських рішень можуть прийматись роботизованими алгоритмами (машинами) без суб'єктивного втручання людини. З'явилася так звана «операційна аналітика». Аналітика операційного рівня грунтується на побудові всередині організації/компанії індустріального (цифрового) механізму збору і переробки всіх можливих даних як із внутрішнього так і зовнішнього середовища. Це убезпечує від помилок (відсутній суб'єктивний людський фактор) говорить про ризики і, головне, аналізує вдалі і невдалі (і чому невдалі) приклади із власної практики.

Отже, операційна аналітика, як явище, «інтегрує традиційну аналітику в бізнес-процеси і автоматизує прийняття рішень з тим, щоб тисячі повсякденних рішень приймались під час аналітичних процесів без будь-якого втручання людини»[7, 24]. Така аналітика убезпечує принаймні від суб'єктивізму в прийнятті управлінських рішень, а онлайн режим додає оперативності, миттєвого реагування на всі процеси, явища, події, що відбуваються. Аналітик набуває нових ознак – оператора, інтегратора аналітичних висновків, пропозицій.

Новій аналітиці притаманні нові характеристики, що випливають з нових умов роботи з інформацією. Виділимо деякі, на нашу думку, ключові ознаки сучасного інформаційно-аналітичного процесу.

1. Здатність обробляти багатовимірні і невимірні (безмежні) масиви формальної інформації у вигляді текстів, відео- і звукового ряду.

Нікого не здивуєш твердженням, що на сьогодні кількість інформації збиткова, з будь-якої теми можна знайти будь-які інформаційні повороти і нюанси. Образно кажучи, «публікації в пресі і Інтернеті - це скоріше конструктор для автолюбителів, набір запчастин для гри «Збери сам»[4, 395]. Аналітична обробка такого роду інформації складна, можлива не завжди, так як цього не дозволяють класифікація аналітиків, брак часу, слабка методологічна озброєність, відсутність доступу до закритої інформації і т. д. В підсумку «реальну інформацію, що адекватно і об'єктивно відображає справжній стан справ із конкретного питання, аналітику вивести дуже складно»[4, 395]. Зрештою, це і стало однією із причин появи операційної аналітики.

2. Здатність сповна використовувати штучний інтелект. На думку Ю.Курносова, сучасному аналітику доводиться поєднувати в собі два інтелекти: людський і штучний (машинний), що значно ускладнює інформаційно-аналітичну роботу (і водночас пришвидшує і додає об'єктивності). Проте сьогодні запускаються десятки, сотні проектів з використанням штучного інтелекту. Можна виділити Pave AI (http//www.paveai.com) – виділяє із потоку даних Google Analytics окрему, потрібну інформацію і дає конкретні рекомендації.

Lingia (http//www.lingia.com) – performance-платформа, в яку доданий аналіз охоплення аудиторії і успішності роботи «агентів впливу». Protagonist (http//www.protagonist) – аналізує асоціації і уявлення аудиторії про бренди і глибокі мотивації людей. В результаті інтеграції людського і штучного (машинного) інтелектів відбувається злиття в один аналітичний процес (і відповідно – продукт) офлайн і онлайн-аналітики.

3. Здатність водночас розуміти, вибудовувати і через це адекватно оцінювати різні середовища: *віртуальне і реальне*, розуміючи їх відмінності і схожість; *матеріальне і контекстне*, тобто сукупність ментальних образів, що діють на зовнішнє середовище; *структуроване (організоване) і хаотичне*, яке ще більш організоване і володіє високим потенціалом, який потрібно навчитися усвідомлювати і використовувати [4, 395].

4. Здатність сприймати і обробляти як раціональну так і ірраціональну інформацію. Коли з раціональною інформацією все зрозуміло, бо саме вона формує об'єктивне бачення проблеми, то використання ірраціональної інформації, що ґрунтується на передбаченні (залучає інтуїцію, віру, інстинкт тощо), є певною мірою нелогічним. Хоча насправді ірраціональне завжди присутнє в людині, а, отже, і в аналітика/управлінця. Як правило ірраціональна інформація використовується: для вирішення принципово нових, незвичайних рішень, таких, які важко піддаються вирішенню; для вирішення проблем в умовах дефіциту часу; коли керівник або група управлінців мають достатньо влади, аби нав'язати своє рішення.

5. Здатність використовувати візуалізацію інформації. Сьогодні навряд чи можливо зацікавити споживача інформації сухими, нудними фактами, даними про об'єкт дослідження. Слід враховувати психологічні фактори сприйняття (налаштованість, упередженість, приязнь-неприязнь тощо), власний досвід замовника (знання з відповідної сфери, результати попередніх досліджень тощо). Як наслідок, виходить нерадісна картина – якісно зроблена робота може здатись замовнику повною маячнею. Щоб цього не сталось – необхідно відповідним чином оформити готовий матеріал і піднести споживачу. Представлена інформація повинна бути зрозумілою тому, на кого вона розрахована, повинна мати привабливий вигляд. Отже, матеріал, по можливості, повинен бути візуалізованим. В результаті сухі дані стануть привабливими, доступними і зрозумілими нефахівцям. В цьому допоможуть: Sisence (http//www.sisence.com) – робить аналіз даних із великої кількості джерел доступним, використовує візуалізацію; Thoughtspot (http//www.thoughtspot.com) – збирає дані із соцмереж, точок продажу, сховищ даних в прості і доступні дашборди; Stories (http//www.stories.bi) – створює із даних «історії».

6. Використання голосових і язикових інтерфейсів. За прогнозами фахівців, до 2020 року половина всіх пошукових запитів будуть голосовими. На протязі декількох останніх десятиліть людина взаємодіяла з комп'ютером за допомогою клавіатури і миші. Ця технологія відходить в минуле. Обробка природної мови стала одним із найбільш вагомих покращень комп'ютерних інтерфейсів. Зараз практично всі прилади дозволяють користувачам використовувати людську мову. Отже, відкриваються нові можливості для бізнес-аналітики, управлінської аналітики, що значно полегшують використання аналітичних додатків співробітникам в межах всієї організації.

7. З'являється можливість (і необхідність) зближення інформаційних технологій і аналітичних інструментів в процесі роботи з інформацією. Сучасна аналітика, так звана «розширена аналітика» інтегрує в себе нові аналітичні системи, що об'єднують різноманітні рішення і інструменти, підключення різноманітних засобів, бібліотек, активів. В технологіях з'являється розпізнавання людської мови, доповнена і віртуальна реальність, машинне навчання, інтернет-речей і т. п. Аналітика інтегрується зі штучним інтелектом і машинним навчанням. Потік даних з різних приладів буде настільки великим, що тільки з допомогою штучного інтелекту можливо буде аналізувати ці великі об'єми даних і видавати потрібні результати. Різноманітні технології будуть об'єднуватись і перетинатися одна з одною, щоб забезпечити найвищу ефективність аналітики. Розширена аналітика наступного покоління зможе автоматично підготовлювати і очищати дані, створювати звіти і панелі, ви-

значати і оцінювати ключові ідеї, відповідати на питання «А що буде, якщо…?», видавати пропозиції і виявляти приховані закономірності в океанах даних.

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні і систематизації сучасних тенденцій та інноваційних технологій в інформаційно-аналітичній діяльності в межах одного дослідження.

Висновки. Запропонований далеко неповний перелік змін і тенденцій, що наполегливо входять в життя і фахову діяльність сучасного аналітика/управлінця. Без сумніву, зміни відбуваються так швидко й радикально, що попереду нас чекає абсолютно новий віртуальний світ технологій та реалій. Сучасний аналітик стає оператором штучних машин, інтегратором класичної, офлайнової та нової, онлайнової аналітики, а також розширеної аналітики. Нова, безперервна, онлайнова, операційна аналітика буде швидко завойовувати собі життєвий простір, змушуючи фахівців з інформації повсякчас пристосовуватись до нових умов.

Список використаних джерел

1. Дэвенпорт Том и Харрис Джоан. Аналитика как конкурентное преимущество. Новая наука побеждать. Санкт-Петербург: «Бест Бизнес Букс», 2010. 256 с.

2. Друкер Питер. Задачи менеджмента в XXI веке. Москва: Издательский дом «Вильямс», 2002. 272 с.

3. Клифтон Брайан. Google Analytics для профессионалов. Москва: Диалектика, 2012. 608 с.

4. Курносов Ю.В. Аналитика как интелектуальное оружие. 2-е изд. Москва: Ритм, 2015. 613 с.

5. Мелихов Д.С., Сарматов И.И. Веб-аналитика: шаг к совершенству. Киев: Аналитика. Интелект. Сервис, 2010. 112 с.

6. О'Коннор Джозеф. Системне мислення. Пошук неординарних творчих рішень. Київ: Наш формат, 2018. 240 с.

7. Фрэнкс Билл. Революция в аналитике. Как в эпоху Big Data улучшить ваш бизнес с помощью операционной аналитики. Москва: Альпина Паблишер, 2018. 320 с.

8. Фрэнкс Билл. Укрощение больших даных: как извлекать знания из массивов информации с помощью глубокой аналитики. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2014. 352 с.

9. Шмидт Эрик. Новый цифровой мир. Как технологии меняют жизнь людей, модели бизнеса и понятие государств. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2013. 368 с.

References

1. Dəvenport ,Tom & Xarrys, Dzhoan. (2010). Analytics as a competitive advantage. New science to win. Sankt-Peterburg: «Best Byznes Buks» [in Russian].

2. Druker, Pyter. (2002). Management tasks in the XXI century. Moskva: Yzdatelskyj dom «Vyl`yams» [in Russian].

3. Klyfton, Brajan. (2012). Google Analytics for professionals. Moskva: Dyalektyka [in Russian].

4. Kurnosov, Yu.V. (2015). Analytics as an intellectual weapon. Moskva: Rytm [in Russian].

5. Melyxov, D.S., Sarmatov, Y.Y. (2010). Web analytics: a step towards excellence. Kyev: Analytyka. Yntelekt. Servy`s [in Russian].

6. O'Konnor, Dzhozef. (2018). System thinking. Search for extraordinary creative solutions. Ky`yiv: Nash format [in Ukrainian].

7. Frənks, Byll. (2018). Revolution in analytics. How to improve your business in the era of Big Data with operational analytics. Moskva: Alpyna Pablysher [in Russian].

8. Frənks, Byll. (2014). The taming of big data: how to extract knowledge from arrays of information using deep analytics. Moskva: Mann, Yvanov y Ferber [in Russian].

9. Shmydt, Эryk. (2013). New digital world. How technologies change people's lives, business models and the concept of states. Moskva: Mann, Y`vanov y` Ferber [in Russian].

ПОДІЇ І ФАКТИ НАУКОВОГО ЖИТТЯ

УДК 378:02:«КНУКіМ»(091)

Новальська Тетяна Василівна,
доктор історичних наук, професор
завідувач кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID ID 0000-0003-3093-3998
novalska@meta.ua

Бачинська Надія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID ID 0000-0003-3912-7108
n.bachynska17@gmail.com

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА ОСВІТА В КНУКіМ В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ТА СЬОГОДЕННЯ

(до 50-річного ювілею започаткування бібліотечно-інформаційної освіти в Київському національному університеті культури і мистецтв)

Метою *роботи є дослідження історії, характерних особливостей та тенденцій розвитку бібліотечно-інформаційної освіти в КНУКіМ. Досягненню мети сприяла* ***методологія****, що базується як на загальнонаукових принципах історизму, системності, комплексності, усебічності пізнання, так і на спеціальних методах – порівняльно-історичному, ретроспективному, проблемно-хронологічному, логічно-аналітичному****. Наукова новизна*** *роботи полягає в тому, що вперше комплесно досліджено та висвітлено історію заснування, характерні ознаки та тенденції розвитку бібліотечно-інформаційної освіти в КНУКіМ.* ***Висновки.*** *Результати проведеного дослідження дозволяють дійти висновку, що бібліотечно-інформаційна освіта в Київському національному університеті культури і мистецтв за 50 років пройшла значний шлях розвитку та трансформації. Підготовлено близько 22 тисячі фахівців вищої кваліфікації. Сформувалась і активно розвивається потужна науково-освітня бібліотечна школа, серед основних напрямів дослідження якої проблематика з історії бібліотечної справи, фондознавства, бібліографознавства, бібліотечної професіології, читачезнавства, тощо. На сучасному етапі свого історичного розвитку київська бібліотечна наукова-освітня школа зміцнює традиції набуті за попередні роки та формує прогресивне бачення перспектив підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів на рівні кращих світових стандартів.*

Ключові слова*: історія бібліотечно-інформаційної освіти, Київський національний університет культури і мистецтв, кафедра бібліотекознавства КНУКіМ, кафедра інформаційних технологій.*

© Новальська Т.В., Бачинська Н.А.

Новальская Тетьяна Васильевна,
доктор исторических наук, профессор
заведующий кафедрой информационных технологий
Киевского национального университета
культури и искусств

Бачинська Надія Анатоліївна,
кандидат педагогических наук,
доцент кафедры информационных технологий
Киевского национального университета
культури и искусств

БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННОЕОБРАЗОВАНИЕ В КНУКиИ В КОНТЕКСТЕ ИСТОРИИ И НАСТОЯЩЕГО

(К 50-летнему юбилею начала библиотечно-информационного образования в Киевском национальном университете культуры и искусств)

Целью *работы является исследование истории, характерных особенностей и тенденций развития библиотечно-информационного образования в КНУКиИ.* ***Методология исследования****. Достижению цели способствовала методология, которая базируется как на общенаучных принципах историзма, системности, комплексности, обстоятельности познания, так и на специальных методах – сравнительно-историческом, ретроспективном, проблемно-хронологическом, логически-аналитическом.* ***Научная новизна работы*** *заключается в том, что впервые комплексно исследована и отражена история основания, характерные признаки и тенденции развития библиотечно-информационного образования в КНУКиИ.* ***Выводы.*** *Результаты проведенного исследования позволяют сделать вывод, что библиотечно-информационное образование в Киевском национальном университете культуры и искусств за 50 лет прошло значительный путь развития и трансформации. Подготовлено около 22 тысяч специалистов высшей квалификации. Сформировалась и активно развивается мощная научно-образовательная библиотечная школа, среди основных направлений исследования которой проблематика по истории библиотечного дела, фондоведению, библиографоведению, библиотечной профессиологии, читателеведению и т. д. На современном этапе своего исторического развития киевская библиотечная научно-образовательного школа укрепляет традиции приобретенные за предыдущие годы и формирует прогрессивное видение перспектив подготовки библиотечно-информационных кадров на уровне лучших мировых стандартов.*

Ключевые слова*: история библиотечно-информационного образования, Киевский национальный университет культуры и искусств, кафедра библиотековедения КНУКиИ, кафедра информационных технологий.*

Novalska Tetyana,
Doctor of Historical Sciences, Professor
Head of the Department of Information Technologies
of Kiev National University of Culture and Arts

Bachynska Nadiia,
PhD in Pedagogy,
Associate Professor of the Department of Information Technologies
of Kiev National University of Culture and Arts

BIBLOTIC-INFORMATIONAL EDUCATION IN KNUKYI IN THE CONTEXT OF HISTORY AND THE PRESENT

(On the 50th anniversary of the beginning of library and information education at the Kiev National University of Culture and Arts)

The purpose of the study *The work is a study of history, characteristic features and trends of the development of library and information education in KNUCiM. The* ***methodology,*** *which is based on the general*

scientific principles of historicism, systemicity, complexity, comprehensiveness of knowledge, and on special methods - comparative-historical, retrospective, problem-chronological, logical-analytical, contributed to the achievement of the goal.l ***The scientific novelty*** *of the work is that for the first time, the history of foundation, characteristic signs and trends of the development of library and information education in KNUCiM has been studied and described in detail.* ***Conclusions****. The results of the conducted research allow us to conclude that the library and information education at the Kiev National University of Culture and Arts over the past 50 years has undergone a significant path of development and transformation. About 22 thousand highly qualified specialists were trained. A powerful scientific and educational library school has been formed and actively developing, among which the main areas of research are issues related to the history of librarianship, fund studies, librarianship, readership, and so on. At the present stage of its historical development, the Kyiv Library Science and EducationSchool strengthens the traditions acquired in previous years and forms a progressive vision of the prospects for the preparation of library and information personnel at the level of the best world standards.*

Keywords*: the history of library and information education, the Kiev National University of Culture and Arts, the Department of Library Science KNUCiI, the Department of Information Technology.*

Актуальність дослідження. В 2018 році Київський національний університет культури і мистецтв відсвяткував свій 50-літній ювілей.

Серед ювілярів була й кафедра інформаційних технологій, на якій цей тривалий час здійснюється підготовка фахівців для бібліотечної галузі.

З огляду на визначну подію нам здається актуальним простежити основні віхи розвитку у підготовці бібліотечно-інформаційних фахівців та накреслити перспективи на майбутнє.

Аналіз досліджень і публікацій. Становлення та розвиток вищої бібліотечно-інформаційної освіти в КНУКіМ має свою цікаву історію. Різні її періоди подано в працях В. Бабича, Н. Бачинської, О. Довгополої, П. Коломійця, Т. Новальської, І. Тимошенко. Концепції розвитку бібліотечно-інформаційної освіти в КНУКіМ представлено в роботах В. Загуменної, Л. Каліберди, М. Слободяника, А. Чачко та інш. Віхи життя, творчості та основні напрями дослідження О.С. Сокальського – першого ректора та завідувача кафедри бібліотекознавства висвітлено у працях Т. Новальської, І. Черняк. Проте до тепер відсутнє комплексне дослідження, в якому б всебічно розкривалась історія заснування та тенденції розвитку бібліотечно-інформаційної освіти в КНУКіМ за 50 років.

Метою роботи є дослідження історії заснування, характерні особливості та тенденції розвитку бібліотечно-інформаційної освіти в КНУКіМ.

Виклад основного матеріалу**.** Київський національний університет культури і мистецтв (КНУКіМ) – багатопрофільний заклад вищої освіти України IV рівня акредитації з підготовки кадрів для культурно-мистецької сфери. КНУКіМ є сучасною освітньою корпорацією, в якій функціонують інформаційні та мультимедійні творчі лабораторії, науково-дослідний центр з проблем розвитку української культури. Вже більше 25 років університет очолює доктор педагогічних наук, професор М.М. Поплавський.

Нині в його структурі діють факультети: кіно і телебачення; дизайну та реклами; музичного мистецтва; сценічного мистецтва; інформаційної політики і кібербезпеки; готельно-ресторанного і туристичного бізнесу; міжнародних відносин; зв'язків з громадськістю і журналістики; хореографічного мистецтва; івент-менеджменту, фешн та шоубізнес [6].

Підготовка кадрів здійснюється за освітніми ступенями «Бакалавр», «Магістр». Професорсько-викладацький склад університету є одним із найавторитетніших в Україні. Фахові дисципліни викладають доктори наук, митці світового визнання. Навчаючи студентів вони залучають їх до участі в українських та міжнародних науково-практичних конференціях, проектах, творчих конкурсах.

Університет є потужним науковим центром галузі, де ведеться підготовка науковців в аспірантурі та докторантурі. Функціонують три спеціалізовані вчені ради з правом прийому до розгляду і проведення захисту дисертацій

на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) культурології та мистецтвознавства зі спеціальності 26.00.01 «Теорія й історія культури», кандидата мистецтвознавства зі спеціальності 17.00.07 «Дизайн», кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальностями: 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство», 27.00.05 «Теорія та історія видавничої справи», 27.00.06 «Прикладні соціально-комунікаційні технології».

Видаються три фахові часописи: «Вісник КНУКіМ», «Культура і мистецтво в сучасному світі», «Мистецтвознавство», «Питання культурології», а також наукові видання: «Вісник Київського національного університету культури і мистецтв» в серіях: аудіовізуальне мистецтво і виробництво; менеджмент соціокультурної діяльності; музеєзнавство і пам'яткознавство; музичне мистецтво; сценічне мистецтво; туризм, а, також, «Український інформаційний простір»; «Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну», «Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти»; «Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації», «Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук»; «Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері»; «Танцювальні студії».

Святкуючи 50 річчя Київського національного університету культури і мистецтв цікавою, на наш погляд, буде історія окремих факультетів, кафедр та напрямів підготовки фахівців для галузі культури. Зокрема, протягом 50-ти років здійснюється підготовка фахівців для бібліотечно-інформаційної галузі. Вищу освіту в КНУКіМ здобуло більше 22 тисяч фахівців. Серед них – доктори, кандидати наук, заслужені працівники культури, керівники навчальних закладів вищої та середньої освіти, директори бібліотек, завідуючі відділами та секторами, провідні спеціалісти державних органів влади та управління.

Витоки історії бібліотечно-інформаційної освіти КНУКіМ сягають у 1968 рік. Коли згідно до постанов Ради Міністрів СРСР від 8 серпня 1968 р. № 608, Ради Міністрів УРСР від 29 серпня 1968 р. № 459 і наказом Міністра культури УРСР № 435 від 4 вересня 1968 р. на базі Київського філіалу Харківського державного інституту культури з 1 вересня 1968 р. організований Київський державний інститут культури у підпорядкуванні Міністерства культури УРСР [1, 2, 9, 10].

Свою діяльність КДІК розпочав з двома факультетами: бібліотечним та культурно-освітньої роботи. Ректором було призначено канд. пед. наук, доцента О.С. Сокальського, факультети очолили кандидат філологічних наук С.Й. Петров та кандидат педагогічних наук В.О. Яковлев (з 1970 р. С.О. Піналов).

З перших років на бібліотечному факультеті працювали О.О. Сокальський, В.М. Туров, С.Й. Петров, З.І. Руда, Є.М. Перелигіна (Завадська), Л.П. Одинока, О.П. Третяк, О.Є. Акімушкіна, О.П. Довгопола, Н.Ф. Королевич, Е.В. Куделько, Н.Г. Мірошніченко, В.М. Пілецький, М. Трофімова, Ж.Б. Чернишова (Доля) та інш; на факультеті культурно-просвітницької роботи Г.П. Шевчук, С.О. Піналов, А.С. Кондратюк, К. Василенко, Є.І. Чмихало, С.В. Дорогий, В.І. Суржа, М.П. Гринишин, Д.В. Радик, А.С. Мархлевський, В.П. Скоромний та інш. [10].

В перші роки заснування інституту на бібліотечному факультеті підготовку фахівців для бібліотечно-інформаційних установ здійснювали три кафедри: бібліотекознавства, бібліографії, науково-технічної інформації (НТІ). Кафедру очолив ректор новоствореного інституту О.С. Сокальський (1918-1991) – бібліотекознавець, педагог, творча особистість, талановитий організатор. Сокальський О.С. – кандидат педагогічних наук, йому першому (в Україні) було присвоєно звання професора в галузі бібліотекознавства і бібліографії. Він автор понад 160 наукових праць, серед яких: монографії, статті, підручники, програми курсів та спецкурсів [9].

Серед перших викладачів кафедри були: Ж. Доля, П. Коломієць, Н. Мірошниченко, Л.Одинока, Є. Перелигіна, З. Руда, М. Тимофієва, О. Третяк, В. Туров, В. Пілецьки, науковий й практичний доробок яких сприяв розвитку вітчизняної науки та бібліотечної освіти [9].

Кафедру бібліографії очолив відомий книгознавець, бібліотекознавець, кандидат філологічних наук, доцент С.Й. Петров, автор численних наукових праць. На кафедрі працювали відомі бібліографознавці та бібліографи: П.Х. Беляєва, З.І. Варга, О.П. Довгопола,

Н.Ф. Королевич, В.І. Лутовінова, Н.М. Рева та ін. В різні роки на чолі кафедри бібліографознавства були Н.Ф. Королевич, М.В. Геращенко, В.В. Загуменна. Кафедру НТІ очолив – кандидат технічних наук, доцент Л.З. Амлінський, поряд з яким працювали відомі фахівці в галузі інформатики О.Д. Балабанов, В.О. Яковлєв, Н.В. Бойко, Е. Сіренко, А. Маньковський та ін.

В перший рік до інституту на денну форму було прийнято 250 студентів, на заочну – близько 400, які готувались як бібліотекарі – бібліографи для роботи в наукових, масових та технічних бібліотеках.

Спрямованість на поглиблене вивчення дисциплін бібліотекознавчого, книгознавчого, бібліографознавчого циклів із роками спонукала до відкриття на бібліотечному факультеті нових кафедр: фондів і каталогів – зав. кафедрою канд. пед. наук, доцент П.В. Коломієць, галузевої бібліографії – зав. кафедрою доктор філол. наук, професор Л.Г. Скрипник (згодом В.С. Бабич), бібліотечного обслуговування дітей та юнацтва – зав. кафедрою доктор філол. наук, професор Ю.Й. Лазебник, яку в наступні роки очолювали Г.І. Погребняк, Т.О. Долбенко.

Однією із випускових кафедр, на якій 50 років поспіль здійснюється підготовка бібліотечно-інформаційних фахівців, була кафедра бібліотекознавства (нині Інформаційних технологій), проаналізуємо її діяльність більш детально.

З 1973 по 1987рр. цю кафедру очолював Віктор Михайлович Пілецький (1921-1987) – кандидат педагогічних наук, доцент, професор, науковий доробок якого в цей період став значним внеском у розвиток київської бібліотечної школи. Викладачі кафедри забезпечували підготовку бібліотечних фахівців за напрямами – «масові бібліотеки», «суспільно-політична література», «сільськогосподарська література», «природничо-наукова література», «наукові бібліотеки», «дитячі бібліотеки».

З початку 80-х років XX ст. важливою складовою навчального процесу стала «функціональна спеціалізація». Студенти випускного, 4-го курсу, незалежно від напряму підготовки та поділу на академічні групи, обирали один з видів діяльності у бібліотеках: комплектування, каталогізація, робота з читачами, робота з фондами, методична робота. Така функціональна спеціалізація сприяла глибокій практичній підготовці студентів, які мали змогу набувати необхідних умінь, знань і навичок відповідно до конкретних завдань у бібліотеці та давала змогу випускникам швидко включатися у виробничий процес.

В ці роки кафедра бібліотекознавства була визнана однією з провідних установ в колишньому СРСР з оцінки та рецензування кандидатських і докторських дисертацій, представлених до захисту у Московському державному інституті культури і Ленінградському державному інституті культури (до 1993 р. лише в цих навчальних закладах працювали вчені ради по захисту докторських та кандидатських дисертацій за спеціальністю «Бібліотекознавство і бібліографія»).

У цей період кафедра забезпечувала підготовку фахівців бібліотечної справи для зарубіжних країн – Болгарії, В'єтнаму, Конго, Монголії, Руанди, Чехословаччини [4].

До початку 1990-х рр. навчальні плани та програми курсів формували на загальносоюзному рівні, як правило, в Московському державному інституті культури. Водночас викладачі кафедр бібліотечного факультету КДІК, крім унормованих дисциплін, запровадили викладання таких курсів, як «Історія бібліотечної справи України», «Історія української бібліографії», «Історія української книги», «Краєзнавча бібліографія», в яких розкривалися національні особливості розвитку українського бібліотекознавства і бібліографії, висвітлювались здобутки провідних бібліотек республіки.

В 1987 році завідуючою кафедри бібліотекознавства за конкурсом була обрана Каліберда Лілія Павлівна – кандидат історичних наук, професор, яка майже 10 років, з невеликим проміжком часу (до 1997 року) очолювала кафедру.

Професорсько-викладацький склад кафедри під керівництвом Л.П. Каліберди працював над модернізацією і становленням змісту бібліотечної освіти на засадах фундаментальності та універсальності з поглибленою функціональною підготовкою.

Якісно новим етапом у розвитку кафедри стали 90-ті роки XX ст. Після здобуття Украї-

ною незалежності перед співробітниками вищої школи постало завдання – вивести її на рівень світових стандартів, що обумовило величезну напружену роботу колективів факультетів: вносились докорінні зміни в навчальні плани щодо складу навчальних дисциплін, їх змістового наповнення, запровадження активних форм навчання, переосмислення систем підготовки фахівців для документно-інформаційних закладів.

Зміни в підготовці кадрів розпочалися з 1990–1991 навчального року, на відміну від існуючої підготовки бібліотекарів-бібліографів за комплексами літератури започатковувалась підготовка фахівців за двома напрямками – універсальних бібліотечно-інформаційних систем та галузевих бібліотечно-інформаційних систем.

В ці роки активізувалася наукова й навчальна діяльність викладачів кафедри. Так, протягом 1991-1995рр. вони опублікували понад 70 статей у новостворених українських фахових виданнях («Бібліотечна планета», «Вісник Книжкової палати», «Бібліотечний Вісник»), збірниках наукових праць, матеріалах науково-практичних конференцій. Вперше в історії кафедри в 1996р. доцент, к.і.н. Т.В. Ківшар підготувала й захистила докторську дисертацію на тему «Український книжковий рух: книговидання та книгопоширення (1917-1923рр.)» зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство та бібліографія»[3].

В КДІК за 25 років (1968–1993) отримали дипломи 19660 бібліотекарів вищої кваліфікації.

У 1993–1994 роках професорсько-викладацьким складом були запропоновані нові стратегічні напрямки підготовки кадрів бібліотечно-інформаційної сфери і розвитку факультету. Було започатковано підготовку архівістів – бібліографів, книгознавців – бібліографів, бібліографів для служби НТІ. В 1994-1995 рр. відкрито нову спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність»[7, 11].

Поряд з факультетом бібліотечно-інформаційної діяльності (декан В.С. Бабич) починає діяти факультет документознавства та інформаційної діяльності (декан В.В. Терно).

З 1994-го по 2000 р. (з перервою) кафедру бібліотекознавства очолювала Ада Семенівна Чачко (1934–2011), професор, доктор педагогічних наук, академік Міжнародної академії інформатизації. Під її керівництвом викладачі кафедри розробили кваліфікаційні характеристики бібліотекаря-бібліографа публічних бібліотек, менеджера бібліотечних систем, менеджера видавничої справи та книгорозповсюдження.

Наприкінці 90-х років XX ст. ситуація погіршується, оскільки через матеріальні труднощі скорочується мережа бібліотек, що в свою чергу вплинуло на відтік професіоналів із галузі, як наслідок різко скорочується набір студентів я в інститутах, так і в училищах. Зменшення контингенту студентів веде до скорочення професорського-викладацького персоналу, відповідно відбувається реорганізація кафедр, що спричиняє їх скорочення. Проте, професорсько-викладацький склад продовжує працювати над проблемами удосконалення бібліотечної професії, розширення сфери використання спеціалістів в документно-інформаційних закладах.

В 1999р. створено кафедру книгознавства та видавничої діяльності, яку очолила канд. пед. наук, професор В.М. Медведєва. Вперше в Україні почали готувати фахівців для книжкового бізнесу як особливої сфери підприємницької діяльності. Під керівництвом В.М. Медведєвої було розроблено типовий навчальний та робочі плани з підготовки фахівців для книговидавничої галузі [8].

Початок XXI ст. ознаменувався суттєвими змінами, пов'язаними з розвитком бібліотек, у відповідності до реалій інформаційного суспільства. Відповідні зміни відбулися і у підготовці бібліотечно-інформаційних фахівців.

У 2000–2003 рр. кафедру бібліотекознавства очолювала Таїсія Іванівна Ківшар, професор, д. і. н. Під її керівництвом було розроблено новий навчальний план за спеціальністю «Бібліотекознавець – менеджер бібліотечно-інформаційних систем і технологій», за яким передбачалася фундаментальна підготовка фахівців, обізнаних із менеджерською та маркетинговою діяльністю, технологічними процесами запровадження сучасних технологій для задоволення інформаційних потреб користувачів. Викладачі кафедри, аспіранти та студенти здійснювали дослідження комплексної науко-

вої теми «Бібліотечна Україна». Також було захищено кілька кандидатських і одну докторську – професором Т. Горбаченко – з проблем писемної культури Київської Русі [5].

2003 р. кафедру бібліотекознавства та бібліографії було реорганізовано в кафедру бібліотекознавства та інформаційних ресурсів, яку очолила Віра Вікторівна Загуменна, кандидат педагогічних наук, професор. До цього часу Віра Вікторівна з 1996 р. керувала кафедрою бібліографії, з лютого 1998 р. по 2000 р. одночасно була деканом факультету інформаційних систем і бібліотекознавства. Під її керівництвом викладачі кафедри розпочали роботу над якісно новими навчальними планами, що передбачало підготовку бібліотечно-інформаційних фахівців трьох рівнів бакалавр, спеціаліст, магістр. Крім того, у нових навчальних планах слід було враховувати інтегрування дисциплін бібліотекознавчого і бібліографознавчого циклів, що сприяло підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних працювати на різних ділянках роботи в бібліотеках. Зберігаючи здобутки традиційних фахових дисциплін у наукові плани, запроваджувалися нові курси інноваційного спрямування. Викладачі працювали над удосконаленням навчально-методичного комплексу дисциплін. Кафедрою здійснювалася значна науково-дослідна робота, вона залишалась однією з провідних наукових установ з атестації дисертаційних досліджень у галузі книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства. З 2003 по 2006 рр. було обговорено та рекомендовано до захисту докторську дисертацію Л.Г. Петрової та 15 кандидатських дисертацій [5].

У серпні 2006 р. відбувається чергова реорганізація: кафедру книгознавства і видавничої справи і кафедру бібліотекознавства та інформаційних ресурсів об'єднують у кафедру книгознавства і бібліотекознавства, яку очолила доктор педагогічних наук, професор Людмила Григорівна Петрова. Під її керівництвом викладачі кафедри удосконалюють трьохрівневу підготовку бібліотечно-інформаційних фахівців. Трансформаційних змін зазнають типові навчальні плани, оновлюються та удосконалюються комплекси навчальних дисциплін кафедри. Запроваджуються нові курси з урахуванням переорієнтації діяльності бібліотеки на досягнення стратегічних цілей з метою формування її як потужного інформаційного центру та суспільно важливої інформаційно-виробничої системи, здатної задовольняти інформаційні потреби сучасних користувачів, а також проблеми навчання і підготовки бібліотечно-інформаційного менеджера на основі адекватних стратегій міжнародного рівня, впровадження продуктивних, пошукових методів і прийомів формування нової професійно-творчої генерації бібліотечних фахівців. Викладачі кафедри беруть активну участь у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, виступають з доповідями на нарадах бібліотечних працівників. 2007 р. під керівництвом професора Л.Г. Петрової було проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Розвиток бібліотечної науки, освіти, професії в умовах інформатизації суспільства», за матеріалами якої було видано тези доповідей. Цього само року кафедрою було рекомендовано до захисту докторську дисертацію професора Т.В. Новальської та дві кандидатські дисертації.

Починаючи з 2008 р., 5 років кафедру книгознавства і бібліотекознавства очолювала Тетяна Василівна Новальська, доктор історичних наук, професор. Під її керівництвом активізувалася науково-методична робота кафедри, яка спрямовувалася на розробку навчально-методичного забезпечення навчального процесу, значно поновлюються та виходять друком навчальні та робочі програми курсів, відповідно до розвитку книгознавчої, бібліотекознавчої думки, та з урахуванням концептуальних засад. У 2008-2013 рр. кафедра працює над удосконаленням трьохрівневої підготовки фахівців за спеціальностями «Бакалавр книгознавства, бібліотекознавства і бібліографії», спеціаліст «Книгознавець-бібліотекознавець менеджер бібліотечно-інформаційної діяльності», «Магістр книгознавства, бібліотекознавства і бібліографії». До навчальних планів були включені такі дисципліни, як: «Національні бібліотеки світу», «Сучасні книгознавчі і бібліотекознавчі концепції», «Управління сучасною бібліотекою», «Ділові комунікації в інформаційній сфері», «Державна інформаційна політика», «Інформаційне право», «Реклама книги», «Організа-

ція діяльності інформаційних установ», «Комерційна діяльність». У ці роки проводиться значна науково-дослідна робота. Одночасно з навчанням студентів здійснюється підготовка наукових кадрів, зокрема на кафедрі було розглянуто та рекомендовано до захисту 9 кандидатських дисертацій: із них зі спеціальності 27.00.03 книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство та 2 дисертації на спільному засіданні кафедри зі спеціальності 26.00.01 теорія й історія культури. А всього за роки існування кафедри було захищено біля 100 кандидатських дисертацій [5].

Кафедра є співорганізатором Міжнародних та Всеукраїнських конференцій. Плідна співпраця з директорами провідних бібліотек, сприяла: удосконаленню практичної підготовки майбутніх фахівців; розробці наскрізної та робочих програм практики з урахуванням сучасних трансформаційних процесів у бібліотеках; розподіленню випускників кафедри в бібліотеки, отриманню другої вищої бібліотечної освіти на базі першої співробітниками цих бібліотек.

З 2013-2016рр. кафедру очолює Н.А. Бачинська – канд. пед. наук, доцент. Кафедра книгознавства і бібліотекознавства здійснює трьохрівневу підготовку: бакалавр, спеціаліст, магістр. Фахівець отримує високу загальноосвітню підготовку, вчиться володіти сучасними комп'ютерними технологіями, методикою згортання та переробки інформації, оперувати інформаційними масивами, створювати бази даних різноманітних за проблематикою інформаційних ресурсів; добре знає типологію, ринок та рекламу інформаційних продуктів і послуг, закономірності сучасного віртуального середовища, його соціологічні параметри, специфіку не тільки комп'ютерних, але й соціальних аспектів інтернет-технологій.

У 2016 році на основі об'єднання кафедри книгознавства і бібліотекознавства та кафедри документознавства та інформаційної діяльності було створено єдину кафедру інформаційної, бібліотечної та архівної справи, яка з 2017 року функціонує як «Кафедра соціальних комунікацій та інформаційних наук» факультету культурології. Очолює кафедру – доктор наук з соціальних комунікацій Тетяна Юріївна Гранчак.

З 2016/2017 навчального року розпочато новий етап в історії підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної галузі. Згідно Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII/1 від 01.07.2014 (остання редакція 9 грудня 2015 р.) та постанови Кабінету Міністрів України № 226 від 29.04.2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» в галузі 02 «Культура і мистецтво» з'явилась нова інтегрована спеціальність підготовки фахівців 029 – «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

У березні 2018 року відбулись трансформаційні зміни і на базі кафедри соціальних комунікацій та інформаційних наук – утворено «Кафедру інформаційних технологій» (зав. кафедри доктор історичних наук, професор Т.В. Новальська) та «Кафедру документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності» (зав. кафедри доктор історичних наук, професор В.В. Бездрабко).

В складі кафедри інформаційних технологій, на якій здійснюється підготовка бакалаврів за спеціалізацією «Менеджер бібліотечно-інформаційної діяльності» та магістрів за спеціальностю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», провідні науковці галузі, а саме: кандидат педагогічних наук, доцент Бачинська Надія Анатоліївна; кандидат історичних наук, доцент Грінберг Лариса Феліксівна; доцент Дніпренко Вадим Іванович; кандидат історичних наук, доцент Каракоз Олена Олександрівна; кандидат культурології, старший викладач Кобижча Наталія Іванівна; доктор історичних наук, професор Новальська Тетяна Василівна; кандидат культурології, доцент Прокопенко Людмила Іванівна; доцент Штефан Іван Петрович.

Завдяки зусиллям колективу кафедри, в травні 2018 року відбулася Міжнародна наукова конференція «Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі» присвячена 50-річчю заснування КНУКіМ та кафедри. В листопаді 2018 року кафедрою було організовано зустріч з випускниками КНУКіМ різних років.

Головним завданням кафедри є організація та здійснення на високому рівні навчальної, методичної, виховної роботи серед студентів; підготовка науково-педагогічних кадрів та підвищення їх кваліфікації; проведення науково-дослідної роботи за профілем кафедри.

Висновки. Результати проведеного дослідження дозволяють дійти висновку, що

бібліотечно-інформаційна освіта в Київському національному університеті культури і мистецтв за 50 років пройшла значний шлях розвитку та трансформації. Підготовлено близько 22 тисячі фахівців вищої кваліфікації. Сформувалась і активно розвивається потужна науково-освітня бібліотечна школа, серед основних напрямів дослідження якої проблематика з історії бібліотечної справи, фондознавства, бібліографознавства, бібліотечної професіології, читачезнавства, тощо.

На сучасному етапі свого історичного розвитку київська бібліотечна наукова-освітня школа зміцнює традиції набуті за попередні роки та формує прогресивне бачення перспектив підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів на рівні кращих світових стандартів.

Список використаних джерел

1. ЦДАВОВУ України ф. 5116, оп. 12, спр. 418 – рк.. 39.
2. ЦДАВОВУ України ф. 5116, оп. 12, спр. 533 – рк.. 84.
3. Бабич В.С. Новий погляд на професію: перспектива підготовки спеціалістів на факультеті бібліотечно-інформаційних систем Київського державного інституту культури. *Бібліотечний вісник*. 1993. №5/6. С. 49-51.
4. Бабич В.С. Факультет – науково-дослідна лабораторія : [про ф-т бібл.-інформ. систем]. *Бібліотечний вісник.* 1994. № 1. С. 6-9.
5. Бачинська Н.А. Новий етап у розвитку кафедри книгознавства і бібліотекознавства Київського національного університету культури і мистецтв (до 45-річчя заснування кафедри). *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2013. № 4. С. 4-8.
6. Київський національний університет культури і мистецтв: [веб-сайт]. Режим доступу: http://knukim.edu.ua/ – Назва з екрана.
7. Литвин В.В. В архівісти я б пішов. [в КДІК відкрито новий фак. документознавства та інформ. діяльності]. *Голос України.* 1997. 20 трав. С. 9.
8. Медведєва В.М. Нова спеціалізація в КНУКіМ «Бібліограф-книгознавець, менеджер видавничої діяльності». *Бібліотечна планета*. 1999. № 3. С. 35.
9. Нілова І. Документ – це теж культура: [відкриття спец. «Документознавство й інформаційна діяльність»в КДІК]. *Урядовий кур'єр*. 1997.4 берез. С.6.
10. Новальська Т. Вчений, організатор, педагог : [О.С. Сокальський – перший ректор КДІК]. *Бібліотечна планета*. 2009. № 4. С. 30-32.
11. Новальська Т.В. Кафедра бібліотекознавства КНУКіМ в іменах (1968-2003). *Бібліотечна планета*.2013. № 2 С. 21-24.

References

1. CDAVOVU Ukrajiny f. 5116, op. 12, spr. 418 – rk. 39.
2. CDAVOVU Ukrajiny f. 5116, op. 12, spr. 533 – rk. 84.
3. Babych V.S. (1993). New look at the profession: the prospect of training specialists at the Faculty of Library and Information Systems of the Kyiv State Institute of Culture. Bibliotechnyj visnyk, 5/6, 49–51[in Ukrainian].
4. Babych V.S. (1994). Faculty - Research Laboratory: [pro About the Faculty of Library and Information Systems]. Bibliotechnyj visnyk, 1, 6–9 [in Ukrainian].
5. Bachynsjka N.A.(2013). A new stage in the development of the Department of Book Science and Library Science of the Kyiv National University of Culture and Arts (until the 45th anniversary of the founding of the department). Library Science. Record Studies. Informology, 4, 4-8 [in Ukrainian].
6. Kiev National University of Culture and Arts: [web-site]. Retrievet from: http://knukim.edu.ua/ [in Ukrainian].
7. Lytvyn V.V. (1997). I would go to the archivists.[A new faculty of document science and information activity was opened in KDIK]. Gholos Ukrajiny, 20 trav, 9. [in Ukrainian].
8. Medvedjeva V.M. (1999). New specialization in KNUKiM "Bibliographer-book reader, manager of publishing activity". Bibliotechna planeta, 3, 35 [in Ukrainian].
9. Nilova I. (1997). The document is also a culture: [opening special "Documentation and Information Activity" in KDIK]. Urjadovyj kur'jer, 4 berez, 6 [in Ukrainian].
10. Novaljsjka T. (2009). Scientist, organizer, teacher: [O.S.Sokaljsjkyj – first rector KDIK]. Bibliotechna planeta, 4, 30–32 [in Ukrainian].
11. Novaljsjka T.V. (2013). Department of Library Science KNUKiM in names (1968-2003). Bibliotechna planeta, 2, 21-24 [in Ukrainian].